

D E
P A S T O R E
E U A N G E L I C O
T R A C T A T U S :

I N Q V O

Universum munus P A S T O R A L E , tam
quoad Pastoris Vocationem , & Præpara-
tionem , quæm ipsius muneric Exerci-
tium , accuratè proponitur .

Operâ & studio

O L I V E R I B O W L E S
A N G L I , Ecclesiæ quæ Suttonia est , in agro
Bedfordiensi , nuper Pastoris eximii ,

E T

In Synodo Westmonasterii nuper convocata
egregii Thœologi .

Iuxta Exemplar

L O N D I N E N S E

Apud S A. G E L L I B R A N D , 1659.

H

T

Majestissimo & Honoratissimo Viro

E D U A R D O

Comiti de

M A N C H E S T E R,

Baroni de

K I M B O L T O N,

Posthumum hunc

(Charissimi Patris)

D E

P A S T O R E

E U A N G E L I C O

Tractatum,

In devotissimi

Tam Authoris (dum in vi-
vis esset) quam Filii super-
stitis,

Obsequii Testimonium,

D. D. D.

EDUARDUS BOWLES.

* 2

Re-

7244

Reverendissimis , Colen-
dissimis , & Dilectissimis in Do-
mino , Euangelii Ministris & Pa-
storibus fidelissimis , Gratiam ,
Misericordiam , & Pacem in
Christo.

Patres Fratresque in Christo Reveren-
dissimi , Colendissimi ,

Non vos latet quām^a excelsum ,
quām verè Angelicum , quod
nobis non homo , sed Deus per
homines , concredidit , munus Pastorale .
Est ministerium , Dei scil . cum homine ,
reconciliationis^b , est non litera sed
Spiritūs , c non condemnationis sed
justitiæ quæ ad vitam , ministerium .
d Ita Euangeliū quod nobis annuncian-
dum est brachium Jehovæ^c , poten-
tia Dei ad salutem .^f Hoc , non alio
quocunque , filo , è laqueo Diaboli , qui
irretiti , ad se extrahit Deus^g Mitto te ,
sic

^a Ministerii & Pastorum dignitas . ^b Cor . 5 . 18 .

^c Cor . 3 . 6 . ^d Ibid . v . 9 . ^e Iſai . 53 . 1 . ^f Rom . 1 . 16 .

^g 2 Tim . 2 . 26 .

*sic Paulum alloquitur Dominus Iesus, ut
aperias oculos eorum, scil. qui tene-
bris plusquam Cimmeriis occacati, ut à
morte ad vitam, ut à potestate Sa-
tanæ ad Deum traducas. a Arma
militiæ nostræ sunt divinitùs valida
ad subversionem ἐχυρομάτων, & ad
deprimendum τὰντὸ ὑψωμα quod
contra Dei cognitionem se effert.
b Nobis, non Angelis, illa clavum po-
testas, quā cælum aperitur vel claudi-
tur, est à Deo commissa. c Thesaurum
Euangelii, in quem Angeli introspi-
cere desiderant^d, apud nos ut fiducia-
rios depositit Christus. O Timothee
serva depositum. e Data est mihi,
ait Apostolus, hæc gratia Euangelizan-
di inter gentes, impervestigabiles
illas Christi opes f.*

*Quibus porro elogiis nos condecoravit
Spiritus Sanctus! Sumus inter homi-
nes Angelis, inter illos qui regi regum
inserviunt, Legati: Dei Christique*

* 3 per-

*a Act. 26. 17. 18. b 2 Cor. 10. 4. c Matth. 16.
19. d 1 Pet. 1. 12. e 1 Timoth. 6. 20. f Ephes. 3. 8.
g Apoc. 1. 20.*

personam gerimus; ^a nullus unquam nos impunè despiciat, qui in Deum Christumque idem injurius. In illo omnium opere maximè arduo, scil. animalium regeneratione, sumus Dei obstetricantes cooperarii ^b. Ex iis qui in domo Dei non nisi servis sumus, nos misteriorum regni cælorum œconomi, dispensatores ^c. Sumus Christi paronymphi, nostrum id, ut ei populum defpondeamus ^d. Porro nam ἔξοχοι, viri Dei nuncupamur ^e, ut qui illi proximores, cum vel populus remotius subsistit. Sumus lux mundi ^f, ut iis qui in tenebris sedent affligeamus; nec non sal teræ ^g ut qui in peccatis ad exitium putrescerent, verbi acrimoniam condiamus. Iurisconsultus peritus est unus de virginibus; Medicus qui Aesculapio doctior est unus de centum. At prudens & edocitus ad regnum Dei interpres verbi est unus de mille ^h. Deo à nobis inservitur in eodem munere in quo ei operam navavit filius

^a 2 Cor. 5. 20. ^b 2 Cor. 6. 1. ^c 1 Corinth. 4. 1.

^d Mat. 6. 15. Joan. 2. 20. ^e 1 Tim. 6. 11. ^f Mat. 5. 14. ^g Ibid. v. 13. ^h Job. 33. 23.

lius ejus dilectus , non dignatus ille minister circumcisionis & vocari & esse.
^a Spiritus Jehovæ est super me , ait ille , eò quòd unxit me ad Euangelizandum mansuetis , &c. ^b Ecquæ in aulâ excelsior dignitas , quam regi in eodem loco in quo præivit regis filius inseruire ? Ex variis quibus olim insignis Schelelomo titulis triumphat , in nullo magis quam quòd Ecclesiastes , quòd populum scientiam edocuit ^c. Ausim dicere (quidni & audeam cum id ante me sancti patres ?) Pastorale munus vel regio , vario respectu , palmam præripere . Facit hoc ut pacatè inter homines vivatur ; illud ut pacem nunquam dirimendam cum Deo habeamus ^d ; facit hoc ut scelerati coercentur , qui immorigeri , ne nos ladan , subjugentur ; facit illud ut in pios commutentur , ut qui ursæ & leones , in hædos & agnos transmutentur ^e : facit hoc ut omnia in tuto sint adversus latrones ; illud ut adversus

* 4 qua-

^a Rom. 15. 8. ^b Iſai. 61. 1. cum Luk. 4. 17. 21.
Eccles. 1. 1. &c cap. 12. 9. ^d Rom. 5. 1. ^e Iſai. 11.
6. 7. & cap. 65. 25.

*qualiacunque Satanæ spicula ignea con-
servemur incolumes: denique magistratus
tam hi quam illi non nisi Deo Christo que ut
creatori subsunt; at Pastores ei ut Me-
diatori & Redemptori operam suam
impendunt. Πρὸς ταῦτα τις ἵκανός;^b non
certe ὅσιος, sed τις vere μέγας.*

*Vnde c verò est quod functio hac qua
in se sacrosancta, quam encomius tam
eximius nobilitavit Sp. S. illa apud ho-
mines tam sit despicatui, ut sat erit a-
pud plerosque vilem designasse, Mini-
strum verbi dixisse? Contemptus iste est
partim ab ingenitâ illâ pravitate, quâ
quisque opera sua mala detegentem,
quod pastoris est, capitaliter oderit; par-
tim verò à Satanaâ impios occacante,
ne operis ministerialis dignitas nativa illis
illucesceret. At utinam, non aut à nobis,
aut ab iis qui ut amicos sponsæ Christi se
venditarunt, emanaverat etiam hec pa-
storum vilipensio.*

*Imminuta est primò pastoralis autho-
ritas*

^a Ephes. 6. 16. ^b 2 Cor. 2. 16. ^c Eorum contem-
ptus à quibus potissimum causis oriatur.

ritas, cum ei omne in foro externo clavum potestatis exercitium ademptum prorsus : non id volo ut penes eum seorsim ab aliis sit censurarum administratio, novi enim plarium id esse debere ; at, quod in vitiis suorum debitibus censuris castigandis, nullae ejus essent partes, haud aequum videtur. Vel natura dictamen hoc suggesterit, ut ejus sit corrigere, cuius est dirigere, ut ejusdem sit renuentem castigare, cuius est instruere : Secundus monita ejus, vel toto conatu impressa, non solum irrita sed & ludibrio erunt. Annon ludit operam ludim agister, cui pueris erudiendis praefecto omnis castigandi authoritas adempta ? Pro ridiculo erit qui sine virgâ oscitantes pueros ad ravim usque incitabit : Perinde non nisi cachinno se exponet servidus in suorum vitiis objurgandis concionator, cui consumaciter obluctantes omnis coercendi potestas erpta. Factum hoc quum Papa ille Romanus plenitudinem jurisdictionis, ut sibi peculiarem, aliis non nisi ab eo deri-

vandum, arrogasset; hanc clavium p-
testatem ordinibus nescio quibus de novo
confictis distribuit, pastorum collegium,
cui primitus demandata, ab eâ admini-
strandâ exclusit omnino.

Secundò, Vel inde contemptus huic or-
dini aspersus, cùm munus pastorale in
nihilum redactum; non id mirum si
officii, cuius fidelis administratio pasto-
ri reverentiam conciliaret, ejus & ig-
noratio & neglectus ordinem, in se sa-
crum, vilem coram populo reddidit. O-
lim verò ea fuit temporum iniqüitas, ut
totum pastorale officium missificatione,
idque in lingua ignota, terminabatur.
Egregie putabatur manere suo defun-
ctus qui multoties in die missificarat.
Quid verò missificatio, nisi corporis
Christi fictitii immolatio? ad id enim
duntaxat inaugubantur papales sacri-
fici, ut sacrificarent; Damus tibi po-
testatem offerendi placabiles hosti-
as. Qui Christum honore suo sacerdos-
ti spoliarunt, merito & illi honore suo ex-
eiderunt.

Tertie

Tertiò, Reditum, quibus ad munus
hoc & suscipiendum & obeundum tam
allicerentur quam confirmarentur qui
digni, substractio, contemptui huic vi-
am munivit. Hinc enim fiebat, ut
quibus honori id fuisset quod de suo victi-
tarunt, quod nemini obnoxii, quod er-
ga alios ὡροζειαν exercearent, illi vel
indignissimis pro frustulo panis & num-
muto argenteo incurvare coacti. Pluri-
mum detrahit de pastoris honorificâ exi-
stimatione, quæ, reditibus ademptis, aliò
translati, secuta est, mendicitas. Tum
verò stipendia quæ pastoribus seposita fue-
re, illis auferebantur, cum in Eccle-
siam irrepserant tam monachorum
quam fraterculorum (regulares voca-
bantur) examina. Hi & sedi Papali
supparasitando, & ejus dignitati promo-
vendæ emancipati, cœnobii suis ut redi-
tus ampliores suppeditarentur, parochos,
sic dispensante Papa, suis stipendiis di-
tioribus, vix ossibus relictis, emunxerunt.
Hoc ut commodius efficerent, sugge-
rebant, i. Precandi officium cui illos

in primis incumbere prae se ferebant, verbi prædicationi anteponendum esse. 2. Si concionibus opus esset, spondebant illos e suis claustris qui ad populum concionarentur emissuros. Atque sub hoc prætextu aut beneficii cujusque optimi redditus ad se attraxerunt; aut si non sic, prædia sua omnia hinc inde sparsa à decimando eximi procurârunt. Hinc ordinem pastoralem invasit res domi angustior, quæ & muneri habiles deterruit, & illorum vice-rectores, vel quorumcunque qui de face populi, manus implebant, & si qui idonei minus in se suscepserunt, ut se suosque sustentarent, ditionibus sub blandiri coacti. Proh dolor! quam inde despiciatui habitus Curatorum, ut vocabantur, ordo, quam male consultum dignitati pastori- li, cum indigissimis eos obnoxios reddidit restenuerit.

Quarto, Indoctorum caterva in Ecclesiam intromissa vilem hunc ordinem reddidit. Quamdiu labia sacerdotis scientiam custodierunt; quamdiu ut scri-

scriba in lege Dei prompti, ignaros instruebant, & nova & vetera depromperunt; quamdiu iudicia Dei ejusque leges populum edocebant, in honore habebantur. Dona Dei quæ in illis emicuere, reverentiam illis conciliarunt; ubi demum qui in cathedram hanc irrepserunt pastores talpâ cæiores, qui prius cunctis venerandi, vel ab iis qui omnium abjetissimi justo Dei iudicio floccé fiebant. Factum hoc seculis retroactis (utinam non & Euangelio affulgente huic querelâ locus esset) cum ignorantia devotionis mater habebatur, cum gloriabantur pastores quod veteris & novi Testamenti ignorari, cum id sufficere putabatur quod Pontificale & Portuale cognoverunt, ut quod de Episcopo Dunkeldeno in proverbium abiit, qui gratias Deo egisse dicitur: quod novæ & veteris legis ignarus^a. Tum in Ecclesia invaluit haec crassa ignorantia, quum sat erat credere ut credebat Ecclesia; quum Græcas & Hebraicas literas calluisse hæreti-
cum

^a Foxi Martyrologium in Hen. 8. A. Dom. 1540.

cum erat^a, cum sacerdotum id duntaxat
erat, noscere librum sacramentorum, pe-
ritum esse in computu, Psalterium &
Homilias per circulum anni Dominicis
diebus & singulis festivitatibus aptas,
ad manum habere^b.

Quinto, Quum ad sacram hanc prae-
fecturam admissi, docendo quidem habi-
les, at qui luxur, ambitioni, omnisque
generis petulantiae dediti, qui non qua
Christi, sed sua, querentes, pascendi offi-
cium prorsus neglectui habuere. Nec id
mirum, si qui res sacras, sacerdotium i-
psum, fæde contaminarent, ipsi ludibrio
apud populum essent; qui Deum oppro-
brio affecerant, ii vulgi cachinno expone-
rentur, 1 Sam. 2. 30. Contemptores
mei leves fient. Mal. 2. 9. Ego dedi
vos probrosos & abjectos, eo quod
non servâstis vias meas. Quorum id
munus, ut populum leges Dei & statu-
ta docerent, verba vita ænigmæ tuncā-
gως^c, iis subministrarent, si quando ab
offi-

^a Vid. Rob. Stephanum praf. ad Lex. græc.

^b Vid. Decret. p. 1. dist. 38. c. 5, 6. ^c 2 Tim. 4. 2.

officio fungendo cœsarunt, justè à gregibus suis vilipensi. Christus docuit in Synagogis & honorabatur à populo; si non docuisset, non fuisset in honore. Prophetæ Samuel, eo quod fideliter officio suo functus, 1 Sam. 12. 5. vir honoratissimus vocatur. 1 Sam. 9. c. Omni reverentiâ digni, qui laborant in verbo & doctrinâ^a, qui populo pabulum verbi quo ad salutem enutriantur subducunt, otio & abdomini indulgentes, justum id apud Deum ut præcateris sordeſcant.

Quin igitur cùm contemptus ille qui ordinem hunc nostrum dedecoravit, ab hisce malis profluxit^b, faciamus pro virili ut pastorale munus suam primævam recuperet dignitatem. Toto conatu populum Dei scientiâ & cognitione Evangelii Christi imbuamus, jugiter ei invigilemus, in eo toti simus ut verbum vitæ eterna illis administremus, illorum necessitatibus nostra omnia dextre accommodemus, ut Deo aliquando ani-

m. 45

* 1 Tim. 5. 17. ^b Remedia qualia sunt adhibenda.

mas quas Christo lucrificatus , eoram
tribunali eis cum gaudio sistamus , cum
Prophetā dicamus , Ecce ego , & nati
quos mihi dedit Jehovah^a ; gregis-
mus in totā virtutum coronā exemplaria ,
habeant à nobis , ad quam se componant ,
inculpabilem vivendi formam ; Mens ,
manus & lingua invicem concordent .
Fælix illa anima quæ est aliis forma
sanctitatis . Quām verò turpe doctori ,
quum culpa , quam in aliis redarguit ,
zpsi justè impingatur ? Etiam & rerum
sacrarum scientiā non simus duntaxas
leviter tincti , sed qui & in fonte elo-
quiorum Dei labra proluimus . Quia tu
(inquit Deus per Prophetam) scien-
tiam repulisti , repellam te ne sacer-
dotio fungaris mihi ^b . Non in eo ac-
quiescamus , quòd Liturgiam bene lon-
gam anhelo spiritu percurrimus , quòd sin-
gulas rubricas ad amissim calleamus ,
quòd ritus , qui duntaxat ordini externo
inserviunt , accurate observavimus . In
his peractis gloriantur nonnulli , ac si of-
ficio

^a Isa. 8. 18. ^b Hos. 4. 6.

ficio suo praeclarò essent defuncti. At
nos, quos ad majora designavit Deus,
non prius officio nosmet satisfecisse existi-
memus, quam verbum veritatis cuique
pro suâ spirituali conditione dispertivi-
mus, quam totum Dei consilium, nil
supprimendo, propalavimus. Id ex Dei
instituto nobis incumbit, ut oves perdi-
tas in Dei ovile aggregemus; ut quas
Christo lucrificemus, eas à fide ad fidem
deducamus; si quando labantur, spiri-
tu mansuetudinis restituamus; si animo
defessa, in tempestivè consolationes
Dei dispensemus; si in cunis vagientes
rudiores, ut iie lac præbeamus; si ad ju-
stam maturitatem adoleverint, iis soli-
diores cibos apponamus; si errorum du-
metis irretitæ, dextrè eas argumento-
rum aculeis extricemus; si periculum
est ne à veritatis tramite abducantur,
illes piè commonefaciendo communiamus.
Tanta molis regimen animarum, ut ars
artium verè dicatur. Qui sic gregi Do-
minico instanter attenderit, meritò vel
propter opus in summo honore
erit.

erit ^a. *Fidelis munera administratio, vel apud eos qui extra sunt, reverentia magnes futura*^b.

Quod ad illa vero qua non penes nos, ut ab injustis possessoribus vindicemus: scil. vel illud, quo omni jurisdictioni in foro externo cum aliis exercitio orbamur; vel hoc, quod stipendius ex pio instituto Deo consecratu, injuste, cum nil analogum surrogatum, ablatis defraudamur; nil nisi vota supersunt. Exorandus Deus Opt. Max. ut implumes quandoque reddat, qui non nisi plumis, quas pastori ille homo peccati aliquando ademerit, fulgent; ut jam tandem privilegii qua ei à Christo ascidente collata, gaudeat; ut eo, quod ei ex legis Dei aequitate assignatum ab Ecclesia patrimonium, ad munus suum alacrius obcendum, fruatur.

Vos vero, Patres ^c fratresque in Domino plurimum observandi, exortatos velim, 1° Si alicubi erratum, quod in oper-
re

^a 1 Thes. 5. 13. ^b 1 Tim. 5. 17. ^c De praesenti opere monitio.

re ubi plura controversa, confragosa non-
nulla; per quam facile, non solum ungue
& obelisco luat pœnas error, qualis cun-
que, sed & spiritu lenitatis detegatur.
Spondeo, si quis errorem commonstrave-
rit, me non mordicus tenacem futurum.
Nil mihi arridet quod non aliis tecum.
Dies prior erit mihi semper posterioris di-
scipulus. Senesco enim indies in gregem
pascendo addiscens. 2° Qui donis vel lo-
co, eò quod numerosior cætus, eminen-
tiores, quos sua vel diutina & multifa-
ria experientia, vel lectio varia, pluri-
ma edocuit, ab iis id obnixè rogo, ut o-
peri huic quali quali suum conferant sym-
bolum; ubi mancum & mutilum, qua-
modo supplendum dicant. Quis ego in
angulo latitans, à quo quid in hoc genere
usque quaque perfectum, prodiret? Hu-
jus generis opus non nisi multorum mani-
bus justam asequitur maturitatem. Cùm
provinciam hanc primum aggressus sum,
illud duntaxat instituti mei erat, 1° Ut
ad manum esset quod in munere fungen-
do dirigeret. 2° Ut alios provocarem ali-
quid.

quid, quod in hoc genere perfectius &
limatus esset, & tentare & perficere. Si
quid quod aliis pro sit effectum, Deo Opt.
Maximo per Iesum Christum, qui huc-
usque manum suam auxiliarem porrexe-
rit, sit laus & gloria.

Vestrum omnium observantissi-
mus vobisque devotissimus,
Pastorum minimus,

OLIVER. BOWLES.

Typus

*Typus analyticus eorum quæ in sequenti
Tractatu continentur.*

De Pastore euangelico , videndum { 1. Quid est. Lib. I. Cap. I.
2. Quæ in eo desiderantur, quæ sunt

1. Ratione personæ ; ut sit	
{ 1 Gravitate reverendus	2
2 Curis vacuus	3
3 Exemplar Gregis ; ubi videndum	
{ 1 Quomodo , nempe	
{ 1. Bona infestando , eaque vel	
{ Quoad Deum	4
{ Quoad homines; nempe vel	
{ Alios ; ubi officia	
{ Generalia	4
{ Specialia	5
{ Seruatum	6
2 Mala vitando	7. 8
3 Adversa ritè perferendo	9
2 Quare	10
2 Ratione officii , idque vel in	

1 Capessendo. Ubi alia sunt	
{ 1 Quæ adesse oportet ; nempe ut sit	
{ 1 Omnipotē literaturā imbutus	11
2 In sacra scriptura versatissimus	12
3 Ad docendum aptus	<i>ibid.</i>
4 In systmate Theol. exercitatus	<i>ibid.</i>
Quæ oportet abesse	13
2 Obeundo : quæ pertinent vel ad	

Typus Analyticus

1	Praeparationem ; ut sit vel	
1	Pastor ad munus exercendum instructio;	
1	Ordinariè refideat apud gregem , ubi	
1	Qualis Residentia , & quousque re- quiritur.	Cap. 14
2	Ipsius neces- sitas arguitur	{ 1 Rationibus propo- sitis ibid. 2 Objectionum solu- tione 15
3	Quomodo irrepit Non-residentia	16
4	Non-residentiae mala	17
2	Affidua lectioni attendant; ubi de	{ 1 Scripturarum 2 Ecclesiasticorum Scriptorum } 18
3	Gregi invigilier.	19
4	Sit debitibus affectibus imbutus	20
2	Populus ad auscultandum paratior.	21
2	Muneris exercitium : ubi videndum	22
1	Quotuplex est munus Pastorale , nempe vel	
1	Compositum, quod cum aliis conjuncte exerceat: De quo in hoc tractatu non agitur.	
2	Simplex, quod solus administrat; idque ut est	
1	Os Dei ad populum ;	
1	Dispensatione verbi ; ubi	
1	Quot modis dispensari oportet: nempe	
1	Publicè, estque ea dispensatio vel	
1	Principalis, quæ verbi prædica- tio dicitur : ubi de Contextus Electione . Lib. 2. Cap. 1.	
	Tractatione ; ubi de Methodo concionandi,	
1	Quâ Methodo utendum sit; nempe	
1	Scripturæ datæ inter- pretatio	1
2	Doctrinæ deductio, pro- positio, & tractatio	2
3	Doctrinæ accommodatio;	
a	b c d e f g h	nempe

Typus Analyticus.

abcde fg h

							nempe Usum faciendo, & prosequendo,	3
							2 Quare hanc methodo utendum	4
							2 Minus principalis, quae vel	5
							{ 1 Interpretativa. ibid. 2 Catechetica.	
							2 Privatim	6
							2 Qui huic subserviunt Canones?	
							{ 1 Generales, qui docent	
							{ 1 Quoties verbum dispensari oportet 2 Quid est verbo maximè dispensandum	7
							{ 3 Quomodo dispensandum	8
							{ 4 Quid cavendum.	9.10
							2 Speciales, pro varia ipsorum conditio ne, ut vel	11
							{ 1 Convertendi: ubi docetur	
							{ 1 Quae suggestenda 2 Quomodo erga eos	12
							se gerat; viz	13
							{ 1 Patienter 2 Prudenter	14
							2 Conversi; ubi docetur quomodo se illis accommodet	15
							{ 1 In genere 2 In specie; prout sunt vel	16
							{ 1 Sani; sive firmiores, sive infir- mi	17
							{ 2 Morbidi sive sint	
							{ 1 Animo vulnerati; ubi	
							{ 1 Via manienda 2 Verbum idoneum	18
							dispensandum; in aliis enum sunt	
a	b	c		d				

1 Pre-

Typus Analyticus.

a	b	c	d	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Præmonendi,</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">18</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Dirigendi,</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">ibid.</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">3</td><td>Sublevandi; quo sine docetur</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Quomodo sint discriminandi; prout sunt vulnerati, vel</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td></td><td></td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Legaliter,</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">19</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Euangelicè, iisque sunt</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Certiorandi</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">20</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>In certitudine conservan- di</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">21</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Quid cavendum</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">22</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Lapsi sive in moribus sive mentis errore.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">23</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Sacramentorum administratione ; cui inserviunt Canones</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Generales</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">Lib. 3. cap. 1, 2.</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Speciales; vel</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>De Baptismo</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">3</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>De Coena Dominica</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">4, 5</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Os populi ad Deum; eum invocando</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">6</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">Quest.</td><td>1. Migratio ab Ecclesia ad Ecclesiam quatenus licita.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">7</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">Quest.</td><td>2. fuga in tempore persecutionis quatenus licita.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">8</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Quæ in fungendo munere confirment : nempe Argumenta.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Πατερικα, quæ animum faciunt</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">9, 19</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Προφητica, quæ animum muniunt, quæ respiciunt vel</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">—</td></tr> </table> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">1</td><td>Crucem in genere</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">11</td></tr> <tr> <td style="width: 10px; vertical-align: top; padding-right: 5px;">2</td><td>Exiguum suorum profectum</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">12</td></tr> </table>	1	Præmonendi,	18	2	Dirigendi,	ibid.	3	Sublevandi; quo sine docetur	—	1	Quomodo sint discriminandi; prout sunt vulnerati, vel	—	2			1	Legaliter,	19	2	Euangelicè, iisque sunt	—	1	Certiorandi	20	2	In certitudine conservan- di	21	2	Quid cavendum	22	2	Lapsi sive in moribus sive mentis errore.	23	2	Sacramentorum administratione ; cui inserviunt Canones	—	1	Generales	Lib. 3. cap. 1, 2.	2	Speciales; vel	—	1	De Baptismo	3	2	De Coena Dominica	4, 5	2	Os populi ad Deum; eum invocando	6	Quest.	1. Migratio ab Ecclesia ad Ecclesiam quatenus licita.	7	Quest.	2. fuga in tempore persecutionis quatenus licita.	8	2	Quæ in fungendo munere confirment : nempe Argumenta.	—	1	Πατερικα, quæ animum faciunt	9, 19	2	Προφητica, quæ animum muniunt, quæ respiciunt vel	—	1	Crucem in genere	11	2	Exiguum suorum profectum	12
1	Præmonendi,	18																																																																										
2	Dirigendi,	ibid.																																																																										
3	Sublevandi; quo sine docetur	—																																																																										
1	Quomodo sint discriminandi; prout sunt vulnerati, vel	—																																																																										
2																																																																												
1	Legaliter,	19																																																																										
2	Euangelicè, iisque sunt	—																																																																										
1	Certiorandi	20																																																																										
2	In certitudine conservan- di	21																																																																										
2	Quid cavendum	22																																																																										
2	Lapsi sive in moribus sive mentis errore.	23																																																																										
2	Sacramentorum administratione ; cui inserviunt Canones	—																																																																										
1	Generales	Lib. 3. cap. 1, 2.																																																																										
2	Speciales; vel	—																																																																										
1	De Baptismo	3																																																																										
2	De Coena Dominica	4, 5																																																																										
2	Os populi ad Deum; eum invocando	6																																																																										
Quest.	1. Migratio ab Ecclesia ad Ecclesiam quatenus licita.	7																																																																										
Quest.	2. fuga in tempore persecutionis quatenus licita.	8																																																																										
2	Quæ in fungendo munere confirment : nempe Argumenta.	—																																																																										
1	Πατερικα, quæ animum faciunt	9, 19																																																																										
2	Προφητica, quæ animum muniunt, quæ respiciunt vel	—																																																																										
1	Crucem in genere	11																																																																										
2	Exiguum suorum profectum	12																																																																										

Dc

I

DE
PASTORE
EUANGELICO
TRACTATUS.

De Pastoris præparatione ad munus
Pastorale.

CAP. I.

Pastoris Euangelici Descriptio.

DE Pastore Euangelico dicturo , viden-
dum , 1. Quid est . 2. Quæ in eo deside-
rantur. Quod ad primum : a Pastor Eu-
angelicus est persona à Christo per Ec-
clesiam vocata , ut gregem sibi commisum , me-
diis ad salutem necessariis , pro parte suâ , pa-
scat.

Est persona vocata.] Vocari , dicitur Pastor , cùm ,
ordine quem præscripsit ^b Christus , ad Ecclesiæ
alicuius particularis in sacris Ministerium , segregat-
tur. Vocetur necesse est , qui sacris manum ad-
movet. Nam ^c quicunque extraneus accesserit , ad
Tabernaculum vel erigendum , vel deponendum ,
mortæ afficitur . ^d Quomodo prædicabunt nisi misserue-
rint ? In hoc triumphat Apostolus , quòd ^e vocatus ,
quòd ad Euangelium prædicandum segregatus . Or-
dine , quem præscripsit Christus , tum vocari dici-
tur , cùm adsunt quæ vocationi essentia omnia ,
ut cunque in iis quæ accidentalia desint nonnulla.
^f Non perimit vocationem , qui adnoscitur , tantum
de bene esse , natus : ut in Cajaphà Pontifice , &
quibusdam de Pharisæis , qui cathedram malis ar-
tibus invaserant , nec tamen inde nullitas vocatio-

A nis ,

^a Pastoris Descriptio . ^b Acter . 13. 2. ^c Num . 1. 15. ^d Rom .
10. 15. ^e Rom . 1. 1. ^f Beza quæs . &c resp . sec . qu . 142 .

nis, cùm & hos audire jubet Christus, & illo sedente Pontifice Christus templum adiit, ibique Deum ritibus nondum abolitis coluit. Vitium in personâ, si non sit prorsus incapax, præsertim quod ad modum intrandi duntaxat pertinet, non acta ministerialia, quæ formam retinent, irrita reddit. Hinc apud nos non de novo tinguntur, qui à Pontificiis baptizati.

A Christo vocata] siquidem ab illo omnis illa, quâ ministerium exerceatur, & potestas & facultas primariò proficiscitur. ^a *Christus cum ascendit dedit Pastores*; sc. ut Rex instituendo, ut Propheta per eos populum alloquendo. Quòd ut Rex instituit, arguitur. 1. Quòd Apostolos, eorumque successores, solenni inauguratione emissurus, regni autoritatem pro fundamento substernit. ^b *Data est mihi omni potestas in cœlo & terrâ, profecti ergo docete.* 2. Institutionem Pastoralem, ut ^c Christi in gloriam adscendentis effectum, commemorat Apostolus. Quòd ut Propheta per eos euangelizat, constat. ^d *Nomine Christi oramus, Reconciliamini Deo.* Christus dicitur e veniens Ephesiis, sc. Ministerio Apostolorum, euangelizasse. Christo enim, Ecclesiam, quam redemerit, incumbit cura, tum è mundo efficaci vocatione pertrahendi, tum eandem in fide mediis constitutis ædificandi. Ipse verò in Cœlos evectus necesse est, ut Pastorum utatur operâ subsidiariâ, ut per quos suos alloquatur, sive instituit, sive objurgat, sive obsecrat.

A Christo per Ecclesiam vocata] f. vocat Christus internè, vocat idem per Ecclesiam externè. Vocat Internè, 1. Cùm Ecclesiæ ædificandæ desiderium & ardens, & ab omni avaritiâ & ambitione defæcatum, inspirat. ^e *Toto animæ desiderio venire oportebat Levitam*, qui, ut domino ministraret,

^a Eph. 4.11. ^b Mat. 28. 18. 19. ^c Ephes. 4.11. ^d 2 Cor. 5.20. ^e Ephes. 2. 17. ^f Pastoris Vocatio. ^g Deut. 18. 6. Jerem. 3.5.

ret, admittendus. Qui minister verbi, ^a *Non quæ sua, sed quæ Iesu Christi, querat.* ² Cùm dona, ^b quæ muneri obeundo paria, largitur. Quem enim non in judicio, sed in misericordiâ, mittit Deus Pastorem, eum negotio, cui præficiendus, habilem reddit. Vocat etiam hic per Ecclesiam exterrinè. Ecclesiæ nomine intelligo illos, quibus Christus mandayit potestatem viros idoneos deligendi, ita ut cœtus fidelium non negligatur: nempe cœtum fidelium secundariò, rectores primario. Per Cœtum fidelium, hic intelligo, Ecclesiam particularem quæ in corpus unum coalescit, adeoque qui ei ut in sacris inserviat pastorem jure vendicat. Cœtui fidelium connumero, non eos qui aut à fide se prorsus alienos testatum faciunt, aut in fundamentalibus minùs sunt orthodoxi; nec enim horum, ut qui iniqui æstimatores, assensus est tanti in Pastoribus vocandis; illos duntat volo, qui judicio charitatis, pro fidelibus habendi. Rectorum nomine intelligo, Præpositos finitos, quibus, ex vinculo charitatis, & fœdere, quo se invicem astrinxere, præcipue incumbit, ut de Ecclesiarum, quæ mutuâ consociatione conjunctæ, bono prospiciant.

Ut res tota dilucidior fiat, videndum, 1. Quæ illa potestas, quam Ecclesiis, in ministris suis vocandis, demandavit Christus. 2. Quis ille fidelium consensus, qui necessarius. 3. Quousque, vel quo in genere, necessarius. 4. Quare est sic necessarius. 5. Quod Rectorum, quod fidelium, commune, quod distinctum officium. 6. Quæ cœtui fidelium, quæ Rectoribus ineunda via, si quando ab his obtrudantur qui inidonei, ab illis repudiantur qui idonei.

Quod ad primum; Potestas, quam Ecclesiis concedidit Christus, est tantum Ministerialis, & dispositiva, sive per modum fidejussionis, nullatenus

latenus & ~~ca~~volixn, est hæc solius Christi. Tam enim Rectorum, quæm fidelium, actio, in Pastoribus vocandis, est tantum instar externi testimonii, quo palam fit, quos Domino, ad Ecclesiæ ministerium segregare, visum est. Nec enim id unquam vendicavit sibi Ecclesia Christi, ut virtualiter, & ex suâ merâ potestate, crearet, qui ministerium exercerent. Ejus illud duntaxat, ut & more Senescalli in Magnatum familiis, de officiariis, qui sint idonei, dijudicet; &, ut illo ad servitia nomine patris-familias obeundæ, sic illa ad ministerium Christi nomine administrandum Pastores, vel cooptet, vel secludat. Sive ut Præfectoris Collegii unà cum sociis, in socio de novo eligendo, non, quem pro libitu velint, sed, quem statuta illis indigitant, illum eligere debent; sic & Ecclesiæ Rectoribus, non pro placi-
to suo, sed quem Canones Apostolorum deli-
neant, Ecclesiis pastoribus orbatis commenda-
re fas est.

Quod ad secundum; Consensus populi est vel tacitus, vel expressus; tacitus ille, ubi non ha-
beat populus post debitum scrutinium, quod justè
objiciant, adeoque acquiescant in eo qui ab aliis
commendatur; expressus hic, cùm multitudinis
suffragia viritim colliguntur: non hic, sed ille,
est de necessariis. Modus, quo testentur fideles
consensum suum, prout ædificationi, decoro, &
ordini conveniat, in medio relinquendus: pos-
sunt quandoque, ubi periculum ne studiis par-
tium distrahantur, aliis ex ipsis selectis, qui ju-
dicio & experientiâ pollent, hoc negotium trans-
sigendum concredere. Nec est, hoc, quod sen-
tiunt nonnulli, jus suum aliis alegare, sed, mo-
do ad ~~arg~~asæcias evitandum convenientissimo,
exercere.

Quod ad tertium; populi consensus non est ab-
solute necessarius, sed duntaxat ~~x~~ n, ut de be-
nè

nè esse, non ut de esse. Si enim absolutè necessarius esset, tum ejus mera absentia perimeret & vocationem & ministerium. Fac verò, 1. quòd vel populus aut juri suo abrenúnciaverit, aut id non asseruit, aut, quod retroactis seculis factitatum, tyrannicè jus ei surreptum, tunc nullus fuissest per multas annorum centurias minister Christi, nec vel latenti Ecclesiaz aut Verbi aut Sacramentorum ministerium. Nullitas enim ministri Christi, in eo quod ei essentiale; quæcunque ab eo præstantur acta ministerialia, invalida quodammodo reddit. Quòd si sic, quomodo in Ecclesiam Christi non prævaluissent, quod nefas dictu, inferorum portæ? 2. Fac populum, qui etiam populus Dei, errore aliquo, qui nævus duntaxat in articulo fidei, aut qui fidei fundamentum non subvertit, abactum; ac eapropter pastorem orthodoxum, quem præfectum velint rectores, pertinaciter rejicere; annon penes esset Magistratum, qui custos utriusque tabulæ, ex consilio Rectorum, vel populo etiam renitenti, qui ab errore revocaret, pastorem præficere? Ita revera non tam assensus vel dissensus, ex se, Pastori dant, ut sit vel non sit; sed ratio, in qua uterque fundatur. Si illa ejusmodi quæ annihilat, vel corruptit Pastorem, definit esse Pastor; non, quia non calculo suo probavit populus, sed, quia quod contrà objicitur est ejus vocationis destructivum.

Quod ad quartum; dico consensum populi, saltem tacitum, in pastoribus suis vocandis esse r² n̄ necessarium; hoc est, ad eorum bene esse expedire, his rationibus. 1. Ratione periculi, quod, à Pastore vel Hæretico, vel nequiter vidente, vel alias ad munus prorsus inidoneo, gregi imminet. Aequum id rectumque, ut, quorum est, spiritus probare an à Deo, à Pseudo-prophe-tis cavere, iis minùs auscultare, de doctrinâ, quæ, hæretica, dijudicare, de vitâ & moribus candida-

torum, quod à scandalo immunis, certiorari; eorum consensus in vocandis pastoribus non negligatur. Card. Cusanus de Concord. Cath. sic: *Sinon deberet populi consensus intervenire in praefide, injuste puniretur ex ignorantia vel malitia sacerdotali, cum ad ejus praesidentiam eorum consensus nunquam intervenit, nihil enim tunc potest populo imputari.* 2. Eorum est pro parte suâ eligere ministros, quorum vel autoritate vel vice ministratur. At, utecumque autoritate quæ à Christo, primario ministratur, nomine etiam Ecclesiæ plurima præstat pastor; nec enim id solum incumbit pastori, ut, voluntatem Christi ad populum cognitam faciendo, sit os Dei ad populum, sed porro, ut sit, in precibus fundendis, os Ecclesiæ ad Deum: aquum id, ut non obrudatur populo apud Deum intercessor, quem justâ de causâ improbaverint. Regula juris est, *Ab omnibus approbari debet, qui omnium vicem supplet.* 3. Est Ecclesia, sc. cœtus fidelium, sponsa Christi, minus id honorarium, ut ei, justis de causis reluctant, non à marito, sed ejus conservis, obrudantur, qui ei in sacris inserviant; hoc non ministerium, sed dominium, quod in Ecclesiâ solius Christi est, sapit. 4. Est Ecclesia quæcumque particularis, pro parte suâ, columna veritatis, i. e. ejus conservatrix; qui id faciat, nisi habeat, pro parte suâ, potestatem, omnes illas functiones in Ecclesiâ perpetuandi qua ad ejus conservationem sunt necessariae? Huic vero imprimis conducit, pastorum, qui orthodoxi, acceptatio; hæretorum, quantum in se, aversatio. Siquidem ^a cum ascendit Christus, dedit Pastores, ne quovis vento doctrinæ circumferamur. ^b Labia Sacerdotis custodient scientiam, &c. Hoc vero juris non haberet Ecclesia, si nulla ejus, in pastoribus idoneis sibi assumendis, vel in *ētrogobōzis* reiiciendis, partes, cui id pro officio suo mandat Deus,

^a Eph. 4. 11. ^b Malach. 2. 7.

Deus, ut fident Orthodoxam conservet, non illum à mediis, quibus p̄r̄ aliis conservatur, excludit. 5. Pactum, quod, ut de benē esse, inter Pastorem & cōtum fidelium, saltem implicitē, intercedit, hoc ipsum flagitat. Pactum id dico, quo pastor, & Deo & Ecclesiæ, ad populo, in iis quā ad salutem necessaria, invigilandum se astringit; & cōtus fidelium, in quibuscunque pastori debitiss officiis, se dicto audientem futurum p̄r̄ se fert. Officia utrinque, idque ex divino instituto, mutuā relatione debita, pactum involvunt. In omni verò contractu vel p̄cto obligativo, adsit oportet mutuus consensus, saltem tacitus. 6. Quod ubi mutuus intercesserit consensus, vel naturā dictante, & arctius ferruminantur tam pastoris quām populi animi, & alacrius multò uterque facit quod suum. Admodum conductit affectibus ad invicem conglutinandis, quod ejusmodi cōtui fidelium p̄ficitur pastor, quem, omnibus subductis, ut sibi maximē idoneum, qui partes judicando, dari exoptārunt, ut ~~avōrātānēlos~~ meritò explodendi, qui pastorale jugum, cui post maturum judicium, ipsi se spontaneè submiserint, morosè excutiunt. 7. Plusquam probabile, Apostolorum tempore, in Ecclesiis constitutis, non nisi ex consensu fidelium pastores fuisse p̄fectos: ut, pr̄ter alia, (quod sc. quā minoris momenti non nisi Ecclesiā suffragante transigebantur) denotat etiam vox ~~χειροτόνη~~. Non enim pro ~~χειροτόνη~~ ut volunt alii. 1. Quod sic usurpatur, 2 Corinth. 8. 19. scil. de electione, quā fit voce, vel suffragiis. 2 Quod, aliter, barbarus fuisset Euangelista iis ad quos scribit, cūm jam tum in nullo scriptore, sive sacro sive prophano, sic usurpata vox illa. Nec potest in contrarium dari instantia; nam, quod, de Deo, enunciatur ejus decompositum sensu metaphorico, non sequitur, ut apud homines sic; ubi enim

humana actio enunciatur de Deo μηλαφεγκῶς, intelligendum θεοπρεπῶς, ut Jun. Et Ames. cont. Bell. sic: ^a Quod in hominum usū significat vox aliqua, non debemus aut possumus ex eo sensu statuere, quem habet Deotributa, sed contrā; quia primò creaturis imposta fuerunt ejusmodi nomina, & postea ad res divinas imperfectè notandas applicata. In illo etiam loco, dum ad Deum hæc vox applicatur, in vocatione Apostolorum; analogia quædam innuitur testationis, inter illam vocationem, & ordinariam eam, quæ per hominum suffragia conferatur. 3. Cùm vox χιερθεσία tum obtinuit apud Septuaginta Interpretes, cur Lucas, qui illis alibi, Gentium causâ, mordicūs adhærebat, hīc eos desereret? 4. Si non involvit hæc vox cœtum fidelium cum Apostolis, tum nec quæ sequuntur, ut quòd orârunt, jejunârunt. 5. Ordinatio, constanter in Apostolicis scriptis, tum significabatur aliâ voce, ut χιερεμθεσία, χιερεμθεσία, ἐμβέστει χειρᾶν. Cur discederet Euangelista à Nativâ voce ad tropicam, quæ tum inusitata? Hanc seculi sui consuetudinem fuisse testatur Cyprianus lib. I. Epist. 4. Ipsa plebs maximè habet potestatem, vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod & ipsum videmus de divinâ autoritate descendere, ut sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur. Et Paulò post, Propter quod diligenter, de traditione divinâ, & Apostolicâ observatione, servandum est & tenendum, quòd apud nos quoque & ferè per provincias universas tenetur, ut, ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi ejusdem provinciæ proximi quique convenient, & episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissimè novit, & uniuscuiusque actum de ejus conversatione perspexit, &c. Quæ contrà afferuntur argumenta; ut, quòd, de.

^a Tom. 2. lib. 3. de clav. c. 2.

B. I.
, in-
cont.
: ali-
ere,
rea-
ra ad
illo
, in
nui-
rdi-
fer-
pud
ali-
eos
fi-
ur,
on-
ba-
θί-
ivâ
cu-
us
m,
di.
en-
de-
te-
od
r-
os
t,
ui
o-
be
γ
l,
le.

CAP. I.

Pastor Euangelicus.

9

de praxi ejusmodi , vel nulla , vel non nisi obscurior mentio , vel quòd nil tale totidem verbis in scriptis Apostolicis præcipitur ; utraque hæc principiis fallacibus nituntur : aut enim argumentantur , in rebus facti , à non scripto ad non factum , aut à non scripto χριτῷ πνεύῳ , ad non scriptum χριστιανίᾳ , in quibus utrisque , παρεχομένοις . Quod verò dicuntur Paulus & Barnabas αἱοῖς χειροτόνοις , ipsis ordinatis ; ubi οἱ χειροτόνων manifestè contradistinguuntur αἱοῖς , iis nempe quibus tunc parabantur pastores ; &c , quicquid id sit , quod sub voce χειροτόνων continetur , videtur Paulo & Barnabæ (quoad syntaxin Grammaticam) applicari : Utut enim illud verum sit , attamen non inde fas est inferre , ac si consensus plebis excluderetur , quod illis de ministris à Paulo , & Barnabâ provisum . Parentes dicuntur filiabus suis de meritis prospicere , eosque eis indigare ; utcunque non absque consensu filiarum . Nec est quod impedit , quin populus , vario respectu , & activè & passivè se habeat ad Pastores , qui illis ab aliis commendantur .

Nec tamen , ex eo quòd cœtui fidelium ejusmodi assérimus libertatem , sequitur , penes illum esse regimen Ecclesiæ . Non enim Electio , vel potius electi approbatio , est actus gubernationis & regiminis , utcunque pertineant ad regimen constituendum ; ut , in sponsâ , quæ elegit matitum ; &c , in Electoribus , qui Imperatorem designant . Poteſt Ecclesia fidelium unà cùm Rectoribus , habere designandi ministrum potestatem ministerialem ; nec tamen penes illam , illa clavium potestas , ad quam exercendam eligitur . Hanc enim utcunque in Ecclesiæ totius bonum datum ; &c , in rebus quibusdam , non nisi in ejus præsentia , quandoque etiam , in iis quæ ejus maxime intersunt , non sine ejus consensu , exercendam agnoscimus : rectoribus tamen , ut pri-

mario ejus subiecto, seorsim ab Ecclesiâ totâ, à Christo mandatam statuimus. 1. Quod videtur Petrus, ^a cui, in personâ Rectorum, tribuitur potestas clavium, proponit membrum Ecclesiæ contradistinctum. 2. b Quod Deus constituit aliquos, non omnes, gubernatores. 3. Quod potestas clavium ubi concreditur Apostolis, semper illis seorsim à plebe traditur. 4. Quod regimen Ecclesiæ est, verbi authoritative dispensandi, appendix. Si ejusmodi verbi dispensatio Rectoribus peculiari, quid ni & regimen, quod clavium potestatis pars altera?

Quinto videndum, quod Rectorum, quod fidelium commune, quod distinctum officium. Commune id, 1. Ut de apto & idoneo, qui Ecclesiæ viduatæ tempestivè præficiendus, prospiciant. Nominatio enim fit quandoque ex parte populi, quandoque, atque id sapientius, ex parte præpositorum. 2. Ut candidatis, sive de candidatorum doctrinâ, donis ministerialibus, vitæ integritate, utrique pro parte sua judicium ferant. Ad Rectores, ut qui iudicio & experientiâ alios antecellunt, spectat in primis, ut de doctrinâ & donis judicent; ad populum vero, ut de vitæ consuetudine testentur. Ita vero hoc negotium transsigendum, ut mutuas ad invicem tradant operas. Jubentur enim & fideles qui de plebe, spiritus probare a Deo. Atque sic de officio quod utrisque commune, nunc de distincto. Rectoribus id peculiare videtur, 1. Ut in toto electionis negotio & præeant, & præsint. Authoritas enim, quâ certi homines ad sacra dispensanda seliguntur, est in Rectoribus primariò, in coetu fidelium non nisi secundariò. c Hujus rei causâ dereliqui te in Creta, ut constitutas oppidatim presbyteros; utcunque non sine consensu fidelium, attamen rectoribus,

^a Matth. 16. 18. 19. ^b 1 Corint. 12. 28. ^c Matth. 16. 13. &c 28. 19. Joh. 20. 23. ^d Tit. 1. 5.

bus, ut quorum sunt potiores, praeuntibus. Absolum id, in Ecclesiâ constitutâ, ut, rectoribus seclusis, omnia ad se capiat populus. Melanchthon sic: *Pugnat cum jure divino, & veteri Ecclesiâ, Democratia, in quâ populus capit ad se electio-* nem. Calvin. ad populum sic: ^a *Si hoc jus vobis arrogatis, ut pro arbitrio vobis asciscatis pastores, hoc nihil aliud quam ordinem à Deo positum cum honestate Christianâ convellere.* Junius sic: *Populus non solus judicet, sed praeente & moderante actionem clero & Presbyterio.* Populo id peculiare, ut cautè animadvertant, ne quid à rectoribus in illorum damnum fiat; ut ad quos pertinet, designatos vel calculo suo ratihabere, vel ab eisdem ut minus idoneis consensum suum subtrahere. 2. Rectorum id videtur distinctum officium, ut quos, post examen factum, (ad illos enim pertinet examinatio) in conventu Synodico idoneos judicârint, eos Ecclesiæ pastore orbatæ, ut se approbent, vel literis, vel nuntiis commendent. Ecclesiæ fidelium id peculiare officium, si quos post diligens scrutinium adhibitum idoneos cōpurerint, 1. Ut consensum suum, per delegatos, vel aliâs, rectoribus cognitum faciant. 2. Ut candidati ordinationem, seu investituram ad ministerii sui actuale exercitium, ab eis petant. 3. Rectorum id proprium, 1. Ut solenni more, precibus & manuum impositione, ad opus suum segregent. 2. Ut curam dominici gregis illis, sub gravi obtestatione, cum piis hortationibus conjunctâ, Christi nomine demandent.

Quod ad Sextum: Quæ sit ineunda via, si de candidato, ut minus idoneo, oriatur lis. Resp. 1. Populi id ut accuratè dispiciant, num de causâ gravi, justâ, & compertâ, lis ex parte suâ instituantur; nec enim temerè rejiciendus qui à Rectoribus, maturo judicio, commendatur. 2. Ut ratio-

nes, quare dissentunt, per primores è suis, vel aliàs modestè exhibeant. Rectoribus id híc incumbit, 1. Ut, quæ in præjudicium candidati allegantur, patienter audiant, & prudenter expendant. 2. Ut omnia, mutuis inter se colloquiis, sedatè discutiant, diligenter trutinent. 3. Ut vel candidatum, si querela justa fuerit, rejiciant; vel, ut omni exceptione majorem, absolvant, confirment. 4. Si non sic acquiescat populus, Rectorum id, 1. Salubribus monitis, ut commendatum amplectantur, & pro pastore agnoscant, admonere suadere. 2. Omnia sic curare, ne à plebe per levitatem aut tumultum peccetur. Quod si nec hâc succedant viâ, illorum id, ut ad Ecclesiarum conventum ampliorem rem totam deferant. Ac, si in omnibus frustra erunt, magistratus si sit orthodoxus auxilium implorandum, ut suam, ad litem dirimendam, interponat autoritatem. Quòd sic progrediendum in pastore eligendo, jubar & Ecclesiarum per prima & puriora secula praxis; & aquitas illa communis, quæ in aliis publicis officiariis designandis huic analogica; & ordo, decorumque, cui ex Dei præcepto consulendum. Siquæ vero Ecclesia, ordinis & decori habitâ ratione, ab hâc formâ, in iis quæ accidentalia, variaverit; non rixabitur pietas.

Quætri hîc potest, Quo in numero habendi verbi dispensatores, qui, ubi disciplina collapsa, vel Ecclesia reformanda, populo renitenti à supremo Magistratu ex consensu Rectorum sive aliquando præfetti fuère, sive præficientur. Resp. Distinguendo. 1. De Populo; qui est vel, judicio charitatis, populus vocatus, vel qui, utcunque, cùm nomine Christi sint tincti, in sinu Ecclesiæ commorantur, nil de Deo in illis conspicuum, adeoque pastori eligendo impares; ejusmodi illi qui affectatè ignari, qui ad omnem nequitiam projecti, qui in fundamentalibus obstinate errant. 2. De

Pastoris

Pastoris opere etiam distinguendum. Hoc enim duplex, pro variâ eorum, apud quos laborat, spirituali conditione; vel cùm quis ovibus Deo lucrificatis, adeoque se spontaneè submittentibus, præst in domino; vel, populo ignaro, pervicaci, & jugum pastorale quântum in se detrectanti, ab iis, penes quos authoritas, præficitur. Nimirum enim mei videntur arctare nomen pastoris, qui, ad conversas oves duntaxat, restringunt; Pastoris illud opus, tam *καλπησεων*, quâm *οικοδομεων*, tam membra, scil. quæ in Adamo luxata, in pristinam conditionem per Christum restituere, quâm oves ad Christum adductas ædificare: sic Zanch. in Ep. ad Ephes. 3. Populi renisus est de causâ justâ, vel injustâ; Justâ, vel quæ revera talis, vel duntaxat apparenter; quæ revera talis, vel permit Pastoris vocationem, vel ei duntaxat nævum inducit. His præmissis distinctionibus, sic Respondeo. 1. Minister verbi, qui, cùm omni exceptione major, populo injustè abuenti, à magistratu ex consilio rectorum præponitur, erit illis pro vero pastore: ut cuius est populum Deo instructum parare. Ubi enim populus pastori eligendo impar, jus electionis ad Magistratum unâ cum Rectoribus devolvitur; ut in nuptiis eorum, qui sui juris non sunt, consumimandis, ubi incapax qui præberet consensum furiosus, parens supplet ejus locum, vel Magistratus, vel propinquorum consensus.^a Dico ad Magistratum cum Rectoribus devolvi jus. Ejus enim est, qui custos utriusque tabulæ, Dei cultum in suis finibus promovere; adeoque id ei incumbit, ne media salutis desint, quibus Deo lucrifiat populus. Quod ut effectum det, emittat, qui, & authoritate, & donis instructi, in spirituale bonum populi dona sua exerceant. Eruntque hi *παρεγκύατος*, quibus assignantur, pro Ministris Christi, ut qnorum illud

lud opus præcipuum, oves perditas in domini ovile aggregare. Qui sic emissus, ^a in eo, à fratre privato, utcunque donis eximiis imbuto, discriminatur, 1. Quod ille, cum publicè inaugurus, ut superior, iis qui loco inferiori sunt, verbum authoritative dispensat; Hic verò ut non nisi æqualis æqualibus. 2. Quod hic aliis impertit verbum, id ex vocatione duntaxat generali, communis scil. charitatis vinculo, facit; cùm ille, vi vocationis particularis, ad quam publicè designatus, sua omnia peragit. Hic exsolvit pensum omnibus, ut res tulerit, debitum; ille ut populo ei concredito, cui operam suam devovit. 3. Ampliores promissiones de Christo adfuturo iis, quibus ut Apostolorum successoribus potestas clavium concredata, factæ sunt, quām fratri privato cuicunque, *Ego ero vobis cum omnibus diebus ad consummationem seculi.* 2. Minister verbi, quem de causâ ejusmodi, quæ est vocationis destructiva, rejecerit populus, nullatenus erit illis pro pastore. Causæ verò destructivæ ex aliis hæc, si in fundamentalibus minus orthodoxus, si donis ministerialibus nullatenus imbutus. Joan. 10. 5. *Alienum non sequentur oves Christi, sed fugient ab eo, quia non nōrunt vocem alienorum.* Nec tamen dicimus ipsius acta omnia esse prorsus irrita. Quanquam enim acta ministerialia, (ut Baptismi administratio, &c.) ab ejusmedi viro hæretico, impio, aut prorsus ignaro, non peragi debeant; quoniam ipse ejusmodi non est, quem tenetur populus ut pastorem legitimum reputare, cui tanquam à Deo misso auscultari oportet: ab ipso tamen peracta, qui, ut ut pro Pastore non habendus sit, de facto tamen habetur, eousque rata sunt, ut non pro nihil, tanquam si non facta essent, (eoque nomine iteranda) reputanda sint, sed de admisso potius in circumstantiis peccato resipiscendum, 3. Minister

nister verbi, quem justâ de causâ, utcunque non vocationis corruptivâ, improbaverit populus, non illis obtrudendus pro pastore, sed, præpositus, non desinit illis esse pro pastore, nec ejus opera ministerialia erunt aut invalida, aut illegitima: sunt multa, quæ non facienda, facta tamen valent. 4. Quem adversatus est pastorem populus injustâ de causâ, quæ tamen primò apparenter justa videbatur; sat erit, ubi aliter constititerit, ad vocationem ejus, ut omnimodo legitimam, ratihabendam, subsequens consensus; ut in nuptiis, ubi initio aberat parentum consensus, vel in tyranno per vim populum subigenti, qui sequitur voluntarius consensus & illos & hunc pro legitimis confirmat.

Ut Gregem pascat.] Gregis nomine, intelligo, non modò universam Ecclesiam Christi visibilem, quæ quidem Grex unus est, prout ille est Pastor unus; sed præcipuè Gregem illum peculiarem, seu Gregis partem, cui particularis Pastor speciali modo præficitur. Quanquam enim omnes Verbi & Sacramentorum Ministri, potestatem habent, ubivis locorum, Verbum & Sacraenta authoritativer, pro re natâ, ministrandi; atque, eâ ratione, Universalis Ecclesiæ Ministri dici possunt, quoniam, prout se offert justa occasio in universalis ecclesiæ bonum, non modò ut personæ privatæ, sed ut ministeriali potestate authoritativâ freti, mysteria Christi dispensare possunt; neque illud solùm erga fideles, seu Christianos, qui nomen suum, saltem in Baptismo, Christo dedere, & proinde pro ipsius discipulis (laxiori saltem sensu) reputandi; sed etiam erga Ethnicos, sive Paganos, quoties cum illis agitur, ut ad Christi fidem amplexandam adducantur, (neque enim illud, ut privatæ tantum personæ, peragunt:) Attamen, præterquam quod hanc relationem ad ecclesiam Christi universalem sustinent, habent etiam

etiam plerumque Pastores peculiarem, cui speciali modo invigilandum, Gregem.

Est autem Grex ille peculiaris, cœtus vel collectio fidelium, qui, sub uno codemque Pastore, & veram in fundamentalibus profitentur fidem, & in mediis ad salutem necessariis communione, pro re natâ, exercent.

Est Cætus.] ejusmodi sc. qui nec loci intercapdine, nec multitudine plusquam oportet numerosâ, quò minus in unum convenient, impediuntur. a Gregis, cui invigilabant primi pastores, pomœriâ non ultra porrigebantur, quam, ut dñi nō a vlo convenient.

Fidelium] i. e. Baptizatorum, est enim Baptismus janua, quâ in fidelium numerum, sive Ecclesiam visibilem intromittuntur, qui ejus membra. b *Baptismo additæ sunt Ecclesiæ ter mille animarum.* Baptizatis accenseo, non solum, qui actu baptizantur, sed & qui jus habent ad baptismum, ut fidelium infantes. Hi enim eodem jure videntur fidelium, & baptizatorum numero accensendi, (modo non interveniat Baptismi spontanea rejeccio,) quo Judæorum infantes ante diem octavam (ut de foeminis taceam) pro circumcisio, & Ecclesiæ Judaicæ membris, habebantur. *Fidei in fundamentalibus vera professione*, internoscitur Ecclesia particularis ab hereticis, qui fidem subvertunt. Est hujus professio propterea Ecclesiæ visibilis nota maximè essentialis; Quia, quæ, si realis & interna, constituit membrum Ecclesiæ invisibilis; ejus professio facit, ut quis sit membrum de Ecclesia visibili. *Communionem in mediis ad salutem necessariis exercendo*, distinguitur græx à schismatis, qui à mediis cultus, quibus in unum coalescit Ecclesia, se subducunt. Hac in sacris communione describitur grex, Act. 2. *Perdurabant in doctrinâ, communicatione, frâctione panis, & precibus.*

Quæ-

a Act. 2. 44. 1 Cor. 14. 23. Act. 14. 17. b Act. 2. 41.

Quæritur h̄ic primò , Nam sufficit ut quis sit membrum de grege, quòd in membrum de parochiā. Resp. Quòd non. Possunt enim esse de Parochiā . 1. Rabidi canes , qui in via Euangelii oblatrando contumaciter perseverant; sic Judæi , Actor. 19. 9. 2. Sunt quandoque qui, animo obfirmato , se subducunt ab exercitio, quibus communio exercetur ; ut Pontifici, Separatistæ , Libertini , quorum hi , ut cunque ministerio verbi se adjungunt, tamen jugum pastorale aversantur. 3. Sunt qui per Censuras Ecclesiasticas absinduntur, non hi de grege, ut cunque de parochiā.

Quæritur secundò , Quo in numero habendi hæretici, schismatici cum scandalo , in quo & notorietas & contumacia , ambulantes , nec tamen per disciplinæ exercitium excluduntur. Respondetur ; Membra de grege, alia sana , alia morbida sunt ; atque hæc, usque dum ejiciuntur , licet impropriè dicta membra, membra tamen. Nam , 1. Qui semel est de Ecclesiâ particulari , non definit ita esse , nisi aut sponte abrenunciet , aut per censuras ecclesiasticas eliminetur. 2. Quia non repugnat naturæ visibilis Ecclesiæ , ut capræ hœdis, Zizania tritico admisceantur : coetus mixtus est Ecclesia visibilis ; rete , quod bonos malosque pisces involvit ; similis necnon domui , in quâ vasa alia ad honorem , alia ad dedecus , &c. 3. Qui poterant ejici de Ecclesiâ , nisi aliquo modò ad illam pertinerebant ? non poterat abscondi membrum morbidum , nisi de corpore , a Ecclesia non judicat de extraneis.

Quæritur tertio , Quod his à Pastore debetur officium , simul ac eis qui ex Ecclesiâ per excommunicationem ejiciuntur. Resp. Accommodet se iis pastor mediis , quibus se subjiciunt , publicè , vel privatim ; quousque eos vel ab errore liberandi , vel ad bonam frugem revocandi , spes aliqua affulserit.

serit. ^a Erudiat cum lenitate eos , qui contrario animo sunt affecti , experturus , &c. Litem pastoribus Israëliticis intendit Deus, quod ^b oves perditas non quaesiverē. Et, qui Pastorum princeps , ut ovem perditam quereret , se venisse, profiteretur. Quod ad eos , qui excommunicantur , sciendum , Ecclesiæ censuras omnes esse medicinales : ^c potestas datur non ad destrunctionem , sed ad ædificationem : sic eos , qui sub censurâ , ab exercitiis , in quibus fides & resipiscientia testanda , prohibet Ecclesia ; ita tamen , ut nolleat à verbi auditione , quâ fides ingeneratur , protinus arceri. Hujus enim Ethnicus & Publicanus , quibus annumeratur qui ejectus , capaces erant. Pariter & privatim cum illis ut resipiscant , agendum ; ^d non ducite ut inimicum , sed ut fratrem admonete.

Ut Gregem sibi commissum pascat.] Singulis Ecclesiis sui assignandi Pastores. ^e Attendite gregi , cui vos præfecit Sp. Sanitus. Hinc Apostoli ^f ἀπόλυτον , & ^g Επικλησίαν presbyteros creabant. Denique è re Ecclesiæ est , ut quilibet Pastor suam habeat Dominici gregis portionem ; quam veluti sponsam , ut pronubus , Christo αρχωτερού adornet. Ut vero grex dicatur Pastori commissus , Pastor item gregi præpositus ; intercedat oportet , inter Pastorem & populum , vinculum pastorale. Nil id aliud , quam , ut Pastor gregis , cui præficitur , curam in se suscipere profiteatur ; nec non spem faciat , ut ab illo omnia pastoralia munera expectent : Populus item illum ut à Domino misum agnoscat , atque ab eo in spiritualibus se pendere restet. Professio autem hæc , vel est explicita , cum mutuâ partione , quam Pastor curam & operam suam , grex suam in Domino subjectionem spondet , totidem verbis transfigitur , vel est implicita , cum uterque facit quod suum , ille sacra dispensando , hic obediens tam.

^a 1 Tim. 2. 15. ^b Ezech. 34. ^c 2 Cor. 10. 8. ^d 2 Thess. 3. 15. ^e Acto. 20. 28. Acto. 14. 23. Tit. 1. 5.

tiam suam in domino præstanto, utcunque nulla intercedit solennior transactio. Hæc ultima vinculo pastorali dat esse, illa altera non est nisi de solennitate vinculi. Tale reverâ esse vinculum constar, 1. Quod omnis relatio fundatur in vinculo, vel naturæ, ut pater & filius; vel paſti, ut dominus & servus, rex & subditus, Pastor & grex, doctor & discipulus. 2. Si nullum intercederet vinculum, nullus justæ querelæ locus, si Pastor à debito officio cessaret, aliis operam locaret, si populus alteri potius, quam suo pastori, attenderet. 3. Omne præceptum de mutuis officiis præstandis, illa omnia suo ambitu compleſtitur, quæ utrumque ad id quod suum faciendum impellebant: at vinculum hoc, quo invicem adstringuntur, admodum huc conductit, utrique calcaris instar, quod contractus accesserit mutuo obligatus, ut loquitur Caranza. 4. Formula illa loquendi, τὸ εὐ μῆν ποι μυτογ, gregem qui à vobis pendet pascite, (sic enim ex Sophocle interpretatur Beza, εἰσ οὐτούς, abs te pendemus,) gregis à pastore dependentiam, illum item ut gregi attendentem, insinuat.

Ut gregem mediis ad salutem idoneis pro parte sua pascat. 1. Pascere, est gregi attendere, præire, & præesse in Domino; pabulum, quo ad salutem æternam nutriantur, εὐκαίρους, ἀξιόπους, apponendo. Media ad salutem idonea, sunt, quæ à Deo instituta ad electos congregandos, confirmandos, conservandos. Ejusmodi sunt, verbi dispensatio, precatio, Sacramentorum administratio, disciplina praxis; His enim fides Christiana inchoatur, exercetur, obsignatur conservatur, collapsa restituatur. Pro parte suâ, dico, aliis enim cum eo coniunctim incumbit cura gregis, qui, in Ecclesiâ omnimodo rectè constitutâ, ei pro coadjuvribus, tam in populum instruendo, quam in morum inspectione, in disciplinæ exercitio, ut copiæ auxiliares

ad-

adjungi deberent. Ejus id videtur munus seorsum ab aliis peculiare, ut in quibus, vel pro populo ad Deum, vel pro Deo ad populum, sua omnia pro varietate circumstantiarum, occasionum, oviumque conditione, prudenter expromat, cuiusque necessitatibus accommodet. Atque sic de Pastore, Quid est. Videndum, Quæ in eo desiderantur.

C A P. II.

Sit Pastor, gravitate reverendus.

Quæ in Pastore desiderantur, sunt vel personæ, vel officii. ^a Ratione personæ sit, 1. Σεμνὸς. 2. Ἀμεριμνός, 3. Τύπος τῶν ποιηγίσ. Σεμνὸς sit, i. e. præ gravitate reverendus. Gravitas autem ejusmodi sit, non quæ à Pastoris aditu homines arceat; sed, quæ ad omnem reverentiam componat adeuntes. Oportet enim Ministerum verbi δύνασθαι, δύνασθαι γέγονεν εἶναι, i. e. congressu facilem, effabilem, ut de ^b Athanasio, Nazianzenus; non nimia austерitate, non fronte corrugata tetricum, ne infirmos timide accedentes, quod de ^c Hoopero fertur, à colloquio absterreat. Non austерitatem tibi suadeo, ait Bernardus ad Eugenium, sed gravitatem; illa infirmiores fugat, hæc leviores reprimit; illa si adsit odibilem, hæc si absit contemptibilem reddit. Ubi autem persona dicentis vilescit, ibi & sacra quorum ille internuncius, susque deque habentur. Hinc Apostolus. ^d Nemo juventutem tuam despiciat. Nemo te despiciat.

^e Σεμνὸς verò erit pastor 1. Si nemini è suis fit obæratus, vel plus æquo devinctus. Äquum id, ut laboris mercedem accipiat, ut grati animi testimoniūm

^a Sit Pastor gravitate reverendus. ^b Orat. in laudem Athan. ^c Vide Eoxi Martyrol. de Hoopero. Lib. 4. de confid. ^d 1 Tim. 4. 12. Tit. 2. ult. ^e Reverenda Gravitas quomodo comparanda & retinenda.

nium non recuset; id iniquum, ut quis muneribus acceptis, sive libertatem, sive autoritatem vendat. Aptā nata, quæ ex abundanti supervenit largitio, ut animum occāset; illam, quæ ministro pro ornamento est, in reprehendendo παρηνοτίαν adimat: ut, qui de nobis p̄r̄ aliis meruit, reprehensus agrē ferat; ut minus honorifice, de eo qui vel ex dono vel ex mutuo, illi obnoxius, sentiat. ^a Qui mutuō accipit, servus erit ei qui mutuō dat. Ne de autoritate remitteret Apostolus, debitum à Corinthiis stipendum recusavit. Facile enim (ait Hieronymus) contemnitur Clericus, qui se pe vocatus ad prandium non recusat; Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio quomodo etiam ipse, qui te precatur ut tribuat, cūm acceperis viuorem te judicat, & mirum in modum, si eum rogan tem contempseris, plus re posterius veneratur: hæc ille. Atquē ut nulli è suis, sic nec iis p̄cipue, qui adhuc à Christo alieni, obligatum velim; in id propensi hi, ut nos ad rem attentiores existimant, ut officio suo, si nobis largā manu benefecerint, abunde satisfecisse arbitrentur. Hinc Daniel, ut & honestati vocationis, & dignitati personæ, consulteret, donaria regis Belshazzaris ex animo recusavit. ^b Dona tuatib⁹ sint, & honoraria tua da alteri. ^c Sic Liberius, Romanus episcopus, quingentos solidos, quos ad eum misit Constantinus Arianus, renuit accipere, & Eusebio offerenti respondit: Devastatis orbis terrarum Ecclesiis, mihi eleēmosynam offers? quintu abi, & Christianus prius efficiare.

2. Congressus omnes cum hominibus Atheis, derisoribus, stultis in stultiā suā obfirmatis, cum schismaticis, qui, superbiā inflati, indociles, prudenter devitandi. ^d Occurrat ursa orba catulus in virum, non stolidus in stultiā suā; i. e. irā, quā, rationis

^a Proverb. 27. 7. ^b Daniel. 5.17. ^c Theodor. 1. 2. cap. 16.

^d Proverb. 17. 12.

tionis habenis laxatis, in homines ruit percitus. Siquando inopinatò in illos incideris, nihil tibi cum illis, nisi aliorum causâ, sū negotii, vel disputando vel reprehendendo. Dico, aliorum causâ, eo quòd Christus quandoque, propter turbam circumstantem, Phariseis respondebat, *Qui corripit derisorem, recipit sibi ignominiam.*^a Ne respondeto stulto secundùm stultitiam suam, ne adæqueris ei; i. e. ne te contemptui exponas, cùm, præ iracundiâ, convitium convitio rependas.^b *Audiente stulto, ne loquaris, nam spernet te, cum prudentiâ dictorum tuorum.* Canes conversi lacerabunt vos; i. e. dicteriis & scismaticis conspurcabunt.

3. Nulla cum hominibus, quos vel vita scelera-ta, vel in rebus gerendis imprudentia, contem-ptu expostruere, familiaritas contrahenda; qui non contemnitur à se, contemnitur à socio. Èâ quis apud suos existimatione, quâ ii quibuscum conjunctissimè vivet. Si quos igitur in album amico-rum ascriperit, ejusmodi sint, qui reliquis, pro-bitate, justitiâ, prudentiâ antecellant.

4. Delectum faciat eorum quos habiturus inter latandum socios. Non, ubi voluptate, vel libero homine dignâ, animus reficiendus, indiscriminatim vulgo se immisceat. Vel bonis viris, siquando hilarescunt, excidunt, quæ, utcunque minimè malè tamen feriatis rapiuntur in deterius. Quin igitur, aut sui ordinis hominibus se adjungat, aut iis saltem, qui non, eum vili æstimandi, inde ansam arripiunt. *Sapientia astuti advertere ad viam suam.* Cavendum hic, nè plus æquo apud agrestes facetiis hilaritatem queramus. Cujuscunque ordi-nis est quicun jocamus, eum jocando parem red-dimus. Peccat illa apud Apostolum Ὀρεξτια, siquando τὸ ἀρέπτον negligamus. Decorum id, ut pares cum paribus jocentur: non committen-dum, ut, cum rudioribus, dum liberiùs jocis ludat,

^a Prov. 9. 7. Prov. 26. 4. ^b Prov. 23. 9;

Iudat , qui superior , de authoritate remittat.

5. Siqna infirmior fuerit pastor , ut si ὑξύχολος , si in κανοδέξιας propensior , si mortem vel pericula immodice reformidet ; omni conatu id agendum , ut ne in vulgus emanet. Id plebeculae ingenium , ut , in pastorum nave deprehendendis , Lynce oculatior sit; in iis propalantibus , loquacior , quam par. Prudentis erit , quae in se bona fama infesta animadverterit , nec adhuc , nedum post preces & jejunia , iis edomandis par , quam fieri potest diligentia ea occultet. Si enim alterius infirmitas non in ejus infamiam efferenda , eadem erga nosmet multo magis exercenda charitas.

6. Quaecunque ab eo proficiscuntur , gravitatem spirent: sit in dictis , factis , veritas , candor , constantia ; sint gestus , incessus , vultus , habitus ejusmodi , qui mentem bene compositam arguant. Si incompositè , & non æqualiter incedat , mentis inæqualitas indicatur , ut Augustinus. Absint itaque ludicrae & mimicae gesticulationes , aspectus torvus & superciliosus plenus , os insulsa ructans , oculi vagi & instabiles. ^a Stultus , quo nihil inter homines despiciatius , his indigitatur. Denique , quae præ omnibus reverentia conciliatrix , imago Dei in tota vita consuetudine emineat ; Huius vel scintillulae , quae in Dei servis se exseruere quam illos vel profligatissimis venerandos praestiterent . Job 29. 8. Videntes me pueri occultabant se , etiam decrepiti assurgentes stabant , principes continebant sermones , v. 22. Post verbum meum non iterabant. Unde hæc tanti reverentia ^bv. 14. Iustitiam induebam , &c. Siquando ab integritate defecere , qui extero quin venerandi , omnibus illico dispicatu fuere. ^cCum loqueretur Ephraim , tremor erat , — Peccavit in Baal , & mortuus est. Vos corruptis fædus Leviticum , minimè sc. observando vias meas , ideo ego reddidi vos contemptos & abjectos toti populo.

^a Prov. 6. 12. 13. ^b Ose. 13. 1.

lo. Quin igitur toto (quod aiunt) cœlo errant phalerati quidam doctores, qui fumosis titulis, *προταγόρειας*, sumptuosis vestibus, stolis promissis, numerosâ famulorum catervâ apud vulgus reverentiam quærunt: iidem verò vel de munere ritè fungendo, vel de vitâ bene formandâ, non omnino solicii. Annon ferculnea sunt illa folia, quæ non nuditatem tegunt, sed deformiorem per transennas reddunt? Annon pilosum illud prophetarum indumentum plus apud omnes honoris habuit, quam horum sericum inanis fucus, splendor qualiscunque? ^a Christus docuit in Synagogis, & honorabatur à populo. Ipsa venerabilis erit juventa, si modò imago Dei in sermone, conversatione, spiritu, fide, sit conspicua. Plenæ sunt hæ vestes majestatis, quibus operta vel juventus non vilescit. Meritis sc. fidei & vitæ, non divitiis, episcopatûs autoritas quæritur. Concil. Chalced. 4. Atque sic *ερμηνεία* sibi comparabit minister verbi.

C A P. III.

Sit curis vacuus.

Secundò, ^b Quilibet animarum curator debet esse *Απόστολος*. Non id volo, ut, cum solivagis Anachoretis, omnem rei familiaris curam abjiciat. Caput familiæ est, nec jure veldivino, vel humano, potest à se curam membrorum alegare. Bonorum, quæ ei largitus est Deus, Oeconomus; ei aliquando, quomodo administravit, reddenda est ratio. Hospitalis ut sit, exigit Canon Apostolicus; qui id poterit, nisi, quæ paterfamilias, rem suam prudenter curat? Id duntaxat volo, ut à curis, quæ animum à munere fungendo avocant, liber sit. Est cura, licita alia,

^a Luc. 4. vers. 15. ^b Timoth. 4. vers. 12. ^b Pastor Sit curis vacuus.

alia, quam vocat Junius *περιγμένη*; illicita alia, quam vocat idem *περιμετέας*.

Quæ licita est, 1. Providentia, quâ quis de necessariis sibi &c suis impræsentiarum, ut qui exinde vivit * moderatè sollicitus. 2. Prudentia, quâ quis bona, quæ ei concredita, discrete, &c, ut Vatablus, cum judicio, administrat. 3. b Diligentia, quâ quis, in re familiari curandâ, vel anima vel corporis vires, pro naturâ objecti, (quod terrenum, non spirituale,) exfuscat, sed remisit. c *Cognoscendo cognosces facies pecudum tuarum, & appone cornuum ad greges, &c.* Eousque omnis hæc licita est cura, dummodo non impedit, quò minus quis gregi diligenter attendat.

Illicita 1. Cùm, quæ à diffidentia, oritur, animalium, qui fide sustentandus, sive de præsentibus sive de futuris vexat, anxietate torquet. Ethniconum, Matth. 6. 2. Quæ à πολυπεγχυσίᾳ originem sumit; vel illa, quâ quis, non ut de altari vivat, sed ut luxurietur, sollicitus est, σαρκὸς πέργοτα ne habete ad explendas ejus cupiditates; vel illa, quâ quis παρέργει sic se involvit, ut τὸ ἔργον negligat. παρέργα voce munera politica, lites forenses, emporeuticas nundinationes, fidejussionem pro extraneis, medicina publicam professionem, bonorum defunctorum, ubi non exigit charitas aut necessitas, curationem. Hinc antiqui Canones sic statuere; Ne quis clericus Reip. administrandæ se admisceat, ne mercaturæ se implicet, ne sit procurator, aut aliorum negotiorum susceptor, nec Tutor aut Curator. Graviter, inquit Cyprianus, ego & collegæ mei commoti sumus, &c quod Geminus Victor frater noster, decedens de seculo, Geminum Faustinum Presbyterum, Tutorem testamento suo nominaverit, cùm jam pridem in Concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis & Dei ministris Tutorum vel Curatorum Testamento constituat, cum singuli divino sacerdotio honorati, & cuncti in clericali

ministerio constituti , non nisi altari & sacrificiis
deservire , & precibus atque orationibus vacare de-
bent . Hæc ille .

3. Quæ à mundi amore inordinato proficiscitur,
animum opprimens cura ; ut cùm quis vel divi-
tiis congerendis studet , vel de se ad ulteriorem
honoris gradum promovendo cogitat , vel plus
temporis , quām natura negotii exigit , terrenis
impedit ; vel denique quibuscunque mundanis ,
quō minus ad cœlestia animum attollat , irreti-
tur . ^a *Cavete vobis , ne corda vestra graventur hujus
vitæ curis .* Cura hæc omnis omni curâ devitanda !
(Quare.) 1. Quòd opus ministeriale tam excel-
sum , tam augustum , hominem reliquis negotiis
expeditum vendicat . Pastoris id , ut homines or-
co demersos liberet , ut à potestate Satanæ ad
Deum traducat , ut electos Dei in unum aggreget ,
corpus denique Christi ad salutem æternam ædifi-
cat . Cui unquam angelorum sic dixerit , Quic-
quid ligaveris in terris , erit ligatum in cœlis ,
quicquid solveris in terrâ , erit solutum in cœlis ?
Hinc Apostolus , hujus legationis admiranda apo-
telesmata animo expendens , attonitus exclamat ,
^b *τις ταῦτα τίς ιγερός ; Vacuum scil . (ut Bernar-
dus) à solicitudine rerum vilium & minorum , ope-
rat esse animum , tam magnis , tam multis intentum .*
2. Apostoli , operis molem pensantes , vel à cu-
râ pauperum , quâ se præpeditos sentiebant , im-
munitatem postulârunt . ^c *Non est equum nos , dere-
lictio Dei sermone , mensis ministrare : derelictum
dicit sermonem Dei , cui non poterant esse toti
intenti : Deligite itaque è vobis , quos huic muneri
præficiamus , nos vero in precibus & sermonis admi-
nistratione perdurabimus .* Si illi Ecclesiarum At-
lantes , qui tamen divinitus ad docendum instru-
cti , negotia tantæ & charitatis & necessitatis de-
trectârunt , annon nos multò magis , quibus , qua-
popu-

^a Luc.21.34 ^b 2 Cor.2.16. ^c Actor.2.3.

populo proponimus, Herculeo labore conquirenda, aliis, quæ non tanti, negotia jure amandemus. 3. Si iis quæ de grege dono continentia imbuti, ut sint *apiecuras*, vel à conjugio abstinentum; annon, qui antesignani, quibus aliorum incumbit cura, à quibuscunque, quæ non necessariò obeunda, hujus seculi negotiis solutos esse oportet? 4. Illa edicti temporarii (de quo Matth. 10.9. *Ne comparete aurum &c. ad iter*) æquitas, in finem seculi internunciis pro documento esse debet, ut in Deum recumbant, non circa hæc *βιωτικὰ* plus à quo anxiæ sint. 5. Curæ hæc seculares, quæ animum abducunt, indignæ prorsus pastore sunt; est ei mascula quædam ingenita animi vis, quæ ad altiora aspirat, qui in fidei mysteriis indagandis, explicandis, totus versatur. Quid Episcopo (ait Bernardus) turpius, quam incumbere (viz. curâ distracthente) supellestili & substantiola suæ, scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quælibet perdita vel neglecta? minutiora hæc, quam ut à munere tam excelso animum abducant. Quid? quod non solum pastorem dedecorant, verum & animo, cuius omnem vim ad se rapiunt, sterilitatem inducunt; ut enim montes, è quibus aurum & argentum effodiuntur, præ cæteris infrugiferi; perinde & Pastoris animus, quem auri & argenti anxia solicitude semel invasit, pietatis inops maximè. Quin igitur, siquando, quæ animo laqueum injiciunt, se ingenerunt curæ mundanæ, heroico quodam impetu abigendæ: in iis scil. defixi hærent hujus terræ filii, quorum venter est Deus, gloria ad ignominiam ipsorum, qui terrena solum meditantur; nos, quos ad munus vel angelicis humeris formidandum designavit Dominus Jesus, majora canamus, quæ superna toti cogitemus. Siliquis porcorum (quid enim aliud sunt hæc animum corrodentes curæ?) vescantur, quibus clam sunt magnata

lia Dei, amanitates tabernaculorum excelsi non sunt de facie nostra; nos vero, quos, in sanctum sanctorum intromisit Deus, quibus electorum arcana reseravit, subvolemus in cœlum piis meditationibus & soliloquii, in Scripturis assiduis sumus, has meditemur, in his sumus, & profectus noster manifestus sit omnibus. Occurrat sapientius illud beatissimæ memoriae Perkinsi, quod librorum a frontispicio praefigere solebat, *Apophthegma, Minister Verbi es, hoc age.*

C A P. IV.

Sit Exemplar gregis.

Tertio, b Sit Pastor Euangelicus c τύπος τῆς ἀριθμίας, exemplar gregis. Tύπος est metaphora, ab iis ducta, qui, artem scribendi novitios edocturi, exemplaria proponunt, ad quæ oculos intendentis forment sive literas, sive verba; sic quilibet Minister Verbi debet esse ut exemplar, ad quod, cum oculos dirigat plebs, vitam moresque componat. Videndum hic 1. Quomodo debet esse exemplar. 2. Quare, tam in specie, quam in genere.

Exemplar erit, 1. Si bona, quibus illum depinxit Sp. Sanctus, infestetur. 2. Si mala, quæ præ aliis dedecorant, defugiat. 3. Si adversa, quibus Deus vult illum exerceri, ritè perferat. Quæ oportet bona consecrari, vel Deum, vel homines respiciunt. d Quod ad Deum; requiritur, ut sit ὅστις sanctus. e Vos estis testes, & Deus, quam sancte nos gesserimus. Illa sub Lege, in Levitis & Sacerdotibus, ubi in ministerium assumendi, sanctificandis, ceremoniarum congeries, intemperatam quandam sanctitatem, in iis qui ad Deum proprius accedunt, exigi subindicat. f Sanctus vero quis erit, cum Deo quod suum est tribuit. Id

autem

a Praefat. ad Problem. b Sit Pastor exemplar gregis. c 1 Tim. 4. 12. Tit. 2. 7. 1 Petr. 5. 3. d Sit coram Deo, sanctus. e Tit. 1. 8. 1 Thes. 2. 10. f Quomodo futurus sanctus.

autem Dei, quod ejus vel natura, vel institutio, vendicat. Natura Dei, cùm sit verax, misericors, sumimè justus, bonus, sapiens, omnipotens, omnisciens, &c. necessariò infert, in Deum esse credendum, sperandum, Deum esse amandum & timendum supra omnia, in omnibus audiendum, cognoscendum, eique, ut omnia suaviter disponenti, submittendum. Institutio Dei media, modum, & tempus, quod sacris officiis seponendum, præscribit. Sanctus itaque erit Pastor, 1. Si fide, spe, patientiâ, obedientiâ, dilectione Dei & timore cor imbuatur. 2. Si mediis, non quæ homo confinxit, sed Deus constituit, eum constanter & frequenter colat & querat. Eiusmodi, verbile letio, ejusdem cùm prædicatur auditio, Sacra hætitorum celebratio, oratio, &c. 3. Si rebus sacris, quales sunt quibus Deus nomen suum insculpsit, aut se colendum constituit, eo utatur modo, qui ipsis & sanctitati & dignitati conveniat. Modus ille, ut res sanctæ sanctè & usurpentur & peragantur. Postulant autem, ut sanctè peragantur, alia quæ antecedunt, alia quæ comitantur, alia quæ subsequuntur officia. 4. Si tempus quod ejus cultus; sive privatim, sive publicè, sive per dies singulos, sive die dominico, vendicat, ei religiosè concedar. Qui sic communionem cum Deo exercebit, ille Deum in omnibus & intuebitur, & agnosceret, superna cogitabit, ab iis quæ in mundo, sive sunt seculi, sive loci, corruptelis seipsum incontaminatum custodiet; denique sanctitatem, cordi inscriptam, in totâ vitâ consuetudine, spirabit.

Magni momenti hæc in pastore sanctitas. (*Quare.*) 1. Quod quæ à sancto, ubi os Dei, ad populum profiscuntur, avidius imbibuntur, altius radices agunt, efficacius operantur: non enim à cerebro duntaxat, intellectu scil. lumine perfuso, cuius qui irregeniti capaces, promanant; sed à corde,

spiritu sanctificationis renovato. Dici nequit, quantum habent ponderis vel quæ inculta, modò à sancto, sive docendo, sive scribendo, proveniunt: cùm quæ à minùs sancto, limitatius perpolita, ingeniosè expressa; in nihilum evanescunt. 2. Quòd, cum os populi ad Deum in precibus fundendis Pastor; plurimùm interest, sanctus auctor intercessus, per quem preces Deo transmittimus. Quis, regi supplicaturus, petitionem ei, cui Rex infensor, tradendam concrederet? *Cum is*, ait Gregorius, qui displicet, ad intercedendum mittitur; irati animus ad deteriora provocatur. Atque sic de eo, in quo ad Deum relatio. Sequuntur quæ homines; atque hæc, vel erga alios, vel erga se ipsum, à Pastore exercenda. Quæ alios respiciunt, vel in genere, vel in specie. Quæ in genere, vel coram omnibus, vel erga omnes.

Coram omnibus sit, a διέγκλητος, ανεπίληπτος.
b Sicerit, si nullo justè notandus vitio, quod, cùm famam temeraret, ministerio cederet in opprobrium. Non quòd à calumniis liber esse potest, sed quòd à vitio, de quo meritò possit culpari. **c** Hoc in typo adumbratum, cùm vel corporis deformitas ab iis abesse præcipitut, qui cibum Dei offerrent. **d** *Et nullam ullâ in re præbeamus offendionem,* ἵνα μὴ μωρυθῇ ἡ σταυροία, ne habeat quod reprehendat vel Momus ipse. **e** *Abstinendum vel à specie mali,* **f** Non solum & coram Deo, sed & coram hominibus, honesta procuranda.

Nulli, vel in minimo quod justè reprehendat, detur occasio, (*Quare.*) Quod, qui reprehensus, undeaque circumspicit, si reprehensor culpandus: est ei id sat, ad culpa suæ patrocinium, si, qui culpaverit, eodem vel alio quounque vitio laboraverit. 2. Quòd conversatio, non justè reprehendenda,

a Pastor sit Coram omnibus inculpatus. *b* Tit. 1.7. *c* 2 Tim. 3.2. *d* Lev. 21.17. *e* 2 Cor. 6.3. *f* 1 Thess. 5.21. *g* 2 Cor. 8. vers 21.

denda , eos qui extra sunt ad fidem adducit.
 3. ^a Quod authoritatem in aliorum vitiis castigandis amittit , qui ipse justè incusandus ; retinet , qui ipse innoxius. Atque sic se coram omnibus gerat Pastor.

Erga omnes sit , ^b Primò *δικαιος* justus. Justitiam exerceat & , in contractibus , commutativam ; & , quæ suum cuique tribuit , distributivam. Haud fratrem usurario fœnore devoret ; si cui-piam causa damni fuerit , ad assem compenset ; promissis , vel quæ in damnum , stet ; (*Quare*) neminem defraudet , neminem quæstui habeat. Nam
 1. Ingentes animos addit , in aliorum fraudibus detegendis , vitiis id genus taxandis , mens conscientia recti. ^c Cujus bovem acceperim , &c. ^e vos testes estis ^f Deus , quām justè nos gesserimus , &c. Videt ergo ne quis opprimat fratrem. 2. Nil apud eos qui extrā melioris famæ , nil quod reverentiam conciliat magis , quām quæ in totâ vita consuetudine eminet justitia ; vel apud Ethnicos , hujus administratio mirabiles sui amores excitavit ; nec mirum , cùm vetus verbum , *Eγώ δικαιούμενος συλλέγω πάσας απέτι* ^g

Secundo , sit erga omnes , *ταπεινός* , humilis. ^g Serviens Domino cum omni animi submissione. Humilis est , qui , suæ indignitatis conscientia , se vili aestimat , &c. qui de donis , non supra quod par est , sentit ; nec sibi , propter dona , aliquid arrogat : ^b Cum sc. id recognoscit , & dona à Deo , penes quem eripiendi potestas ; & , si gratia gratis datae sint , aliorum causâ dari. Qui sic humilis , 1. Alios sibi præponi vult , ut quos se meliores judicat. 2. Iis qui infimæ sortis se exæquat , vel ad sordida officia , modò illis inserviat , se demittendo. 3. Non fertur præter justam rationem ad ma-

B 4

gna,

^a 1 Petr.3. ^b Pastor erga omnes sit 1. Justus. Tit.1.8. Rom. 13.7. ^c 1 Thess.4.6. ^d 1 Sam.12.5. ^e 1 Thess.2.10. & 4.6. ^f Si humilis. ^g Acto.10.19. ^b Quomodo talis futurus. ⁱ Phil.2.3. Rm.12.10.

gna, cùm non supra quod par de se sentit : ^a Non ambulo in magnis & mirabilibus supra me. (Quare.) Ejusmodi si erit, 1. Suorum animos in se propensos reddit ; nil enim amabilius, quàm cum humili conversatione dona eminentiora conjuncta. 2. Dona in eum uberiora effundet Deus ; ut homines, sic Deus, in vasā, non plena, & turgida, sed vacua, infundunt, quæ infundenda, pretiosa. Ut natura non patitur vacuum corporale, sed impellit potius qualibet corpora, ut occupent locum sibi indebitum : sic Deus non patitur vacuum spirituale in corde humilium, sed ad implenda mittit fluentia cælestium donorum. Daven. in cap. 2. ad Col. ^b Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam. 3. Humilis, qui sui communicativus, omnibus, quibus usui esse posset, se demissè gerendo, ut ad se accedant, invitat. Superbus vero, qui non facile sui copiam aliis facit, quò minus ab eo querant, quæ querenda, deterreret.

Tertiò, ^c sit omnis i. e. æquus, non æxegodizans. qui rigidè, quod suum est, exigit. Sic erit, d i. Siquos suis à natura inesse animi morbos advertat, ut sunt morositas, iracundia, imprudenteria, &c. lege charitatis toleret, dissimulet. ^e Intelligentia hominis prorogat iram suam, & decus ejus est transire per defctionem. 2. Quæ ambigua sunt, vel dicta vel facta, nisi prudentia aliter velit, in mitiorem partem interpretetur. ^f Charitas non cogitat malum. 3. Quandoque de iure suo concedat, ne aliis offendiculo sit ; non sit juris sui mordicus tenax, si aut inde lites acerrimas oriendas prospiciat, aut Euangeli cursum interrumpendum. Sic Abraham Lothum alloquitur : ^g Ne quæso sit contentio inter te & me, inter pastores tuos & pastores meos ; si sinistrum versus discesseris, dextrum petam ; si dextram versus, sinistram petam. Sic Aposto-

^a Psal. 131. 2. ^b 1 Pet. 5. 5. ^c Sit æquanimis. ^d Quomodo sit æquanimis. ^e Prov. 19. 11. ^f 1 Cor. 13. 9. ^g Gen. 13. 8. 9.

Apostolus, *Non nisi fuimus jure isto, sed omnia sustinemus, séμεν, ne interrumpanus Euangelium Christi. Christus, ne ansam daret populo subtrahendi Cæsari quod Cæsar is est, tributum, à quo cæteroquin immunis, solvebat. Perinde & usu Christianæ libertatis, in casu scandali, superseedendum.* 4. Quæcunque leviter duntaxat, vel rem, vel famam lœdunt, ea aut silentio premat aut facile remittat. ^a *Etiam ad omnia verba quæ dicuntur, ne exhibeto animum tuum. Sunt plurimæ nobis illatae injuriæ, quæ contemnendo in nihilum abeunt. Pastorem itaque, qui vult omnia de se malevolè dictacognoscere, oportet multa ignorare. Eleganter enim Ambrosius,* b *Quicquid in iuriâ movetur, facit se dignum videri contumeliam, dum vult eā indignus probari. Si sic se gesserit: 1. Jurgia & lites, ex quibus animorum alienatio oritur, evitabit; operi autem ministeriali ex eo plurimum accedit adjumenti, ubi concors animorum consensus. 2. Potius suorum comitiodum, quam se, querere pastorem existimabit vulgus, si quando, pacis & amoris ergo, de suo remittat. Econtra, quæ sua duntaxat, non quæ populi, curare videbitur, qui, ut Euangelium Christi promoveat, non quandoque multa condonet.*

Quarto, ^c sit φρένιμος; ^d *Estote prudentes ut serpentes.* Sic erit, 1. Si caveat ab hominibus; ut cunque Christum profiteantur, benevolum in nos affectum obtendant, honorificam de nobis opinionem præ se ferant, vel fratrum numero habentur, (f *Fuimus in periculis inter falsos fratres,*) vel honesta prætexant, ut Judas, Joan. 12. 2. Si, solerti prudentiâ, adversariorum effrenatam rabiem declinet. g *Ego Pharisæus, & filius Pharisæi, &c.* Adversarios inter se committit, ut ab eo persequendo desistant. 3. Si at-

B 5

tendat,

^a *Ecclesiast. 7.* ^b *Lib. I. de officiis. cap. 6.* ^c *Pastor sit prudens.* ^d *Ioh. 2. 23.* *Prov. 2. 25.* *Matth. 22. 26.* ^e *Modus quo.* ^f *2 Cor. 11. 26.* ^g *Actos. 23. 6. 7.*

tendat, non solum, quid debeat; sed, quid possit: non, quid licet solum; sed, ^a quid expedit, habita ratione circumstantiarum, loci, temporis, personæ, &c. 4. Si contineat ^b se intra cancellos vocationis suæ, in eo quod malum est extirpando, in eo quod bonum promovendo. Quilibet debet ~~recessere~~ ^c idem. Civili magistratu relinquentur, quod ^c suum: nobis, quod nostrum, faciendum. 5. Si caveat, in malis corrigendis, ne remedium malo pejus sit. Præstaret multò querundam errata, dummodo illis non communicemus, ad tempus ferre, quam ut incommodis gravioribus curentur. Est medicina morbo deterior. Necessariò igitur locus tribulis & noxiis herbis quandoque concedendus, ne utiles herbas una eradicemus. 6. Det operam, quoad in se, ut fama, qua vel rectè factorum comes, ubi verbi ministerio in damnum cederet, supprimatur. Hæc enim, adversariorum invidiam concitando, plerunque opportunitatem benè agendi adimit. ^d *Quis enim coram invidiâ consistere potest?* ^e Hinc sua facta celebriora reticeri nonnunquam voluit Christus, ne sibi in eo quod ulterius peragendum bonum, anteverterent. 7. Caveat, in vitiis coercendis, ne iis illum imparem sentiant qui improbi.

(Quare) sic si se gesserit, 1. Honorificam de se opinionem & acquirat & fovebit. Prudenter agebat David, bonusque videbatur in oculis totius populi, etiamque in oculis servorum Saulis. 2. Pericula, qua illi machinabuntur qui pessimi, cautè declinabit. ^f *Da idem cessit in laudem, quod cum eum persequebatur Saul, callide agendo se conservavit.* 3. *Quod in manibus, opus pastorale dextrè movebit.* ^g *Emolumento ad dirigendum est sapientia;* ad media scil. idonea, quibus, effectum det quod cupit, dirigit. *Omnis astutus agit scientiam*

^a Proverb. 14.8. ^b 1 Thess. 4.11. ^c 1 Petr. 4.15. ^d Prov. 27.4.
^e Mat. 8.4.9.30.12.16. ^f 1 Sam. 23.22. ^g Eccl. 10.10.

scientiâ, quod sc. expedit, non solum quod licet, observando.

Quinto, ^a sit exemplar *ἐν τῇ ἀγάπῃ*; i. e. in charitate. Charitas est fructus spiritus, quâ quis in proximum sic afficitur, ut ejus bono &quâ ac suo, ubi res tulerit, consultit. Bonum, vel nostrum vel alienum, his quinque vertitur; Animi vel corporis salute, dignitate, castitate, quæ hujus vitæ bonis, famâ. His procurandis, conservandis, qui pro virili operam dat Pastor, exemplar erit in charitate. (Quare) sic esse oportet, 1. Quod, in vitâ Christianâ, palmaria sit hæc virtus. Charitas vocatur *via excellentior*, ut quæ gratiis gratis datis formam addit. ^b Super hæc induimini charitate, quæ est *vinculum perfectionis*. ^c Ante omnia charitatem habete alii in alios intensam. Emineat hæc in pastore, ut ab eo in gregem transfundatur. 2. Quod charitatis exercitia alia sunt, quibus caro & sanguis in primis reluctantur: ejusmodi sunt, ut quis injurias, multoties repetitas, & grave damnum inferentes, condones; inimicis benefaciat; ut malum bono vincat; ut, vel damno suo, egenos sublevet, &c. Hæc cum impossibilia ducat plebs, pastoris exemplari præente adjuvantur ut faciant. 3. Quod charitatis officia, cum in totam vitæ consuetudinem emanant, quibusvis pro re natâ exercenda; hæc non aliâ ratione frugiferi evadunt Christiani, abundant in opere Domini, dignè Euangeli ambulant. Vix aliud est, de quo justior querela, quam quod steriles, quod infrugiferi, qui nomen Christo dedere. Magni idcirco interest, ut Pastorem, charitatis officiis quibuscumque prælacentem, in oculis ferant.

^d Sexto, exemplar sit *ἐν τῷ λόγῳ*. Talem oportet esse linguam Pastoris, ut nullus ab ejus colloquio discedat non purior. Sic Christus, ut nobis

^a Sit exemplar in charitate. ^b 1 Cor. 12.31. Col. 3.14. ^c 1 Pet. 4.8. ^d Exemplar in Sermone.

præluceret, inter ambulandum, concionandum, transfretandum, crebros miscet de fidei myste-
riis sermones; sapientius arripit ansam à pane cor-
porali, de pane spirituali, ab aquâ terrenâ, de aquâ
coelesti, sermocinandi. Cum spiritus in Aposto-
los effusus, dicuntur ἀπόθετας, i. e. Apoph-
thegmata loqui. ^a Iusti os meditatur sapientiam, &
lingua ejus loquitur ius, in cuius animo est lex Dei
sui. ^b Veluti argentum lectissimum est lingua iusti.
^c Scaturigo vita perfundit os iusti. Lingua Pastoris
debet esse cœn officina aromatica, seu pharmacopo-
lium, unde medicamentorum omne genus petendum,
ait Doctissimus Cartwrightus. Concilium Tole-
tanum tertium sic decrevit; Pro reverentia Dei &
sacerdotum, id universa constituit Synodus, ut, quia
solent crebro mensis otiosa fabula interponi, in omni
sacerdotali convivio lectio scripturarum immisceatur:
Per hoc enim & anima edificantur ad bonum, &
fabula non necessarie prohibentur. Eleganter Bernar-
dus: ^d Labia sacerdotis, ait Malachias, custodient
scientiam, & legem requirent de ore ejus, non nugas
vel fabulas. Erit autem Pastor exemplar in ser-
mone, 1. Si in id serio incumbat, ut sermo-
nes vani, maledici, spurci, ejusmodi qui nil sa-
piunt nisi animum terrenum, &c. tempestivè &
dextrè abrumpantur. 2. Si captet & ansam ejusmo-
di colloquiorum, quæ gratiam auditoribus adfe-
xant, quæ sale condita sunt. Ejusmodi sunt, in
quibus gratiarum, quæ intus in corde latent, sc.
sanctitatis, sapientiæ, charitatis, mansuetudinis,
modestiæ, &c. specimen exhibit: His, qui ad-
stat, melior & ad quodvis bonum opus paratior
redditur. ^e Beati, qui stantes coram te jugitor, au-
diunt sapientiam tuam. Atque sic de iis, quæ tam
coram omnibus quam erga omnes, prætare de-
bet Pastor. Sequuntur quæ in specie.

^a Psal. 37. 30. ^b Prov. 10. 20. ^c ibid. v. 11. ^d De consid. ad Eugen.
lib. 2. c. 15. ^e Eph. 4. 29. Col. 4. ^f i Reg. 10. 5.

C A P . V .

Officia quedam specialia , quibus esse debet exemplar gregis.

PRIMO ; ^a in specie id queritur , ut sit Pastor *καλῶς προΐσταμεν τῷ οἴκῳ ἡδίᾳ* , suæ domui benè præsit. Nam 1. impar judicandus Ecclesiæ Dei (quæ & ipsius domus) gubernandæ , qui propriæ domui , quæ (ut Seneca) est *pūsilla Rēspūblica* , præesse nescit. Qui cohortis unius ducendæ inscius , haud ille integrum legionem ducet ; qui cymbæ in parvo lacu , aut flumine regendæ pārum sufficit , non ille immensum pelagus tranare , aut navem in Oceano ad portum perducere , potis erit. 2. Quæ in familiâ Pastoris contigerint *σφάλματα* , ea , tam sequax est vulgus , ut latius se diffundant , & à plebeculâ confestim in exemplum trahantur. 3. Graviorem contrahunt reatum , qui hic labuntur ; eò quod in familiâ ejus numerantur , à quo Deus munditiem supra populares flagitat. ^b Hinc singulari lege cautum de Sacerdotiis filiâ ; si scor-taretur , vivi-comburio tradenda erit ; cùm reliquum tribunalium filiæ , nisi sponsæ , aut nuptæ , non æquè gravi pœnâ plectendæ. Omni itaque cautelâ curet Pastor Euangelicus , ne quis sacerdotum in scandalum Ecclesiæ erumpat , vel tale quid per-petret , ex quo nomen Dei blasphemetur. Cùm verò familia omnis , suis numeris perfecta , tribus constet *οὐζυγίου* , marito & uxore , patre & li-beris , domino & servis ; patrisfamilias est hisce omnibus præcesso , tam præstanto quod iis debi-tum , quam exigendo quod debent.

Quæ ad hanc & Oeconomicam *προστασίαν* ex-ercendam conducunt ea vel toti familiaz deben-tur , vel singulis seorsim. Quæ toti familiaz de-bet paterfamilias , hæc sunt ; 1. Præsit familiaz in

^a Erit exemplar si domul sui benè præsit , 1 Tim. 3. 4. ^b Lev. 22. 9.

& Si præsit ut paterfamilias ,

in cultu Dei domesticō , tum pro iis preces fundendo , tum ex Scripturis , operibus , judiciisque Dei instituendo . a *Præcepturus est filius suus , & domini sua post se , ut custodiant viam Iehovæ.* b *Ego & familia mea colemus Iehovam.* 2. Suos omnes , quoad ejus fieri potest , ad Ecclesiæ publicos cœtus adducat , ab iisdemque rationem reposcat , quomodo profecerint . c *Patrifamiliâs præcipitur , ut quicunque sub ejus ditione sanctè celebrent Diem Dominicum.* 3. Ut cibo , vestimentis , quieti , omnium qui sub testo , providè & salubriter consulat . d *Lætaberis de omni bono quod dederit tibi Iehova Deus tuus , & familia tua:* e *Siquis suis , & maxime domesticis , non providet , fidem abnegavit , & infideli dexteror.* 4. Si quis in familiâ deliquerit , disciplinam & sapienter & patienter exerceat . Peccantem , si spes est eum ad bonam frugem redditum , pro naturâ delicti , vel admoneat , vel castiget : f *si fin , exhibitis quibuscumque remediis , nihilo emendator;* f *si servus , è familiâ suo tempore ejiciendus ;* g *si filius , magistratus auxilium implorandum.*

h *Quæ singulis debet Paterfamiliâs.* Primò , Ut maritus ; i. Uxorem amet & amplexetur , ut sociam sibi in Domino adjunctam , idque in ejus adjutorium . i *Sit uxor tibi ut cerva amicissima , & rupicaprægratiosa , ubera ipsius uberent te omni tempore , & in amore ipsius errato jugiter.* k *Amor hic pellat omnem amarulentiam.* 2. Quâ infirmam viderit , prudenter toleret . l *Viri habitent simul , secundum Dei notitiam , mulieri , ut iasi in infiriori , honorem tribuentes.* Multas ineptias , ut sexui quas condonat prudens , devorat maritus . Caveat interim ne suâ indulgentiâ loveat . 3. Quod suum est retineat ; ex Persico edicto , m *fit Domus sua dominator.*

^a Genes. 18. o. ^b Jof. 24. 15. ^c Exod. 20. 10. ^d Deut. 26. 11.

^e 1 Tim. 5. 8. ^f Gen. 18. ^g Deuter. 26. ^h Præsit ut maritus.

ⁱ Proverb. 5. 19. Ephes. 5. 25. ^k Col. 3. 19. ^l 1 Petr. 3. 7.

^m Esth. 1. 22.

minator. ^a Sit dux adolescentiae uxoris. *b* Mulieri non permitto, ut usurpet authoritatem in virum.

^a Ut Pater; ⁱ. Liberis prospiciat, à teneris unguiculis edacentur pie. ². In iis formandis fingendisque, tum sævitia, tum indulgentia videntur. ^d Patres ne irritate liberòs vestros, ne despondeant animum. ^e Ne subtrahas à puerō castigationem; cùm percusseris eum virgā, non morietur: tu virgā percuties eum, & animam ejus à sepulchro liberabūs. ³. Quamprimum specimen dedere, quibus dotibus imbuti, & quo naturali impetu propendent, vocationi legitimæ destinentur. ^f Instrue virum pro ratione via sue. sic Dan. i.

^g Ut Dominus, ⁱ. Servos, aut qui verè religiosi, aut qui Religionis exercitiis se subjiciant, & sine scandalo vivant, in familiam cooptet. ^h Ambulans viâ integrâ, is ministrabit mihi i Cornelius vocavit militem pium. ². Operas & servitia, quibus pares sunt, non quæ vires vel animi vel corporis superant, exigat. ^k Curat justus vitam jumentis sui. ^l Nec, è contrâ, otio segnescere patiatur. ³. Fidem, diligentiam, operam eorum, debitam solvendo mercedem, remuneret. ^m Domini jus & aquum præstare servus, &c. Adeoque, quorum in negotiis curandis eminent, præcæteris, assidua & fida sedulitas, eos ultra quod patet sumus compensemus, illis promovendis operam demus. ⁿ Qui observat dominum suum, honorabitur. Atque hæc illa ars Oeconomica, brevi descripta, quam, ut gregi exemplar sit, semper in oculis ferre debet bonus Pastor. Hanc qui negligenter curârunt, eos acerrimâ vindictâ ultus est Deus; ^o ut testatur funesta illa, quâ pessimata domus Eli, clades. Mosi, negligenti quod suum erat, intempestivè filium circumcidendo, tam gravis.

^a Proverb. 2. 17. ^b 1 Timoth. 2. 12. ^c Sit ut Pater. ^d Ephes. 6. 4. Col. 3. 20. ^e Prov. 22. 23. ^f Prov. 22. 6. ^g Sit ut Dominus. ^h Psalm. 101. 6. ⁱ Actori. 10. 7. ^k Proverb. 2. 9. ^l 1 Thes. 3. 10. ^m Col. 4. 1. ⁿ Prov. 27. 18. ^o 1 Sam. 21.

graviter suceensuit Deus, ut parùm absfuerit, quin in diversorio morte perierit.

^a Secundò; sit, in specie, Pastor Euangelicus, φιλόξενος, hospitio deditus. Jam olim sacerdote in Ecclesiam tyrannorum rabie, apprimè necessaria fuit hæc in pauperes, ob Christi nomen exulantates, benignitas. Periculum enim erat, ne, cùm ab infidelibus abigerentur, si nihil solatii apud suos reperissent, mole calamitatum oppressi, animos desponderent. Quamprimum verò deferbuit ille persecutionum ætus, utcunque summè laudanda sit hæc philoxenia, non tamen tanti usus erat. Id duntaxat vi hujus præcepti vult Sp. Sanctus. 1. Ut, qui, Christi causâ, iniqua perpetiuntur, & ad nos tanquam ad asylum configiunt, eos, quâ par est humanitate, hospitio excipiamus. *Qui fratrem exulanten propter verbum excipit, Denim in talis fratre excipit.* Luth. in Genes. 19. 2. Ut, non vitio suo, sed Dei flagellis, vel temporum iniquitate, ad extremam inopiam redacti sunt; iis, quoad suppetit facultas, succurramus. *b Benedictio pereunti veniebat super me.* 3. Ut pauperibus qui in viciniâ positi sunt, nec victui conquirendo pares, pro modulo nostro beneficiamus, eos cibando, vestiendo, quoconque modo sublevando. *c Cultus hic sanctus est coram Deo invisere orphanos & viduas in afflictione ipsarum.* Non enim id solum requiritur, ut animos paseat quâ doctor, sed & corpora quâ hospitalis. Christus ipse, qui non habuit quo caput reclinaret, tamen in pauperes benignior fuit.

Tertiò; ^d sit φιλάγαθος, bonorum intimus amator. Hic acri examine opus erit, ut sincerè bonos, à larvatis hypocritis, dignoscamus. Quos sine fuco bonos comperiemus, 1. Præ aliis eos astinemus. *e Qui integrō corde, timentes Iehovam, honorat,*

^a Pastor sit Hospitalis. ^b Job. 29.13. ^c Jam.1.27. ^d Pastor sit bonorum amator, ^e Psal. 15.4.

norat, *¶ c. 2.* a lis in primis, si cætera sint paria manum porrigit auxiliatricem. *3.* Illorum confortio in primis gaudeat. *b* *Oblectatio meatota est in sanctis.* *¶ Ordinando,* fuisse Apostolum Paulum, testantur in primis frequentes illæ salutationes amoris plenæ, quas singulis fere epistolis apponit. Bonorum numerum facile duplicabit Pastor, si eatenus duntaxat se ab eo impendiat amari sentient, qui sunt de grege, quò reliquis in pietate meliores fere progressus. Indignum illud Pastorum genus, qui, quò quis reliquis pietate & vitæ sanctimoniam antecellit, ita dictis aculeatis eos vexant magis, in eos amarulentè invehuntur, in sinu gaudent si iis quovis modo creare molestias possint. Quid hoc aliud est, quam, cum Pseudoprophetis; *c* *Contraſtare animum justi falso, & confirmare manus improbi, ut non revertatur à viâ suâ pessimâ?* Tales Prophetæ, *d* *in descriptione domûs Iſraël, non conſcriben-*
tur; *Ecce me contra illos,* ait Iehova. Atque sic de bonis, sive in genere, sive in specie, quæ alios respiciunt, vel Deum, vel homines. Nunc, de iis quæ à Pastore sui causâ desiderantur.

C A P. VI.

*Officia quæ Pastor i*ncumbunt *quoad seipsum.*

PRIMÒ, id quæritur, eut sit Σάρξ, sobrius, temperans. Sic erit, *i. f* Si affectibus in genere, ne mentis repagula perrumpant, terminum ponat. Hoc est τὸ πάθος νεκρότης. Mens vero recta duplē affectibus ponit terminum. *i. D*irigit ad objecta circa quæ Deus primitus versari voluit; revocat ab iis, quæ prohibuit. *2. M*odum statuit ne in iis, circa quæ fas est versari, limites quos præfixit Deus, transiliant. *i. C*um circa bona vel mala, quæ hujus vitæ duntaxat sunt, animus toto impetu in-

a Gal. 6.6. b psal. 16.3. c Ezech. 13.22. d ibid. vers. 8.9. e Pas tor sit temperans. f 1 Tim. 3.2. Col. 3.5.

intenditur. Jussit Deus, ut in his doleamus, in illis gaudeamus, ut hæc aversemnr, ut illa, veluti uxorem, liberos, amemus, & modum præscripsit. ^a *Qui habent uxores, sint ut non habentes; qui flent, ut non flentes, &c.* 2. Cùm intempestivè exprimuntur: habent suas vicissitudines res adversæ & secundæ, est tempus quando Deus cœlitùs vocat ad luctum, est tempus quando ad piè exultandum invitat. 3. ^b Cùm indecorè indicantur; ut amor parentum erga liberos, luctus & dolor, cùm ejusmodi se exprimit gestibus, qui haud decent Christianum, sic de gaudio, de irâ, &c. nec enim potest affectus esse omnimodo licitus, cùm modus, quo se exserit, est illicitus.

2. Σάρπων erit Pastor, si appetitum sensitivum in ordinem cogat: hoc est, si id curet, ut recta rationi subjiciatur; si id ei imponat, ut à rectâ ratione leges accipiat, in vietu, apparatu doméstico, cultu, licitis quibuscumque oblectamentis. ^c Hoc est, τῷ κάστρῳ στεγάμενον εἶναι. Talis sit Minister Verbi, 1. Quia id ei incumbit munus, ut alios, qui affectibus suis habenas laxârunt, eos ad meliorem frugem reducat. Frustra autem aliis temperantiæ leges suggerit, qui ipse animi sui motus effrænatos haud compescere potis est. Nulla occurrit, alios in ordinem cogendi, commodior ratio, quam si Pastor bonus omnem hujus seculi pompam, & carnis delicias, quibus illi indulgent, neglectui habeat. Elias, & post eum reliqui prophetæ, quorum illud officium erat, ut, deploratissimis illis temporibus, homines jugiter ad pœnitentiam excitarent, piloso amictu eapropter utebantur, ut suum mundi contemptum omnibus testatum facerent. Perinde & Johannis Baptizæ (utcunque, qua ut extraordinaria persona fecit, non in exemplum trahenda) vita, amictus & mensa parùm opipara, à nobis in vietu cultuque tem-

^a 1 Cor. 7.29. ^b Ezra. 8. 10. ^c Gal. 6.8.

temperantiam flagitant. Ut cunque enim nulla in his ponenda religio, cuivis tamen ordini suus constitutus est modus. ^a Qui molles uestes gerunt, sunt in domibus regum. Nitor ille aulicorum, qui splendido ornatu resurgent, nec non lautitiae, quibus immoderatè se oblectant alii, resipiscentiae praconem haud decent. Id ejus, sc. cum apostolo b corpus suum ὑπωπτάζειν, καὶ δελαγωσεῖν, ne quo modo, cùm aliis prædicárit, ipse rejectaneus fiat. Hinc prisca Ecclesia sacris Canonibus sanxit, ne Clerici splendidis aut sericis uestibus uterentur, ne unguenta redolerent, ne vacarent venationibus, ne tesseris luderent, ut tria tantum fercula in conviviis haberent. Vanitates uestium, & luxus gemmarum, auri, argenti nimia pompa, Ecclesiasticis interdicta fuere, Synodo ab Imperatore congregata, Anno Dom. 830. Celebre illud Augustini, quod memoratur in Concil. Aquisgran. cap. 113. *Fateor vobis, mei fratres, de pretiosa ueste erubesco, quia non decet hanc professionem. Scite Bernardus, serm. Ecce reliquimus omnia, &c. Vivat de altari, non superbiat, non luxurietur. & idem alicubi; Exterior superfluitas, interioris judicium; & mollia vestimenta, animi molitatem arguunt. Audacter dixerim, c ait Simon de Cassia, quod neque in miraculis, in expulsione dæmonum, in donatione sanitatum, in suscitatione mortuorum, Apostoli sculo ita mirabiles apparuerunt, sicut in contemptu rerum: in hoc solo per amplius cogniti fuerunt esse divini, Christiféri, cœlestes; & creditum fuit esse aliam vitam, quod istam verbu & moribus despicerint.* Optimè Gerson Tom. 2. tract. de Temper. Prælatorum, &c. Ubi vident rūstici, Pastores in otio splendide conversari, seipso aut egenos aut pannos laboribus jugibus atteri, remurmurant, invident, detrahunt: quos, si viiderent in humilitate se gerentes, amarent, & eorum aspectu, animi aquiores fierent pauperiem tolerare.

Et

^a Matth. 11. 8. ^b 1 Cor. 9. ult. ^c In Corp. Euang.

Et paulò post; Plus scandalizabat pompa clericorum ipsos Laicos, tam principes quam alios, quam adificat; plus ad indignationem, & murmur, & invidiam eos concitat, quam ad amorem; & plus auget in iis avaritiam, & superbiam, quam extinguit. Hac ille & plura. Qui alios igitur ab illicitis vindicare cupiunt, necesse est ut ipsi quandoque à licitis abstineant. 2. Propterea affectibus moderandum viro Dei, ut judicium sartum testum conservet. Si quando enim affectus extra oleas (quod aiunt) vagentur, turbidi fiunt, rectam rationem quasi ex arce deturbant. Compertum id, quos à fide abducit Diabolus, eorum affectus perturbat, ac per eos cum oculum animi occœcavit, in errores quoque præcipites pertrahit. Qui itaque πάθη hæc, i.e. motus animi inordinatos, ne arcem animi invadant, cohibent, illi præ cæteris judicio pollent, ab orthodoxâ fide non ita facile dimoventur.

Secundò, a sit Ἐγγεῖλος, sit exemplar in castitate. b Sit unius, & non nisi unius, uxoris vir. Castitatem in eo testetur, quod non, quæ tum obtinebat, polygamiam consecetur. Ejusmodi erit, i. Si, cum cœlebs fuerit, liber erit ab illis uestionibus, tum autem liber non est, cum impuræ cogitationes tanto impetu tamque confertim animum invadunt, ut Deum invocare pacatâ conscientiâ non possit. Ejusmodi autem inquietudo, quæ & cultum Dei impedit, & conscientiæ pacem perturbat, nec precibus & jejunii sedari potest, illa uestio est, quæ non nisi matrimonio extingui potest. 2. Continens erit, sive cœlebs sive conjugatus, d si vas suum in sanctificatione & honore, non in morbo cupiditatis, possideat. Morbus cupiditatis est inexplebilis carnis libido, quæ non satiatur. Vas suum in honore possidet, qui carnis titillationibus, & Satanæ injectis temptationibus, abigendis, rotus

a Pastor sit castus; b Tit. 1. 8. item 1 Tim. 4. 33. item 1 Tim. 3. c 1 Cor. 7. 2, 4. d Thel. 4.

tus incumbit ; qui, cùm conjugatus fuerit , matrimonio uitur, ut remedio adversus scortationem, non ut libidinis incitandæ flabello. ^a Moderationem suadet Apostolus, sicut in cibis, sic in consuetudine cum uxore , voce μελαλήσεως. 3. Castitatis exemplar erit, ^b si omnem caveat cum foeminis indecoram familiaritatem, omnem cum illis conversationem, quæ justè pravæ suspicionis causam ministret ; siquæ in animum subrepunt cogitationes impuræ dum eas alloquitur, illico amandet. Denique , si castitas spiritus se diffundat in totam vitæ consuetudinem, viz. oculos, aures, tactus, gestus, sermones &c. juxta illud Nazianzeni.

Virgo sis oculis, sis ore, atque auribus ipsis

Virgo, nam tribus his facile est discedere recto.

Castitati studeat in primis Pastor , 1. Quia ^c spiritus Dei designatur in corde , ut in templo suo , commorari , quod Veneri consecratur. 2. Quia ubi animum invaseré ejusmodi libidinis pruritus , omnem animi vim ad se rapiunt. 3. Quia omnium gravissimè famam ejus vulnerat hujus mali species , vel levior suspicio.

Tertiò , sit ^d Κόσμος , Decorus : non negligat τὸ ἀριπτόν , in dictis, factis, gestu, ornatu. Eo nomine necessaria est hæc virtus, quod honestas & piæ actiones ornat & etiam Ethnicis amabiles reddit. E contrà, quæ ritè dicta & facta , ubi nulla de eo quod convenit cura, plurimum de suo splendore & pulchritudine amittunt. Peccant in hanc κοσμίᾳ, 1. Qui τὸ εὐχαράστημα iēgyp̄tēs negligunt , terci & elegantuli concionatores : hi, ac si comptiores esse mallent , quam doctiores , muliebrem consequantur nitorem. His , ut ait Seneca de quibusdam , qui mallent rempublicam , quam comam suam turbari , apud tonsorem multæ horæ transmittuntur , dum decerpitur si quid primâ nocte

^a 1 Tim.4.3. ^b 1 Tim.5. ^c 2 Cor.6. ^d Pastor sit decorus.

^e 1 Tim.3.

nocte succrevit, dum de singulis capillis in consilium veniunt; maximè hæc cultus cura haud convenit ei, quæ in pastore requiritur, gravitati.
 2. Qui ætati sua quod conveniat, haud prospicentes, multæ effutiunt indecora. Alia decent venerandam canitiem, alia juveniles annos. ^a Minimus sum etate, vos autem decrepiti, ideoque veritus sum ac timui ostendere sententiam meam vobis, dicebam, Profecti etate loquantur, &c. sic Horatius in arte Poëticâ.

*Intererit multum — loquatur
Maturus ne senex, an adhuc florente juventâ
Fervidus, &c.*

3. Impingunt in decori legem, qui, cùm varias donorum mensuras, quibus discriminavit Deus homines largitor summus, non animadvertisunt, supra id quod decet in se suscipiant. ^b Si quid alteri revelatum fuerit absenti, prior taceat. Atque sic de donis quibus pastorem insignem voluit Sp. sanctus. Sequitur ut quæ mala præ aliis defugiat oportet, recensemus.

C A P. VII.

Mala, quæ Pastori vitanda.

Mala illa, quæ Pastorem in primis dedecrant, sunt, ^c i. *Φιλαργεία.* d Episcopus debet esse ἀφιλάργυρος. Tu vero, o homo Dei, ista fuge. Videndum hic r. quid *Φιλαργεία*, 2. Quare vitanda Pastori.

^e *Φιλαργεία* est, quâ quis inordinatè afficitur circa hujus vitae bona, & pecuniam in primis. Exercetur autem vel quærendo, vel fruendo.

Quærendo, 1. Cùm intensiori affectu fertur ad divitias congerendas, non nisi remisso affectu ad spiritualia. Gradus autem affectuum intensus vel

^a Job. 32. 6. ^b 1 Corinth. 14. 30. ^c Avaritia Pastori vitanda. ^d 1 Tim. 3. 3. & cap. 6. ^e Descriptio avaritie.

vel remissus exprimitur , vel desideriis , prout ardentiora , aut languida ; vel conatibus , prout impetuosi , aut segniores ; prout agrè , vel facile ferimus , si à spe decidamus ; in colloquiis , prout hæc animum afficiunt , illa nullatenus movent .
 a Secus semper fuit cum illis qui ἀφιλαργεῖ , qui toto nisu , desideriis ardenterissimis ad spiritualia anhelarunt , sic David ; easemper summo in pretio habuere . 2. Quarendo , Cùm quis mediis illicitis opes accumulat ; ut 1. dispendio bona fama ; sic qui contractibus usurariis pecunias corradunt , qui sordidâ parsimoniâ ditescunt , 2. Injuriâ proximi ; ut auferendo quod ejus est , ei damnum inferendo , exigendo , ultra quod debitum . 3. Gloriæ Dei detrimento ; ut cùm vel nomen Dei blasphematur , vel Euangeliū male audit , eò quod vi , vel fraude rem nostram augemus . Hic est αἰχεγκερδός .

2. Exercetur fruendo , 1. Cum quis tenaciùs , quam par est , sua retinet ; ut , si non det , mutetur , expendat , quando & quibus oportet . Maximâ hic opus est prudentiâ , ut advertamus , & quo usque facultas suppetit , & quando aliorum necessitas flagitat . 2. Si quis fiduciam , & spem , in divitiis collocet . b Si posui in auro spem meam , aut insigni auro dixi , Fiducia mea . Tum verò in divitiis spem nostram reponimus , si , quando nobis mala vel cogitando obversantur , nos non ad nomen Jehovæ in promissis , sed ad id quod manu quæsivimus , toto animo recurrimus . 3. Si quis in iis , cum neglectu spiritualium , se oblectet . c Ne gloriatur sapiens in sapientiâ suâ , neque dives in divitiis suis , d sed , qui gloriatur , gloriatur se cognoscere me , &c .

Secundò videndum , quare φιλαργεία hæc Pastori vitanda . 1. Quod inidoneum reddit qui
 alios

a Psalm. 4. 8. Psalm. 73. & 119. b Job. 31. 24. c Prov. 9.
 d Jerem. 9. 23.

alios ad ea quæ sursum quærenda attollat, cùm interim ipse glebae affixus adhucreat. Medicus ulceribus scatens, haud idoneus aliis curandis. 2. Quod qui φαράργες, spe lucelli inductus, verbum Dei cauponabitur. ^a Profanatis me apud populum pro pugillis hordei, &c. ^b Per avaritiam, si et i sermonibus vos negotiabuntur. 3. Qui ad rem attentior, is, variis lucrandi artibus abreptus, præ aliis tandem impar evadit gregi curando. 4. Quod ministerio ejus, præ aliis, maximo soleat esse præjudicio, ubi obtinet amor nummi. Hinc sancti Dei virti sedulò id agunt, ut, ab hoc vitio se immunes fuisse, omnibus fidem faciant. ^c Ne a finum quidem ullius ex iis usurpari, negne male affecti alium ex iis, &c. ^d Cujus bovem accepimus, &c. Argentum, vel aurum, vel vestem nullius concupivi: In quem locum Calvinus sic; Nemo probus Dei minister, quin idem (fisc. cum bonâ famâ vel gloriâ Dei conferatur) pecunia contemptor. Idem Paulus; ^e Non quaro qua vestra sunt, sed vos. 5. Quod si qui volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas amentes, damnosas, ait quis διέξεται τὰς ἀνθράκας. Quomodo hic cecidérunt robusi!

^h Secundum illud quod in Pastore turpe, est φιλοτιμία, i.e. ambitio. Videndum 1. Quid. 2. Quæ huic occasionem dedere. 3. Quare ministro verbi indigna.

ⁱ Ambitio est inordinatus appetitus honoris. Ordinem vero transgreditur appetitus, 1. Cùm ardentius, quam par est, fertur ad dignitates (quas vocant) obtainendas. ^k Sic est, quando animus non acquiescit in illâ, quæ à Deo concessa est, honoris sorte; verum ad altiorem dignitatis locum festinabundus properat. Vitium hoc

Dio-

^a Ezech. 13. 19. ^b 2 Petr. 2. 3. ^c Num. 16. 15. ^d 1 Sam. 12. 3. ^e Acto. 20. 33. ^f 2 Cor. 12. 14. ^g 1 Tim. 6. 9. ^h Ambitio vltanda Pastori. ⁱ Ambitio quid. ^j Johan. ep. 3

Diotrephis , qui propterea πρωτερέων dicitur . Contrà vero Apostolus ; ^a Ego didici , in quibus sum , iis ipsis contentus esse . 2. Cum quis mediis illicitis viam sibi ad honorem acquirendum muniatur . Appetitus , qui , quâ decet moderatione , est temperatus , non nisi licitis mediis se exserit . Media illicita , sunt obsequia , sordida servitia , nundinatones , ἴνεγδιδασκαλία , &c. ^b Bilhaino huiusmodi dissimiles , qui , Balaki promissis pellectus , populum Israëlis , nisi illum Deus inhibuisset , exilio devoverat . ^c Valde cumulabo te honore , & quicquid edixerit mihi , efficiam . 3. Cum neque in Dei gloriam , neque in populi profectum , sed in ambientis duūtaxat excellentiam , dirigitur appetitus . Honor non est nostri causâ expetendus , sed , ut occasio sit , quâ aliis prosimus ; Deum , donorum quæ contulit usu , glorificemus magis . Sic Calvinus in 2 Cor. 13. 7. Famam curet pastor , quantum publicè utilitatis interesse viderit ; negligere paratus sit , quoties licuerit absque publico incommodo . Vitiū illud Doctorum apud Philip. cap. 2. vers. 21. *Omnes , que sua ipsorum sunt , querunt , non quæ Iesu Christi .* 4. Cum honor , supra id quod meritis debitum , desideratur . Ejusmodi qui honorem , quem non commeruere , appetunt ; testimonium , de excellentiâ quam non habent , querunt ; atque , qui indignis honorem deferunt , falsum de iis testimonium dicunt . *Est malum , quod vidi , sub sole ; — ponit sc. ipsam stoliditatem in dignitatibus celsis , &c.*

d. Dicendum 2. Quæ huic in Ecclesiâ occasionem dedere mala . Primum illud , quod ambitioni quasi fomentum , erat , abusus ille , quo fiebat , ut Ecclesiastica ministeria , non hominibus , qui muneri fungendo idonei , demandata sunt ; sed , ut præmia . Ut quisque gratiâ pollebat , ita in eum ,

^a Phil. 4. 11. ^b 2 Pet. 2. 16. ^c Numb. 22. 17. ^d Ambitio qua occasione orta .

ampliori mensurâ , beneficia accumulabantur. *Sicut*, *primis Ecclesie temporibus*, *personæ*, *qua Ecclesie* necessitatî inservirent, elgebantur; *sic*, *de cursu tem-*
porus, *gradus dignitatis*, *sive emolumentum*, *personæ* qualitatî fuere adaptata. ut author *Histor. Con-*
cil. Trid. refert. Irrepsit in Ecclesiam hic abusus,
circa annum Domini 700. *Hinc eò res rediit*, *quòd*,
pro dignitate personæ, *unus tenebat ducenta*, *alter*
trecenta beneficia; ut memorat, in tractatu de de-
fectibus Ecclesiasticis, *Gerson*. Et Nicolaus Cle-
mangis tract. de corrupto Ecclesiæ statu. *Quanta*,
inquit, *illud aviditatis est*, *quòd non duo*, *vel tria*, *de-*
cem, *vel viginti*, *sed centena*, & *ducenta*, & *inter-*
dum ad quadrageinta, *vel quingenta aut amplius unus*
possidet. Secundum, *quod inexplibili huic hirudini*
viam fecit, *fuit graduum in Ecclesiâ multiplicatio*; *nec non*, *qua üs annexa fuere privilegia*; *prin-*
cipatus, *reditus amplissimi*. *Hac Ecclesiastico-*
rum appetitum sic exacuere, *ut dies noctesque in*
illud unum incumberent, *quomodo ad culmen*
dignitatis pervenirent. Salsè hoc hominum genus
perstringit Bern. ^a *Festina multiplicare præbendas*,
inde ad Archidiaconatum evola, *demum aspira ad*
Episcopatum, *ne ibi quidem requiem habiturus*, *quia*
sic itur ad astra. *Quo progrederis miser?* Quamdiu
enim Ecclesiæ ministeria suam primævam reti-
nuere simplicitatem, *spreta magnatibus jacuere*,
non ea obierunt, *nisi qui zelo Dei in animarum*
salute curandâ, *ducebantur*; *postquam verò splen-*
didis palatiis, *patrimonio admodum opimo*, *pompâ*
mundanâ *quasi coruscabant*, *quisque ea prensa-*
bat, *non tam*, *ut gregem curaret*, *quam*, *ut habe-*
ret unde luxuriaretur, *unde ditesceret*. Illo se-
culo increbuit vox illa, *Mater peperit filiam*, &
filia devoravit matrem. *Quòd enim ditione Ecclesia*
evasit, *eò omni qualicunque sive in doctrinâ*, *sive*
in moribus, *deformitate referta magis*.

Ultimò

^a Serm. Ecce reliqui omnia.

Ultimò illud ostendendum , ^a quòd φασμά
Pastorem in primis deturpat , eoque indigna maxi-
mè . 1. Quia mala illa , quæ omnium gravissimè
Ecclesiam infestarunt , ab hāc pervenerunt . Qui
enim hujus veluti cœstro perciti , annon quæcum-
que Dei præcepta sub pedibus conculcavere , per-
fas & nefas viam sibi fecere ? Ecclesiasticorum
ambitio annon Davus ille est , qui perturbat omni-
nia ? Si quæ alia , hæc (ut verè Bern.) est tinea
sanctitatis , pestis Ecclesiæ ; Cui ut inservirent ,
naufragium tam fidei , quæm bona conscientia ,
fecere , qui doctissimi , qui optimæ spei fuere . An-
non hæc viam pandebat in Ecclesiâ Antichristo il-
li , qui nunc effert se supra τὰς τὸ σιλεῖας ; Quis
Lernam malorum , quæ ab hæc in Ecclesiam deve-
nere , recognoscere potest ? Quis tot coruscantes
stellas , quæ hujus culpâ è cœlo cecidere , animo
revolvere potest ? & non exsiccari & quasi ana-
themate ferre hanc ὑψηλοφερσιώνων ; Maximè
omnium , servum est pecus , hoc genus homi-
num , quorum gloria in obsequio ; non enim ama-
re & odisse , solum ad arbitrium alterius ; sed &
sententiam mutare , quoties Mecænatibus suis li-
buerit , iis religio est .

2. Vitium hoc unum illum in quo obtinet ,
mundi , & ejus quod in mundo , i. vita superbia ;
fascino dementatum clarè evincit . Nulla autem
tentatio fortius constringit homines , sive à Deo
sejungit magis , quæm amor mundi . ^b Qui diligit
mundum , charitas patris non est in eo : ^c Amicitia
mundi , inimicitia est adversus Deum ; Quicunque
igitur voluerit amicus esse mundi , inimicus Dei con-
stituitur . Hinc est quòd tam severè Deus per Je-
remiam corripuit Baruch ; ^d Et tu quererestibiles
magis ? ne querito . Et Dominus Jesus conten-
tionem de hoc , quis Apostolorum esset maximus ,
gravi objurgatione corripuit .

^a Ambitio cur vitanda . ^b Joh. 3.15. ^c Jacob. 4.4. ^d Jer. 45.

— ^a Vos autem non sic; sed qui maximus inter vos, esto sicut qui minimus.

3. Pseudoprophetæ ^b hoc veluti stigmate nobis innotescunt, quod animos honoribus inhiantes habuere: sic Bilhamus; ^c Quod ad viam suam se convertant. ^c Quod ament primos accubitus in cenis, & primos concessus in conventibus, & in foro salutares, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi. Sic Simon Magus, illud de se credi voluit, quod erat meijas nis. Act. 8. Acerrimas, easque sanguinolentas contentiones sapius de ~~magistris~~ inter Pontificios ortas, perhibent historiæ; ut inter Cardinalem, & Archiepiscopum, ut refert Hollingshed: in historiâ Scotiæ pag. 332. Sic inter Archiepiscopum Cantuariensem, & Eboracensem; ut Foxus in Martyrol. ^d Sic inter prælatos, qui Imperatori in sacris adfueré, orta est contentio, non sine sanguine in Ecclesiâ effuso, eò quod convenire haud poterant, quis Imperatori proximus assideret.

Tertium ^e illud, quod ministro Dei imprimis dedecori, est, ^f παρεγνια. Episcopus non debet esse παρεγνια, i. e. vinosus, vel qui vino assideat, vel qui potui inebrianti indulget.

Nam 1. Ille ^b vigor mentis & judicii acies, quâ in internos sacerorum Dei recessus penetramus, abstemiâ in viâ, sobrietate, plurimum confirmatur. Hinc ⁱ Leviticis sacerdotibus, cum vicariam sacris peragendis operam locarent, omnem vini usum sub capitali poenâ prohibuit Deus. Illâ ad tempus abstinentiâ, admonitos voluit, ut deinceps sobrietati operam darent. Vini enim potuſque ingurgitatio, quâ illam omnem masculam ingenii vim, mentis robur, memoriarum tenacitatem enervat & impedit debilitat! 2. Vitium hoc in illorum numero est, quæ (ut loquitur schola) maximæ adhærentiae.

^a Luc. 22. 6. ^b Isa. 56. 3. ^c Matth. 23. 7. ^d Matth. Par. in Stephan. ^e 3. Bicacitas. ^f Pastor vitanda. ^g 1 Tim. 3. ^h Quare vitanda bibacitas, ⁱ Lev. 10. 10, 11.

rentia. Ακόλας & in hoc genere, raro μελαμελητικός. ^a Quando expurgiscar, pergam, requiram illud amplius. ^b Vinum & mustum intercipit mentem; sc. homines ex cordes reddit, ut qui omnium difficultissime curantur. Quis non omni solicitudine ab hoc caveret malo, quo, si semel irretitus, periculum ne unquam se expediat? ^c 3. Pseudoprophetæ, ut huic vitio in primis dediti, designantur. Venite, inquit, sumam vinum, & nos ingurgitabimus potu inebriante, eritque similis huic dies crastinus, imò major, excellentior valde. Justum id apud Deum, ut eos vertigine erroris dementet, quorum indoles vivacior migravit in vappam. Hoc cum viderent prisci, ^c Canonibus cautum voluere, ne Ecclesiastici ordinis quicunque tabernas, nisi necessitate compulsi, ingrediantur. Julianus item ille Apostata, cum sobrietate victus in sacerdotibus Christianam fidem admodum crevisse perspexit; Arsatio, Galatiæ archiflamini, præcepit, ut sacerdotes suos adjuraret, μὴ τὸ καρπολείω πίνετε, qui morem non gereret, dignitate sacerdotali deponeretur. Quin igitur, vel Juliano suffragante, à sacrâ hâc cathedrâ semoveantur illa καρπολεία, γαστέρες αργα, Ecclesiæ καρπολεία, hominum verè abdomina, qui in œnopolii indies pergratantur, in popinis cum hominibus vanis sedent. Annon illud prophetæ κατὰ εἰρήνη illis convenit? ^d Væ surgentibus summo manu, ut potum inebriantem conseruentur, prorogantibus ad crepusculum usque, &c. Quām isthoc pecunium hominum genus, coram Deo & Ecclesiâ fœtet! Sacra Dei ludibrio expount, nec-non, quantum in ipsis, faciunt ut homines cultum Dei abominentur, ipsis denique in diem vindictæ judicium thesaurizant.

^a Prov. 23. 35. ^b Hos. 4. 11. ^c Conc. Laod. c. 34. item Concil. Carth. 3. item Synodus Tyronens. 3. sub Caro. Mag. d Isa. 5. vers. 21.

C A P. VIII.

Alia Mala, quae Pastori vitanda.

Quartum a quod Pastori defugiendum, est *xerodoξia*. *b* Ego non querogloriam meam; qui querit gloriam ejus qui misit ipsum, hic est verax, &c. *c* Non ex hominibus quæsivimus gloriam, nec a vobis, nec ab aliis.

Dicendum primò, quid sit *xerodoξia*. Est inordinata animi elatio, quâ quis sua omnia dicta, facta, &c. ad propriam laudem, ut primarium & ultimum finem, refert. Dei unius gloriam, & proximi salutem, oportet in oculis ferre, ut ultimum ad quem collimamus scopum. Interim, nihil impedit, quin quis laudem illam justam, quæ sequitur ex benefactis, & appetere, & accipere, lícite possit, modò in debitum finem referat; *d* ut, vel inde Deus glorificetur, vel homines aliquid capiant emolumenti.

2. Videndum, *e* quomodo se solet exserere hæc inanis gloria. *i*. Cùm quis gloriam aucupatur vel ex eo quod non habet, vel ex eo quod non est revera laude dignum. Ex eo quod non habet; sic Thrasones, qui dicuntur *ἀλαζόνες*. Ve ex eo quod non laudabile; ut qui laudem captat, inter concionandum *f* ex verborum fuso meretricio, quem Apostolus vocat *persuasoria humana sapientiae verba*. *g*. Cùm gloriam querit, & ex eo quod haberet, & ex eo quod laude dignum, viz. ex ingenii acuminè, memoriarum tenacitate, varia lectionis ostentatione, solidâ doctrinâ confirmatione, dextrâ ejusdem applicatione, &c. peccat vero, quod omnia terminantur in propriâ laude, non vel populi ædificatio, vel gloria Dei, ei cordi est, ut scopus pri-

a Inanis gloria *IPastori vitanda.* *b* Johan. 8. 50. cap. 7. 18.
c 1 Thess. 2. 6. *d* Match. 5. 16. item Phil. 2. 6. *e* Quomodo
se exserit inanis gloria. *f* 1 Cor. 2. 1.

primarius. 3. Cùm quis haud tempestivè , nec cum debito aliorum respectu , sua manifestat bona. Intempestivè sua effundit bona , cui non comperta vocatio. Debitum aliorum respectum negligit , qui nullam habet circumstantiarum , ut loci , temporis , personarum , rationem. 4. Cùm aliis quis detrahit , ut sua magis emineat laus ; ut illi tanquam primipili dominantur. Sunt qui aliorum vestes confusurant , ut suæ magis nitidæ videantur.

3. Quare à Pastore fugienda , a dicendum.
 1. Quia ministrum eā mercede , quam aliter à Deo reportaret , spoliat. Matth. 6. 2. Amen dico vobis , mercedem suam retulerunt. Quis coronam illam amarantinam , ventosis ramusculis commutârit ?
 2. Quia , quæ huic adversatur , ἀπλότης , animum singulari gaudio perfundit , etiam cùm ab hominibus obrectemur. ^b Gloriatio nostra , quòd cum simplicitate & sinceritate Des , non cum sapientia carnali , — versatissimus in mundo , plurimum autem apud vos : non , quòd verbum dispensavimus , sed , quòd corde sincero. 3. Quia malum hoc nos summae in Deum perfidiz reos peragit ; gloriam enim , quam se alteri non daturum juravit Deus , ei fuffuramur. Fidelis revera famulus es , ait Bern. si de multâ gloriâ Domini tui et si non exente de te , tamen transeunte per te , nil tuis manibus adhærere contingat. In mentem veniat vindicta e illa quam subito exercuit Deus in Hérodem , qui quòd gloriam non retulit Deo οὐαλλούσαις erat. Sumus nos , in donis quæ contulit Deus , non nisi ut fenestra , quâ lux in domum intromittitur : num fenestra gloriabitur de luce , quæ non à fenestra , sed à sole ? Eleganter Prosper de Vitâ contemplat : ^d Quamvis doctores in Ecclesia ornatè copioseque disserant ; tamen , si docendi officium , voluntate pla-

C 4

cen-

^a Quare fugienda inanis gloria. ^b 2 Corinth. 1. 12. ^c Act. 32.
^d Lib. 3. c. 14.

cendi , magis quām consulēndī charitate , suscipiant ; non , ut alios doceant , sed , ut se doctos ostendant ; nec profectūm ; sed plausum , à suis querunt , &c. si , supercilie vana loquacitatis elati , dicta sua magis cupiant laudari , quām fieri ; nunquid non rāles crāmento sonanti , aut tinnienti cymbalo comparentur ? Et August. in Joan. 21. Oves meas pasce &c. sicut meas , non sicut tuas ; gloriām meām in iis quāre , non tuām ; Dominium meūm , non tuūm ; lucra meā , non tua . Eò huic malo præcavandum magis , quōd , ut Luther : Cūm depugnatūm videtur (aliis sc. secundā tabulz malis subactis) hēc nova & acrior pugna nos excipit , ut dimicemus contra præsumptionem , gloriām & fiduciam : quam ipsi de nobis , propter dona nostra , habemus . Hanc pestem ut evadat Paulus , sentit stimulūm Satanae in carne suā , ne extollār , inquit , magnitudine revelatiōnum . Hac cūm in tanto Apostolo (qui suo sensu & minimus Apostolorum & maximus peccatorum) videas , num periculo te carere posse sentias ? De Episcopo quodam , narrat idem , qui , cūm necessitate cogeretur ad ministerium docendi , flexu genubus recusavit munus illud ; aut , si Deus omnino id vellet suscipi à se , postulabat , ab ambitione , studio vana gloria , liberari .

Quintum a illud pastori evitandum est , ἡ ὄργη . b Episcopus sit μὴ ὄργια . Ejusmodi (Hieronymo interprete) ille , qui crebrō hāc perturbatione incitatur ; non , qui aliquando irascitur . Dispiciendum 1º Quid Ira sit . 2º Quæ ejus ἀρούρια . 3º Quid pastori , ex eâ , accedit detrimenti .

1º Ira est affectus , quo animus , iis quæ voluntati contrariantur , irritatus , cum cupiditate justæ vindictæ , renititur . Nullus renisus nisi præcedat irritatio , nec renisus , nec irritatio , nisi in iis quæ voluntati contrariantur . Animus irritatur , cūm quid invenit sibi contrarium ; ani-

a Pastori vitanda . Iracundia . b Tit. i. c Quid Ira .

animus renititur , cùm se exserit ad impedimenta , quæ ei obicem ponunt , amoliendum. Sic à Deo primitùs indita facultas irascibilis , ut veniat in subsidium concupisibili , quâ removet obstacula , quæ impediunt quò minùs bonum , quod eptat , consequatur. Hæc ira illa , quæ , suo loco , ut Lutherus , est *optimum Dei donum* ; Pastor i animarum , ut qui ovium Pastor i canis , inservit lupo abigendo.

20 ^a *Ayopia* iræ est , 1. Quando non fertur in debitum objectum , quod est solum peccatum ; non , quicquid repugnat voluntati , sed , ei ut sanctæ , ut justæ : quâ ratione , cùm nil nisi peccatum ei aduersetur , id solum est objectum , circa quod ira legitime exercetur. Actio autem quævis vitirosa , vel suâ naturâ , vel ex circumstantiis peccat ; Ut , si malo animo , nullâ habitâ ratione temporis , loci , personæ , fiat. Quousque actio aliqua , sive simpliciter , sive reductivè , est contra aliquod Dei præceptum , eatenus induit naturam objecti , circa quod ira potest versari. Hinc sequitur , 1. Qui à naturâ insunt defectus involuntarii , cùm miseriae humanæ accensendi sunt , iis condonari oportet , non ira se convenit : ut tarditas ingenii , imbecillitas memoriae , corporis ineptitudo , sensuum defectus. His succurrendum , non succensendum. 2. Opera illa , quæ , utcunque nobis adversa sunt , solâ Dei manu , non interveniente hominum nequitia , fiunt ; haud sunt iræ idoneum objectum ; his nosmet quietè subjicere oportet ; ^b *Tacnit , quia tu fecisti* : non propter illa excandescere ; ut male Jonas , ob ricnum exarefactum cap. 4. 9. Secunda iræ *ayopia* est , cùm temerè , non deliberatè suscipitur. Consilium 1. ineundum , an causa sit justa , viz. an peccatum ejusmodi sit , quod , cùm involuntarium , miserationem & Christianam tollerantiam , potius

C 5 quam

^a *Quæ ejus ayopia*. ^b *Psal. 39.*

quām iram , flagitat ; an verò , cùm gravius , vel malo animo perpetratum , justè nos ad indignationem concitet . 2. Advertendum , num is , in quem iram suscepturi sumus , sit reus culpæ , annon . Tertia iræ obliquitas est , cùm non justis cancellis continetur : ut 1. Cùm inter naturam peccati , & iræ , non servatur debita proportio ; qui admodum excandescit , ob delictum non adeo grave , næ ille culicem ingenti fuste cædit . 2. Quando iulta indignatio , diutiùs quām par est , protrahitur ; periculum est , ne is , in quem iram prorogamus , animum despondeat ; vel is , qui irascitur iram in odium commutet . *a Sol ne occidat super iram vestram.* Quartò peccat ira , quando vel dñs , factisve exprimitur , quæ legi charitatis , justitiae , vel prudentia repugnant ; ut convitiis , clamoribus , amarulentiâ , juramentis , diris impreca-tionibus , gestibus indecoris .

b 3. Ira Pastori in primis noxia , 1. quia judicio , cui summa adhibenda cura ut illibatum conservetur , tenebras offundit : ut fumus in domo , nebula in aëre , vel eorum quæ juxtâ sunt , aspectum adimunt ; perinde & ira , si quando accensa , mentem ita obnubilat , ut sit impar judicando . Präceps ira efficit stultitiam . sc. quòd ira , quæ brevis furor , sedet ad gubernacula . 2. Muneri suo cum pervicacis ingenii hominibus fungendo imparem reddit . Eorum morositas , & animorum ferocia , mansuetudinem in iis , quibuscum rem habent , necessariò flagitent . *Durum super durum , non facit bonum murum ,* ut habet proverbium Italicum ; & ὡρὴ ὥμη ὡρὴ , ut Platonis verbis utar , facit ut omnia exardescant . c Qui ὄψιλος est , non potest cum lenitate erudire eos qui contrario animo sunt . 3. Personam ejus , cui omnis honos sartus tectus conservandus , contemptui exponit : 1. Quia sapientiæ opinionem , quæ maxime reve-ren-

a Eph. 4. Rem. 1. 31. b Quare vitanda ira. c 2 Tim. 2.

rentiam conciliat, ei detrahit. ^a *Tardus ad iram;*
abundat intelligentia; Qui facile indignatur, eum
 pro stulto habet Sp. S. ^b *Indignatio in sinu stolidorum acquiescit.* 2. *Quia quæ corde erat conclusa*
 stultitia, illam in apricum profert ira: ut olla, si
 ei ignem ferventem subjeceris, spumam ebullire
 facit; sic ira, quæ intus latebat, prodit malitiam.
 Stulti ipsius indignatio eodem die agnoscitur, egit
 vero ignominiam astutus. Cui consonat illud He-
 bræorum elegans proverbium, *Tribus his peculia-
 ri modo hominem cognosci,* בְּכָוֹם בְּכָעָם, in crumenâ, in calice, in irâ. 4. *Quæ ab eo profi-
 ciscuntur objurgationes aliorum, vel justæ in-
 crepationes, comminationes, susque deque ha-
 bentur, ed quod creber illarum usus omnem illis*
 retraxit autoritatem. Medicina, quotidiano ejus
 usu, inefficax redditur. Fulmen, fulgurque, quæ
 maximè homines reddunt attonitos, si quotidiè
 oculis auribusque obversarentur, vim suam terri-
 ficam prorsus amitterent. 5. *Quousque obtinet,*
 reddit homines divinis exercitiis admodum ini-
 doneos. Spiritus Dei non in animo turbido, sed
 sedato, suam exerit divinam ἐνέργειαν. Verbum
 cum mansuetudine recipiendum suadet Aposto-
 lus; perinde & animo tranquillo dispensandum.
 Preces sine irâ fundenda ⁱ Tim. 2. 8. *Quibus-*
 cunque denique divinis officiis fungendis, ine-
 ptum reddit impotens hic affectus, cum Spiritum
 Dei, qui nobis auxiliaretur, tristitia afficiat. *Quis*
 spiritum contristaret, & operationem ejus con-
 turbaret; sine quo frustra conatur, quicquid ag-
 greditur minister verbi; cuius tam frequens usus
 in opere ministeriali? 6. *Cum multum interest,*
 ut, quorum animis divina documenta infundere
 cupiamus, eos in nos benevolos habeamus; hic
 unus affectus, si ei habenas laxamus, animos ho-
 minum à nobis mirificè alienat. Lingua amaru-
 lenta,

lenta, frons tetrica, vultus torvus, invia austernitas, quæ alios, ne quid à nobis sciscitando capiant emolumenti, dèterret, morositas, quæ contrectari non potest; ut, de Nabale, *Ipse nequior est, quam ut alloquar eum:* hæc omnia amori conciliando inimica. Nemo cerevisiam, utcunque generosam, è cado expromere tentat, ubi ex imo concitantur fæces. Quin igitur ut ministerium, quoad possimus, in cordibus hominum promoveamus, toto nisu in id incumbendum, ut huic affectui indomito, qui, ut Jobi Rhinoceros, nullis vinculis domari potest, Spiritus Dei auxilio, qui solum mansuefacere potest, frænum injiciamus.

Sextum illud, quod pastori fugiendum, ^a est *auθαδεῖα*. Episcopus non debet esse *auθαδὺς*, id est, qui, sibi dum pertinaciter placeat, in suâ sententiâ obfirmatior est; ac si sapientia cum eo mortuaria, ut loquitur Jobus cap. 12. Ejus est tam patienter discere, quam scienter docere; aversetur itaque præfractum illud & per vicax ingenium, quod de suâ sententiâ discedere prossus abnuit. *Via stulti recta videtur in oculis ipsius, at qui auſcultat consilio sapiens.* Pseudoprophetæ dicuntur esse *ε τολμητὴ καὶ αὐθαδεῖς*. Et Calvinus sic, *Omnis auθαδὺς, si occasio tulerit, statim erit schismaticus.* Vitirosa præcipue hæc *auθαδεῖα*, si quando in rebus, quæ tum naturâ tum usu adiaphoræ, obtigerit. In his prudentia & charitas jubent, ut infirmioribus, & ad pacem conservandam, & ad eorum salutem querendam, cedamus. Ea pastoris laus singularis, quod noverit, si quid alteri revelatum, conceptam opinionem deponere. Dies prior quidni in Theologiâ sit discipulus posterioris.

Septimum, quod cavendum viro Dei, est d;
^b μέχι pugna, sive illa ingenii, sive hæc quæ manus.
^c Episcopus non sit *αλλήλης*, paci studeat in primis.

^a Ser-

^a Pertinacia Pastori fugienda. ^b Prov. 13. 14. ^c 2 Petr. 2. 10.
^d Etiam vitanda contentio. ^e Tit. 3. 3.

^a Servum Dei & dei μάρτυρα. Sit Episcopus & μάρτυρα.
 1 Tim. 3. 3. Non pugnaci ingenio, qui litigiosis & nunquam finiendis disputationibus deditus. ^b Apollinarii hæretici ea culpa fuit, quod nimio contradicendi studio, adversus id quod quispiam dixerat, abreptus, jactatione ingenii male fortis, in errorem inciderit. Questiones, quarum nullus est fructus, & nisi ut πάχον gignant, vitandæ. Sat erit pastori, in iis, qui apud suos disseminantur, erroribus, si veritatem proponat, confirmet, quæ contrâ afferri possunt, ea diluat. Siquis sententiæ suæ, quæ erronea, tenacior, haud in eo quod dictum acquiescit, de novo excitat turbellas; dicendum, cum Apostolo, *de cetero, d nemo mihi molestiam exhibeat*; id est, id scripsi, quod moderatis hominibus, & qui animo docili sunt, abundè satisfaciat: si quis, irrequietè sagax, denudò me lacescit, parcam labori. ^c Sisinnius Nestorius Episc. Constantinopol. suadet ^f ἀποφυγεῖν τὰς πόλεις τὰς ἐπερδόξες διαλέξεις, αἱ τερπεῖσαι καὶ μάρτυρες εἴλια. Est pervicax hominum genus, quorum ita contentionibus gliscit ingenium, ut, si eos rixosis disputationibus sequi volueris, cœlum & terram miscebunt, nullus erit litigandi finis. Ejusmodi alloquitur Apostolus; ^g Ceterum si quis videtur contentiousus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus. Ut enim optimè Calvinus, in illum locum; Nunquam contentionum erit finis, si certando velis hominem pertinacem vincere; quia, centies victus, nunquam fatigabitur. Et idem Apostolus; ^h Si quis ignorat, ignorat: Ansam præcidit contentiousis, qui, sub specie inquirendi, quasi nondum liqueret, nullum finem disputandi faciunt, ut inibi Calvinus. Ejusmodi vel ex eo cognoscas, quod illis victoria, magis quam veritas, cordi est; & quod animum,

^a 2 Tim. 2. 24. ^b Ruffinus. lib. 2. cap. 20. ^c 2 Tim. 2. 23. ^d Gal. 6. 17. ^e Sozom. l. 7. c. 13. ^f Soc. lib. 5. c. 1. ^g 1 Cor. 1. 1. vers. 16. ^h cap. 14. 38.

mum, non aliter sentire paratum, sed sententia sua, utcunque evincantur, tenacem afferunt.

Octavum illud, quod Pastori fugiendum, est
 a Invidia. Invidus ne sit, exemplo Mosis, qui Iosuam, senioribus in castris prophetantibus invidentem, gravi objurgatione sic coercuit, b An invides tu meā causā? Utinam totus populus Iehova effent prophetæ, &c. Et sic Joannes discipulos suos, de concursu ad Christum, ac si ex eo magistri existimatio imminueretur, conquerentes reprimit:
 c Non potest homo accipere quicquam, nisi ei datum sit desuper: acquiescere sc. voluit, tam se, quam suos, in illâ tam famæ, quam donorum, mensurâ, quam illi largitus est Deus. Si quis iis eminentior emergebat: non ei, ut cui, quod eminet, divinitus datum, invidendum. Videndum hic 1. Quid sit invidia. 2. Quare ministro verbi indigna. 3. Quomodo subigenda.

Primo, d Invidia est tristitia de alterius bono, in quo quis nobis aut est, aut videtur, excellentior. Quotuplex illud bonum, quo quis potest alios antecellere, tot modis se exserit invidia. Ejusmodi sunt dignitas, dona, fama, conjunctaque generis res prosperæ. Sic invidus, alienum bonum, suum facit, invidendo, peccatum. Nihil hic interest, bonum alterius sitne verum, an apparet; atque hoc illud concitat ad invidiam; atque id multoties vident lippientes invidorum oculi, quod nusquam occurrit.

Indigna e hæc Pastore. 1. Quod superbiam, à quâ ut à radice pullulat, sapit. Alios sibi præponi ægrè fert, qui de se, supra quod pars, sentit. Humili, qui sua indignantatis conscius, fat quæcunque, si vel minora, quæ Deus ei contulerit dona. 2. Inscitiae arguit Pastorem; cum, quæ aliis in commune bonum conferuntur dona, nobis atque

ac

a Invidia fugienda; b Num. 11.29. c Joan. 3. 27. d Quid sit invidia, e Cur vitanda.

ac illis usui esse possint. Sic statutum, ut quæ un*i* concedantur, aliis profint. Unicuique datur declaratio Spiritus ad utilitatem, non suam, sed Ecclesiar. Non nisi depositarius est, qui fruitur, aliis redundat emolumentum. 3. Charitatⁱ, quâ quis in alterius bono, ut suo, exultaret, repugnat. ^a *Charitas non invidet.* 4. Sinceritati, quâ gloria Dei omnibus anteponenda, contrariatur. Qui in Deum sincerè afficitur, id ei sat, quod, sive ex suis, sive alterius donis, gloria ei a crescit. 5. Deo injuria est, cùm ei quasi litem intendit, ac si minus prudenter sua dona dispensaret. Ut ventus, sic spiritus, ^b quò vult, spirat. ^c *Spiritus dividit cuique prout vult.* Novit solus, qui largitor summus, quid cuique accommodum, quid ei inconveniat. 6. *A τάρπεια illa,* quâ quis suâ forte contentus est, Pastori pro ornamento non vulgari; hic, quæ Deus ei admetitur dona, grato animo agnoscit; magna illi animi serenitas, qui quod est esse velit, nihilque malit. Impedit autem invidia, quò minus quis in suâ conditione acquiescat. Ita nil minus est invidus, quam quod est; sic se de iis, quæ aliis impertita, macerat, ut, quæ habet, haud iis frui videatur.

Tertio, qui hanc animi carnificinam subiectam velit, ^d cogitet. 1. Quod non tam donorum mensura apud Deum valet, quam fidelis illorum usus. In hoc, qui è fratribus minimus, potest, cum eò qui uberiora accepit, certare, eumque superare. Quando verò sic evenit, Deus hujus, in donorum usu, sinceritatem, plus quam illius superabundantem donorum excellentiam, remunerat. 2. Possunt quandoque dona minora, quod non possunt majora; sc. hæc vulgi captum superant, cum illa non sic. Potest id è digitis minimus, quod non potest qui maximus. Potest ferrum,

quod

^a 1 Corin. 13. ^b Joan. 3. 8. ^c 1 Corin. 12. ^d Invidia quomodo subigenda.

quod non potest qui maximus. Potest ferrum, quod non potest auram. Absorbetur in mari cymba, quæ tamen in flumine tuta navigat. 3. Non reposcit Deus, nisi juxta donorum mensuram quæ concredidit. ^a Cui multum datum, multum repetitur ab eo; cui quod minus, minus ab eo exigit Deus. 4. Putandum serio, quot nobis donis inferiores; non solum, quot superiores. Invidæ impetum aliquantis per suppressit, si illud expendamus, quæ parcâ manu aliis æquè dignis sua dispensarit Deus. Ipse nemini obligatus; quicquid largitur, à gratiâ est, non à merito: eur id nos male haberet, quod per paucos forsitan nobis anteposuit, cum in nos etiam præ millenis dona effuderit ^b. 5. Quot inde mala enascuntur, pensandum. Josephi venditio illa ^c ἀστραπή, illa in Mosen insurgentium obmurmuratio, in Davidem Saulis furor implacabilis, omnium illa Christi, ut crucifigeretur, foedissima traditio, schismata & factiones in Ecclesiâ turbulentiores, annon hinc omnia emanarunt? Ita, ^b ubi invidia, ibi omne opus pravum. Hoc stimulo qui percitus, Diaboli, ad quidvis perpetrandum, mancipium est. Atque haec tenus de iis, quæ Pastorem præ aliis dedecorant. Sequitur, ut id palam fiat, Quomodo sit gregi exemplar, adversa preferendo.

C A P. I X.

Sit Pastor exemplar gregis in adversa preferendo.

Tertium illud, ^c in quo pastor gregis exemplum esse debet, est, in adversis ritè perfendis. ^d In omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multâ, in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis, in verberibus, in carceribus, &c. vers. 8. Per gloriam & dedecus, per con-

victia

^a Lue. 18. 43. ^b Jac. 3. 16. ^c Pastor sit exemplar gregis in malis preferendis. ^d 2 Cor. 6. 4.

vitia & laudes. a Tu tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Iesu Christi, &c.

Exemplar erit in hoc genere: ^b si id ei cordi fuerit, ut eas omnes virtutes, quibus afflictorum conditionem conspicuam voluit Deus, in primis exserat. Ejusmodi sunt, Fides, Spes, Patientia, Fortitudo, Sapientia: his si splendescat minister verbi, major erit, quam cui possunt res adversæ nocere; melior, quam ut vel Momus ipse reprehendat.

1. Fides tum demum exercetur in adversis, cum vi promissorum, Deo adhaeremus, ut nobis propitio, etiam tum cum indignabundum se ostendit; sic a Job, David, Jehoshaphat: In eum porro confidimus, ut qui afflictis adesse, eorum afflictiones moderari, eos sustentare, & tandem liberare, pollicitus est; denique, ut qui omnia in illorum bonum cooperari ipse faciat.

2° Spes = in eo palam fit, cum, quibuscumque affligimur malis, Deo, succurrere neganti, nihil secius attendamus, expectando quod promisit, vel de eximendo a malis, vel mala bonis compensando. ^f Praetolabor Iehovam, qui abscondit faciem suam a domo Iahakobi. Quod non cernimus, speramus; nempe per tolerantiam exspectamus.

3° Patientia g in eo versatur, quod animum verbo Dei edoctum, ne in iis quæ contristant, inordinate se gerat, continet. 1. Dico, animum verbo Dei edoceri; ut Christianam ab Ethnica distinguam. Habuere illi sua fulcra, quibus animum non tam sustentarunt, quam obstupefecerunt; ut, quod dies dolorem minuit, faro reguntur omnia, quod dolore non levatur malum. 2. Dico, animum, in iis quæ tristia sunt, patientia contineri in ordine: quod fit, cum adversis quibuscumque & ex animo nosmet subjiciimus, & eadem sedate ferimus. h Sic Aaron, qui ad tremendum illud in filios iudicium

^a 2 Tim. 2. 3. ^b Talis erit virtutes exserendo ^c Primo exercendo fidem. ^d 2 Chron. 20. ^e 2 Specm. ^f Isai. 8. 17. ^g 3 Patientiam, ^h Lev. 10. 3.

cium conticuit; &c a David, cùm regno pulsus ab Absalom, *Quod si ita dixerit, Non delecto te; ecce me, faciat mihi, prout bonum videtur in oculis suis.*

4. Christiana fortitudo e tum se prodit in viro Dei, cùm, quæ ei obversantur pericula, ea animo imperterritu aggreditur; vel quæcunque obvenient mala, ea animo experrecto & invicto constanter perfert. En apostolum, crucem, carcerem, angustias, famem, sitim, frigus, nuditatem, quæcunque de se confitos rumores, conculcantem. *& Nullius reparationem habeo, neque vita mea mihi ipsi chara est, ut consummum cursum meum cum gaudio.* a *Quid facitis flentes, & emollientes cor meum? nam ego non solum vinciri, sed & mori, parasitus sum Hierosolymus pro nomine Domini Iesu.* Paulus, quasi flamma inextinguibilis ignis, si in mare lapsa, undisque immergitur, at demum fulgida ascendit: sic ille undique pressus, nec oppresus, cedere nescius, clarius semper redit, patiendo victor & millies martyr. En Basilium, præfecto Cæsareæ, ei imperatoris nomine mortem comminanti, si non ejus opinioni se addiceret, liberè & audacter inter alia sic respondentem; *Eisdem in Deum nunquam, vel bonorum publicatione, vel exilio, vel morte denique proditurus sum. Siquidem horum nihil excruciare me poterit: Etenim opes non habeo, præter vestem laceram, & paucos libros, sicque terram incolo, quasi semper migraturus. Corpus autem præ imbecillitate, una plaga acceptâ, & sensum doloris & tormenta superabit.* Hac ille verè magnus.

5. Sapientiam f denique in rebus adversis tum ostendit Pastor Euangelicus, i. Cùm recte judicat de eo quod incumbit malum, non exaggerando supra quod est; sic faciunt melancholici quidam: nec extenuando infra quod est; admodum

Deo

a 1 Sam. 15. 26. b Exercendo fortitudinem. c Act. 20. 24. d Actor. 21. 13. e Sozom. lib. 6. cap. 16. f Exercendo Sapientiam.

Deo injurius est , qui manum ejus agnoscere abnuit. ^a Cùm exaltatur manus tua , Iehova , non vident . 2. Cùm accuratâ disquisitione causas indagat , peccata sc. quibus cùm provocatur Deus , vel mala immittit , vel , quæ immisit , diutius facit adhærescere. ^b Perscrutemur vias nostras , & peruestigemus , &c. 3. Cùm in id incumbit magis , ut ex malo , quo illum exercuit Deus , proficiat in pietate , quàm ut ab eo non emendatior liberetur. Virtutes has si , in iis quæ ei obtigerint adversa , testatus fuerit , nà ille egregium erit exemplar.

Sic esse voluit Dominus Jesus , (Quare.) 1. Quòd ea pars vitæ Christianæ , quæ versatur in adversis ferendis , est omnium difficultima. Sic Aquinas , e Impellit hominem ad discedendum ab eo , quod est secundum rectam rationem , & bonum delectans & malum affligens ; sed gravius impellit dolor corporis , quàm voluptas . Dicitemus August. nemo est qui non magis fugiat dolorem , quàm appetat voluptatem ; quandoquidem videmus etiam immanissimas bestias à maximis voluptatibus absterreri dolorum metu . Ac proinde maximè hic opus est exemplari , quo , qui sub mole afflictionum aliàs fatiscerent , excitentur , vividè afficiantur. 2. Nullatenus ad alios consolandum erit idoneus , qui non ipse prius gustavit amara. Quos Deus gregi ut antesignanos prælucere constituit , eos ad durissima quæque ob-eunda destinato consilio designavit. ^d Nostis , quòd ad hoc ipsum positi sumus . Ac propterea sic factitatum , e ut possimus , in quâvis afflictione positos , consolari , eà ipsâ consolatione , quâ nos consolatur Deus . Plurima sunt in Theologiâ , quæ non percipiet , nisi quem afflictionibus tolerandis assuefecit Deus . 3. Vita Christiana , quâ aliis prælucere oportet Pastorem , tam patiendo quàm agendo perficitur. Phil. I. 29. Datum vobis , ut non tantum credendo creda-

^a Isa. 26. 11. ^b Lam. 3. 40. ^c 2da 2dæ. quest. 123. arr. 12. ^d 1 Thess. 3. & 2 Cor. 1.

credatis in Christum, verion etiam, ut pro eo patiamini. Ceterum tolerantia opus integrum habeto, ut a sitis integri & toti, in nullo deficientes. Cujusque conditio, quâ Christianus, castigatione indiget; ^a Flagellat quemcumque filium agnoscit. Sumus omnes, ut ferrum, quod rubiginem contrahit; opus est limâ: sumus ut aurum, quod habet scorrias admistas; opus est igne: sumus ut triticum, paleâ opertum; opus est ventilabro. Quia igitur, ut sit pastor coronâ virtutum veluti redimitus, probetur igne afflictionum specimen gratiarum, etiam sancte & pie ferendo adversa, præbeat. Atque haec tenus, quomodo, & quare, in specie, pastor debet esse exemplar gregi. Sequitur, ut, quare, in genere, ejusmodi debet esse, ostendamus.

C A P. X.

Cur Pastor esse debeat exemplar gregis.

PRIMÒ, ^c Illa omnia vel in quibus fungendis versatur minister verbi, vel quibuscum ipsi negotium intercedit, totidem sunt sanctæ & piæ conversationis ~~υπομνηματα~~: ita singula, si lustraveris, sanctitatem veluti fronti inscriptam habent. Illa Dei oracula, nonne ab authore sacro-sancto, per amanuenses sanctos, ad sanctitatem cordi imprimendam, profecta? Sacra menta, præterquam quod Christum, sanctum Dei, credentibus obsignant, quam nullâ maculâ temerataam, in iis qui suscipiunt, sanctimoniam efflagitant! Invocatio illa, quâ os populi ad Deum sumus, annon & à Spiritu Sancto in cordibus fidelium exsuscitatur, lingua sacro-sanctâ incontaminatâ gaudet, & ad sanctum Israëlis rectâ ascendit? Deus ipse, Iehova exercituum, cuius in his sumus internunci,

cii,

^a Jac. 1. 4. ^b Hebr. 12. ^c Omnia sanctitatem suggerunt, in quibus Pastor versatur.

cii , & ad quem quasi propius accedimus , cùm populus remotius subsistit , annon ^a oculus purior est , quām ut iniquitatem intueatur ? Annon sanctitate ita splendescit totus , ut vel angeli coram ipso consistentes faciem binis alis tegant ? ^b Qui nobis inter sacra administranda adsunt , angeli , & in hæc mysteria θησαυρούς παρέχωνται , annon primitius datâ integritate colluent ? Ita & olim templi , quod extruxit Salomon , vasâ omnia ex auro purissimo confecta nitebant ; perinde & in cultu Dei solenni , cujus administer quilibet pastor , omnia sunt sanctitate cooperta , nihilque obveratur , quod angelicam animi puritatem non suggerat . Deus ipse , Sacramenta , Scripturæ , precæ , angeli astantes annon sanctitatem veluti spirant ? Qui audebit sacra contrectare , aut cum sanctis rem habere , qui ipse scelere inquinatus ? Annon olim id capitale fuit , si quis vel igne absu-menda Jehovæ , vel cibum Dei sui , ipse non sanctus offerret : Et impunè ferent , qui ad sacrorum administrationem se ingerunt pastores , vitâ & moribus nequissimi ? ^c Hei mihi ! quod exscindor , quia vir pollutis labiis sum &c. Cùm regem illum Iehovam exercituum viderint oculi mei ; dixit olim propheta : nec , ad sacra , manum admoveare ausus est , donec iniquitas ejus , angelio , os , prunâ ab altari sumptâ , tangente , amo-vebatur , & peccatum expiatum . Quin nosmet , qui à sacris Deo sumus , à peccati sordibus , quo-ad fert viatoris conditio , mundemus , quâ possumus sanctitate , corda imbuamus . Quām illud horrendum , ut qui in Scripturarum paradiſo , ubi tot sanctitatis germina succrescunt , indies deambulamus ; qui sacramentis administrandis , precibus ad Deum fundendis , toti incumbimus ; impietate , Deo & sanctis exosâ , redundemus ! Annon ejusmodi justè litem intenderet Deus indi-gna-

^a Abac. 1. 13. ^b 1 Cor. 11. 3 Per. 1. 13. ^c Isa. 6.

gnabundus ; a Quid tua , ut enarras decreta mea ,
& assumas fædus meum in ore tuo , cùm tu oderis
disciplinam , & projecisti verba mea poste .

Secundo , Illud ^b in mentem veniat , Deum , qui-
cum nobis in hoc munere præ aliis res est , & mi-
nistris verbi severè minitabundum esse , & siquando
à recto virtutis tramite declinent ; eorum vin-
dicem acerrimum , ἀπερσωπολόπλιων . Nadab &
Abihu , quòd , quâ decuit sanctitate , ad Deum
non appropinquarunt , quâm horrendo exitio pes-
sundedit ! ^c Exiens ignis à conspectu Iehova exani-
mavit illos , ita mortui sunt coram Iehova . Et , pro
natâ strage , dictum illud in omne ævum perman-
surum promulgavit , In propinquis meis , sanctifi-
caber ; & ante conspectum totius populi glorificabor .
v. 3. Huzza , d quòd , non sanctificatus , manum ad
arcam admoverat , morte percussus est . Ad cladem
verò illam , post hominum memoriam funestissi-
mam , quâ Eli domus funditus eversa , quis non
toto corpore contremiscat ? Expendas seorsim ,
quas Deus zelotes inflixit , pœnas . En Hophni &
Phineam , nequier viventes , & sacerdotes , ab in-
circumcisio Philistæis , transfixos ! Grandævum
Elin , quia filios , quâ erat autoritate , tam judex
quâm sacerdos , non coercuit , fractâ retro ca-
dendo cervicis compage moribundum ! En uxo-
rem Phineæ in partu , præ dolore , animam agen-
tem ! arcam Dei , ad Philistæos , in triumpho de-
portatam ! f sacerdotium à stirpe Eli translatum !
En posteros pro nummulo argenteo , & segmento
panis , se incurvantes ! omnes denique obitu im-
maturo tollendos ! Hac , si non singula , at in u-
num congregata , quem Dei ministrum , cum
scandalo viventem , non perterrefacerent ; ut quo-
rum exitum perhorrescat , eorum nequitiam haud
imitetur ? Occurrat porro illud Nehemias , solen-
nis

^a Psal. 50. 16. ^b Pastorum impietatem severè ulciscetur Deus ,
& Lev. 10. 2. d 1 Chro. 13. 10, &c 15. 1. & 1 Reg. 2. 35. f 1 Sam. 2. 34.

nis imprecatio prophetica , ^a Recordare horum , Dens , scil . ut vindices , qui polluant sacerdotium , jusque Sacerdotale & Leviticum . Atque iram Dei , in eos qui sacris inserviunt , ardentius effervesce , testatur sacrificium , quod idem , pro b sacerdotis , & totius coetus , peccato expiando , à Deo constitutum ; acsi atrocitas peccati , dignitate personæ , cresceret . Ad eucharistiam , vel indignè accedentes , qui morte affecit Deus , num , qui excelsa hæc Dei ministeria , ipsi interim nequiter viventes , administrant , impunitos dimitte ? annon acri vindictâ ulciscetur ?

Tertiò , Accedit , quod vita e Pastoris inculpata , præterquam quod euangelium Christi inprimis ornat , ministerium etiam in cordibus hominum multò reddit efficacius . Quod enim , loquendo , præcipit ; exemplar præbendo , adjuvat ut fiat .
^d Cùm iniquitas non est inventa in labiis tribus Leviticæ , in pace & equitate ambularet coram Deo ; multos avertit ab iniquitate . Herodes Joannem Baptistam & metuit , & observavit , e Sciens eum esse virum justum & sanctum . Vitio vertebat Christus sacerdotibus Judæorum , quod f Ioanni , venienti ad eos in via iustitiae , non credidere . Apostolus , ut verbo exhortationis viam muniret , appellat Deum hominesque testes , & quam sancte , iustæ , inculpatæ se gesserat . Barnabas , ^h vir bonus erat & plenus Sp. Sancto & fide , & adjuncta est multa turba domino . Attendite vobis & cuncto gregi . i Attende tibi & doctrina . k Cùm bini sint sensus disciplinae ; auribus verbo , oculis vita exemplari , Deus consultum voluit . Sic lingua & manus mutuas in doctore tradunt operas , illa docendo , hec agendo : atque ut ille , non homo , sed inter homines monstrum , quilingua , præterea nihil ; sic , non ille verbi præco ,

sed

^a Hebr. 13. 29. ^b Lev. 4. 4. 14. ^c Pastorum sanctissimas ministerium ornat , & efficacius reddit . ^d Malach. 2. 6. ^e Marc. 6. 10. ^f Match. 21. 32. ^g 1 Thes. 2. 10. ^h Act. 20. 28. ⁱ 1 Tim. 4. 16. ^k Lib. 2. de confid. ad Eugen.

sed inter pracones portentum, qui lingua præpotens, opere claudicat, cui sedes prima, vita ima, lingua magniloqua, manus otiosa, sermo multus, fructus nullus, &c. ut Bernardus. ^a Εὐχολαγτέτο τὸ φιλοσοφεῖν εἰς ῥήμαστον δίδαξό με διὰ τῆς βίας τῶν, αὐτὸν ἡ δίδασκαλία αρέσκει. Et paulo post; Οὐχὶ τὸ πως εἰσέρχεται εὐθεῖα τῷ ψυχῇ τὰ μεθύματα διπλῶς ῥημάτων, τὸ δὲ περιγγυμάτων. Accusare avaritiam, & latro potest; Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordant. Hieronymus ad Nepotian. Et Bernardus; Efficacius est vita, quam lingua testimonium. Dabis voci tue vocem virtutis, si quod suades, prius tibi illud cognoveris persuasisse. Si igitur velimus verba nostra, in hominum corda impervia, penetrare; ipsi verba vertamus in opera, ^b ut qui ex adverso opponit, erubescat, nihil habens quod de nobis loquatur malis. Magnam fiduciam praefat dicens, vita inculpata: Et perdit authoritatem dicendi, cuius sermo opere destruitur. ut Hieron. Ep. ad Ocean. Vita jubeat, lingua persuadeat! Sic Athan. ad Monach.

Quarto, Pastorum & vita male acta infert in Ecclesiam malorum catervam bene numerosam. 1. Sacra Dei cachinnis hominum, qui, quæ docent, ipsi facere negligunt, exponunt: ^c Propter peccatum filiorum Eli: homines spernebant munus Dei; & propter vos, qui docetis, non facitis, & male audit nomen Dei inter gentes. Ita, ^d cum verba vita, dissonant; ob vita doctoris impuritatem, verba contemptui habentur. ^e Εἰσὶ μὴ τὸ ἱερὸν ἔχεις, καὶ μόνον ἐκ ἀφειλησας εἰπών, ἀλλὰ καὶ μετόνομος ἐλαψας. Διττοί; οὖτις αὐτούς μοι τὸ περιγγυμα κεβιστές. Τέγγος γε, εἰ σὺ ὁ τεῦτα λέγων καὶ καλορθεῖς, παλλακτῶν ἵστος συγγνώμης αἴξῃς. 2. Quæ est in Pastoribus nequitia, ea, latius serpendo, in omnes hominum

^a Chrysost. hom. 30. in Acta Apost. ^b Tit. 2. 8. ^c à Pastorum impietate mala multa proficiunt. ^d 1 Sam. 2. 17. 24. ^e Rom. 2. 24. ^f Cyril. lib. 6. in Joan. ^g Chrysost. Hom. 30. in Act. Apost.

minum ordines se diffundet : ita horum vestigia premit universus populus. Hinc conqueritur Deus, à prophetis Hierosolymorum ^a prodiisse contaminationem in totam terram. Zephaniae item temporibus deploratissimis , in quibus Dei judicia spreta jacuere , omnes ordines invaserat à Deo defecatio , b Prophetæ dicuntur esse homines nihili , levæ , dissoluti , viri prævaricationum ; Sacerdotes profanare rem sanctam. Et Vos (Sacerdotes) c crecessistis ab illa via , fecistis ut impingerent multi in legem. Veteres scrutans scripturas , ait , ex Hieronymo , Gerson , d invenire non possum scidisse Ecclesiast , & de domo Dei populum seduxisse , prater eos , qui sacerdotes à Deo positi & prophetæ. Et Chrysostom. Si sacerdotium corruptum , omnium fides & virtus marcida est. Quemadmodum enim si sordida erit manus , quæ alienas labes abstergeré conatur , tacta quæque deterius inquinat : sic Pastores qui nequissimorum maculas diluere velint , ipsi interim impuri , eos foedant & contaminant magis. Hinc , in excidio Hierosolymitano , angelo edixit Jehova , o ut à Sanctuario , & viris qui illic absiderent exorsum sumeret ; ut , qui in peccato , iidem in internecione , primi essent. Si poenitentia in nobis legatur petulantia , pro contumaciam destructio , & desolatio , tot damnationibus digni reddimur , quot homines nostris exemplis corruptissimis seduximus. f Si damnandus , qui seipsum spontaneo peccato depravat ; nunquid non ergo damnator , qui multos secum in interitum trahit , rapit , & dejicit ? g Prodigosæ illæ , & nefandæ , quæ Ecclesiam aliquando vexarunt , hæreses , ab impiâ pastorum vitâ , qui ambitioni , avaritia , luxui , effrænati animi cupiditatibus totos se dedere , profluxerunt universæ. Nec enim solet Orthodoxa fides , extra vas bona con-

D scien-

^a Jer. 23. 15. ^b Zeph. 3. 4. ^c Mal. 2. 8. ^d Tractat. de defec-
tione Ecclesie. ^e Ezek. 9. 6. ^f Gerson, p. 2. tract. de vita Cler.

scientiæ , spirare. Mandat Timotheo Apostolus
^a ut Episcopi fidem & bonam conscientiam retine-
rent , quâ expulsâ (inquit) aliqui naufragium fidei
fecere. Diaconi pariter habeant mysterium fidei in
conscientia bona. ^b In Pseudoprophetâ Schemaïâ
conveniunt , ut ejusdem partûs gemelli , adulte-
rium & falsidica visio.

Quintò , Ille solus arcanis Dei scrutandis par-
erit , qui piè sancte que vivit. Mysteria fidei Deus
seclusit , ab iis qui improbè vivunt ; ea , sui ti-
mentibus , duntaxat referat. ^c Filii Eli nequam
erant , nec cognoverunt Iehovam. ^d Arcanum Ieho-
væ adest reverentibus ipsum. ^e Homines dediti malo ,
non animadvertisunt jus ; quarentes autem Iehovam ,
animadvertisunt omnia. ^f Si quis voluerit , quod ille
vult , facere ; cognoscet de doctrina , etc. Qui vi-
num in vas infundunt ; si , à vase sordes contra-
here animadvertisant , illico defisunt : perinde &
Deus , sacram veritatem cordibus hominum in-
spiratus , si ab impurâ eorum conscientiâ con-
spurcari viderit , illico spiritum subducit. Sicui
igitur gestit animus , scripturarum abdita myste-
ria recludere , author sum ut in primis vita & cor-
dis sanctimoniaz impensè studeat. ^g Quo spiritu
scriptura inspirata , eodem legi desiderant , ipso etiam
sunt intelligenda.

Sextò , Et illud pensandum , ^b quòd , quæ in
ministris verbi radices egerunt peccata , omnium
difficillimè curantur. Qui vel profligatissimæ spei ,
citiùs ad bonam frugem redibit , quâm ejusmodi
in peccatis inveteratior. Quæ enim aliis solent esse
pro medicinâ , ut sacra Dei oracula ; illa diuturnâ
assuetudine , si non vim omnem amisere , at iis
multò inefficiora redduntur. Tremenda illajudi-
cicia Dei , quæ meminit Scriptura jam olim in
peccatores effusa , ad quæ vel perditî maximè
animo

^a 1 Tim. 1. 19. cap. 3. 9. ^b Jer. 29. 23. ^c 1 Sam. 2. 12.
^d Psal. 25. 14. ^e Prov. 28. 5. ^f Joh. 7. 17. ^g Bernar. ^h Pa-
tiores improbi difficillimè emendantur.

animo consternantur, illi sūsque déque habent. Qui in maris profundum descendunt, vidéntque illic mirabilia Dei, si inde nil lucentur ad profetum in pietate, omnium fiunt pessimi; ut è nau-
tis plerique. Sic & qui scripturarum abyssos scruta-
tantur, cùm illis frequentiorem habent consue-
tudinem, si non inde meliores evadunt, omnium
fiunt nequissimi. ^a Si sal infatuatus fuerit, quo sa-
lietur? ad nil valet amplius, nisi ut projiciatur fo-
ras, & conculceretur ab hominibus. Ministrorum
verbi conditio, si peccatis indormiant, propterea
difficulter curabilis est, cùm non suppetit, quo
condiantur, sal. Hinc, Chrysost. ^b Nihil, inquit,
impossibilius, quām illum corrigere, qui, cùm omnia
sciat, nihil securus bonum contemnens, diligit ma-
lum. Et paulò post, Quis unquam vidi Clericum
collapsum citò resipiscerent? Qualis spes salutis esse
potest (ait Gerson ^c) ubi, quæ fuerunt remedia,
convertuntur in nauseam & venena? Eò conten-
tiùs enitendum, ne alicujus peccati illecebris ir-
retiti constringamur, à quo periculum est, ne
nos inde expediamus. Quis, nisi mentis inops,
in barathrum se dimitteret, prudens, à quo nulla
datur remeandi via? Et quām vecordes nos, qui,
cùm sal terra simus, nos peccandi assuetidine
tam reddimus insulsos, ut nullus supersit, quo
sanitatem recuperemus, sal. Atque hactenus,
de iis quæ persona. Sequitur, ut de iis dicam
quæ officii.

C A P. XI.

Quæ in Pastore requiritur omnigena scientia.

QUæ in Pastore desiderantur ratione officii,^d
alia pertinent ad capessendum, alia ad ob-
eundum. Quæ in munere capessendo, alia
D 2 sunt

^a Matth. 5. 13. ^b Hom. 40, in Matth. ^c P. 2, tract. de vit. Cler.
^d Sit Pastor omnigena eruditione imbutus.

sunt quæ adesse , alia quæ abesse , oportet. Quæ in munere capiendo pastori adesse debent , hæc sunt. 1. Debet esse παντούμων , omnigenâ literaturâ imbutus. Sic erit ,

1. Si linguarum , i. e. Græcæ & Hebraicæ , præ aliis , scientiâ sit instructus. Nam 1. cùm nulla occurrit versio , quæ non in pluribus mendosa , necnon doctissimorum variæ sunt de iisdem locis , & inter se discrepantes , sententiæ ; quomodo , qui linguarum inscitiâ , contextum originalem haud potis est consulere , se expediatur? Hæreat necesse est aqua ; nec , in hominum , qui ad invicem dissentunt , judiciis , quò se vertat habebit , qui nativam idiomatum vim in suâ primâvâ linguâ haud poterit trutinare. 2. Quælibet lingua habet quandam innatam Emphasim , nescio quam ingenitam & elegantiam & perspicuitatem ; hanc qui in alienâ linguâ exprimere tentârit , næ ille frustra erit. Nulla vel elaborata interpretatio , quos authenticò textui Sp. S. tam Majestatis quam gravitatis impressit characteres , ad vivum potuit delineare. Nullus unquam interpres , quin in aliquibus aut mentem authoris non est assecutus , aut eam non nisi imperfectè enarravit. Hinc Themistocles , cùm ei Regem persicæ , apud quem exulabat , alloquendi per interpretem copia siebat , potius linguæ Persicæ addiscendæ per annum operam dare , quam per alium mentis suæ sensa explicare , elegit. 3. Harum cognitio , fidei orthodoxæ , in Ecclesia , semper fuit individuus comes : quando disparuit , tenebræ in doctrina Ægyptiacæ mundum invaseré. Tum , quod observat Espencæus ; ^b Grace nôsse , suspectum erat ; Hebraicæ , prope hereticum. Et videbat Lutherus (ait Melanthon) non aliam , ad veterem barbariem reducendam , viam magis compendiariam , quam si studia linguarum interirent. Quando demum rediviva linguarum

a. i. In linguarum peritiâ. b. In 1 Tim. 3.

guarum scientia facta (quod incidit in annum 1470) illico affulsit Euangelii claritas. Verbum Dei, quod, per multas annorum Centurias, non nisi ex lacunis depravatae versionis hauriri solebat, tunc ex ipsis fontibus immediate desumptum, ad mentis oculos apertendum & ad animas fitientes refocillandum multò efficacius. 4. Qui harum subsidio in contextū scrutinio se exercuerunt; si è nostris, omnium prodiere nervosissimi Theologi; si è pontificiis, multò reliquis saniores. Ut Arias Montanus, Andreas Masius, Vatablus, &c. Qui his caruere, quomodo in Scripturis explicandis, cæteroquin doctissimi, toto (quod aiunt) cœlo errârunt! Veterum quorundam Commentarii hoc abundè testantur. 5. Illud expendum, quanti fecerunt viri Theologi hanc linguarum peritiam, a Lutherus sic; *Quamvis exigua sit mea lingua Hebraica notitia, cum omnibus tamen totius mundi gazis non commutarem.* b Melanthon; *Sed me vix labris primis degustasse Hebraicas, Græcas, & Latinas literas; sed tamen hoc ipsum quod didici, quantumcunque est, propter judicium de religione, omnibus mundi regnis omniumque opibus longè antepono.* c Musculus; *Adolescentes, sacrae scripture candidati, urgendi, ut sacrarum linguarum cognitionem studiis suis adjiciant, non quasi πάρηγον, sed instar fundamenti in mentium suarum fundum submittant.* Mercerus, & Paraxus, dicunt, *Hebraicorum ignorantiam horrendos errores in Ecclesiam invexisse.* d Et Hispanus Monachus sic: *Dico, non posse verè dicti Theogum, qui in Hebraicis literis mediocriter non sit instructus.*

2º Ut sit επαρεμπίγνωσις, artium quas vocant liberales, scientiā, neconon cujuscunque generis Philosophiā, animum excolat. Nam i. Harum

D 3

disqui-

^a Tom. 4. Orat. pag. 471. ^b In loc. com. tit. de ling. script. sanct. ^c ad Gen. 43. 16. ^d Alfon. Mendoza in qu. pos. qu. 10. ^e 2. In liberalibus Artibus & Philosophiā.

disquisitione , ingenii vires , quæ aliter hebe-
scerent excitantur , exercentur , confirmantur ,
& ad quamcunque literaturam imbibendam quasi
dilatantur. Vesica si non extendatur , inutilis
prosperus erit : sin , vel vento impleatur , eò com-
modior usui : pariter & animi facultatibus si non
exercendo quasi aciem inducas , flaccescunt pros-
perus ; quæ , vel humaniori aliquâ doctrinâ excul-
tæ , magnis aggrediendis pares essent. ^a Hinc So-
crates jubet literas humaniores addiscere ^{περὶ}
^{τὸν μαθήσανταν τὴν φιλοσοφίαν} , quasi his mens corroboraretur
ad majora subeunda. Scitè Basilius , *Sicut tinctor-
es* , ut perfectum purpure colorem panno inducant ,
inferiorem alium colorem subtexere solent : ita se ha-
bere humanas disciplinas ad divinam scientiam . 2.
Suum quælibet ars , ad rem Theologicam enu-
eleandam , confert symbolum. ^b Nonnisi Geome-
triæ beneficio , Atheis , qui Arcæ fabricam , ut
tam numerosæ prolis haud capacem , calumniantur ,
os obturamus ; quod fecit insignis Mathe-
maticus Buteo. Et non nisi Astronomiæ subsidio ,
dum ad Ἐπιλεγόμενον certum numerum recurrimus ,
^c Scripturæ Chronologiam ritè putamus ; aut quæ
de cœlestibus constellationibus , de gradibus so-
laribus , de cursu solis & lunæ memorat Scriptu-
ra , intelligimus. Non nisi Dialecticæ auxilio , sin-
gula aut dispositivè digeruntur , aut membratim
retexendo , quasi oculis subjiciuntur. Dici non
potest , quantum inventionis capitibus , ut toti-
dem argumentorum domiciliis , quantum syllo-
gismorum , quibus falsis doctoribus os obtura-
mus , debeat Theologus , ceteroquin maximè sol-
lers. Sic Rhetorica opitulante , varias loquendi for-
mas affequimur , ut docet Illyricus 2. pa. Cla. Affe-
ctus concitamus , vel sedamus ; honesto dolo nos in au-
ditorum animos insinuamus . Ere ^d Philosophicâ ,
pluri-

^a In orat. ad adoles. ^b Codemannus Buntingus. ^c Isa. Job.
Math. ^d Vales. de sacr. philos. Lemnius. Eras. Rucue.

plurimapetit Theologus, de naturâ animâ, lapidum, herbarum, animalium, &c. Hinc, Christiano nomini infestus, Julianus, ne Christiani literis humanioribus instituerentur, lege sanxit, ^a Ἰνα μὴ ἀκονέμενος τὸ γλῶπτας ἴστοι μάς περὶ τὰς διαλέξικας τὴν ἐλλήνων ἀπαντᾶσσι. id est, ne lingua exercitati dialekticis apud gentes facile occurrerent. Vel ut habet Theodoretus; ^b Τοῖς ὄχειοις πλεγίς βαλλόμενα ἐν τῷ ἡμετέρῳ συγχρεμάτων καθοπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν αὐτοῦ χρόνον αἱ πόλεμοι. id est, propriū configimur pennis; ^c ē nostrū enim libris armis capiunt, quibus in bello adversus nos utuntur. Paulus zus Papa Romanus, sibi admouuit, ne filios suos diutius in literis occupari paterentur, Satis esse si legere & scribere didicissent, ut Platina in ejus vita, Et Socrates, ubi hoc ipsum, de utilitate è gentilium libris capiendâ, pluribus disputavit, tandem pro colophone triplicem eorum usum edocet, vel Εὐγλωττίας χάρει, lingua disertè exercenda gratiâ, vel περὶ τὸν μυαῖαν τὸν γε, ad ingenii exercitationem, ^d vel περὶ τὴν αὐλῶν ἐπέντες κατάγνωσην, ad ipsorum in quibus errârunt refutationem. 3. Viri Dei eo nomine celebrantur à Sp. S. quodd in hisce claruerunt. ^e Institutus est Moses omni sapientiâ Egyptiorum, eratque potens dicitis & factis. Danieli & sociis ^f dedit Deus intelligentiam in omnibus literis & sapientiâ. viz. Chaldaeorum. Sic Apollos eo nomine laudatur, quod αὐτὸν fuerat. ^f Suavitas labiorum addit doctrinam; id est, magis reddit efficacem in animis hominum. ^g Stephanus item & Paulus differendi facultate os adversariis occlusere. Διαλέγεσθαι dicitur Paulus in scholâ Tyranni Philosophi. Qui igitur, quibus tam ad dicendum quam ad disputandum valerent, instruebantur, vel Sp. S. suffragio probari existimemus. 4. Scriptura in plurimis nos

D 4

re-

^a Soer. lib. 3. c. 10. vide Naz. Orat. in Jul. ^b lib. 3. cap. 8.^c Soer. lib. 3. c. 14. ^d Act. 7. 22. ^e Dan. 1. 17. 4. ^f Prov. 16. 21. ^g Act. 6. 10. &c 19. 9.

remitit ad legem naturæ; ^a Abi ad formicam ò
Piger &c. Vilem & abjectum vermiculum in ca-
thedral collocat S. Sanctus, ut inertes ad indu-
strial erudiat. ^b Ciconia in cælis cognoscit tempora,
& turtur & hirundo, & grus observant tempus iti-
neris; populus autem meus non cognoscit. Exprobrat
scil. Deus populo suo eorum in judiciis suis in-
gruentibus oscitantiam, à creaturis quæ intelli-
gentiâ prorsus carebant. Christus discipulos suos
ad ^c aves cæli, ad lilia agri, relegat: ut inde, in
Dei providentiam conquietere discant. ^d Annon
natura ipsa hoc docet vos &c? Qui naturæ legem ut
magistrum proponit; eos eâdem operâ scrutari vo-
luit, in quibus natura veluti omnes effudit vires.
5. Gratia Dei supponit naturam, & scripturæ non
docent, sed pro concessione habent, nos ea scire
quæ lumine naturali percipi possunt. 6. Est Philo-
sophia vera, quid enim nobis cum illâ quæ ^e οὐκείν
& απαληπτική; partus rectæ rationis, est æternæ
veritatis ^f απορεγμό. ^f Est ratio res Dei, ut Ter-
tul. Sunt hæ artes communia Sp. Sancti dona; his
imago Dei, quod attinet ad facultatem ratiocinandi
& eloquendi, quæ in naturalibus ex lapsu Adams
duntaxat est labefactata, aliquatenus recuperatur:
Et quibus necesse erat, ut qui à Sp. affili, sunt, ius
nterentur in suis scriptis & concionibus. ^g Et si enim
spiritus Dei per illos loquebatur, in tamen inusitato
genere dicendi non est usus, sed eo quod hominum na-
turæ indiderat, & quod per artes dicendi ille, qui o-
mnium scientiarum & artium est author, hominibus
largitus est, ait Pfacherus. Quidni igitur artes hæ
usui essent, in eorum scriptis retexendis, quæ
non nisi artium adminiculo quas immediate do-
cuit Sp. S. fuere confecta? Et doctissimus Daven.
Episc. Sarisb. ^h sic; Philosophia, præsertim illa, qua
regu-

^a Prov. 6. 6. ^b Jer. 8. 7. ^c Matth. 6. ^d 1 Cor. 11. 14.
^e Clam. Al. Strom. 1. ^f Vide Aug. libr. de doctrinâ Christian.
Cafman, in Phil. affert. ^g Rupertus lib. 7. de oper. Sp. Sancti.
In præf. ad Anal. Typ. ^h In cap. 2. ad Col. v. 8.

regulas & artem docet recte differendi, apprimè necessaria est, & ab omnibus adhibenda, in dijudicandis, & tractandis omnibus controversiis, quæ spectant ad religionem. Quamvis enim ratio, religionis principia sumat à lumine fidei, tamen hoc lumine præente, ex hisce principiis, secundum normas bona & necessaria consequentia impressas, ab ipso Deo, creature rationali, & solet & debet judicare, quomodo partes cœlestis doctrinae inter se cohærent, & se mutuo stabiliant; Quid cum illus consentaneum, quid ab illis dissentaneum sit. Credimus supra rationem, non temerè, aut irrationabiliter. Nam ipsa ratio concipit, & illud cui fidem adhibemus fluere, & recte deduci, ex principiis sacrae scripturæ. Vide plura.

Tertiò, ^a Non sit hospes in cujuscunque temporis historiis: percurrere omnes, immensū laboris est, sat erit capita rerum perlustrare, non singulis immorari. Eas maximè feligamus, quæ præ cæteris usui esse possunt. Has propterea versare debet, qui munus pastorale in se suscepturnus, 1. Quod ad doctissimorum varios in singulis seculis tractatus plurimum accedit lucis, cùm historiae temporum animo unā comprehenduntur. Adeò in tenebris est, qui patrum volumina evolvit, nec anteā Ecclesiæ historiam perlegerit. 2. Quod omnium temporum historiae, sunt veluti theatrum, in quo Dei singularem providentiam, Ecclesiæ suæ continuo invigilantem, hostes vindicantem, quas oculis subjectam videamus. 3. Quod propheticæ Scripturæ, quæ de quatuor Imperiis, de Turcâ & Papâ, de Ecclesiæ vario statu memorant, nisi historiarum adminiculo, haud possunt explicari. Atque hæc est illa omnigena scientia, quæ, si non undique excultus, at saltem leviter tinctus esse debet, qui munus hoc capessit.

C A P. XII.

De Scripturarum peritiâ ; aliisque in Pastore requisitis.

Secundum illud, quod adesse debet in eo, qui Cathedram hanc concenderit, est. ^a ut sit *Biblia* nominamus, comes for. ^b Sit in scripturis versatissimus, has ad amissim calleat, &c, si fieri potest, ediscat. Ad exemplum tum Ezechielis, tum Johannis in Apocalypsi, cap. 10. comedat librum Dei. ^c Quod hoc Elogio celebres suêre viri Dei. Sic ^d Ezra dicitur esse *Scriba promptus in lege Mosis*; ^e Apollos, *συναπός τοῦ γέροντος*, Timotheus, *innutritus sermonibus fidei*, 1 Tim. 4. 6. ^f Quod scripturæ fidei & sola & prima principia sint, quibus nititur tota res Theologica ^g Legem & Testimonium consulunto. ^f Scrutaminis scripturas, in quibus, putatis vos, quod vita qua est in eternum sit vobis. Quæcunque præterea exstant scripta, annon ad hanc normam exigi debent? Quod de Mari Eccles. 1. id de scripturis, omnes fluvii excent illinc, nec non illuc redeunt: sic ab his, tanquam à fronte, proveniunt quæcunque extant doctissimorum volumina; & huc rutsus redire, ut ad earum gnomona examinentur. ^h Quod ex ejus ore populus tenetur legem requiri. ^g Latia sacerdotis custodirent scientiam, & ex ore ejus legem requirerent, nam *Angelus Iehovæ exercituum* est. Sit itaque minister verbi, ut ⁱ Scriba ille, ad regnum Dei edocetus, similis Patrifamilias, qui profert è thesauro suo nova & vetera. ^j Quod hæ redundunt virum Dei ad i opus ministerii abundè instructum. Est in his *diuina pœnia* ejusmodi, quod

si

^a Pastor sit in sacrâ Scripturâ versatissimus. ^b Vide Luth. in sap. 16. Genes. pag. 298. Cap. 3. v. 2. ^c Ezra 7. 6. ^d Act. 18. v. 24. ^e Isa. 8. 20. ^f Joan. 5. 39. ^g Mal. 2. 7. ^h Matth. 8. 3. 52. ⁱ 2 Tim. 3. 17.

si omnes quicunque in mundo libri comburerentur, dummodo haec sartæ te & conseruarentur, tunc cum illis quæcunque ad salutem necessaria veritas in tuto esset. Quin igitur tyrocinium in artium & linguarum scientiâ ponamus, in Scripturis tam adolescere quam consenescere oportet; illas primoribus labiis degustemus, in harum saevo fonte labra proluamus; illis horas succisivas concedamus, in his dies noctesque commoremur, meditemur. Quam hic merito vapulant, qui sacra Dei oracula pretervecti, patrum, scholasticorum, qualiumcunque scriptorum fractis cisternis se totos immergunt; in illis hospites, & peregrini, in his egregiè edocti. Dignum illud quod alicubi scripsit Lutherus; ^a Ego ipse (inquit) odii libros meos, & sape opto eos interire, quod metuo ne morentur lectors, & abducant à lectione ipsius Scripturae, quæ sola omnis sapientiae fons est: ac terror exemplo superioris eratis; postquam enim in hominum Commentarios inciderunt qui sacris studiis dediti erant, non solum plurimum temporis in lectio veterum Theologorum consumperunt, sed tandem occupati sunt in Aristotele, Averroë, & aliis, ex quibus pestè nati sunt Thomas, & Scoti & similia portenta. Nec id immerito, sunt enim haec veluti pastoris utensilia, quibus omni tempore, ut res tulerit, utendum; absque his nullus est, ceteroquin in totâ humanioris literaturæ eruditior eruditior. Sunt instar speculæ, à quâ prouidentes, devios quosque erratum labyrinthos detegimus; sunt ut refertissimum penus, ex quo, quæcunque ad opus ministerii necessaria, desumat prudens animarum curator.

Tertium illud, quod desideratur in munere capessendo; est, ^b ut sit didicilindus, aptus ad docendum. Ut quis sit aptus ad docendum. 1. Sit uberiori rerum divinarum scientiâ instructus. 2. Sit

^a In Gen. c. 14. ^b Pastor Sic didicilindus.

propensus ad ea quæ animo tenet, aliis eommunicandum: hæc est ^a ἀρχὴ μία illa. 3. Sit dextrè peritus, singulis quod suum accommodando: hoc est, ^b λόγῳ τῆς αληθείας ὁρθομεῖν. 4. Adsit in eo ἀγνῶστος τὸς θύρας τῷ λόγῳ, i. est, facultas ejusmodi, quâ liberè mentis suæ sensa, pro modulo audientium, exprimere potis est; quâ sic loquitur, ut alios instruat. Sunt nonnulli apprimè docti, qui, si ad alios docendum se contulerint, nil nisi spinas & lapides loqui dixeris, ita mentis suæ conceptus haud possunt explicatè tradere. Sunt alii, qui, utcunque quæ animo comprehendunt, possunt distinctè enunciare, spiritus tamen applicationis, quo quod suum cuique tribuitur, nullatenus adest: in discursu generali, nullâ habitâ populi quem affantur ratione, se totos effundunt: Hos utrosque, utcunque donis suis verè venerandos, à munere hoc subeundo prohibet Apostolus, quum, ut sit διδαχὴ Ιησοῦ, efflagitat. Deploranda hic Ecclesiæ nostræ conditio, in quâ modò adsint gradus tirulares, infulæ doctrinæ, uberior rerum scientia, nullum solet institui examen, num dona ejusmodi sint quibus populo ad salutem profint. Hac ratione plures sedent in Cathedrâ pastorali, nec mali, nec indocti, quos tamen Deus neutiquam finxit huic muneri gerendo, utpote qui aptitudine ad gregem dominicum pascendum prorsus carent.

Quartum illud, e quod adesse debet, est, ut ^c ἀπολύπωσιν τὴν ὑγιαίνουσαν λόγων animo consignatam habeat. ^d Expressam formam tenet sermonum sermonum: alicubi vocatur μερὸς τῆς γνώσεως & ἀναλογία τῆς πίστεως. Ejusmodi est tam credendorum quam faciendorum summula contractior. Ad hæc duo capita revocâslè videtur Spir. Sanct. quæ per Scripturas hinc inde latius sunt sparsa.

Loco

^a 1 Pet. 5. ^b 2 Tim. 2. 15. Col. 4. 3. ^c Cor. 14. 19. ^d Pastor summam Theologię compingat. 2 Tim. 1. 33. Rom. 2. & 12.

Loco dicto sequitur ^a in fide & charitate. Habens fidem & bonam conscientiam. Credo omnibus quæ scripta sunt, &c. ^b Et ad conscientiam sine offensa habendum me exerceo. Τηντυπωσ hæc sanorum sermonum, 1. Methodicè digeratur. Multùm intererit, ut singula in sua classè reponantur, ut heterogenea ab homogeneis secernantur, ut generalia specialibus præmittantur, ut ordine quo existunt proponantur. Recurrendum ad Methodi magistros, videndum quas fixerunt leges; systemata Theologiæ varia perlustrémus; quomo^ddo justas Methodi leges prævaricati sunt serio expendamus, illam sequamur, quæ, postquam singula diligenti trutinâ pensitavimus, methodi legibus maximè consentanea. 2. Singula capita, sive membra, quæ in methodo occurrunt, thesibus generalibus compleantur. Theses hæc, undecunque desumuntur, aut scripturis aut divinâ ratione, communiantur. Operæ pretium erit, 1. Si illis in Theologiâ locis, quæ controversa maximè, thesibus illustrandis in primis studeamus. 2. Si Theologiam, è confragosis hominum disputationibus extrahentes, eam δεινῶς proponamus: rectum enim, si probè intelligatur, index sui & obliqui. 3. In methodicâ hâc dispositione errores, qui obtinent in seculo quo vivimus, ad quemlibet locum breviter notentur: multum condūcit; ut, in quam Theologiæ partem impingunt hæreses, accuratè teneamus. Hujusmodi μαρφὴ τῆς γνῶστος animo consignata, 1. Judicium in primis confirmat, dum totius Theologiæ series, unâ cum Logica illa relatione, quam induunt singulæ partes, uno quasi intuitu oculis subjicitur. 2. Hujus auxilio, cùm in loca Scripturæ difficultaria incidimus, veluti filo dirigimur, ut sensum vel saltem fidei consonum tradamus, non illinc errorum portenta procudamus. 3. Ex eâ dum prospici-

^a 1 Tim. 1. 39. ^b Act. 24. 15.

spicimus, quicunque oboriuntur errores illico detegimus, nosque ab illis, dum fidei analogiae adhaerescimus, facile liberamus. Atque haec tenus de iis quæ adesse oportet in munere capessendo. Sequuntur, quæ ut absint curandum.

C A P. XIII.

Cavenda quedam, in munere capessendo.

Cavendum a pastori in hoc munere capessendo, 1. Ne se ingerat, ne currat antequam vocetur. ^a Non misi prophetas istos, & ipsi currebant, &c. ^b Ego non impuli me, ut essem pastor post te, sic Vatablus: vel ego non festinavi, ut essem pastor post te, sic Calvinus. Munus hoc arripit non vocatus, 1. Qui non vocationem suam accepit ab illâ potestate quæ est in Ecclesiâ; sive bene, sive male collocatur, id nihil ad essentiam vocationis; ab iis, qui loco Ecclesiarum & Christi sunt, necesse ut vocationem habeat. 2. Si cum dona quibus munus hoc administraret, nullatenus adfuerint, mediis porro illicitis ad sacram hanc praefecturam aspiraverit. 3. Si Ecclesia, cui commendatur, justis de causis illum reficiat. Irrita illa vocatione, quæ tribus his non perficitur. Qui se ingesserit in munus pastorale, 1. Non potest cum autoritate docere; hoc discrimen, inter Christum & Phariseos, Matth. 7. Ubi nobis comperta vocatio, magna inter docendum accrescit auctoritas, cum quis à Deo se designatum recognoscatur. Hinc Apostolus Paulus singulas ferè Epistolas à vocatione exorditur, ac si illâ animum in munere fungendo incalescere sentiret. Meticulosius & frigidius sua omnia peragit munia, qui non vocatus. 2. In iis quæ obveniunt mala, qui non habet cor de vocatione attestans, illico animo labascit. Suggerit

^a Pastor ne currat, antequam vocetur. ^b Jer. 23. vers. 21.
c Jer. 37. vers. 16.

gerit conscientia nos , cùm à Deo non hic constituti , non posse ab eo auxilium expectare. Solamen querit ^a propheta , à Deo qui vocarat. Conscientia Dei vocantis , in ærumnis quibuscumque , est murus aheneus ; præterea nil. ^b Gregem non nisi negligentius curabit , qui non à Deo vocante ejus curam acceperit. Illa solum impensiùs ornare animus est , quæ divino jussu nobis commendantur. ^c *Attendite gregi , cui vos præfecit Spiritus sanctus.* Ingerenti se pastori , meritò fas erit populo , suam subterducere obedientiam. ^d *Obedendum præpositis , sed suis.* Nonnisi vocationis vinculum est , quod pastorem populo & populum pastori ferruminat. Quàm hic deflenda nostræ Ecclesiæ conditio , in quâ non Deum per homines vocantem modestè præstolantur candidati , sed præproperè ambiendo vocantibus quasi vim faciunt ! Ambitiosum hominum genus , gregis Dominici non pastores , sed depastores , non animas Christi sanguine redemptas , sed cuticulam suam curantes , cursitant , anhelant , nullum non movent lapidem , ut opimo , quóque beneficio potiantur. Querelæ ^d Bernardi jam nunc locus est , *Curritur in clero paßim ab omni etate , & ordine , à doctis pariter & indoctis , ad Ecclesiasticas curas , tanquam sine curâ quisquam virtuturus , cùm ad curas perverserit :* Interēa loci cum plerisque optimè meritis , annon , ut cum infirmo illo ad lacum Bethesdæ decumbente , perinde agitur ? ille diu illic commoratus non convaluit , quòd neminem haberet , qui , cùm aqua , angelo descendente , turbaretur , illum in piscinam immitteret. *Dum ego , inquit , venie , alius ante me descendit.* Haud aliter res est , cum viris ad munus pastoritium instructissimis , qui in scholis prophetarum usque ad naufragium consenescere coguntur , eò quòd ambitiorum quorundam strenuis conatibus , largitionibus ,

^a Jer. 37. 16. ^b Act. 2. ^c Heb. 13. 17. ^d Ep. 42.

nibus , candidatoria prensatione antevertantur. Horum præpropere festinabunda *μυσεία* , illorum modestiæ omnem præripit vocationis ansam. Legimus in celebri illo , inter arbores , de rege supra se ungendo , conventu ; oleam , ficum & vitem , fructu & usu plurimùm astimandas , etiam cum invitarentur , imperium detrectasse ; Rhamnum , vilem & abjectam plantam facile fuisse exoratum : Perinde viri , qui , pro egregiis animi dotibus , oleam , ficum & vitem referunt , eminentiora in Ecclesia munera , præ modestia , declinant , cum hominum spinæ & rubi , fungi , bardii , patinis magis quam (ut cum Duarenno loquar) paginis incumbentes , ad cathedras Ecclesiasticas aspirant. ^a Petrus Blesensis sic queritur Ep. 12. *O tinea cordium , animarum subversio , cupiditas dignitatum ! unde obrepit hæc pestis , unde invaluit hæc execranda præsumptio , ut indigni dignitates ambiant ? — Hodie per fas & nefas currunt infelices ad pastoralem cathedram , nec attendunt , quod sit iis cathedra pestilentia , dum sibi & aliis occasio sunt ruinae. In gregibus & armentis , aries & taurus , corpore & animositate præstantior , alios antecedit ; homo verò bestiis aliis bestialior , tantò indiscretius & audaciùs præesse præsumit , quantò minus de virtutum titulis , aut conscientia sinceritate confidit. Hæc ille. Quin igitur , apage hanc ex Ecclesia bene constituta & rex̄iar , quâ ambiunt , non ambiuntur , quâ immodestiūs se ingenerunt nullo numero habendi , quâ promoventur non probitate sed pretio , non doctrinâ sed obsequio. Quæri hic solet , num sacram hanc præfecturam prensare nullatenus liceat. Resp. Ap̄tis & idoneis hominibus , sub certis conditionibus , licet ; Nam. i. Si expetere licet , tum , licitis mediis desiderium hoc notum facere , fas est. Iniquum enim foret , si desiderium à Deo probaretur , non autem*

autem desiderii modesta explicatio. Desiderare quod licet, probat illud Apostoli ; ^a *Si quis Episcopatum desiderat &c.* 2. Quorsum se in scholis prophetarum compararent se viri Theologi, nisi, ubi jam instructi, liceret illis suam Ecclesiam ædificandæ promptitudinem testari ? ^b *En ego, mitte me, &c.* Quorsum, ut spiritualia dona ambiamus, jubet ^c Apostolus, si non eadem exercendi captanda opportunitas ? Quid autem hoc aliud est, quam, ut iis penes quos eligendi potestas, quam decet animi modestiam, nos cognitos faciamus. Ob. At sapit ambitionem ? Resp. Ambitio & modesta petitio, non tam in eo quod petitur, discriminantur, quam in ratione petendi ; quod non eodem animo, nec iisdem rationibus uterque, quod adeptum velit, querit. *Qui Christum amat* (ait Bucerus ^d) *si quid potest ad gloriam ipsius promovendam, locum pie id faciendi ambire non verebitur.* Et Calvinus ; ^e *Qui ad munus, &c. non tantum licite possunt, sed debent etiam antequam in munus sunt cooptati, voluntaria oblatione se ac suam operam sacrare Deo.* Interim vero haec adsint conditiones ; 1. Judicium esto liberum electuris, ita ut non tam videamur docendi munus prensare, quam periculum facere, a domino, eo quo cupimus loco, inserviamus. *Eiusmodi petitio, quæ permittit judicium vocanti, non est ambitiosa,* sic Melanthon. in Ethic. 2. Ita animo sit affectus, ut ei cordi in primis sit Dei gloria & salus populi, non honores, divitiae, otium. 3. Aequo animo ferat f si non succedat petitio, ut pote qui in Domini voluntate, qui aliter Ecclesiam suam prospicere potest, totus acquiescit.

Secundo, g *Qui munus hoc in se suscipit, non sit* ^h *Neophytus, novitus.* *Eiusmodi ille, qui, cum nuper-* rimè *sit ad fidem conversus, veterem sive impie-* tam sive superstitionem redoleret. Sicut Neophytus

tunc,

^a 1 Tim. 3. 1. ^b Isa. 6. 8. ^c 1 Cor. 14. 1. ^d In 9. Matth.

^e In 1 Tim. 3. 1. ^f Deut. 18. 6. ^g Pastor ne sit noq'ras.

^h 1 Tim. 3. 6.

tunc, scil. tempore Apostolorum, vocabatur, qui adhuc noviter erat plantatus in fide; ita nunc, qui adhuc novus est in conversatione. Gregorius: *a Probetur primò, dein ministret: Periculum faciat de eo Ecclesia, priusquam ei animarum curam commendet.* Sic faciendum, 1. Exemplo ^b Apostolorum, qui, in locum Judæ alium sufficiunt, non novitium, sed virum, qui toto tempore cum eis fuerat versatus, eligunt. 2. Neophytus est tanquam tenera planta; quæ ut facile potest radicibus evelli, perinde & hic nondum confirmatus potest in Apostasiam, Ecclesiæ perniciosam, labi. Eleganter Gregorius, *Cum ad edificium arbusta succidimus, ut prius viriditatis humor exsiccati debeat, expectamus; ne si eis recentibus fabrica pondus imponatur, ex ipsa novitate curvarentur, & confracta citius corruant, que immaturè in altum levata videbantur: Cur non in hominibus, se ad animarum curam admittendu custoditur, quod in lignis?* 3. Quid? quod ejusmodi maturo judicio & diuturnâ experientiâ caret, quæ cùm in omni re, tum in animarum provinciâ administrandâ, plurimum possunt, *καὶ τοῦτα τὰ τέςτικταρος;* 4. Grande imminet periculum à superbiâ, qui cùm modo nullo in numero habebatur, ad cathédram pastorealem evehitur; in rectorum ordinem, priusquam parere didicit, cooptatur, *a Non sit novitus, ne inflatus, incidat in criminationem seu condemnationem Diaboli,* Sic enim (ut Chrysoit.) antequam discipulus esset, in magistrum assumeretur, quam primum attolleretur in arrogantia fastum. Merito id in Ecclesia nostra culpandum, quod, qui vix ex ephesis excesserunt, Theologiam vix primoribus labiis degustârunt, à nequitia viis vel modo rediere, si rediere, tanquam primipili in concionibus dominantur, per rostra volitant, & præproperè nimis

^a Greg. l. 4. ep. ex iegi. epist. os. ^b Act. 1. 21. ^c Greg. Ibidem. ^d 1 Tim. 3. 6.

nimir ad gradum pastoralem festinant. Homines sunt, si homines, muneri tam excelso protinus inidonei, Theologiaz rudes, latiores (ut alii cubi ^a Bernardus) quod virgas evaserint, quam memores principatis, ita veluti de sub ferula transferuntur ad pascendum gregem Dominicum. Aliunde de hoc malo conquesti sunt patres Ecclesiz Nazianzen. ^b sic; Cum nec medici, nec pictoris nomen obtinet quisquam, nisi prius morborum naturas expanderit, aut multos colores miscuerit, variasque formas penicillo expresserit: Antistes contrà facile invenitur, non elaboratus, sed recens; quantum ad dignitatem simul satus & proiectus, quemadmodum Gigantes finxerunt Poëtae. Uno die sanctos singimus, eosque sapientes & eruditos esse jubemus, qui nihil didicérunt, nec ad sacerdotium quicquam ante contulerunt quam ipsum velle. Et alibi idem, ^c Sacrarium ipsum affectant, priusquam digni sunt qui ad sacra accedant; tanquam non virtutis exemplum, sed vita adjumentum & subsidium hunc ordinem esse judicantes. Hieronymus sic, ^d Heri Catechumenus, hodie Pontifex; heri in amphitheatro, hodie in Ecclesia; vesperi in circo, mane in alteri. Et alibi, ^e Heri νεαντιχρυσός, hodie sunt Episcopi; heri Philosophi, hodie, cum vix ex Aristotelii sinu prolapsi sunt, ad Episcopatus dignitatem evehuntur. Docent Scripturas, quae non intelligunt; prius imperitorum magistri, quam doctorum discipuli. Bernardus item sic; ^f Canales multos hodie habemus & in Ecclesia, conchas vero perpaucas. Tanta charitatis sunt, per quos nobis fluenta cœlestia emanant, ut ante aeffundere, quam infundi velint; loqui quam audire paratores; & prompti docere, quod non dicerunt; & aliis præesse gestientes, qui seipso regere nesciunt. Conquestus olim apud Cantabrigenses

vir

^a Epist. 42. ad Senon. Archiepisc. ^b Orat. in laudem Basillii. ^c Apolog. 1. ^d Ep. ad Ocean. ^e Apol. ad Domin. in ep. ad Titum. ^f Ep. 8, ad Demet, &c tom. 3, ep. ad Paulin. & Serm. 18. in Cant.

vir gravis, de præpropera praxi & præpostera lectione; ut à quibus ecclesiæ pestis & calamitas. Germanicum est proverbium, ut Luth. de doctore medicinæ juvene, quod ei opus sit novo carmetrio. de Theologo juvene & inexperto, opus ei esse novo inferno.

C A P. XIV.

De pastorum Residentia; quam necessaria.

Quæ in munere obeundo adesse oportet, vel ad παρεγκονθιλω, vel ad γυμναστια pertinent: quæ ad παρεγκονθιλω, alia sunt quibus pastor ad munus exercendum instructior, alia quibus populus ad auscultandum paratior. Quæ ad muneris exercitium in pastore παρεγκονθιλω desiderantur, sunt hujusmodi.

Primo, ^a Pastor ordinariè resideat apud grem. 1. Explicandi sunt termini. 2. Necesitas residentiæ evincenda. 3. Dicendum, quomodo in Ecclesiam irrepit non-residentia. 4. Quam Ecclesiæ noxia fuerit.

Residentia, ^b est pastoris apud gregem præsentia. Hujus præsentia est latitudo quædam, intra quam dum se continet, haud dici potest non residere. Latitudo illa, quod ad distantiam loci à grege, ejusmodi intervallo determinatur, quod non impedit, quin Ecclesiæ cui præst, in quibuscumque officiis pastoralibus, commodè possit inservire: Si ultrà porrigitur, non-residentia reum facit, quicunque sic absens erit. Et quum id, cum residentia eapropter à pastore exigitur, ut quod suum est officium faciat, ut ex ea definiatur præsentia, quæ non muneri fungendo obicem ponit.

Ordinariè resideat. Aliquis dicitur ordinariè alicubi esse, ubi maxima ex parte versatur, ubi pedem figit tanquam in centro, ubi ut in loco suo consi-

^a Pastorem apud gregem residere oportet. ^b Residentia quid,

consistit, ut avis in nido, ut apis in alveari, ubi denique per modum habitandi moram facit. Ordinaria hæc residentia non abrumpitur, si justâ de causâ à suis abs fuerit. Justæ annumerantur causæ,
 1. Publicum Ecclesiæ vel totius, vel ejus cui deservimus, bonum; ut intereste Synodis. Bonum partis ordinatur ad bonum totius, ait Cajetanus, &c etiam Augustinus; ^a Illud noverit dilectio vestra, me nunquam absentem suisse licentiosâ libertate, sed necessariâ servitute. Ubiunque à pastore per absentiam suam Ecclesia sua utilitas agitur, iti quodammodo Ecclesia sua adest: sic Francisc. Torrens. adversus Ambros. Cath. 2. Ubi personæ pastoris, idque seorsim à grege, certum imminet periculum; secedendo à grege licebit suæ incolumitati prospicere: sic Athanasius. 3. Valet undinis vel recuperandæ, vel, si periculum fuerit, conservandæ causâ. Ex absentia hac id lucrabitur Ecclesia, ut, quod facit bene, faciat diu. 4. Quicquid denique erit justa itinerandi causa: ejusmodi erunt negotia illa, quæ vi alicuius divini præcepti nobis incumbunt peragenda, quibus, vel nobis prodesse, vel aliis, occasio erit. Conditiones quibus regulari debet hæc absentia;
 1. Quod non nisi ad tempus. Tempus autem definiendum, vel ab eo, quod causâ absentiaz cessante una, cesseret altera; vel à salute Ecclesiæ cui adstringimur, si absentiam nostram ei periculosam futuram pro comperto erit. Fixum illud ratumque, nullam perpetuæ absentiaz assignari debere causam. 2° Quod sollicitè prospiciendum Ecclesiæ, à qua absfuturi sumus, ne quid ex nostra absentia capiat detrimenti. 3. Si, cum corpore abesse contigerit, spiritu tamen cum iis præsentes simus. Gregor. Naz. sic, de se ipso ex agris reverso, cum per aliquot dies ab Ecclesiâ absfuisset; ^b Regressus sum, à vobis non quidem abstractus, sed retratus, affectu spiritus nos agente ad vos. Ego cum præ-

^a Ep. 138. Ser 28.

præsens esset minus ex affectu sensi laboris, cùm vero jussus sum abstrahi ac separari, sensi tunc amorem, veluti dulcem quendam tyrannum, &c. Et Ambrosius; ^a *Eram solitus in dies singulos, quemadmodum festinanter quotidie ad Ecclesias veniretis; & quanquam esset de vestra devotione securus, trepidabam tamen, quia hoc ipsum, quod in vobis neveram, non videbam, Eram de vobis anxius, mæstus & trepidus, ne quis Diaboli insidiis laberetur. Ne vos mea contristet absentia corporalis, nam spiritu & cordis affectu puto vos non dubitare nullo modo me à vobis posse discedere. Sic Aug.*

Resideat apud Gregem.] Gregem alii volunt totam esse Ecclesiam, ut sic ubilibet vivendi iis copia fieret, nec à grege absunt dum intra Ecclesias universæ pomœria sunt. Quàm male sibi considunt, qui sic hallucinantur. Unius duntaxat Ecclesiæ cura, gravius olim existimabatur onus, quàm ut vel nos vel patres nostri ei ferendo pares fuerimus: Hi, ac si novi essent prognati Gigantes, cùm nullam revera curant, omnium tamen, quæ in tota provincia sunt, Ecclesiarum curam in se suscipere præ se ferunt. Annon aliter Cyprianus? ^b *Singulis pastoribus portio est ascripta, quam regat unusquisque & gubernet.* Aliter Concil. Chalced. ut supra. ^c Aliter lex divina, quæ Ecclesiis singulis singulos assignat pastores, harum seorsim curam cuilibet demandat. Aliter quæ apud nos obtinet lex Ecclesiastica; ut liquet ex formâ institutionis pastoralis. Aliter lex naturæ, quæ, Philosopho teste, non unum ad omnia, sed *τοις ἑαυτοῖς*, fecit. Quanquam enim non negem, verbi ministros, universalis Ecclesiæ ministros esse, cuius pro re natâ communi bono subservire oportet: multò tamen satius est, quoad ordinariū ministerii exercitium, ut Ecclesiæ particuliari,

^a Vide Aug. ep. 138. ad clerum & pleb. Hippo, ^b Lib. I. ep. 3. ^c Act. 20, 1, 1 Pet. 5. Col. 4.

lari, ut gregi sibi peculiariter commissio, invigilet: ne, dum omnes curare præ se ferat, nullam revera cures. Sic Petrus & Paulus, quanquam uterque per universum orbem Apostolicā auctoritate fretus; tamen, quoad exercitium, hic Apostolus Gentium, ille circumcisionis dicebatur. Illa autem altera quam malesana opinio, velex eo videre est, 1. Quod Christus Asianis Episcopis non unam omnibus, (sic fecisset si una omnium cura) sed singulis singulas mittit Epistolas. 2. Quomodo singulos Ecclesiarum angelos ob neglectum officiorum potuit culpare, si non Ecclesiarum cura seorsim illis incubuisset? 3. Exin sequeretur, neminem posse ~~admodum~~^a omnionem esse, si quilibet universalis Ecclesiarum pastor. Ac sic de terminorum explicatione.

Pastorem a teneri ordinariè apud gregem suum residere, sic patebit. Omne præceptum de officio, illa omnia, quæ ei præstanto necessariò interficiunt, suo ambitu comprehendit: tritum hoc in scholis. Secus sibi contradiceret Deus, si officium cum imperasset, nos à mediis quibus efficiatur, liberaret. Videre hoc est in singulis præceptis affirmativis, quæ media, absque quibus non perficiuntur, necessariò involvunt. Præcipit autem Deus pastoribus, ut ^b gregi cui eos præfecit Sp. S. attendant. Attendere, non convenit in absentem, sed in præsentem; ut Attende tibi, &c, non potest aliquis attendere sibi, nisi sit apud se; sic neque gregi, nisi apud eum fuerit; sic Torrens. Pastor tenetur ad curam animalium, mediantibus quibusdam actibus personalibus, ut doctrinâ; &c. sic Cajet. Conqueritur Deus, quod ^c oves morbo affectas non confirmârunt, agrotam non curârunt, confractam non obligârunt. ^d Te dedi pastorem in speculatorum domui Israëlis, ut andias ex ore meo verbum,

mo-

^a Quare necessaria, Cajetan. resid. ^b Act. 20. ^c Ezek. 34, 4. ^d Ezek. 33, 7.

moneas ex me. Mandat porro Deus, ut pastores sint a gregis exemplaria, ut in suos utantur inspectione pastorali, ut ^b pro animabus eorum ingulent, ^a γευπνω· ut gladium ingruentem prædicet; ut ^c fidum & prudentem dispensatorem se ostendat, qui famulitio suo, tempore præstituto, det suum dimensum. Jam verò pastoris præsentiam, necessarium esse medium, absque quo impossibile ut quod suum est faciat, ^d evinco, ⁱ Scripturis; testantur hæc, ubi ministerium obeundum, ibi debere ministrum agere. ^d Ipsi Levitæ ministranto tabernaculo, & circata tabernaculum castra habento. Ne sit ira fervens contra cætum filiorum Israëli. ^e Eli sedet in solio, ad postem templi Iehovæ. ^f Diu nocte manebitis in tabernaculo, observantes custodias Domini. ^g Levitarum cubicula contigua fuere templo. Quorsum Levitæ, ex Jahakobi vaticinio, Gen. 49. vers. 7. per omnes tribus Israëlis dispergendi, nisi ut ^h docerent judicia sua Iahakobum, & legem suam Israëlem? ⁱ Annon pastori id essentiale, ut procedat ante gregem, ut veniat ante suos, educat, reducat eos? Hac proverbiali loquendi formulâ, ejusmodi notatur administratio quam exercet qui nobiscum versatur; ut Christus, dum apud suos commoratus est, dicitur ἐξαθένιν καὶ εἰσαθένιν, Att. 1. 21. Verbum τροποδόσιον, quod occurrit ad ^j Cor. 9. 13. perpetuam assiduamque munericuram insinuat. Non posse pastorem, qualem oportet fructum ex suo ministerio habere, nisi præsentem, probat illud ^k Volui venire ad vos, ut in vobis mihi esset fructus. Non posse, pro commodo Ecclesiæ, ut ejus varia conditio exigit, vocem mutare, liquet; ^l Velle apud vos esse, ut mutarem vocem. ^m Constat vel lumine naturæ ubicunque officium præstandum, ibi adesse debere cui ejusdem præstandi cura incumbit: absentia, muneri

^a 1 Pet. 5. 2. ^b Hebr. 13. 17. ^c Luc. 12. 42. ^d Num. 1. 50. 53. ^e 1 Sam. 1. 9. 12. ^f Lev. 8. 35. ^g 1 Chro. 28. 11. 12. ^h Deut. 33. 10. ⁱ Num. 27. 17. ^k Rom. 1. 13. ^l Gal. 4. 20.

neri fungendo ponit obicem. *Quosdam exilia in loco tenent, quosdam sacerdotia,* ait Seneca. ^a *Quis, nisi mentis inops, in dubium vocabit, utrum janitor, cui cura fore claudendi recludendi commissa est, ad januam assistere debet? cui navis gubernatio incumbit, an ad clavum sedere oportet?* ait Dominicus Soto. ^b *Sumus nos speculatores, annon spectatori arcis cui preponitur attendendum? Sumus nos boves triturantes, quis nescit boves ibi animam agere ubi opus faciendum?* ait Caranza. *Oportet te gregem dominicum minimè servandum susciperē, aut susceptum nequaquam relinquere.* ita Bernardus. ^c *Sumus nos milites, annon statio nobis; nisi aliter velit dux, qui est solus Christus, servanda?* *Quis militem sibi in familie tutelam conduceret, & illum aliorum vagari pateretur, ut conductor sit præda hostibus, dum miles in alieno versatur?* ait idem Caranza. Debemus nos exemplaria gregis esse, idque ejusmodi ut maximè interficit gregis, annon exemplaria tum maximè prosunt cum oculis subjiciuntur? annon Deus verbo auribus, oculis, vitâ exemplari consultum voluit? ut suprà. *Hoc est ire ante oves, pastores nempe propositos esse populi ante oculos tanquam picturam quandam quam aspicient, ad imitandum, sic Torrens de resid.* Est pastor ignorantium lux, lucem autem natura docet nisi præsentem lucere non posse. *Quid enim opus est tantam solitudinem & vigilantiam adhibere ad eligendum digniorem quantum jura omnia clamant, si satis Episcopo est alios Ecclesiæ suæ ministros delegare?* Atque sic evicimus pastorem ad ordinariam residentiam teneri. Sequitur ut iis quæ contrà objici solent respondeamus.

C A P. XV.

Argumentis pro non-residentia respondetur.

Qui non-residentia patroni , sic argumen-tantur.

1º Nullus a ad id suā personā ordinariè præstandum tenetur , quod potest per vicarium perfici. At gregem potest quis ordinariè per vica-rium pascere. Ergo , &c.

Respondetur ; negando minorem : nam 1º Est regula apud Jurisconsultos , *Quod alicui , pro sua fidelitate concreditur , ejus cura , nisi sic exprimat depositor , non potest alteri transmitti :* ut prorex non potest alterum proregem constituere. Curam gregis qui pastori demandavit , Dominus Jesus , nullibi id concessit , ut quis , quæ illi incumbunt , ordi-nariè per vicarium perficeret. Secùs sic loquere-tur Sp. S. b *Attendite vobis* * & vicariis vestris . non gregi. 2º Ubi labor , ut qui omnium , maxi-mus ; ubi difficultas , ad quam nis iuxyos ? si po-terat per alium hoc munus ordinariè adminis-trari ? An tantæ molis erit alium substituere , redi-tus percipere , quandoque ne quid in locatione depereat revisere ? Ad quid Christus in cœlos ascenderit , ut plenitudine suâ dona omnium præ-clarissima pastoribus impertiret , si vicarii opera sufficeret ! 3. *Quod alicui mandatur ratione dono-rum , quæ huic vel illi populo idonea , nec in alio occurrunt , id , cùm personale , non potest per alrerum solvi.* Sic Caranza. *Industria personæ tuae , non alterius , eligitur.* Nomen pastoris (ait Maldonatus c) significat actionem pastoralē , sicut nomen medici. Itaque , sicut nemo potest per alium curare , ita nemo potest per alium suas oves pa-scere. Nec quicquam valet responsio communis ,

Satis

* Primum argum. pro non resid. cui resp. b Act. 20. c Mal. Sum. qu. 10. art. 3. 5, 6.

Satis esse per vicarium laborare ; quia , per eandem regulam , satis esset manducare per alium ; quia sic scriptum , *Qui non laborat , non manducet.*

4. Si debitum personale potest ordinariè per alterum præstari , quorum donorum , in iis qui eligendi , ratio haberetur ? quorsum examinando explorarentur ? illud duntaxat quæreretur , num alterum substituendo pares . Qui munus pastoruna in hoc collocant , ut bonos habeant sibi subrogatos ministros , non vident quemadmodum leges universas electionis de medio tollant .

5. *Delegare alterum suo loco , est imperii , non obsequii ,* Sic Amelius . *a Facere officium per alium est dominii , non ministerii ;* sic Cajetanus . *b Regia autem illa potestas , quâ quis agit pro suo arbitrio , est solius Christi ; nos ministri sumus , non domini , & proin nostrâ personâ faciendum quod mandavit*

c ἀπὸ μου Christus . Repugnat ministro , habere ministrum ; quandoquidem ministri est ministrare , non recumbere ; præcinctum esse ad opus , non substituere operarium , sic Jacobus Maclantus *d Episc. Chigiensis .*

6. Sic respondet Caranza ; *Quod homines omnino fieri in suis rebus non paterentur , ferret pater cœlestis , qui se bonum pastorem & bonum patrem-familias vocat , & est ? An , si ministros qui tibi inserviunt , quorum hic pecuniis , alias villa , tertius mensæ , &c. ferres , ut hi omnes per vicarios tibi ministrarent ? quod tu in equis curandis aut condendis cibis non ferres , postulas ut Deus & homines ferrent in re tantum momenti ? & paulò suprà , idem .*

e Sit Tridentini medicum sibi conduxisserent , ut illis in agritudinibus subveniretur , idque magna mercede , num paterentur illum Mediolani agere , & nescio quem alium Tridenti relinquere ? Nonne clamarent omnes , alium sibi querendum esse medicum , & ab-

E 2

sentii

*a In Medul. Theol. b 222e qu. 18f. ait. 5. c 1 Pet. 5. 8.**d Vide opuscula varia de residentia pastorum in Biblioth. Dom. Petri Cantabrig. e Tract. de resid. cap. II. Vide etiam Dominicum Soto lib. 10, c. artic. 3.*

senti nihil solvendum, &c. Et paulò post; *Dic mihi*, quis tam decors erit paterfamilias, qui gregem suarum ovium patiatur à proprio pastore deseriri, & à conductitio pasci, quem ille accersit, dat à aliquâ portione justæ mercedis, quam à patrefamilias accepit, ut reliquum mercedis devoret, ubi relicto grege libeat occupari, ne dicam deliciari. Hac ille.
 7. Qui alium surrogat, & animum à grege dominico alienum, & summam in Christum ingratitudinem, prodit. Ipse, ut observat Petrus Martyr, a cum nos servatos voluit, non misit angelum, sed ipse venit, ipse carnem assumpsit, ipse æstum diei & iram patris sustinuit, ipse pro nobis mortuus est: annon pudeat nos, quæ nobis, ut amoris nostri in illum specimen, curanda mandavit, ea aliis transmittere? Author est, si benè memini, Macrobius, militem quendam qui Cæsari in bello Actiaco inservierat, ejus in lite quam habuit forensi opem implorasse: Imperator annuit; at cum per internuncium id facturum animadverteret, miles abnuit, nisi quod faciendum suâ personâ faceret: nec id solum miles, sed & peccatum nudavit, vulnerum cicatrices, quas suâ personâ ejus causâ receperat, ostendit. Annon secum iniquè actum conqueratur Dominus Jesus, cum, nostri causâ, iram patris immensam in suâ personâ sustinuit, suis in corpore vivicibus nos sanavit, si, quod in ovibus pascendis ejus causâ nobis faciendum aliis demandaremus, nos interim in utramque dormiremus aurem? Quo chariores nobis vel liberi vel amici, eò impensis nos ipsi eos curamus, eorum curam aliis ablegare agrè ferimus; εἰσοργον̄ hoc in pastoribus, ut pretio conductitio suos alteri lactandos locent. Damasus meretricibus assimilat, quæ nates statim infantes suos nutricibus, quo citius suam expleant libidinem, educandos tradunt. Eckius

sic,

sic, ^a Annon amori, quem pastoribus inesse oportet, conveniret potius, ut ipsi suâ personâ filiolis suis in Christo cibum ministrarent, iis invigilarent & quasi propria ubera exponerent? ^b Levitis vitio jam olim vertit Dominus, ^b non solùm quod corde & carne præputiatos in Sanctuarium introduxere, sed quòd alios substituerunt, non ipsi suâ personâ observarent observationem rerum sanctarum. Liquidò hoc constat, ^{1°} è contextu, ubi duplē Levitis Deus intendit litem, & quòd alios substituerunt, ipsi non observasti sed substituisti, & quòd incircumcisos substituerunt. ^{2°} A primâ cūjusque ad suum munus assignatione præcipitur, ut suâ personâ quisque quod obeundum obiret; ^c Custodia horum, non aliorum quos substituent, est arca & mensa & lychnuchi. ^{3°} Si quis, Deo suffragante, poterat suum omne per vicarium officium exsequi, unâ operâ se à ratione, ob gregem male curatum, reddendâ liberaret. At non sic, cùm per prophetam ait Jehova; ^d Sanguinem eorum requiram de manu tuâ, quem præfecisti vigilem Ecclesie. Oi ἡγεμονοὶ, ^e qui præsunt vobis, Deo reddituri sunt rationem. Illis, non nescio quibus mercenariis, Deus magno cum tremore aliquando objicit, perditam non quæsivisti.

Secundo ^f sic arguitur. Si ad residentiam ordinariam tēnetur pastor, tum eapropter quòd non debetur beneficium, nisi propter officium iis præstum à quibus beneficium: at fallit secundum. Ergo, &c. Fallit secundum; quia ex eo ad beneficium jus, quòd aliis, utcunque non iis à quibus beneficium, operam impedit. ^g Respondetur, ^{1°} Ad majorem. Consequentia infirma; cùm hæc una duntaxat causa est residentiæ; deficit, quod non sufficiens enumeratio causarum propter quas pastor populo obligatus. ^{2°} Minor propositio, eò

E 3 vacil-

^a Hom. 1. de Steph. ^b Ezek 44. 3. ^c Num. 3. 31. &c 4. 19. 49.
^d Ezek. 34. ^e Heb. 13. ^f Argum. secundum. ^g Resp. ad arg.

vacillat, *i.* Quòd vel lumini naturæ contraria-
tur. Stipendium & opus stipendi causâ obeun-
dum, merces & labor mercedis causâ, invicem
se ponunt & auferunt; *a* stipendium debetur ope-
ranti, non quòd alienum, sed suum, de quo con-
trahitur, opus fecit: debetur merces, non aliud
agenti, sed id cui promittitur merces; *b* *Pascam*
gregem tuum, si dabis mihi mercedem. *c* *Lactato*
puerum mihi, & ego dabo tibi mercedem. Magistra-
tui, *d* propter hoc solvenda tributa, quid est minister
tuo bono. *Ubi* stipendium pro opere penditur natura-
lis ratio illico demonstrat, non satis esse vicarium con-
stitutum, etiamsi digniorem te ipso substituas; est
enim ille veluti auxiliarius, qui ideo Episcopum non
excusat quin passim, quod valuerit, efficiat. Soto.
artic. 3. Causidico non *e* debetur pensum, quòd
in foro causas egerit; sed, quòd meam. Medi-
cus, non quod aliis agrotantibus, sed quòd mihi
fucurrit, mercedem vendicat. Exigit servus de
quo pactus est stipendium, quòd heri non vicino-
rum, negotium curaverit. Quàm id iniquum,
ut Pastor Euangelicus ab iis reposceret benefi-
cium, quibus nullum, vel non quod convenit,
præstítit officium? Vel lex naturæ mercedem,
operi propter quod merces spondetur, adjunxit;
ab illo in cuius opere versamur, merces expe-
ctanda, non ab alio. Hoc sensit Erasmus, cùm
ei aliquando suasit Episcopus Cantuariensis, ut
beneficium acciperet; ille sic, *Quā fronte illorum*
fruar pecuniis, *quibus concionari non possum*, nec
monendo, nec consolando adesse, nec boni pastoris
officium præstare? At Episcopus, posse illum libros
conscribendo Ecclesiæ utilem esse; cui rursus Erasmus,
fatebar amicē dictum, mihi tamen non persuasit.
Sic & Rainoldus, cùm, ex obitu Walsinghami,
à quo pensionem, ut controversiis publicè legen-
dis incumberet, accepit, periculum esset opus
illud

a Vid. Num. 18. *b* Gen. 30. 31. *c* Exod. 2. 9. *d* Rom. 13. 4.
e Num. 18. 1 Cor. 9.

illud interrumpendum fore , nisi Essexiæ comes stipendium suppleverat : Non fas esse , inquit , arbitrabor , in hoc quo cœpi curriculo versari , ut interim è fructibus qui Pastoribus & Doctoribus aliarum Ecclesiarum sunt assignati , viverem . Apostolus quidem dicit se , alias spoliâsse Ecclesias , accepto stipendio ab aliis , ut Corinthiis inserviret . Sed erat ille Apostolus ; qui nec semper unī & eidem Ecclesiæ , per vocationis suæ rationem inservire poterat ; nec , à quibus stipendium accepit , in eum finem accepit ut iis solis inserviret , sed ut quemcunque in locum à Domino mitteretur , ibi Euangeliū annunciatet . Nostra conditio ratioque alia est ; quorum , tum munera certis Ecclesiis docendis & pascendis destinata sunt ; tum Ecclesiæ , quos ministris attribuunt fructus , idcirco attribuunt , ut iis spiritualia seminarent , qui ipsorum carnalia meterent . Et quanquam ex juris quod invaluit præscripto , ^a sicut quæ appellantur beneficia sine curâ coram hominibus , tamen jus divinum eos exsecratur , qui lanam gregis induunt , & gregem non pascunt ; fortasse & æquitas juris humani , cuius celebre est illud *ἀξιαπεῖ* , Beneficium dare propter officium . 2º Vacillat minor , quod Scripturis adversatur ; formulæ enim illæ loquendi hoc evincunt , beneficium non deberi , nisi ob officium iis præstitum à quibus beneficium . 1 Cor . 9 . 1 . 4 . *Vos estis opus meum in Domino , apud vos habemus potestatem edendi & bibendi ,* vers . 7 . *Quis plantat vineam , & de fructu ejus , non alterius , non edit ? quis pascit gregem , & de lacte gregis non edit ?* v . 9 . Ubi comedendum bovi , nisi ubi triturat ? v . 11 . *Si spiritualia vobis seminamus , magnum est si vestra carnalia messuerimus ?* 1 Thess . 5 . 12 , 13 . *Eos agnoscatis , illos sc . remunerando , qui laborant inter vos , qui præsunt vobis , eos supra modum charos ducatis propter opus ipsorum .*

E 4

At

^a De lib . Apocryp . præl . 131 .

At hoc argumentum sic porro urgetur. Si redditus Ecclesiarum sint penes Rectores, ut pro suo arbitrio in bonum Ecclesiae disponant; tum id non necesse, ut nullus accipiat beneficium, nisi ubi & quibus praestitit officium. At verum primum. Ergo. Sequela nititur hoc fundamento, quod in damnum Ecclesiae quandoque cederet, nisi ab una Ecclesia ad alteram redditus transferre fas esset.

Resp. Non id negamus, quin possint Ecclesiarum redditus disponi in bonum Ecclesiae; at, pro arbitrio rectorum posse disponi, id negamus. Videndum hinc quoisque hanc reddituum translatio licita, vel illicita. Licita ut sit, 1° Sit in fine redditudo; sic est, cum bonum commune, non privatum, transferentibus obversatur. Non igitur ut hic vel ille ditescat, ut gradui in Ecclesia ulteriori viam muniat, ut luxurietur, ut pomparice vivat, redditus Ecclesiarum possint huc & illuc transferri. 2. Requiritur, ut media, quae ducunt ad finem, ex regula aequitatis ordinentur. Hanc autem postulat, 1° Ut nulla sit hujusmodi reddituum translatio, nisi ubi alia non suppetit ratio, quam in publicum Ecclesiae bonum laboranti consuli potest. Sic, de publicis in Scholis prophetarum professibus, videant Rectores, annon aliunde potius, quam ex Ecclesiarum redditibus, sunt alendi. Tuncunque enim particularis Ecclesiae est, potius de suo jure cedere, quam ut non promoveatur bonus publicus; gravamen tamen erit hanc reddituum translatio, ubi aliter Ecclesiae bono prospici potest. 2° Qui alio transferuntur redditus, non cedant in praesentis Ecclesiae damnum Pastori, qui gregi invigilat, commeatus, quo se suosque liberaliter sustentet, quo item ~~exegesias~~ exerceat, suppeditetur. Si quid ex abundanti; potest Ecclesia, prout exigit commune bonum, alio disponere. 3° Illud cavendum, ne ditior Ecclesia pauperioris ad se attrahat redditus; hoc est, quod prohibet

bet aequalitas, ut alii relaxentur, alii eorum relatione affligantur. ^a Illud nullatenus committendum, ut in quem transfert Ecclesia, pro bono publico, reddituum portionem, ei curam animarum, unde reditus desumuntur, imponat. Inique id comparatum, ut qui muneri, cui designatur, non nisi par, alio cui impossibile est ut attendat implicetur. Si praecones Euangelii ad Indis concionandum emitendi; poterunt Rectores, cum nulla alia occurrit ratio, a quolibet opimo beneficio pensionem exigere; at id injustum, ut gregis pascendi, ex pensione percepta, cura illis incumberet. His pralibatis, videndum quae claudicat argumentum. Negatur propositio minor: nec enim potest Ecclesia, nisi quod jure potest; id autem exigit jus, ut & finis translationis sit bonum non privatum, sed publicum; & media, quae ducunt ad finem, sint secundum regulas iustitiae ordinata. Non sic, quae apud nos obtinet, redditum Ecclesie translatio.

Tertiò objici solet. ^b Quaecunque non nisi jure humano nituntur, ab iis quis potest eodem jure relaxari? At parochiarum & sortitio, & designatio ad gregem, non nisi jure humano nituntur. Ergo, &c.

Resp. I. Negando minorem. *Quod enim homo facit Dei instituto, id non homo, sed Deus facit*, ait Dominicus Soto. ^c Si rex inferiori magistratui quid mandet, regis auctoritate id fieri dicendum, non ejus qui substituitur. *Quando homines coetus Ecclesiasticos distervinant, utcunque error sit in modo*, at id ex auctoritate quam Ecclesiae commendavit Christus. Est divinæ institutionis, ut ad invicem distinguantur greges, prout possunt in unum convenire. *Quando hic vel ille separatur ab hominibus, ad hunc vel illum curandum gregem annon id fieri dicimus auctiori-*

E s t a t e

^a 2 Cor. 8. 14. ^b Argum. 3um. ^c Resp. ad arg. ^d Lib. 1. de just. &c jure.

tate quam in Ecclesiæ gremio Christus depositus est.
^a Sp. Sanctus vos gregi præfecit. Ita nos tam Ecclesia, quam Christus per Ecclesiam, dummodo ejus observantur leges, facit id quod tam in coetibus dividendis, quam in pastoribus vocandis, fit. 2. Aliud est jus divinum, aliud juris divini usus. Jus est facultas & præceptio faciendi id quod Deus instituit. Usus est exercitium, quod in facto consistit, & relinquitur prudentia eligentium. Malè inferunt, ait idem Soto, qui electio-nes esse de jure humano volunt, ex eo quod usus juris sit arbitrio & judicio humano. Multa sunt (ait Caranza) quorum institutio generalis facta est, ex jure divino, vel naturali, quorum tamen determinatio particularis fieri debet per jura humana sive positiva; v. g. Obedientium præpositis, sive prælatis, est præceptum à jure divino; Non esse accipiendas res alienas, est præceptum à jure naturæ. Quod ego sum prælatus hujus vel illius Reipub: item, quod hac tunica sit mea vel alterius, faciunt jura humana. Ad hunc modum Episcopus exercere per se officia sacerdotalia in suis Ecclesiis, ac proinde in iisdem residere, est præceptum à jure divino. Quod autem ego sum Episcopus Tridentinus, aut Veronensis, hoc faciunt jura humana; quamdiu fuero Tridentinus, tenebor ibi residere, &c. Hæc ille, Electio Episcoporum, divisio ovilium, injunctio curæ pastoralis, vox illa, Vade & prædicta populo tibi commisso, hæc spiritualiter verò καθέος κυρίος εὐρέσθω, à Deo per hominem. Deus enim est qui dividit charismata Spiritus, qui committit curam animarum, denique qui potestatem pastoralem tribuit; ait Torrensis de Residentia, adversus Catharium. 3. Non negamus, quin relaxet humana authoritas vinculum quod connexuit, dummodo illud faciat ex eodem instituto quo connexuit. Una junxit officium & bene.

beneficium , cùm pastoribus animarum curam demandavit ; ab utrisque pariter relaxet.

Ultimò , ^a quòd suis vicibus concionando (ut quater in anno , vel semel in mense) potest præstari , id non necessariò vendicat ordinariam residentiam ; at pastorale munus potest sic præstari . Ergo .

Resp. ^b Negatur minor . 1. Quorsum id ferret Deus in pastore animarum , quod nullus in ovium pastore ? Num dominus , vel pecudum , in eo acquiescat , quòd quandoque gregem invisat ? 2. Id exigit Deus , non solùm ut apud suos concionetur quis ; sed ita concionari oportet , ut maximè è re populi . Qui autem id faciet , cùm faciem gregis non cognoscat , hospes plane sit in moribus suorum , gnarus plane , quid valeant humeri , quid ferre recusent . Nullus potest gregem dextrè affari , nisi qui , cùm apud eos ordinariè resideat , exerceat pastoralem inspectionem . 3. Nil tam utile est , quod , in transitu , prospicit : ^c instando , urgendo , tempestivè , & intempestivè , populus lucrificiendus & ædificandus . Vulnera non curantur , nisi indies repeatantur pharmaca ; nullum opus , ministeriale in primis , quod non ex intermissione damnum patitur . Ut ferro , sic cordi , dum ignescit , quàm velis , inducas formam : si defervescat , de novo & fornaci immittendum , & , ubi ignem conceperit , iteratis ictibus percutiendum . Compertum id , possè ictus iteratos , quod non possunt intermissi : illic , ictus ictui viam facit ; hic , post moram , contrahit , tam ferum quàm cor , reduplicatam duritiem . Qui in quoconque opere mechanico ; opus , ut relinquunt , sic reperiunt : non sic concionator . Projectum semen , qui hominum saluti insidiantur hostes , indies suffocare conantur . 4. Affiduitas periculorum , quibus indies exponitur gressus , non

E 6

men-

^a Argum. 4um. ^b Resp. ad arg. ^c 2 Tim. 3.

menstrualem, sed ordinariam residentiam flagitat. Hinc de novo suas tentationes redintegrat Satanás; illinc mundus suis blanditiis dulci modulamine folicitat: hinc, ab hereticis, schismatis-
cīs; illic, à carne ad malum instigante, immi-
net periculum. Putaret quis Diabolum, quem
testatur Apostolus, tanquam Leonem rugientem ob-
ambulare (actu sc. continuato) quārentem quem de-
voret, horum greges, ut luxaticos, nisi semel in
mensē infestare? Si hostis nullas concedit indu-
cias, quorsum non assiduè invigilaret, qui hosti
bellum indicturus? Atque sic de iis quā contrā
objici solent. Sequitur, ut, unde in Ecclesiam
irrepsit, dicam.

C A. P. XIV.

Non-residentia unde irrepsit.

Distinctio illa beneficiorum, quā alia resi-
dentiæ, alia non-residentiæ dicebantur;
quam vocat bonus author ^a perniciōsam &
nunquam satis detestandam; purioribus Eccle-
siæ seculis inaudita prorsus. *Quæstionem, de re-*
residentia Pastorum, apud antiquos admonitam qui-
dem ubilibet, videre poteris; disputatam verò vix
unquam, ait Soto. Cum demum ad fastigium
primatū sui festinabat ocyūs Antichristus, tum
nata est hæc qualiscunque distinctio. Quæ mini-
strorum à suis gregibus non-residentiæ occasio-
nem dedere, hæc.

Primò, cùm beneficia (ut vocant) & con-
ferebantur & accipiebantur, non, ut Ecclesiæ
cui annexa administrarent qui accepere, sed ut
favores vel dignitates, quibus qui contulere, de-
se aut bene meritos remunerabant, aut ut me-
terentur provocabant. Duplex erat hic error:

1º Qui

1º Qui sic accepit, ut præmium vel factorum, vel faciendorum; ille nullatenus gregem curabat.
 2º Non dabatur, ab eo qui contulit beneficium, ut Ecclesiæ cui conjunctum inserviret, sed ut dignitas & emolumenntum ex eo accipienti accresceret. Quod dico observavit historicorum facile princeps. Auth. hist. Trident. Anno septingentesimo (ait ille) Ecclesiastica ministeria in dignitates, honorifica pro officiis præstis præmia: ita, ut prius, persona quæ Ecclesiæ necessitatì inserviret eligebatur; sic postea, gradus, emolumenntum, aut dignitas personæ qualitati accommodabantur. Hinc exercitium ministerii per vicarium emanavit, & exinde sequuta est non-residentia. Et revera, ubi industria personæ non eligitur propter opus; sed personæ dignitati, loco vel dignitate collatâ, consulitur; non postulat ratio, ut suâ personâ laboret. Hæc ille.

Secundò, Romani Pontificis magnificentia, quâ supra omnes Reges terræ efferebatur, necesse fari id postulabat, ut, qui ei assidebant Cardinales & Episcopi, principes pompâ mundanâ æquarent. Egregia fuisset in eo ἀναγλία, si ministri Ecclesiæ qui Romæ vixerent antiquam simplicitatem retinuerint, & Papa ad culmen dignitatis aspirâsset, quâ mundi illustrissimos Monarchas superaret. Et porro, vel ex eo Pontifici gloria & majestas multò auctior, quod Cardinalium coronâ, qui principum socii, circumcinctus; nulla autem commodior occurrebat ratio, quâ Romanæ Curæ pomposa dignitas sustentaretur, quam si redditus Ecclesiæ ei poterant aggregari. ^a Hinc erat, quod, ut privilegium Petri, vendicabat collationem omnium, quæ ubi vis terrarum, dignitatum Ecclesiasticarum: atque, quo usque apud principes in his conferendis prævaluit, Cardinalibus & Episcopis, qui ei cum magno apparatu assidebant, eas omnes

lar-

^a Vide Mat. Parif. in. Henr. 3. p. 639.

largitus est. Hinc natæ dispensationes de beneficiis retinendis usque ad ducenta, trecenta, & ultra, ut suprà dictum. Hoc novum aucupium, per multa secula, columen fuit fulgentis illius gloriae, quâ Roma advenarum oculos perstrinxit, & principes terræ longo intervallo post se reliquit. Hoc cùm Papæ illi omnes, qui tempore Concilii Tridentini vixere, perspexerunt; toto conatu incubueré per legatos, ne quid detrimenti pateretur non-residentia prælatorum: hunc flosculum, ut è coronâ fulgidum maximè, avelli nullatenus ferrebat: 1o Illud, præ cæteris, legatis datum; ut omnes, de reformatione Curiæ, idque præcipue in articulo non-residentiæ, sermones studiosè diverterent: quod ab illis, ad minimum, sexies factitatum. 2o Cùm negotium reformatio-
nis, quod ad residentiam, vehementius prose-
quebantur, qui concilio interfueré, Theologi;
ut declinarent, Concilium, Bononiam transtu-
lerunt qui Papicolæ; ac si totius Ecclesiæ Roma-
næ fortunæ in hâc navi periclitarentur; quidvis
potiùs perpeti parati, quam ut hanc non-residen-
tiæ Helenam sibi eripi paterentur. 3. Cùm peri-
culum erat, Concilium in sententiam eorum itu-
rum, qui non-residentiæ prælatorum adversa-
bantur; quanto terrore perculti sunt Romanen-
ses? ait Historia, *Tota Roma contremuit.* 4. Cùm
residentiam pastorum tanto impetu urgebant Hi-
spani Theologi, ut nullatenus obsistere potuere,
quin decretum fieret; negotiabantur cum Pon-
tifice, ut, quod necesse erat fieri, id conditio-
nibus appositis irritum redderetur, cùm adhuc
in potestate Pontificis esset dispensationem conce-
dere. Hâc ut succederet viâ, Paulus tertius, ex
Italiâ, validam manum quadraginta Episcoporum
auxiliariorum misit; quorum plerique tum recens
creati erant, &c. ut suffragiorum multitudine, in
illius questionis definitione, potestatem à residentia
sol-

solvendi sibi retineret; sic Gentilatus. a 5. Cùm exacto concilio, plures qui operam navassent Cardinales effecit, alios occasione aliarum dignitatum auxit, neminem eorum qui in causâ non-residentiaz ei contrariabantur, remuneravit. Annon pudeat Euangelii Christi ministros eandem cum Curiâ Romanâ Helenam exosculari? ejus causâ tanto zelo exardescere, ut nullatenus ferant qui in illam infensior?

Tertiò, Tum demum invaluit non-residentia pastorum, cùm & pastoris officium in rem nihili redactum, & via ad salutem magis, quàm oportebat, compendiaria facta est. Receptum id, per aliquot annorum Centurias, Episcopi officium duntaxat esse, omnibus modis psalterium noscere, &c, in promptu ut haberet, legere scrutabiliter & non transitoriè divinam scripturam. Sacerdotum id duntaxat erat, noscere librum Sacramentorum, peritum esse in computu, psalterium noscere, & Homilias, per circulum anni, dominicis diebus & singulis festivitatibus aptas, ad manum habere. Pastoribus, aut iis saltem qui pastorum loco fuere, nihil mandatum, nisi ut missificantur. Quòd ad salutem adipiscendam illud sufficere credebatur, b credere ut credit Ecclesia; ignorantia pro devotionis matre habebatur. Quid mirum, si pastores, parùm de gregé solliciti, hoc qualecumque officium aliis peragendum delegarunt? Si fides implicita ad salutem sufficeret, quorsum assiduis laboribus in populo docendo se conficeret pastor? Egregia hæc Satanæ astutia, ut quòd liberius à suis abessent pastores, & officium eorum extenuare, & viam ad salutem per ignorantiam effingere. Propterea Episcopi obligationis residendi oblii sunt, quod non putant alia sibi incumbere onera, quàm lites audire, & semel in anno

a In examin. conc. Trid, li, 4, sess, 23. b Decret. p. 1, dist, 38, cap. 5. & 6.

anno ordines conferre. Soto lib. 10. artic. 2. Hinc apud nos obtinuere hujusmodi Paradoxa; Anglica Littergia est optima prædicatio: quicunque baptizantur, necessariò regenerantur. Hinc est, quod, in opprobrium verbi prædicatorum, quidam preces publicas immode dicere laudibus efferant; Homiliarum lectionem, ut æquè populo profuturam, strenue defendunt.

Quarto, Ex abusu Commendationum, ut dicuntur, irrepit non-residentia ministrorum. Cùm enim, priscis temporibus, Ecclesiæ vacanti pastor idoneus statim præfici non poterat; interim, ut ea evitarentur mala & incommoda, que ut plurimum patrit ἀράραξι, solebat Ecclesia vacans alterius Ecclesiæ ministro commendari, qui non ejus pastor perpetuus, sed custos temporaneus, futurus erat; Sic Duarenus. ^a Decursu temporis, non in Ecclesiæ bonum, sed gratiam ejus, qui cùm primò non nisi fiduciarius, ad tempus duntaxat custos erat, ejusmodi concedebantur in perpetuum commendationes; Sic refert author hist. Conc. Trid. ita res longè utilissima, & ad consulendum Ecclesiis vacantibus inventa & excogitata, tandem in ipsarum perniciem pestemque mirabiliter conversa est; ut Duarenus. Hac ratione Episcopatus in toto orbe ditissimos Cardinalibus suis donavit Papa.

Quinto, Ex eo in Ecclesiam intravit non-residentia, cùm aulas principum sequebantur, civilibus negotiis se immiscebant, quos gregi dominico pascendo intentos esse oportuit. Utraque hæc mala, tam non-residentia prælatorum, quam eorum in secularibus πολυπολεμοσών, in eadēm centuriā invaluere. Ejusmodi negotiis qui à suis se avocari patiebantur, negligebant prorsus officium docendi; ut docent Magdeburgenses. ^b De illo seculo, sic Rabanus ep. ad Hæmonem. Proh dolor! inquit inveniuntur hujus temporis viri inter Ecclesiasticos,

^a De benef. lib. 5. cap. 7. ^b Cent. 5.

sticos , qui relicto prædicandi officio , & spirituali conversatione , eō se magnos estimant , si terrenis negotiis præponantur , & disceptationibus secularium interficiunt . Et Petrus Blesensis ad Episcopum quendam sic scribit ; *Tuae opinionis nomen enormiter gravas , quod abjecta Ecclesiarum sollicitudine , negotiis secularibus teorum occupas & involvis.*

C A P . XVII .

Non-residentia , quam Ecclesiæ perniciosa .

VIdendum ultimò , Quām Ecclesiæ Dei^a perniciosa fuerit , in iis quæ , utcunque non semper invexit mala , apta tamen nata est ut invehheret non-residentia .

Primò , Populus , b qui sub non-residentium curâ , in crassis ignorantiae tenebris adolescunt , consenescunt , quisque facit quod rectum in oculis suis : quod nequitia genüs apud illos non obtinet ? Nec mirum , cùm id duntaxat curent ejusmodi , non pastores , sed depastores , ut legis literæ satisfiat , ne quis ob neglectum officium litem intendat , ut vili quām fieri potest pretio negotium transfigatur . Parùm illi vel de animarum salute solliciti , vel muneri fungendo idoneusne qui præficitur . Quanta in ejusmodi Ecclesiis , dō quā propheta , fames verbi ? cùm , qui mercenarius est , ut plurimū , non potest ; qui non nisi titularis pastor , populum in via ad salutem erudire haud vult . Novem illi viri , quibus Paulus tertius curam reformandæ Ecclesiæ demandavit , sic se exprimunt ; *Qui miserabilior , per Deum immortalem , viro Christiano conspectus esse potest , quam Ecclesiarum solitudo ? Omnes fere pastores recesserunt à suis gregibus , commissi sunt fere omnes mercenarii . Annon ejusmodi cætus dicant , cum Israë-*

a A non-residentiâ profluant multa mala . b Primò Ignorantia in populo .

Israëlitis, a Fac nobis Deus qui ante eant nobiscum, jam enim, de Mose viro illo, quid factum sit, ignoramus. An mirum est, inquit Duarenus, b gregem perire, qui, pastore destitutus, luporum quotidie in sibiis est expositus? Quam ingens illud quod ex horum supinâ negligentia Ecclesiæ accrescit damnum, videre est, in literis illis, quæ lepidè configuntur, ut à principe tenebrarum ad principes Ecclesiarum missæ: c lati nos vobis deferimus gratias, quod per negligentiam vestram ad nos ferè totus mundus devolvitur, &c. Esto, ait Ludolphus, quod tales habeant dispensationem super absentia, scilicet non-residentia; nunquid dispensationem habere poterunt super peccatis, & malis committendis, quæ inevitabiliter sequuntur, ex eorum absentia & negligentia? & ideo bene iis esset, si Vicarium habent in tormentis, sicut, excusando, se dicunt habere in beneficiis.

Secundò, d Ut horum suppleantur vices, creantur novi adolescentuli, quandoque de fæce populi, Jeroboami sacerdotes, triobolares ministri, quisquiliaz hominum, qui, juxta maledictionem quam domui Eli Deus denunciavit, incurvabunt pro nummulo argenteo & frusto panis. Quanto isthoc hominum genus, vel toto ordini tribù Levi, sunt dedecori; fundi nostri calamitas! quam miserè sub horum ductu périt populus! cæci cacos ducunt, & populi nudantur, & Aaron nudavit.

Tertio, f Annon reditus, qui sic absentibus ex Ecclesiarum spoliis abundè suppeditantur, eorum non nisi luxum, superbiam, avaritiam, ambitionem, ut plurimùm, fovent? Cui apud nos inserviunt in plerisque, qui ex beneficiis accumulatis oriuntur proventus; nisi, ut lautiùs vivant, vestibus sericis splendescant, ut loculos impleant, quibus ad majora aspirent; cùm interim gregem sus-

a Exod. 32. 1. b Vide Hist. Mat. Parif. an. 1072. c Vid. Foxi Martyrol. d 2do oritur Indignorum ordinatio. e Exod. 32. vers. 25. f 3. Vitiorum nutrimenta.

susque déque habeant ? Utinam & hi illud Bernardi ^a cogitarent ; *Indignus lacte & lanâ convincitur*, si non pascat oves ; si non vigilat in custodiâ gregis, *judicium sibi manducat & vestit*. *Vae, vae tibi, Clerice*, mors in olla, mors in olla, mors in ollis carnium, mors in hujusmodi deliciis est, &c. Paulò post ; *Sumptus Ecclesiasticos gratis habere te reputas?* *Cantando* (ut aiunt) tibi videntur provenire ; sed bonum erat etiam fodere, & arare ; peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Sic & olim redditus Ecclesiarum, vestium splendori, mensarum luxuriaz, vasis argenteis & aureis congerendis impendebantur, ut ^b Bernardus ; *Intuere* (inquit) quomodo incedunt nitidi, exornati, varietatibus circum-amicti, tanquam sponsa procedens de thalamo. Et Petrus Blesensis ; *Vestri officii est, vivere de Euangelio, sicut Dominus constituit nobis, non pompatice incedere in vestium cultu, in equorum fastu, in multitidine clientelæ.*

Quartò, ^c Scholis prophetarum, quæ Ecclesiarum seminaria, admodum infesta est non-residentia ministrorum. Nam 1. cùm illis germina ad justam maturitatem succrescere oporteat, quæ suo tempore in vineam Domini transferenda; nullus his locus : sc. quod usque ad proiectiorem æatem hic in sodalitiis consenescunt non-residentes, non operarii, sed voluptuarii; non tam beneficiarii, quam quæstuarii. 2. Quorsum hic, vel ad spectatorum nauseam, commorantur non-nulli, (nec euim omnibus impingi debet hæc criminatio) nisi, ut inoperto capite luxurientur, ut abdomini se totos dedant, at aliis, tam in viatu quam in cultu, intemperantia sint exemplaria? annon ignavum hoc hominum genus, qui venenum infundunt fontibus, meritò ad greges suos relegari oportet ? 3. Quibus, coenobia redditibus

am-

^a Serm. ecce nihilominus. &c. ^b Bernard. in Cant. serm. 77. ^c 4to Academiarum injuria.

amplioribus dotandi, vel de novo ejusmodi Musarum hospitia fundandi, animus est, hinc deterrentur, quod quo^d domicilia literarum alumnis in Ecclesiæ commodum educandis primitus erigebantur, ea non-residentium veluti tot, non dicam latronum (utcunque me sic docuit Spiritus Sicutus Joan. 10. necnon vir pius) sed fucorum latitibula fiunt. Sic enim Thomas Leaverus tempore Edvardi sexti; ^a Quorsum, inquit, erubesceret adolescens aliquis generosior, qui semel in vita diviti alicui quadraginta solidos per latrocinium eripuit; & prælatus aliquis, atate proiectior, pudore non suffunderetur, qui per totam vitam à pluribus parochiis quadraginta minas suffuratus est?

Quinto, ^b Emanavit hinc, uti ait Caranza, quod unus plures simul occuparet Ecclesiæ; cum æque facile judicabatur plures presentes & residentes habere vicarios, atque unum. Hinc excrevit illa, de qua suprà; beneficiorum multiplicatio ad quadringenita, quingenta, & plura. Cum tamen, ut ait idem, nihil absurdius, neque magis periculosum, in Ecclesia fuerit ab assumpto Christo excogitatum, & nunc vix est alius abusus qui magis vexat Ecclesiam Christi, quam ille de pluralitate beneficiorum. Cui assentitur Franciscus Duarenus, ^c Prodigiosa sane res est in Ecclesia, haec beneficiorum accumulatio, qua sine delectu pa^ssim recipitur, nec minus monstrosi mihi videntur, qui tot personas in Ecclesia sustinent, quam Briareus, qui manus centum habuit, aut Geryon, quem trium fuisse corporum fingunt, est in fabulis. Optimi quique (ut memorat, qui scripsit fasciculum temporum, circa annum 1050) semper defnierunt, nullo modo ferendum, ut quis diversarum Ecclesiarum proventus recipiat. Jus Canonicum sic; Nulli, quantumvis exercitatæ persona, duo officia committantur; singula Ecclesiastici juris officia, singulis

^a Conc. habitâ ad crucem Divi Pauli. Dec. 14. an. 1550; ^b 5to Beneficiorum pluralitas. ^c Lib. 8. de benef. cap. 4.

gulis quibusque personis, committi jubemus. Nec id mirum, quod tam severè olim cautum est adversus beneficiorum polygamiam: nam 1. Hæc beneficiorum, qua plurimis alendis commodè inservient, in unum accumulatio plurimos, ne sacris studiis animum adjiciant, deterruit: nec enim illis reliquus erit, in quo se exerceant, locus aut de quo vivant, cùm horum rapaci ambitione omnia præcipiantur. Clemens quartus duas de tribus præbendis nepoti abstulit, quia noluit unum habere quod sufficeret pluribus: Genebrardus lib. 4. in an. 1272.
 2. *Quis indefesso studio se huic muneri comparabit, quod æquè per alterum, ac suâ personâ, potest administrare? Notatu dignum, seculum illud, in quo invaluit non-residentia, præ aliis fuisse & sterile & indoctum.*

Sextò, ^a Annon hinc Ecclesiarum patroni, redditus qui ministris antiquitùs consecrati sunt, ad se rapiendi, seposità pastori portiunculâ, occasiōnem arripiant? *Eadem enim ratio apud plebem, num decimas solvit Doctori, qui non vult, & patrone, qui non potest, gregem pascere: ut idem Leaverus conc. prædictâ,*

Septimò, ^b Ecclesiæ bona, quæ pauperibus, ex Veterum Canonum ^c præscripto, ubi ministris abundè provisum, dispensari opportebat, aliò transferuntur, nulla prorsus ratio pauperum habetur. Villicus pretium ad quadrantem solvit, quod absentis pastoris, sive luxuriæ, sive avaritiæ, non satisfacit. Accedit, quod, ex incuriâ pastorum, plerisque in locis, corruunt ædificia, multa fiunt in damnum Ecclesiæ, omnia denique dilapidationibus sunt cooperta. Sed, in tantis vitiis, hæc, quæ minora præ reliquis, scrupulosius excutere non est animus, ait Duarenus. *Ex hoc fonte (ait idem) innumerabilia mala & incommoda in Ecclesiæ*

stiam

^a 6to Redituum Ecclesiæ alienario. ^b 7mo Pauperum defraudatio. ^c Vide quid Innocent. XI ad initium lib. extav.

siam universam quotidie manant, que sine horrore maximo referre non possumus. Et Caranza sic: *Ni suffocaremus rationem nobis inditam, cum affectibus obsequi discipimus, nemo est tam cæcus, qui videat, qui de residentia dubitant, in sole meridiano lucem querere.* Audiant denique, qui frontem non perfricuerunt, (nec enim sic sentio de omnibus, sunt forsitan qui errore seculi dntaxat abducuntur) audiaut hi, vel matris, sc. Ecclesie Anglicaæ, vocem; sic enim decrevit. *Non-residentia Pastoris est res in se fœda, odiosa in vulgus, & perniciosa Ecclesia Dei.*

C A P. XVIII.

De assidua lectione; speciatim, Scripturarum.

SEcundò, ^a Ut pastor ad munus instructior accedat, attendat lectioni. ^b Interim, dum venio, intentus esto lectioni; dum venio, cum tamen brevi se affuturum spem fecerat, cap. 3. 14. ^c Aetate proiectior Paulus, libros & membranas ad se afferri, non cum blattis & tineis rixari, voluit. ^d Petrus Pauli Epistolas legit; ^e & Daniel Jeremiæ prophetias scrutatur. ^f David, è prophetis facile princeps, legem nocturnâ versat manu, versat diurnâ. Si viri slli *δέσμωσοι*, in quos effusissimos donorum imbræ depluebat Sp. Sanctus, libris nihilo seciùs incubuere; quam nos pudeat homunciones, quibus, quas veritatis scintillas recludit Deus, eas iugi operâ excutendas voluit, in otio & umbrâ segnescere, lectioni non obnixiùs incumbere? Lectioni autem vela daturis, ne desultoriâ ingenii levitate huc illuc discurrant, ad scopulos impingant; en Cynosuras, quarum subsidio, Syrtes prætervesti, secundâ aurâ ad portum appellant. Non id mihi assūmo,

^a Past. necessaria est Continua lectio scripturarum. ^b 1 Tim. 4. vers. 13. ^c 2 Tim. 4. 1. ^d Dan. 9. 2. ^e Psal. 119.

mo, ut cuiquam, vel insimæ classis pastori, legem ponam; aliorum hoc, qui, cùm otio, ingenio, & valetudine abundarunt, confragosas hasce Alpes Herculeo labore superarunt. Ego, quām mihi domi curta supplex sat nōrim; cuique per me libera sit optio; tantum, cùm eō me duxit dicendi methodus, quid sentiam, pro mea tenuitate, brevi dicam.

Qui ad lectionem advertit animum in Theologią inceptor, in aliquibus præmonendus; in aliis dirigendus.

Præmonendus, 10 Ut speculativis practica admisceat; tradunt hæc mutuas operas. Impar numeri erit, qui non utrisque operam dedit: illa intellectum luce perfundunt, corroborant, nervosum reddunt pastorem; hæc pietatem alunt, exercent: illis hæreticis ora obturamus; his populum Dei ad salutem ædificamus. Utrumque incumbit pastori, & ut lupos abigat, & oves pascat: illi inserviunt speculativa; huic practica: illis doctior, his sanctior, evadit pastor. *Controversiarum scientiam necessariam nobis faciunt hæretici,* ait Amesius: *sed studium pietatis, ut absolute necessarium, Deus.* Illi qui principia, & omnia ferè practica negligunt, tanquam vulgaria, pervia, & omnibus exposita; & languent interim circa quæstiones quædam subtiliores, & controversias implexas; cùm postea ad concionandum accedunt, sibimetipsis placent quidem nimis, sed omnibus prudentibus aliàs risum, aliàs misericordiam, solent movere. Risum sc. cùm vel minimâ arreptâ ansâ de controversiâ aliquâ non necessariâ plura effundunt quām par est; misericordiam, cùm de practicis dicturi, quasi in aliud mundum translati, frigent prorsus.

Secundò præmonendus ne sic se libris immegat, ut media quibus porro instrui potest negligat. Est i. suum cujusque cor pro libro, ex quo

quo ediscat, quomodo alium affectur. ^a ut in aquis facies respondet faciei, ita animus hominis unius alteri, i. e. ut Mercerus, videat quis alteius eorum in suo tanquam speculo: est idem in omnibus corpus peccati, unde, si non eadem, at ejus generis versutiæ; anfractus, & recessus iidem, tam in hoc quam in illo. Qui seipsum penitus cognoverit, facilius multò in aliorum corda permeabit. Hinc roties inculcatum id apud Ethnicos, γνῶθι σεαυτόν. Cordis itaque sui scrutinio aliquid seponendum temporis; ut ex eo ritè perspecto, aliis detegat, quæ illic latent fallaciæ, fraudes, mala innumera. 2. Quisque, quicum congregimus, homo est pro libro, & A quo, & De quo, aliquid ediscendum. Ab iis ediscendum, quomodo tam peccatum quam gratia, χρεοκοπίᾳ. Prout enim quisque regenitus, vel non, ita suam vel pravitatem, vel pietatem, tam in dictis quam factis, testatur. Tam pravitas, quam pietas, nunquam viviùs conspiciendæ, quam ubi se agendo produnt. Multa edidicit Salomon, hominum mores intentè observando; ut in Ecclesiaste. Porro aliquid De iis ediscendum, sintne ingenio docili, an præfracto, sintne extrà vel intrà; sintne urticæ vel spinæ: Illæ leviter tactæ, repungunt; manu compressæ, non omnino pruri-gine afficiunt: hæc, si non cautè tractâris, vulnerant. Sic Paulus, apud Athenienses dicturus, multa in iis animadvertisit, quibus se blandè in illorum animos insinuavit. 3. Opera Dei, tam creationis, quam gubernationis, sint pro libro, unde & se, &c. alios, instruat animarum curator. Hæc perlustrat, hæc altâ mente reponat. Ex his plurima de Dei potentia, justitia, misericordia sapientia, veritate tam promissionum quam combinationum, hauriat documenta. Quam in his meditandis frequentes fuere tam David, quam Sa-

^a Prov. 27. 19.

Solomon, testatur tam liber Psalmorum, quam Ecclesiastis. Nunquam dextrè, quod cupit, effectum dabit pastor, qui sic se musculo abdit, ut non his etiam libris scrutandis, inspiciendis, aliquod concedat temporis.

In quibus dirigendus in Theologiâ tyro, sunt,
 1. Quid. 2. Quomodo. De utriusque hæc mea exilis sententia. Cùm duplex sit scriptorum genus, Sacri, Ecclesiastici; suas utrisque vires concedat operosus pastor.

Quod ad sacros. Can. 1. Primas habeant inter legendum hi; in secundis subsistant doctissimum qualescumque vel emuntiores lucubrationes. Ab his, Christo duce, auspicandum; in his præcipue insistendum: ad illos, non nisi ut his operam præstant subsidiariam, animum haud adjiciamus. Scripturarum illud præ cæteris elogium, quod hominem Dei ad omne opus ministeriale reddit perficitè institutum, in se meditabundos beant; illatum operâ anima ad Deum, à quo aversa, convertitur; juventutis effrenatae & lascivientes cupiditates coercentur, de novo formantur. Lydius lapis, est Scriptura, ad quam hominum scripta qualiacunque exigenda. Est illud unicum infallibile Dei verbum, quod nulos habet admistos errores. Denique, Scripturarum ea est profundiior altitudo, quæ nunquam exhibetur; ea impervia difficultas, quæ, utcunque indagatur, nunquam tamen plenè eruitur; ea perennis efficacia, quæ, multoties repetita, de novo semper operatur in cordibus fidelium. Nec id quisquam miretur, cùm infinitus sit Spiritus, qui in his loquitur, his præ aliis adest, & per has suam præcipue exserit cœpit.

Can. 2. E scripturis, illas primò percurramus, idque operâ intensâ, quæ ordine naturæ priores; quippe hæ succendentibus, ut pleniū in-

F telli.

a 2 Tim. 3. 17. b Psal. 1. & 19. Psal. 119. 9.

telligantur, manum porrigit auxiliarem. Ejusmodi Mosaicus *mīlātū xō*, totius Scripturæ *κρη-*
μί: & basis: ita hâc nituntur quæcunque super ædi-
 ficârunt sive Prophetæ sive Apostoli. Quæcunque ad salutem necessaria, hisce libris integre com-
 prehenduntur; quæcunque deinceps accessere,
 doctrinæ in his consignata nonnisi uberior expli-
 catio. Ex his fontibus irriguis hauriunt sua divina
 eloquia prophetæ; hinc edocti peccata ostendunt,
 objurgant, minantur, Christum in plenitudine
 temporum venturum pronunciant. Ex his & pro-
 pheticis conjunctim, omnem suam educunt Euangeli-
 cam & doctrinam tam Christus, quam Apostoli. In scriptis, tam propheticis, quam Euangeli-
 cisis, cæcutiunt planè qui non Mosaicos libros
 diligenti trutinâ examinârunt.

Can. 3. Escripturis, quæ doctrinæ capaciori
 ambitu reliquis antestant, illæ operam magis
 frequentem desiderant. Ejusmodi cum multò re-
 liquis facundiore, eò quod plerunque in gene-
 re traduntur, quem illis scrutandis impendimus
 laborem abunde compensant. Hi sunt, in veteri
 Testamento, libri Job, Psalmorum, Solomonis,
 quibus accensendi ut apprimè utiles Deuterono-
 miï & Esaïæ libri. In novo Testamento, ex Eu-
 angelistis, Johannis historia Euangelica dili-
 genter evolvenda; Epistolæ omnes, præ reli-
 quis, sylvam materiæ legentibus exhibent. Cum
 his, præsertim Psalmorum & Esaïæ volumini-
 bus, frequentius rem habuisse tam Christum,
 quam Apostolos, ex eo verisimile, quod plura
 testimonia ab illis quam à reliquis accersant; ex
 Isaiâ loci circiter sexaginta, ex Psalmis sexaginta
 quatuor citantur.

Can. 4. Cùm Scripturæ quædam eo nexu con-
 junguntur, ut mutuas sibi in illarum intelligen-
 tiâ tradant operas, conjunctim eas legere oportet.

Ejus-

Eiusmodi sunt libri propheticī, & historici: quorum hi illis ita famulantur, ut, seorsim si legeris, aliquoties hærebit aqua; sin utrosque conjunctā operā perlustraveris, Spir. Sancti mens multò clarius effulgebit. Liber Joshua annona terrā sanctā ~~prophetarū~~, quæ in Prophetis legendis multam conducit, quasi oculis spectandam subjicit, reliqui qui subsequuntur libri historici, & vatiam Ecclesię conditionē enarrant, & temporum rationem Chronologicam suppeditant. Utrisque his; temporum (volo) serie, & locorum delineatione, nō tu quasi binis oculis prophetarum vel invia maximè penetrabis. In novo Testamento, quām pulchre se invicem exosculantur scripta ^a Euangelica & Epistolica: quorum illa, Jesum esse Christum filium Dei, tam factis quām dictis certò concludunt; hæc, quis istius veritatis usus fructusque quoad nos, quomodo ejus compotes simus, quomodo hæc dignè incedamus fusiūs differant. Ita utraque si uno mentis intuitu oculis exhibeantur, alternatim se illustrabunt.

Sic habes, è scripturis, Quid primò, quid maximè, quid conjunctè legendum. Sequitur, Quomodo. Cui inserviunt Canones hi.

Can. I. Sacra hæc Dei mysteria non legantur, nisi Deum cordatè supplex oraveris, ut Spiritum suum, qui mentem illustret, doceat, imperare dignetur. Januas Scripturarum custodit Sp. Sanctus; non datur aditus, nisi, propriæ excitatis conscius, hujus opem imploraris. ^b *Invoca me,* & respondebo tibi, & indicabo tibi magna & abstrusa, quæ non agnoscis. ^c *Reuge oculos meos,* ut intueris mirabilia ex lege. Aliud, grammaticam verborum sensum expiscari; aliud, res sacras quæ sub iis significantur percipere: aliud est, res sacras per species alienas duntaxat comprehen-

F 2

dere

^a Joan. 20. 21. ^b Jer. 33. 3. ^c Ps. 119. 18.

dere; alind, per internas & proprias species, Spiritu intus revelante, eas cognitas habere: denique aliud est, spiritualia carnali modo; aliud, spiritualia idque spirituali ratione intelligere. Hæc omnia vult propheta, dum cupit mirabilia ex lege intueri. ** Si inclamaveru prudentiam, ad intelligentiam edideru vocem tuam, tum intelliges reverentiam Iehovæ.* Illud itaque Hieronymi fixum maneat; *Orationi lectio, lectio succedat oratio.* Qui secus faciunt, quantum illis imminet periculum, aut prætereundi vera, aut affingendi nova! quæ illi è sacrâ hac officinâ nihilo aut doctiores aut sanctiores redeunt!

Can. 2. Animus ritè afficiatur, quando pensum hoc aggreditur. Rectè autem tum demum afficitur animus, 1. Cùm scripturarum lectionem, ut Deo præcipienti obtemperemus, suscipiamus. Adsit semper, si non actualis, saltē ad Dei præceptum habitualis respectus. Tum cultus erit, cui Deus secundabit, cùm ejus nomine peragitur. 2. Cùm finis, ad quem collimare legentem voluit Deus, ei ante oculos obversatur: ille autem tā nostrā quām aliorum in fide ædificatio. Lectio rauisplex, si non è dirigatur, ut Deum revereare, & præcepta ejus observes, ventosa. *b Vanitas & non nisi carnifatigatio est.* Si gloria Dei & salus proximi, in iis quæ levioris momenti, cordi esse debent; annon in officio hoc, quod quibuscumque hujus vita negotiis præponderat? Quām hic culpandi, qui in Scripturarum studiis illud unum in oculis ferunt, ut digito demonstrentur, ut cognomen duntaxat profundioris scientiæ adipiscantur. Nova hæc Satanæ astutia, ut quæ studia cupiditatum sitim extinguerent, earundem fibras extirpatent: illa iisdem inflammatis inservient: quæ, divino instituto, affectus inordinatos subigerent; ea, nostrâ culpâ, eosdem foyerent.

Can.

a Proverbiis 2. 3. 5. b Ecclesiastes 12. 12.

Can. 3. Tam libri quām loci, quem legimus, finis nobis inter legendū sapientia occurrat. Hic apprimē conductit ad Sp. Sancti sensum nativum eliciendum; Hunc si aut ignoramus, aut mente impresum nou afferimus, quos non proculdimus sensus devios? huc illuc discurrimus incerti. Si enim finis utcunque novissimē perficiatur, primō cuiusque operantis animo succurrit; quidni idem obtineret sensum scripturæ expiscandi; qui & fabricandi? si primus esse debet finis in intentione loquentis, quid ni & in animo legentis, si loquentis mentem assèqui voluerit? Finis iste aliquoties explicatè traditur, quandoque vero implicitè involutus latet, & continuam rerum se-riem attentè animadvertendo colligendus.

Can. 4. Cujusque libri œconomiam, analyticæ resolutionis subfildio, animo consignandam curremus. Analysis ejusmodi fabricanda, quā quæ promiscuè tradi videntur, ea ad perpaucā summa capita revocamus: quā item nobis innotescit, quid probatur, quibus argumentis; denique quā nobis, quomodo aliud ex alio sequatur, constat. Singulæ rerum clausulæ minutiores vel memoriam plūs æquo onerant, vel facile effluunt nisi logicā quādam distributione compingantur, ordinate digerantur. Porro plurimum interest, ut Scripturæ, prout res tulerit, ad manum fint; venas, in quibus cujusque generis argumenta reconduntur, perspectas habeamus. Nullo negotio nobis occurrent scripturæ, qualisunque illarum usus fuerit, si cryptica methodus genuinā analysi explicitetur. Atque hæc de sacri codicis lectione. Attexendum aliquid, de Ecclesiasticorum scriptis evolvendis. Videndum hic, Qui legendi, & Quomodò.

C A P. XIX.

De Scriptorum Ecclesiasticorum lectione.

IN Ecclesiasticis scriptoribus a legendis. *Can. I.* Orthodoxi primò, *ιεροθέου* postremò legantur. Orthodoxi illi, qui *ταῦτα οὐ παύοντες λόγων εἰ μίσει καὶ αγαπῶ* illibatam conservarunt. *Ἐπερθέου*, qui eam in fundamento labefactarunt. Eiusmodi sunt, præ aliis, Pontificii doctores; sive Scholastici, qui à Lombardo familiam ducunt; sive coaxantes isti Jesuitæ, Papæ emissarii; sive tota fraterculorum cohors. Quām hic merito taxandi, qui tyrones in studiis Theologicis ad hos remittunt, ut ex illorum putidis lacunis suam omnem hauriant Theologiam: Interim vix clarissima nostræ Ecclesiæ lumina, quibus nulla post Apostolos artas protulit fulgentiora, alii susque deque habent, alii procaci ore in illa debacchantur! Quanta hæc in Deum ingratitudo, quod coelestem mannam, quam in nos effusissimè depluit, præ naufragiâ pertuli, ad Ægyptiacas illas delicias retrò feramur! Quid salutiferi succi vel sanguinis ex eorum voluminousis scriptis attrahemus, qui Antichristi satellites, purpurata mere-tricis asseclæ, Christiani orbis incendiarii, qui unctorum Dei cædibus nefariis rubent? An id tutum, illorum in rebus fidei vestigia premere, qui, fontes tam Hebraicos quām Græcos deserentes, translationi omnium mendosissimæ se emanciparunt? nec enim ab ea, nisi sub anathematis poenâ, discedendum. Annon hi porro in verba Conc. Tridentini, quod analogiam fidei miserè foedavit, prorsus jurati?

Interim non repugno, quin qui judicio maturi, si otio abundant, illorum perlustrent scripta. *i.* Quod non nisi illorum inspectione statu-

* Qui libri sint legendi.

tus controversiarum , quæ nobis cum illis intercedunt , poterit accurate definiri . Maximè inter-
est , ut isdem terminis quibus se explicarunt ,
nos illorum quascunque opiniones proponamus .
Causa calumniandi hoc modo illis auferetur . 2 .
Quod , cùm magna est veritas & prævalet , in illo-
rum scriptis multa occurunt testimonia , quibus
in sententiam nostram eunt ; multa , quibus Ec-
clesia suæ adversantur : ut fuse ostendit in suâ Ca-
tholicâ apologia reverendus Mortonus . 3 . Quod
nihil impedit , quin Pontificii quibus regenerationis
gratia non illuxit , in gratiis gratis datis , ut
in linguarum & artium cognitione , nostris ante-
cellant . 4 . Quod plerique eorum , in iis quæ ex-
tra controversiam , ut de naturâ Dei , quod ad
quædam ejus attributa , De justitiâ & jure , dextrè
enuclearunt . Sic Suarez , Lessius , Soto . 5 . Quod
ex iis in medio Papismo aliquos excitavit Deus ,
quos in fundamentalibus principiis illustravit ,
ad eoque illorum ministerio Deus Ecclesiaz suaz a-
pud illos latenti consuluit . Ejusmodi fuere illi
Veneti fraterculi , Paulus , Fulgentius ; ejusmodi
Joh. Ferus Moguntinus , qui aliquando interro-
gatus , Cur , cùm in pluribus cum Ecclesiis Eu-
angelicis idem sentiret , Moguntiæ , ubi omnia Pa-
pismo cooperta videbantur , commoratus est ?
Respondisse fertur , Se haud scire , ubi in toto
orbe viveret , ut pluribus prodeisset . 6 . Quod ex
Bibliothecis , quas habent alicubi instructissimas ,
multa suppeditant , quæ nobis usui esse possunt ,
quæque aliunde haberinon possunt .

Can. 2. Qui in sacræ Scripturæ contextu im-
pensius scrutando se exercuerunt , à nobis pro
palmariis habeantur Theologis . Sunt enim Scri-
pturæ , illa veritatis sacro - sanctæ norma & re-
gula ; quam qui in oculis semper ferunt , quod
solemne est expositoribus , non possunt non fœ-
licius multò lineas ducere Theologicas , quam
qui

qui à ~~περιορύπῳ~~ remotiores , ut qui toti in controversiis : Sunt illæ , aurifodinae ; in quibus si jugiter effodientes , ditiores multò evadant , cui id mirum ? Sunt illi Sp. Sancti viva vox , idioma nativum ; cui qui assidue intelligendo incubant , ii pleniū multò mentis sensa percipient , quam qui rariū commercium habent : hinc quod tritum obtinuit , *Bonus Textinalis , bonus Theologus.*

Can. 3. Qui puriori seculo scripsere Theologi , potiori apud nos loco sint , quam qui seculo minus puro , aut faculento , vixerē . Secula illa , quæ Apostolos non longo intervallo sequebantur , errorum rubiginem contraxerē : justum id apud Deum , ob Euangelium prioribus seculis spretum . Sic solet mundi ingratitudinem ulcisci cùm eos in errorum dumeta transversos abripi patitur . Huc accedit , quod viam oportebat , ad Antichristum suo tempore formandum , per multos antecedentium seculorum errores muniri ; ac propterea qualibet ætas suum contulit quasi symbolum , opinionum quæ minus sanæ , ex quibus invicem conjunctis exsurrexit ille omnium hærescon centrum , Antichristus . Seculum illud omne , quod statim ab Apostolis usque ad partum Antichristi , ut minus purum censendum ; ubi vero ad celum suæ dignitatis culmen ascenderat Antichristus , atque illic per quatuor annorum centurias , mundum quasi fascino dementavit , tum coepit illud tenebrisum ævum , in quo omnia caligine errorum coperta . Postquam vero emicuit jubar Euangelii , confessim evanescere tenebrae istæ plusquam Cimmeria ; errores , quibus veritas sacra ferè extincta jacebat , detegebantur ; lux clarissima quasi mundum illustrans effulsit . Seculum hoc illud quod à primis Ecclesiæ reformatiis exorsum sumit . Hanc seculorum distinctionem , & res ipsa , attestante temporum omnium histo-

historiā, loquitur; & ex Joannis Apocalypsi facile est demonstrare.

Minuenda hīc opinio illorum, 1° Qui veteres scriptores, Ecclesiā patres, ita immodicē efferrunt, ut Neotericos nullo numero habeant. Fattendū illud, antiquos patres ut magna mundi lumina suis temporibus colluxisse, hæreticorum malleos, veritatis sacræ acerrimos vindices, Sp. Sancti donis largiter fuisse imbutos. Plurimum nos illis debemus, à quibus, ad omne ævum duraturæ, transmissæ sunt lucubrations perpolitæ & nervosæ, Ecclesiæ apprimè utiles. At Neotericos tam vili æstimare, ut præ illis hi sordeant; & judicii male sani est, & summæ in Deum ingratitudinis. Utrique fruantur suâ debitâ laude. At Neoterici, sive in Scripturis interpretandis, sive in hæresib⁹ refutandis, palma videtur concedenda; Primi quod, seculo in quo vivunt Neoterici, Antichristus debellandus; seculo in quo patres floruere, sensim sine sensu introdūcendus. Probabile saltem illud, Deum dona sua vel minori vel majori mensurā effusurum, ut negotium quod illis incumbit peragendum vel gravius vel levius fuerit. Seculo hoc nostro, congre diendum erat Theologis cum illis, in quibus omnium ætatum hæreses quasi in unum aggregabantur: Donorum itaque copiis instructioribus opus erat. Seculo illo altero, necesse erat ut in pluribus occarentur patres Ecclesiæ, ut sic Antichristo via panderetur. Secundo, qui pluribus subsidiis ad veritatem eruendam abundarunt, verisimile est eos multò fœlicius res Theologicas explicasse, quam qui eisdem caruere. Seculum hoc nostrum plura suppeditare adjuventa, quibus veritas accuratiū exquiratur, non sanx mentis qui negabit. Habet nos linguarum cognitionem, quam pleriq; veteres carebant; artium scientia apud nos ad summam, præ illis temporibus, maturitatem

perducta; artis item typographicæ beneficio, quæ ante annum 1440 non innotuit, cujuscunque generis libri in rei literariæ commodum insigne divulgantur. Accedit, quod, cùm quælibet ætas habet suam mensuram, nos & nostram & antecedentium ætatum mensuram habemus. Sit mensura nostra illorum inferior; *at scimus* (ait Stellla ^a) *'Pygmæos Gigantum humeris impositos plus quam ipsos Gigantes cernere.* Veteres à Neotericis vinci, & testatur, & probat, è nostris Reverendus Mortonus in Apologiâ Catholica, ubi plures reddit causas, quare in patribus non sit acquiescendum; 1° *Quia incertum est quid definiant patres, propter libros suppositios, qui patribus ascribuntur.* 2° *Quia scripta patrum tantâ ferè obscuritate involvuntur, ut quid senserint difficile sit statuere.* 3. *Quia variaz sunt de multis scripturis patrum expositiones.* 4. *Multiplex patrum lapsus, cuius causas reddit Sixtus Senensis, Prima est, quod absque ullo prævio auctore intentarunt illud iter aggredi. Alia est, quod tanto divina pietatis zelo ardebat, ut, cùm exercitorem destruere pro viribus conatis sunt, in contrarium inciderint. Agricolarum more, qui, cùm curvum stipitem corrigere conantur, in contrariam formam deducunt. Tertiò, Temporum decursus veritatis indagationi primùm auxiliatur. 1. *Quia sic à Deo constitutum, ut divina Veritas non nisi gradatim emerget.* Sic, ante adventum Christi, quod propius appropinquarebat, eò clariùs lux effulgebat; perinde & quod proximior, tam Christi ad judicium adventus, quam Ecclesiæ Judaicæ gloria restitutio, eò veritas magis clarescat. 2. *Quia, cùm in Scripturis multa sunt prophetica, qui remotius ab illorum impletione vixerunt, eò necesse erat in multis cæcutire, quæ postera ætas dilucidè explicaret;* sic de*

^a In Luc. 18. Pag. 1. lib. 2. cap. 10.

de Antichristo. Quartò , Habuit à Christo , & Apostolorum temporibus, Ecclesia variam conditionem , nunc in interiori atrio delituit , & quasi exul in solitudine occulta manebat ; nunc quasi civitas in monte posita eminebat : aliquando , utcunque non secesserat in desertum , fngam tamen meditabatur : aliquando gloriose , velut jubar exoriens , è nebulis errorum erumpebat. Discriminandi authores , prout ejusmodi vixere seculis , vel in quibus veritas angulos perreptabat , hæretorum astutiâ , tyrannorum rabie ferè extincta est ; vel in quibus Fides Orthodoxa in propatulo fuit , omnium oculis conspectior. An non plerique è patribus in hoc à Neotericis vincuntur , quòd hi seculo magis defacato scripsere , illi cùm omnia si non caligine cooperata , eò tamen ocyùs properabant ? E Pontificiis , hoc ipsum testatur Roffensis , Non cuiquam obscurum esse posit , multa esse tam ex scripturis aliis , quam ex Evangelio , luculentius nunc excussa . Et intellecta perspicaciùs quam olim , nimirum quia veteribus non adhuc erat perfracta glacies , aut quia non sufficiebat eorum etas totum Scripturarum pelagus ad amissim expendere. Et Salmeron , Non omnia omnibus dedit Deus , ut qualibet etas suis gaudeat veritatis , quas prior etas ignoravit , qualibet etas antiquitati semper detulit ; sed illud afferimus , quo juvenes , eò perspicaciores esse doctores .

Secundo , Illorum hic redarguendus error , qui , senioribus Neotericis omissis , Scholasticos doctores , qui decimâ tertią centuriâ obtinebant , in Theologia candidatis imprimis commendatos volunt. Concedo nonnulla , quæ in Theologia difficultia , ab illis dextrè explicari ; idque præsertim in moralibus , ut quæ de justitiâ , & jure , &c. Illa Aquinatis tam prima , quam 2^a 2^a , digna est quæ suo loco legatur. Concedo , illos in quibusdam terminos artis admodum idoneos suppeditare ; &

in iis quæ lumine naturæ percipiuntur, adèòque illorum cognitionem supponit Theologia, ut de natura animæ, &c. multa illos utiliter enucleâsse. Verum, ut de manibus hominum tam patres, quam modernos excutiant, ut primitus suam illis consecrent operam novitii, ut tanquam principiis Theologi in Scholis dominantur; horret animus meminisse. Non hæc dico; quasi ipse Scholam universam perlustrâsem; nec enim id necessitatem, ut quis universum mare ebibat ut discat quod aqua sit falsa; Ex ungue leonem. Turpiter vero ab illis erratum, ut crassam barbariem & prodigiosas καυγασιας omittam, 1. Quod doctrinam Ecclesiæ in summis capitibus corrupérunt. Justificatio ex fide sola, exclusa est; meritum Christi, ut initium duntaxat justificationis habebatur, quia gratis recepti suis operibus justitiam coram Deo adimplerent. Doctrina de bonis operibus, ut quibus tribuebant meritum æternæ vitæ, &c. miserè sedata. Doctrina de hominis depravatione, corrupta; cum asseruerunt hominem, faciendo quod in se, mereri gratiam de congruo. Doctrina de poenitentia, eò quod discrimen Legis & Euangeli sustulere, collapsa prouersus. Nec mirum, cum apud hos receptum, Papam esse fundamentum fidei; literam Biblicalam esse materiam litis; Scripturarum sententiam non nisi ex Patrum & Conciliorum scriptis desumendam, nihil contra Aristotelem dicendum, neandum in rebus fidei: quod Aquinatus solenne. Hinc Reverendus Theologus sic; *Affiro, atque sine omni circuitione, non modò non necessariam, sed errorum omnium ανατρεπιαν esse, scholasticam Theologiam, ac nullam quidem capitaliorem pestem, que quidem doctrina nomine vestra incedit, vera atque ad salutem Theologia, vel ab inferis exhalari posse.* 2. Cum ille Sp. Sancti a scopus in scripturis, ut fi-

des

des eorum, quæ scripta sunt, in hominum mentibus imprimatur; in illud unum incubuere Scholastici, ut Academicam illam ~~ἀντιανθίας~~ in scholas theologicas introducerent, veritatem in utrum yerterent, ut Lutherus: Dubia quæ occurrunt solvenda, quas induxerunt hæretici præstigias errorum, eas discutere oportet; sobrias quæ de controversis articulis instituuntur disputationes admodum probamus: verùm, ut quæ apud omnes recepta, maximè perspicua fundamenta religionis, ea datâ operâ novis confictis dubiis in dubium vocare, fidei illi πληροφορίας ad quam omnes aspirare debent, planè repugnat, ut observat doctissimus Sadeel.^a 3. Frivolas & inanes distinctiones, ad veritatem Dei eludendam, excogitârunt hi. De his, sic Rainoldus^b conqueritur, Quòd argumentis veris constricti, excogitatâ aliquâ distinctione evadere solent. quod vilis & degeneris ingenii, Ludovici Vivis judicio, indicium est. Cùm, qui sunt ingenui, potius respiciunt quâm id verum sit quòd defendunt, quâm quomodo possit defendi; veritatem, quâm victoriā, pluris aestimantes. Annon distinctiones illæ, quas à Scholasticis mutuati sunt Pontificij, Ecclesiæ Romanæ nutanti & labenti quasi in subsidium, ut totidem copiæ succenturiatæ, venérunt? Eiusmodi illæ, de dominio Papæ in principes directè & indirectè: De Christo & Papa, cùm ille caput Ecclesiæ dicitur quoad internum influxum, hic verò quoad externum regimen: De papa errante ut Personâ privatâ, non ut Papâ: De capite Ecclesiæ principali, minus principali. De hujusmodi distinctionib[us] sic Whitakerus;^c Si semel ea lex & consuetudo obtainuerit in Theologia, ut liberum sit cuivis distinctiones comminisci, nihil in omni religione fixum certumque permanebit. Qui non eo modo quidvis labefactare poterit? Exploranda igitur distinctionis

^a In prefat. ^b Coll. quæ statio et. ^c Contr. 4. qu. 2. p. 146.

distinctiones diligentius, & dijudicanda sunt, ea-
que magni astimanda regula est: Nullas in Theologia
probandas esse distinctiones, nisi quae aperte Scriptu-
ra locu[n] nitantur. Et Hadrianus Saravia sic; inanis
& sophistica est omnis distinctio, & fallacia plena;
quam quis scriptis sive sacris sive profanis inducit, non
ab illis desumit. Regula juris est, Non esse distin-
guendum; ubi lex non distinguit; sic Reverendus
Mortonus.^a 4º Questionibus curiosis, insipide,
qua[n] nullo modo adificationi inserviunt, libros
suos referciunt, ^b De vita oppositiones, falsò nomi-
natae scientia. Sp. Sanctus non ejusmodi gaudet
questionibus, qua nullatenus in fide adificant.
Lombardus sacro-sancta Philosophia veritatem, fon-
temque purissimum, (sicut plus millies à Iacobo Fa-
bro, & Iodoco Clitovao, præceptoribus meis accepi
atque audivi) questionum & opinionum ritalis con-
turbavit: sic Aventinus. Oswaldus Myconius de
Zuinglio sic; Ipsum non negligenter in Theologiam
scholasticam intuitum esse; moxque vidisse, quod hic
esset boni temporis amisio, quod omnia confusa, sa-
pientia mundi, Philosophia, Deus, inanis loquaci-
tas, barbaries, vana gloria, & quicquid hujus ge-
neris, nihil inde sana doctrina sperari posse. Gau-
deo, inquit Lutherus, me à scholastica Theologiā
erutum, & gratias ago Christo Domino meo. Qui
plura cupit, consulat Centuriatores ^c Magdeb.
Antonium Sadeelem in præfationem de Meth.
Theologiæ: Philippum Melanthonem in apo-
logiâ contra Theologos Parisienses: Didymum
Faventinum, seu potius Philippum Melanþ.
adversus Thomam Placentinum, pro Luthero:
Lambertum Danæum in prolegom. ad examen
Lombardi, de origine & progressu scholasticæ
Theologiæ: Parkerum de Politiâ Ecclesiastica.
Ego unum illud duntaxat Whitakeri ^d apoph:he-
gma

^a Par. 2. lib. 2. Vid. pag. 22. ^b 1 Tim. 1. 4. c. 6. 4 10. & An-
nal. lib. 8. præfat. ad Cent. 13. ^d Lib. 2. c. 34.

gma de iis adjungam, Scholastici doctores plus ha-
bent argutiarum, quam scientie; plus scientie,
quam doctrina; plus doctrina, quam usus? plus
usus, quam ad salutem.

Can. 4. Qui in quoque genere claruerunt ma-
xime, eos è catervâ scripturientium feligamus,
in iis toti simus. Non omnia potuere omnes,
singulis suas quibus eminent dotes, nulli dedit
omnes largitor summus; ^a *Huic sermo sapientia,*
illi notitia, alii donum prophetie, alii interpretatio
linguarum datur, & quisque non nisi ēn p̄p̄cs p̄-
l̄t̄ ̄51, v. 27. Summa id erit in pastore pruden-
tia, si, quo in genere quisque antecellit, accu-
ratiū dispiciat; in iis immoretur; non vago
cursu huc illuc discurrat. In rostris, veluti alter
Apollos, dominatur Chrysostomus; in hereti-
corum officiis discutiendis, facile princeps Au-
gustinus; in commentariis, reliquis palmam
præripuit Hieronymus: Perinde &c, in Neote-
ricis, hic Systematis Theologici fabricā, ille in
Scripturam enucleatā explicatione, alius in
Theologiā καὶ αὐτοῦ ἀστικῆ, alius in αὐτοῦ ἀστικῆ
excellentior.

Singuli omnia pertractant; non unus aliquis
omnia ut singula absolvit. Atque sic, qui in Eccle-
siasticis legendi: Sequitur, Quomodo, sive quā
cautelā.

Can. 1. Nullus perlegendus author, quin con-
silium ineundum, quā vixerit atate. Cum enim
nulli non magno constituit seculi, in quo vixerit,
prævalens defectio; ita vel optimis viris aliquid
inde affricatur mali. Videndum, quæ stipulæ er-
rorum, quod traditionum fœnum, quæ ceremoni-
iarum strues in Ecclesiam jam tum surrepserant:
hac ratione & ab erroris tincturâ nosmet liberabi-
mus, & æquiori in illos animo erimus, quos non
tam suis quam seculi erroribus involvi comperie-
mus.

mus. Latum discriminem est, inter errorem hominis, & errorum seculi; vel bonos viros seculi erroribus, veluti torrente, abreptos videamus. Quis non in Bernardum, Anselmum, Gersonem iniquior erit, qui eos cum purioris seculi scriptoribus conserat; qui tamen in aetate sua veluti faces ardentes colluxere, utcunque in illis multa superstitionia reperies? Apprime hic conductit, ut, in studiorum ratione, historia Ecclesiastica reliquis praemittantur; & una Chronologi consulendi, qui seriem temporum accuratè digesserunt.

Can. 2. Cùm perpauci aliquando existere theologi, quorum non fuere aliqui in doctrinâ saltem navi; videndum, ut cujusque, quoad possumus, malesana dogmata in numerato habeamus. Secus foret, ut, quorum excelsum ingenium, summam eruditionem, pietatem insignem veneramur; illorum, aliud agentes, erroribus involvamur. In antiquiorum navis designandis optimè meriti sunt Magdeburgenses, Chemnitius, in eleganti illâ, quam de patrum lectione habuit, oratione; Scultetus, ^a in suâ Medullâ, &c. Quod ad Neotericos, habuere complures suos errores; ut Lutherani, ut qui Calvinum sequuti in doctrinâ de Sabbato; ut Hemmingius, qui pro gratiâ universalis contendit; ut Piscator, qui rejicit activam Christi obedientiam à justificatione peccatoris, &c.

Can. 3. Tractatus Theologicos, qui spurii & incerto patre nati, danda opera ut à legitimis inter noscamus. Solenne id fuit, apud Hæreticos, ut sub Orthodoxorum nominibus sua divulgarent venenata scripta. Et Romani Gnathones scripta complurima confinxere, quæ illius sedis magnificentia, & primatui, testimonium perhiberent, eaque sub veterum nomine mundo obtruserunt:

serunt : ejusmodi sunt Decretales Epistolæ , quæ sub nomine Clementis , Anacleti , Anycteti , &c. circumferuntur. Alter Aristarchus fuit Erasmus in scriptis veterum , præcipue Hieronymi , genuinis à nothis feceruendis. Post eum , egregiam alii navârunt operam ; ut Robertus Cocus pastor Leodiensis , in censurâ veterum , Thomas Jamesius Oxoniensis , Andreas Rivetus in critico sacro; atque , è Pontificiis , Poslevinus , in suo apparatu , Sextus Senensis , in suâ Bibliothecâ ; aliique plures obiter hoc fecerunt , ut Perkinsius , in problemate , & Parkerus ,^a in suâ Politia.

C A P. XX.

Gregi quomodo & Inspiciendum , & Prospicendum.

Tertiò , b Ut ad munus instructior accedat Pastor , ejus est ὅμονοτεία , i.e. ut , qui in speculâ constitutus , gregem undique circumspicere. Ησπεγίσθη ὅμονοτείας . Dicitur autem pastor ὅμονοτεία , 1º Inspicio . 2. Prospicio . De Inspectione pastorali videndum , 1. Quæ ejus necessitas . 2. Circa quæ versatur . 3. Quomodo exercenda .

Inspectionis ^d necessitas arguitur , 1º Quod quæcunque sive prophetarum , sive Christi & Apostolorum conciones , populi , quicum res erat , cognitionem supponunt : Gregis autem nulla explorata cognitio sine inspectione . Hand officia gregi prestabit Pastor ; nisi cujusque ovis faciem & balatum noverit ; ut , non per relationes , aut per diuum ; sed de vultu , gestu , & voce , animi morbum deprehendat . Sot. lib. 10. artic. 2. In eo concionatoris laus , non quod promiscue sua effundit , sed quod omnia iis quos alloquitur adaptet .

A

^a Lib. 2. ca. 13. ^b Gregi Inspiciendum à Pastore . c 1 Pet. 5. 2.
^d Quare gregi inspicendum sit .

A Sutore vestiario, non id solum queritur, ut vestem conficiat; sed, ut huic vel illi, cuius vestis, accommodam: perinde & à concionatore, ut sua omnia populo, quicum res est, concinnè accommodet. ^a Hinc Ezechieli, populi exitium denuntiaturo, quæ in conclavibus, quæ in locis seclusis abominanda peccata perpetrarunt, Deus per modum visionis oculis subjecit. ^b Multiplex illud vox, pro auditorum conditione, idque non in genere solum, sed in specie, denunciavit Christus. Sic, non nisi inspectione adhibitâ, Athenienses ^c alloquutus est Paulus. Quæ conscriptæ ab eodem Epistola, populi ad quem conscripsit cognitionem, arguunt: hinc quandoque misit, qui secum, Euangelistas; ut quo in statu res eorum essent intelligeret. ^d Haud enim potest vel frater fratrem ad pietatem & bona opera excitare, nisi ^e gal. 6. 20 Quod pastoris est, ε ποτε μεν τι λέγει η αλληλαιας, i. e. Cuique, pro sua spirituali conditione, tribuere quod suum: infantibus, quod infantibus; aduktis, quod adultis &c. ^f Ejus est quandoque mutare vocem. Carnales, ut Carnales, non ut spirituales, alloqui. ^g Cor. 3, 1. Qui hoc poterit, nisi diligenti prius adhibitâ inspectione? ^h Quod sacrorum dignitas non alias conservari potest, nisi mundos ab immundis discriminaret pastor: qui autem possunt hi ab illis secerni, nisi omni accurriori scrutinio explorentur? ⁱ Quanti hoc interest testatur illud apud Prophetam; ^j Sacerdotes profanant res sanctas meas, inter sanctum & profanum non discernunt, & inter purum & impurum discrimen non ostendunt. ^k Vel naturæ lumine hoc constat. Sumus Medici; medicina idonea non potest, nisi morbo cognito, parari: Sumus sacrorum Oeconomi, quibus nova & vetera educenda, id est, quæ cuique convenienter distribuen-

^a Ezek. 8. ^b Matth. 23. ^c Act. 17. ^d Phil. 3, 19. ^e Heb. 10, 3 Tim. 2, 15. ^f Gal. 4, 20. ^g Ezek. 22, 26.

buenda (sic Musculus: Sumus seminatores; nullus, nisi soli naturā expensā, semen spargit: Non omnis fert omnia tellus: Sumus nutrices; quæ populo ministramus, pro ejus modulo, rebore vel infirmitatē, temperanda.

Sequitur, ^a circa quæ versatur hæc inspectio. Primo, De gregis spirituali conditione videndum. Ovium Christi, varia conditio: aliæ sanæ, aliæ morbidæ; quarum hæ firmiores, illæ infirmiores: aliæ perditæ; quarum hæ ignaræ, sed dociles; illæ scientes, sed non humiliatæ: aliæ ægrotatæ: aliæ per errores abactæ: aliæ è lapsu vulneratæ. Animo recognoscet pastor, ad quam harum classem suas revocet. Porro, si perditæ, illud dispiciendum, quo in genere perditæ, quæ apud illos regnant mala, quibus in his constringuntur laqueis: Si ægrotant, quæ illas male habent conscientiæ vulnera: Si errorum dumetis implicitæ, quo in genere errant: Si lapsæ, quæ lapsus circumstantiæ, sagaciùs perquirendum: Si sanæ, in quibus corroborandæ, contra quæ muniendæ, attente circumspiciendum. Secundo, advertendum, quæ suorum conditio ex donis vel naturæ, vel gratiæ communis: sive ex bonis adventitiis, ut quod divites, vel pauperes; personæ nobiles, vel ignobiles, publicæ vel privatæ; senes, vel juvenes; r̄sne eorum prosperæ, vel adversæ, &c. Tertio, quærendum, quomodo se gerant in totâ vitæ consuetudine; præcipue in statione ad quam designati; An tam Deo, quam hominibus, secundum varias relationes, debitum præstant officium; an à scandalo liberi, quos sibi asciscunt socios. Quartò, & illud attendendum, quam in cordibus eorum verbum quod dispensatur fortitur operationem. Fateor, multoties verbum latenter efficax esse, vel ejus operatione vel Lynceo oculo insipienti conspicua;

at

^a Circa quæ versetur inspectio.

at id pastoris, ut auscultet, quod verbi dispensati effectum. ^a Attendi, & audi vi; prava leguntur: nullum virum penitet malitia sua, ut dicat. Quid feci? Ut enim, qui ignem ex silice decussiterit in igniarium, oculum advertit, num ex scintillis decussis quæ subest materia combustibilis flamمام concipit: sic verbi dispensatori animadverendum, ubi verbi scintillulas huc illuc sparxit, num sicut qui ignescunt, quorum corda inflammantur.

Sequitur, ut dicam, Quomodo haec inspectio exercenda. Primo, Omnis arripienda occasio, sive illos domatim alloquendi, sive cum illis congregandi; confubulandi. In colloquio cum iis instituendo, ^{1o} Ansam demus, ut, quæ in religione mentis sensa, expromant. ^{2o} Sciscitandum, si id commodum videtur, quomodo se gerant qui sub eorum imperio. ^{3o} Subodorandum, quibus innittuntur fallacibus principiis, quæ verbo dispensato vel dispensando obicem ponunt. Secundo, cum aliis, quibus melius cogniti, colloquendum; ab iis de illorum conditione certioremur. Sic 1 Cor. 1. v. 1. Declaratum est mihi à domesticis Chloe, quod lites sint inter vos. ^c Gavisus sum cum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, &c. Tertio, revocando ad examen (nec enim rumoribus statim credendum) quæ vel circumfert fama, vel quæ ab iis qui melioris fidei suggestur, de inordinate viventibus. Qui aliis præsunt, eorum gloria eos qui nequierer vivunt perquirere, quæ clanculum ab illis fiunt detegere. ^d Honor regis pervestigare rem. Atque sic ^e in onore pastor inspiciendo.

Sequitur, ut dicam, & Quare & Quomodo Prospiciendo. Quare. Scil. Quia sic pastores describuntur, ut qui vigilant pro animabus eorum qui subsunt, ^f autoi γράγειν τοις ιατροῖς ψυχῶν ὑμῶν, est

^a Jer. 8. 6. ^b Quomodo gregi inspiciendum. ^c Joan. ep. 3. ^d Prov. 25. ^e Gregi Prospicitendum & Quare. ^f Hebr. 13. 17.

est autem ἀγεντέιν, noctes insomnes agere, quod solent viri βαλιθόροι. ^a Paulus frequens fuit εἰς ἀγεντήσαις, quæ nihil aliud quam perhōx illa solicitudo, quā Euangelio propagando totus incubuit.

Solicitudo ^b hæc exercetur, 1º Cūm pastor suis periculum irminere, vel ab hæresibus ingruentiis, vel à malis quibuscunque serpentibus, certò perspexerit: tum enim eò suos omnes conatus in ministerio dirigat, ut suorum animos in doctrinā quam acceperint corroboret. Propheta Esaias, prospiciens populum Dei ad gentem idololatricam aliquando abducendum, de vanitate idolorum copiosè differit. Presbyteros Ephesinos, gregi attendere voluit Apostolus, ^c quod lupi graves post ejus discēssum ingressuri essent; & exorirentur viri perversa loquentes, ut discipulos post se abducerent. 2º Diligenter animo expendat, qui id faciat quod maximè conducat gregi. Seligat sua temporum intervalla, quibus, reliquis sepositis negotiis, ad illud unum, Quomodo suis profit, mens tota feratur. Sunt alii è Satana faucibus liberandi, alii in suā fide ulteriùs adificandi, alii ne transversi abripiantur, in suā integritate conservandi; alia atque alia, pro variâ conditione, ineunda via. Atque, si vel in humanis negotiis, nihil nisi consilio & mature deliberando, solet ritè geri; nunquid in divinis, iisque omnium excelsissimis, aliquid effectum dabimus, nisi toto animi nisu in illud incumbamus? Si pro negotiis, cui operam damus, sive difficultate sive magnitudine, in consilio & frequentiores & cogitabundi magis; quam non experrectam animi θελία flagitat animarum cura? quam non postulat assiduam μερίωσιν.

C A P.

^a 2 Cor. 6. 9. ^b Quomodo gregi prospiciendum. ^c Esa. 40. 7. 41, 42, 43. ^d Act. 20. 28, 29.

C A P. XXI.

Sit animus debitū affectibus imbutus.

Quartò, Qui verbum populo dispensaturus, animum a ejusmodi affectibus imbutus, quos sibi inter concionandum adesse cupit. ^b Adsit primò, Zelus gloriæ Dei. Sic Christus: ^c *Zelo domus Dei exesus;* & Apollos, fervens spiritu, locutus est: incaluit sc. animus flagranti desiderio Euangelium propagandi, & gloriam Dei ex eō illustrandi. Zelus hic exprimendus, ^{1o} Piā in peccatum indignatione. De Chrysost. Sozomenus, ^e Sic coarguebat peccata, tam in Ecclesiā publicè, quam privatim apud eos qui deliquerint; *αὐτὸς ὑδικηθεὶς οὐ μόνον τιμωρίας αἰτιατῶν, ac si ipse in iuria affectus, summā cum dicendi libertate stomachans.* Ac cuius revera non exardeceret animus in peccatum, quo Deus summae bonus contumeliā afficitur? millia animarum in dies in gehennam detruduntur? respub. civitates, familiæ florentissimæ, dissipantur? sub quo desique vel totius mundi fabrica ingemiscit? ^{2o} Testandus hic zelus desideriis ardentioribus, quibus salutem animarum, quarum vel una toto mundo pretiosior, omni animi impetu persequimur: per rumpendā quaē impediunt, quæcunque obstatua, nullus non movendus lapis, omnes animi vires in unam aggregandæ, ut Orco demersos liberemus. ^f Moses & ^g Paulus, hoc divino animi ardore correpti, ille se de libro vite expungi, hic à Christo anathema esse exoptavit, potius quam populus Deinon salvus ficeret. Conqueritur apud Amesium author laudatus: *Verba vite, in querundam dōctorum & prædicatorum labiis, quantum ad virtutem & efficaciam, plane moriuntur;* adeò enim

^a *Affectus*, quibus imbuendus Pastor. ^b Primus affectus Zelus est. ^c Job. 32. v. 17. ^d Act. 18. v. 24. ^e Lib. S. c. 2. ^f Exod. 32. 33. ^g Rom. 9. 3. ^b In Cas. Consc. lib. 3. cap. 6.

enim repide, adeò remissè verba Dei enunciant, ut extincta in labio eorum viderentur: unde sicut ipsi frigidi sunt, & extinti, sic frigidos & extintos relinquunt, utinam non facerent, auditores, &c. Ita est zelus in dicente, ut instrumenti musici chòrdis resina; absque quâ nullum emittit sonum fidicula.

Secundò, a adsit tenera eorum quos allequimur commiseratio: id iis compertum sit, nostra de ipsorum perditâ conditione viscera astuare; illæ loquendi formulæ, quæ Deo per cybæo-nobesas tribuuntur, tales esse debere in dicente affectum, insinuant. b O si esset hic eorum animus illis, &c. c O si meus populus auscultaret mihi, Psal. 81. 13. Quare moreremini, O domus Israël? Quomodo disponam te, O Ephraim, ut Admam? ponam te ut Tzeboim? se versat in me animus meus, simul astuant viscera mea pœnitentiâ. Et Dominus Jesus sic. O Hierusalem, Hierusalem, quoties voluas congregare filios tuos, ut gallina pullos suos sub aliis? f Misericordiâ tactus, flevit super urbem. g Cum vidisset turbas, misericordiâ commotus est, quod es- sent destituti & dispersi, ut oves non habentes pastorem. h Assumitur ex hominibus Pontifex, qui com- modò posse misereri ignorantes & aberrantes. Ec- quid commiserationis objectum huic par, homi- ni sc. qui, cum filius iræ, ad verinem mordacem, mortem vivacem, indies properat? Quam miser- randa ejus conditio, qui in totum depravatus, cæcus, surdus, claudus, quid non? mancipium Diaboli, Gehennæ indies obnoxius, supplicio omnium maximo in omne ævum sine remedio adjudicandus; cum interim nihil tale de se cogitat, omnia sibi fausta promittit? Quid? quod idem à misericordiâ, & gratiâ quæ in Christo ex-clusus manet; gloriâ cœlesti, communione cum

Deo,

a Secundus affectus est commiseratio. b Deut. 5. 39. c Ezek. 18. 31. d Ole. 11. e Matt. 23. 37. f Luc. 19. 41. g Matth. 9. 36. h Hebr. 5. 1, 2.

Deo, consortio cum sanctis & angelis, tempore suo, in æternum excludendus! Quia non induenda viscera misericordia; cum tales, de salute recuperandâ, exitio ad quod in instanti ab ipso possunt vitando, alloquimur?

Tertio, ^a Adsit sensus interior doctrinæ quam aliis commendatam volumus. Nisi enim in nobis prius ejusmodi affectus exsuscitamus, quos aliorum animis impressos volumus; frustra erimus, quicquid conamur. ^b Apostolus, Corinthiis pro peccatis tristitiam ingenerari cupiens, ipse ex multa afflictione, & anxietate cordis, per multis lachrymas, illis scripsit. In quem locum sic Calvinus; *Sunt multi (inquit) clamosi reprehensores, qui in via declamitando, vel potius fulminando, mirum zeli ardorem pra se ferunt; interea secura sunt animo, ut videantur per insum guttus & latera exercere velle. At p̄i pastorū est, flere secum, priusquam alios ad fletum provocet; tacita cogitatione discruciarī, priusquam indignatione signa edat; & plus retinere apud se dolorū, quam lèu faciat.*

Quarto, ^c Adsit illa animi demissio, quā nos Dei auxilio in totum niti testamur. Deponenda omnīs de nostro qualicunque apparatu fiducia. ^d Fiduciam habemus, non quod idonei sumus per nos ipsos ad cogitandum quicquam, veluti ex nobismet-ipsis, sed, quod idonei sumus, ex Deo est. Haud recte afficiimur, si quando nobis magna pollicemur, quod, quæ dicenda, ut quæ rem acu tangant, apposita; quod plurimum operæ & olei impendi mus. Incalsum eunt, vel quæ auditorum animos maximè commoverent, nisi cœlitùs adsit Spiritus subsidium: *Cathedram in cælo habet qui corda docet.* ^e Nec u qui plantat est aliquid, nec u qui irrigat; sed Deus, qui dat incrementum. Sæpius id com-

^a Tertius affectus est Doctrinæ sensus interior. ^b 2 Cor. 3. 4.
^c quis affectus est Humilitas. ^d 2 Cor. 3. 5. 1 Cor. 3. 7.

comperit, quæ maximè elaboratae, conciones, ne hilum proficere; cùm, quæ minus cultæ, intimos animorum recessus penetrant. Accedit, quod multi clingues facti, cùm in concessionibus formandis infinitos exantrassent labores; ita ad singulos actus ministeriales de novo requiritur gratia. *a Hominu sunt dispositio[n]es acierum animi, sed à Deo est responsu[m] lingua:* Non prodest qualis cunque ad opus ministeriale præparatio, nisi linguam dirigat Deus, ut præmeditata proferat. Id Deo in primis per placet, quando nos à Deo in solidum pendere palam facimus.

Quinto, *b Summâ divinæ Majestatis reverentia, cujus & vicem agimus, & verbum eloquimur, animus dicentis afficiatur.* *c Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei:* Populi in eo laus est, *d quod verbum, non ut homini, sed ut Dei excipiatur.* pariter & eorum qui dispensant encomium, quod non ut hominis, sed ut excelsi Dei, sermonem enuncient.

Sexto, ** Adsit intimus quo auditores complectimur affectus: Id iis innoteat, quam nobis chari sint.* Altius illabitur sermo, ubi auditor dicens affectum in se benevolum animadvertis. Quæ vel asperiora, in mitiorem partem interpretabitur, siquando ab amore omnia profici sci constabit. Hinc illud Augustini, *f Dilige, & dic quod voleas.* Id conatur in primis Apostolus, ut amor ejus, iis quibuscum rem habuit, compertus sit: *g Os nostrum aperit erga vos, &c.* *h Testis mihi est Deus, quam propense vos omnes amem in visceribus Iesu Christi.* *i Ita erga vos affecti, voluissemus vobis impetrare non solum Euangelium Dei, sed etiam nostras ipsorum animas, quod chari nobis esset.* *k Ego vero libenter impendam, & expendar preanimabus vestru[m], etiam si plurimum vos diligens.*

G

mir-

a Prov. 16. 1. b grus affectus est Reverentia. c 1 Pet. 3. d 2 Thess. 2. e grus affectus est Charitas. f In 6 ad Galat. g 2 Cor. 6. 11. h Phil. 1. 8. i 1 Thess. 2. 8. k 2 Cor. 12. 35.

minus diligar. Exprimitur vero inter concionandum ejusmodi animi affectus, Si auditores blandius compellimus: sic Apostolus a Judæos iis nominibus affatur, quibus, ut veteris suæ gloriae insignibus, gaudebant: Si permanenter obsecramus: Si nostram de ipsorum bono solicitudinem testemur: Porro, si illis suggeramus, quod illorum in precibus nostris sumus memores; quod nihil æquè nos contristat, vel exhilarat, ac illorum res prosperæ, vel adversæ: Si denique omnia suaviloquis insinuationibus (modo absit adulatio) cordatoris affectus testimoniis condiamus. Multum intererit, si nos in illos benevolè affectos esse prospexerint.

Septimo ^b Adsit ἀπόστολος, quâ, semotâ omni formidine, intrepide peccata detegimus, judicia minamus, ^c Ego repletus sum spiritu Iehovæ, iudicioque & potentia, ad indicandum Iacobob defectionem ipsius, &c. ^d Da servis tuis, ut cum omni fiducia loquantur sermonem tuum. ^e Orate, ut mibi detur apertio oris cum libertate; ^f ut patefaciam Euangelium sicut oportet me loqui, i.e. intrepidè. Absit pusillanimitas, timor, turpe silentium, quibus ab officio revocantur qui αὐθαυπάρεσκοι.

Octavo, ^g Adsit illa ἀπλότης, de quâ ^h Apostolus, quâ Dei præceptum duntaxat in oculis fecimus, ei soli ac hominum conscientiis ministerium nostrum probatum volumus. ⁱ Stude teipsum sistere probatum Deo. A nobis propulsare oportet omnes illos, quibus solet animus prurire, inanes hominum applausus; quæcumque nos titillant, sive honoris, sive lucri blanditiae, eas aversemur. ^k Non ut caponantes sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, ut ex Deo, in conspectu Dei de Christo loquimur. ^l Declaratione veritati commendamus nos ipsoſ.

^a Act. 2. 14. & 22. 29. & 13. 16. Item 22. 1. ^b Ýmus affectus est securitas. ^c Mic. 3. 8. ^d Act. 4. 29. & 18. 31. ^e Eph. 6. 19. ^f Col. 4. 4. ^g Sus affectus est Simplicitas. ^h 2 Cor. 1. 13. ⁱ 2 Tim. 2. 15. ^k 2 Cor. 2. 17. ^l 2 Cor. 4. 2.

ippos apud omnes conscientiam in conspectu Dei. Atque haec, de iis, quibus pastor ad munus accedat instructior. Sequuntur, quibus populus ad auscultandum parior.

C A P. XXII.

Quomodo populus ad auscultandum fiat parior.

UT a populus ad auscultandum verbo sit parior, aliquid nobis faciendum incumbit; aliquid à Deo exorandum.

Primo, ^b nobis incumbit, ut, quibuscumque poterimus lenociniis, animos populi in nos propensos reddamus.

Sextuplex hic occurrit ratio, quā pastor suorum animos sibi devinctos teneat. 1. Si *χριστός* erit, i. e. si comiter se gerat, si moribus facilis sit, omnibus sui copiam & usum faciat. ^c *Ἐστοτε αλλικαὶ οἱ άλλοι.* d *Ἐστοτε ἀδινίκητοι φιλόφρονες, κομεῖς.* ^e Ut *favus mellus*, sunt verba amicitatis. ^f *Verba oris sapientū sunt gratiosa;* i. e. mellito & molli sermone gratiam sibi conciliat. Suorum animos facile conciliabit, qui vultu, sermone, gestu, iis se comedere & affabilem præbuerit. 2. Si *ἰναπλάκιος* & *συμπαθής* erit, in iis quæ suis obvenerint calamitatibus; animo sit ad miserandum propenso, lugeat cum lugentibus. Ex eo amoris nostri fidem facimus ubiorem, si in rebus adversis illis succurramus, affectum in illos primum testamur, eoram onera mutuā *συμπαθεία* in nos suscipiamus. ^g *Quoniam affligitur, quin ego affligor? quis offenditur, quin ego moror?* De Ambrofio fertur; *Iacere cum patres cum jacantibus, lachrymari cum lachrymantibus, gemere cum gementibus:* Vir clementissimus in omnem formam se transformavit, ut homines Diaboli fascibus creptos Christo lucrifaceret.

G 2

3. Si

^a Quid sit necessarium ut populus ad auscultandum sit parior; ^b i. Eorum animi demulcendi sunt. ^c Eph. 4. 32. ^d i Pet. 3. 8. ^e Prov. 16. 24. ^f Eccles. 10. 13. ^g 2 Cor. 11. 29.

3. Si *αγαθοῖς*, i. e. Beneficentiā, operā, auxilio, quantum in illo est, cunctos demereatur.
 a *Christus ob ambulabat ἀπεστόλος*. b *Simus beneficī erga omnes*, &c. Christus, pluribus benefaciendo, & eorum affectus in se proclives reddidit, & ex iis multos ad fidem lucifecit. Charitas nostra innotescet famis, pestis, aut alicujus divini flagelli tempore. Hoc nomine celebratur Basilius ille magnus, quod fame grislante, populo in maximā terum penūriā constituto, sua omnia exprimendo, succurrit. 4. Si, in quibus fas erit, ut in iis quæ tam naturā quam usu adiaphora, illorum ruditati se accommodet: nullo negotio suorum animos inescabit, & vel reluctantēs, blandiūs inclinabit, si omnia fiat omnibus. Qui secūs faciunt, in adiaphoris mordicūs tenaces, quantas illi miscent turbas, gregis affectus à se prorsus alienant! Hinc Apostolus, c uēcunque liber ab omnibus, omnibus se servum fecit, ut plures lucris faceret. Factus est Iudei, ut Iudeus, &c. ex legibus ut exlex, omnibus omnia, ut aliquos servaret. Ego per omnia omnibus placebo, non querens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur. Hoc consilio d Timotheum circumcidit, voto se obligavit, se purificavit, ut judæis placeret; cum, hæc omnia nullius momenti esse coram Deo, sciebat. 5. Capter quandoque ansam cum suis convivandi communem; cum illis, ut res tulerit, agat mensam. Fit aliquāndō, ut quæ in animos hominum subrepant de nihilo similitates, quæ desuetudine vitæ exoriantur temerariae suspicione, vel invicem convivium agitando abeant in nihilum. e Hinc Christus, qui ovem Israëlis perditam quæcum venit, non recusavit quandoque etiam cum Publicanis, & peccatoribus cibum capere. Et Gregorius Bonifacium hortatur, Ep. 3. ut cum pres.

a Act. 10. b Gal. 6. 10. c 1 Cor. 11. 16. & 9. 19. & 10. 33.
 d Act. 16. 3. & 18. 18. & 21. 16. e Luc. 5. 30. & 15. 23.

presbyteris, multis vitis irretitis, communem mensam ageret, ut hac ratione ad meliorem frugem traduceret. Plerunque enim (inquit) accidit, ut quos correctio discipline tardos facit ad percipientium veritatem normam, conviviorum sedulitas & admonitio blanda ad viam iustitia perducat. Elegeranter Seneca, Canent nobiscum alii, quia digni; alii, ut sint digni. Interim cavendum, ne ita cum illis commercium habeamus, ut vel inde ex illorum consortio aliquid mali contrahamus; aut aliis scandalo sit, qui exin conjiciant illorum a nobis peccata probari; aut illi in sua nequitia confirmatores evadant. Omnibus sit exploratum, nos cum illis, non nisi ut medicos cum agrotis, congregdi. 6. Omnes quascunque rixas, & iurgia, quæve horum flabella esse possunt, cautè fugiat, qui suorum animos sibi conjunctissimos velit, Pastor. Imprimis, solicite declinet omnes iras cum iis, qui, quod opibus & amicis potentiores, odium haud nörunt deponere. Horum animos si irritaverit; & altius insident vel leviusculæ injuriaz, nec ita facile vulnus coalescit. Pariter, nec cum aliquo hominum ordine, aut cum multitudine in unum conspirante, (modo id salvâ conscientiâ potest) certamen inuenundum.

Animorum hanc conjunctionem qui sartam testam esse velit, 1. Contractus omnes cum suis, in hujus vitæ emolumentis, quos non vel lex charitatis, vel inevitabilis necessitas exigit, studiosè declinet. Quippe hi, cum plerunque contentionum occasio sint, animorum alienationem sensim pariunt. * Hei mihi, mater mea, quod peperisti me in quem intendatur Ius, &c. non dedi mutuum; nec mutuum dederunt mihi, i.e. ab omni litis occasione, quæ humanitùs moveri potuit, supersedi prudens, & tamen unusquisque maledicit

G 3 mihi.

* Jer. 15. 10.

mihi. 2. Si quando cum illis intercedit quodcumque negotium , sive in spiritualibus , sive in iis quæ hujus vita , animum , mansuetudinis thorace munitum , curat . Qui non quaquam etsi sum instrutus , (mihi crede) populi id , pervicax & morosum ingenium , ut vel nimirum cuicunque , nisi ante cavebit , dilem commovebit . Hinc est , a quod omne hoc pastorale munus , μαρτυρίας grano conditum , voluit Apostolus . 3. Illud pastori fixum deliberatumque populi ineptias complures devorare ; injurias , quæ non gravius vulnerant , pro suâ prudentiâ , transilire . Qui secus faciunt , quodvis ἔργον πονῶν projectum arripientes , si in homines litigiosi ingenii inciderint , cœlum & terram contentionibus miscent . Hanc suorum à se alienationem propterea defugiat pastor , quod animi audientium , inimiciis exacerbati , quicquid vel candido affectu dicitur , id omne rapiunt in deterius ; nec enim unquam probatur quod dicitur , cum de affectu dicentis dubitatur .

Secundo , b Ut fœlicius succedat omne cum populo in sacris dispensandis negotium , Deus pastor privatum exorandus . Annon ministri verbi , qui in laboribus assidui , suam omnem ludunt operam arando , serendo , irrigando , nisi cœlitus proveniat incremeutum ? c Non us qui plantat est aliquid , neque qui regat , sed Deus qui dat incrementum . Christus , d Euangelium annunciaturus , subduxit se prius in desertum , ut precibus vacaret , ne apud eos frustra esset ministerium . e Non definam supplicare pro vobis , nec instituere in via optima , & rectissima . f Deprecatio super Israël est , ad salutem , i. e. ut verbum Euangelii , quod illicis , prout occasio erat , annunciabat , reciperent . Idem Apostolus , pro Ecclesiis quas fundaverat ,

ora-

a 2 Tim. 4. &c 3. 15. b 2. Deus exorandus est. c 1 Cor. 3. 7.
d Marc. 1. 35, 38, 39. e 1 Sam. 12. 23. f Rom. 10. 1.

oravit incessanter ; quantò ardenter, in iis fundandis, Dei auxilium implorabat ? Quid ? quod hoc reciprocum pastoris & gregis officium, ut pro se invicem orent. Populi est, Deum orare, ut illa suggerat pastori, quæ in eorum profectum cedant : Pastoris, ut corda hominum, quo verbum medullitù recipiatur, aperiere dignetur, a nec enim arma militiæ nostræ, nisi Deo auxiliante, sunt potentia. Frustra sunt vel doctissimi pastoris juges labores, vel minus instructi profundunt valde ; prout uterque in divino auxilio precibus efflagitando vel remissior, vel attentior. Denique, si, in quibusvis hujus vitæ negotiis, nihil pro voto succedit, cui non aspirat Deus : nunquid verisimile, hoc omnium angustissimum, & difficillimum munus, quo homines ab inferorum clatriss, ad gloriam coelestem traducuntur, posse Deo non opitulante dextrè administrari ? Si tam ardenter flexis genibus preces effudit Petrus, ut nonnisi corpus demortuum exsuscitaret ; quanta vel ab intimo pectori suspiria & preces nos effundere oportet, ut animas in peccato mortuas, exitio æterno devotas, in vitam spiritualem, æternam restituamus ? Atque sic, de iis quæ πραγματευσθω^s in munere pastorali obeundū requiruntur. Sequitur, ut de ejus γραμματi^s dicam.

a 2 Cor. 10. 4.

LIBER II.
DE
DISPENSATIONE
VERBI PASTORALI

C A P . I.

*De publicâ Verbi Prædicatione; & speciatim de
Contextu Eligendo & Interpretando.*

DE Pastorali munere, quod ad ejus *juruvaciar*, videndum. 1º Quotplex. 2º Quæ in eo fungenda confitent. Munus pastorale duplex. 1º Simplex, quod solus administrat. 2º Compositum, quod cum aliis conjunctè. De hoc non est instituti mei in hoc tractatu differere. Simplex est, vel quo os Dei ad populum, vel populi ad Deum. Os Dei ad populum est vel dispensatione verbi, vel administratione Sacramentorum, Quod ad verbi dispensationem advertendum. 1º Quot modis dispensari oportet. 2º Qui huic subserviunt Canones, Dispensari oportet verbum, vel publicè vel privatim: publica dispensatio est principalis, vel minus principalis. Principalis est illa quæ vulgò dicitur verbi Prædicatio.

Prædicatio b verbi est medium gratiæ divinitùs institutum, quo res regni Dei publicè & explicantur & applicantur, ad populi salutem & ædificationem. Dico, est *medium gratia*] ut moralè scil. instrumentum, in cuius cum fide con-juncto

a Pastoralis munenis interpretatio. b Prædicatio verbi,
Quid.

juncto usu efficax est Deus ad gratiam operandam : Sic dicitur esse a potentia Dei cuius credenti ad salutem : est brachium Iehova , Isa. 53. 1. Divinitus constitutum] sic enim à Deo statutum , ut non ipse vivâ voce , non angeli , sed homo hominem ad salutem edoceret . ^b Quacunque laquuti sunt , benè loquuti sunt , cum sc. Mosem qui inter Deum & populum interloqueretur , desiderarent . ^c Profecti docete omnes gentes ; docentes observare omnia qua mandavi vobis , &c. ^d Quo res regni Dei] sic Luc. 4. 43. Res regni sunt Lex & Evangelium. Euangelium , ut quod principale ; Lex , ut ei subserviens , Euangelium , ut quo Christus cuivis sic credenti ut resplicerat , in salutem exhibetur : Lex , ut quæ vel manuducit ad Christum , vel ad illum adductos dirigit . Publicè] primò ratione loci , ^e qui aut publicus , aut quasi publicus esse deber , in quem convenienter quorum corda exsuscitat Deus . 2º Ratione personæ , ut cum ab eo dispensatur qui publicè ad hoc munus segregatus . Et explicantur & applicantur] Quæ dispensanda sunt mysteria recondita , captum hominis ψυχῆς transcendunt , ut intelligentur , explicari oportet . Explicavit f Christus quomodo in ipso impleta quæ in manibus Scriptura . Quæ in genere explicantur , ea nullus ut sibi dicta interpretabitur , nisi cuique prout varia conditio in ejus adificationem accommodentur . ^g Qui prophetat loquitur hominibus ad adificationem , ad exhortationem , ad consolationem . Ad populis salutem] sc. ut à morte ad vitam traduci , remissionem peccatorum , & sortem inter sanctificatos accipient .

Verbum salutis sic publicè dispensaturo ^h duo incumbunt . 1. Contextus eligendus . 2. Tractandus . In contextu eligendo videndum , Quare , Quomodo .

G 5

Obj.

^a Rom. 1. 16. ^b Deut. 5. 27, 28. ^c Matt. 28. 19. ^d Luc 8. 1.
^e Act. 13. 44. ^f Luc. 4. 21. ^g 1 Cor. 14. 3. ^h Act. 26. 19.
ⁱ Contextus certus eligendus est à Pastore .

Obj. a Quare [?] cum ordinariè nec Christus, nec Apostoli contextui se astrinxere? *Resp.* Dispar nostri, & Christi ac Apostolorum conditio. Convenit nobis, utcunque non semper illis, ut contextum sumamus. 1. Quia illis semper aderat in opere ministeriali assistentia Spiritus infallibilis; nobis cum non sic, omnia nostra ad contextum *διόνυσον*, exigenda. 2. Christi & Apostolorum id erat officium, ut principia fidei quibus tota superstruenda Ecclesia, substerrent; nostrum id ut normam credendorum & faciendorum sic positam interpretemur, & in populi usum accommodemus. 3. Quia gentes, quibuscum post Christi ascensum in Euangeliō dispensando Apostolis res erat, Scripturas non agnovērunt. Ex non concessis arguisset quicunque illis contextum proposuerit. Sic Quare; videntum Quomodo.

Pramonendum b id in genere, Contextum semper eligendum, ex quo populo in iis quæ illis accommoda succurramus; id pastori ratum sit, ejusmodi sibi assumere contextum, quo viam muniat ad ea quæ populo necessariò dicenda. Id enim in oculis primò ferendum, quid exigit gregis necessitas: Contextus eligendus, ut medium, quo huic subveniamus. Contextus subserviat populo, non populus contextui, qui illi nullatenus accommodus, alligandus. In contextu eligen-
do expendendum: 1. Quæ populi quem affamur conditio. 1. In spiritualibus, sintne intrà vel extrà, infantes an adulti, stantes vel lapsi, animo docilior an obfirmato, quæ continent apud illos peccata, &c. 2. In iis quæ apud homines distinguunt, sintne divites vel pauperes, sintne urbani vel rustici, sintne ingenio acutiori vel hebetiori, rebusne adversis an prosperis fruantur, cuius

a Resp. ad objectionem quare contextus eligendus sit. b Quo modo contextus debeat elegi.

cujus denique ordinis sunt. 2. Videndum quæ conditio temporum; sunt quandoque tempora lugubria, sunt quandoque letiora; sunt dies vel boni vel mali; nunc à judicis Dei ingrauentibus periculum, nunc Halcyonia omnia. Quæ tempestivæ enunciantur, ea altius animis audientium illabuntur. 3. Pro re natâ contextus desumatur: ut in Sacramentorum dispensatione, in conjugio consummando, in juridicis conventibus, si quando habenda concio funebris, si quando solemnior vel humiliatio, vel gratiarum actio celebrandâ, &c. Concio ex dimidio peracta, ubi contextus vel populo vel negotio, quod in manibus, congruus. Errant hic qui contextum sic eligunt, vel in quo variam duntaxat lectionem venditent, vel in quo florculis ingenii ludant, vel ex quo quæ difficiliora enucleando profundioris scientiæ famam aucupentur, vel in quo multoties se exercuerunt, utcunque nulla sit cum populo ^{spæciosos}. Atque sic de contextu eligendo; Sequitur de tractando. * Dicendum hic quâ Methodo utendum. 2. Quare. De methodo concionandi dicturus, non tantum mihi arrogo, ut cuiquam docendi rationem à quâ non discedat, ipse è concionatoribus minimus, statuam; suo quisque fruatur iudicio. Ego illud unum desidero, ut omnia ad populi Dei ædificationem peragantur, juxta illud, *Salus populi inter concionandum supremâ lex esto.* Sat bene nôrim, ut hominum facies tam multiformes, ut vix una alteri respondeat, omnes tamen seorsum suam habent venustatem: perinde & in multiplici quâ usi sunt doctiores concionandi methodo, quamvis vix una alteri per omnia similis, omnes tamen, si gregis salutem unicè in oculis ferant, summè laudandæ ^b Ut quisque accepit donum, ita aliis in alium illud subministret, ut boni dispensatores varia Deigratia. Absit itaque, ut ex

G 6

10

* Methodus concionandi. b 1 Pet. 4.16.

eo quod dicam, fidieli alicui Christi ministro aliquid deraham, quisque in illâ docendi ratione insistat, quam populum maximè prodesse diuturna illum docuit experientia. Id unum instituti mei est, cùm de officio pastorali mihi necessariò aliquid dicendum, quæ mihi populus docendi compendiaria maxime via videtur, illam rudi minerva exprimam. Methodus autem concionandi tribus hisce circumscribitur. 1. Scripturæ datæ interpretatione. 2. Doctrinæ ex eâ emergentis deductio-
ne. 3. Doctrinæ deductæ accommodatione, Scripturæ interpretatio duo in se complectitur. 1. Sensus scrutinium. 2. Sensus scrutinio indagati propositionem. Sensui a Scripturæ indagando hæc inserviunt adminicula. 1. Scopus ad quem collimat Sp. S. tum libri in genere, tum sectionis è quâ defumitur contextus, attentâ lectione animo figendus; ille sensus maximè probandus qui, ceteris subductis, huic aptissimè conveniat; qui huic repugnat, ille certò rejiciendus. Eò hinc in scopo eruendo impensis elaborandum, quo ex hujus ignoratione errores in re Theologicâ pro-
seminati sunt tetertimi. Absque hoc ritè perspe-
cto, qui sensum affingunt, næ illi erratico cursu feruntur, ut qui scopo utuntur dissoluto sagitta-
rii. 2. Grammatica verborum in lingua primâ
vis & emphasis, tum seorsum, tum in Syntaxi
pensitanda. Habet unumquodque vocabulum suam
quâ continetur sphæram, extra quâm si proten-
das, ei vim inferas. Hunc verborum ambitum,
& quos ei usus constituit cancellos, quicunque
accuratiū cognoscere cupit, ei primo videndum
quo significatu aliâs occurrunt in sacrâ pagi-
nâ, præsertim ejusdem in quo veſamur libri.
Dein & ethnici scriptores, si res tulerit, de justo
verborum pondere consulendi. Atque cùm in
omni disquisitione accuratiōi illud philosophi-
sc.

a Sensus indagatio,

sc. dei ἀγαλητον τὰ ὄρομες passim obtinet, haud committendum ut in Theologicâ οὐρανοῦ verborum examen negligatur. Porro diligentius exquirendum quam, ex syntaxeos ordine, mutuantur verba ἡμερον. Cui enim qui in Grammaticorum castris mediocriter versatus id non compertum, pro disparity verborum ordine, pro temporum varietate, pro multiplici regiminis formâ, vim vocum esti ἡμερωτέον? 3. Videntur, an Rhetorica perlustratio contextui explicando aliquid afferat lucis; hæc pro variâ schematum ratione, vel verba, vel sententias, vel integramp orationem, sive plurium sententiarum accumulationem, intuetur. De his omnibus consule *Illi-*
ricum, de tropis & schematibus. Cavendum hic ne tropum comminiscamur ubi nullus; nec tropum negemus, ubi justa ratio tropicam esse locutionem probat. Multa dicuntur in scripturis quæ, si propriè sumantur, in aliquod præceptum fidei vel charitatis incurvant, aut veritati alicubi dilucidiū traditæ adversantur, aut id quod vires naturæ superat, involvunt; ut quod de Annâ, quæ dicitur ^b non abscedere à templo, sed jejuniis & deprecationibus Deum colere noctem atque diem. ^c Dies hic est decimus quartus ex quo jejunii per manentis nullo cibo sumpto. 4. Logica series diligentius expendatur; hujus subsidio videndum, Quid in quæstione est; Quibus mediis confirmatur; Quam induunt singulæ voces Logicam relationem; Quo ordine argumenta proponuntur; num per χρύσει argumentationis, partes seu λόγια invertuntur; Num suis singulis membris ex primitur integra ratiocinatio, an quâ claudicet. 5. Si locus difficilior scripturæ datae, cum aliâ vel ejusdem libri, vel alterius, suâ perspicuitate translucidâ, collatio instituenda. Revocetur, si fieri potest, locus controversus ad aliquem

Pca-

^a 3. part. cl. ^b Luc. 2. 37. Ag. 27. 33.

Pentateuchi contextum similem; deinde animo prophetas percurramus, ac quomodo illi hanc legis clausulam explicarunt, attente animadvertemus. Sin nullus occurrat contextus, qui ei ~~magis~~, advertendum de quo subjecto loquitur Scriptura in qua difficultas, atque ex eo recurredum ad illa Scripturarum vada in quibus eadem doctrina clariori verborum structurâ traditur. Huic scripturarum collationi cō attentius incunbendum, quod cum omnium sit certissima explicandi ratio, maximam gignit in animo ~~magis~~ ~~magis~~: ut enim in ambiguis hominibus sermonibus quilibet sui optimus interpres; ita in locis scripturæ dubiis, illa cæteris anteponi debet expostio, in qua Scriptura, & glossa, & contextus. Hoc artificio Paulus Judæos Damasci habitantes superabat, & confundebat, Scripturis sc. collatis demonstrans Jesum esse Christum. Est enim *οὐ μέλαιν* verbum archetonicum ab artificiis desumptum, qui si aliquid compingant, singulas partes invicem committunt, ut inter se aliæ aliis ad amissim quadrent. 6. Circumstantiaz loci sensui ejus tam clarum perhibent testimonium, ut qui his ~~αὐτοῖς~~, merito explodendus. Sp. S. qui sapientiaz omnis fons, in eo semper decorum servat, quod circumstantiarum rationem habeat. Accedit, his propterea ambigüè dicta veluti radiis illustrari, quod iis velut individuo nexu adhaerescunt. Haec sic enmerari solent. *Qui*, *Cui*, *Quâ occasione*, *Quo tempore*, *Quo loco*, *Quo fine*, *Quid antecedit*, *Quid sequitur*. 7. Ultimaz analogiaz fidei ratio habenda, ita ut nullus affingatur sensus Scripturæ, qui huic contrarius. Probabile enim id, omnem illam doctrinam quæ ad salutem necessaria, perspicue & sine omni involucro tradi. Si quis igitur ex locis obscurioribus duntaxat novam aliquam, in iis quæ necessario credenda vel

vel facienda, opinionem Ecclesiaz obrudat, non ei auscultandum. Atque sic de iis quæ textui indagando inserviunt. Operæ-premium quandoque hic erit, quod pro pastoris prudentiâ animadver-tendum quoisque expiat, ut Scripturæ præ manibus locum ab hereticorum nostri temporis male sanis interpretationibus, solidè vindicemus. Sequitur sensus quem iugi labore adinvenimus, propositio.

Sensus Scripturæ ^a proponendus, vel ^b ex-
positus, vel ^c analysus. ^b Tum proponitur ^a expositus, cùm sensum ex singularium vocum expositione emergentem aliis verbis integrè enunciamus. Quæ enim singularium vocum ^a membratim discerpitur, ea in unum congregata intellecū facilior. Sit autem hæc paraphrastica expositio; 1. Dilucida, verbis clarioribus & ad cæptum vulgi accommodatis, non novatis, aut quæ apud populum minus increbuere utendum. Illam consecutemur orationis perspicuitatem, ut potius digito ostendere, quam lingua proloqui videamur. Crassior enim plebeculae in sacris percipiendis indoles, malum doctioribus & incognitum & incredibile. 2. Sit succincta & brevis, non sententiarum tractu longiori plus & quo expandatur. Nihil enim vulgi intellecū magis officit, eundemque planè obruit, quam aut periodi in longum extrahet, aut sententiarum, quæ artius constringi poterant, diffusiores ambages. 3. Semina doctrinatum quæ deinceps eruenda in hac paraphrasi hinc inde spargantur. Ita enim audientium animis vim facimus, ut, velint nolint, assentiantur, si illis ex dilucida contextus explicatione doctrina proponenda veluti sponte fluens innotescat.

Sensus ^c analysus proponitur, cùm singula pro Logica relatione in suas partes retexuntur.

Pas-

^a Sensus Propositio. ^b Paraphrasis. ^c Analyſis.

Partitio sensus sic indagati adjungenda. 1. Ut memoriae consulamus, cum quae varii generis, ad certa capita revocentur. 2. Ut in membris vel ad invicem distinctis vel relatis commodior sit doctrinarum deductio. Cavendum vero hic, 1. Ne sub obscurioribus artis terminis, nisi una explicemus, tradantur divisiones. 2. Ne multiplicentur in divisione partes: sint numero pauciores. Turba enim partium tam intellectui quam memoriae audiunt officit. 3. Nulli afferantur divisionis termini, vel quibus deridiculo sint res sacrae, vel quae ingenii ostentationem redolent. Atque haec de sacra Scripturae interpretatione; Sequitur Doctrinæ deductio.

C A P. II.

De Doctrina Deductione, Propositione, Tractatione.

DOCTRINÆ deductio nihil est quam sacra illius veritatis, quae sub contextus ambitu comprehensa, ad populum Dei edificandum extractio. Cum enim Scriptura non in corrice verborum, sed in interiori sensus medullâ posita, non in nuda litera subsistendum, quin eius latentem veritatem impensis rimari oportet. Huic Scripturarum sagaci indagationi fidem facit Christus, ^b & præcepto, cum Scripturas non solum *αγαγέοντες*, sed & *ιπδυγεν* jubet, ^c & exemplo, cum ex eo quod Deus Abrahami Deus, resurrectionis doctrinam concludit. In doctrinæ deductione videndum, Quomodo Deducenda, Proponenda, Tractanda.

Doctrinæ deducendæ duplex ratio, Explicita una, Implicita altera. Explicitæ doctrina deductur, cum in totidem distinctas propositiones axiomati-

^a Doctrinæ deductio quid sit. ^b Joan. 5. 39. ^c Matth. 22. 32.
d Deducendi ratio explicita,

maticè distribuitur sensus loci. Hæ enim membratim propositæ, tot sunt doctrinæ minima manfa, quæ veluti in os populi inserit, ut nutrix, quilibet pastor fidelis. Huie doctrinæ eruendæ rationi convenit ille Scripturarum in Veteri Testamento ad dogmata in Novo confirmanda frequentior usus. Plerumque enim Euangelici Scriptores verba immutant, explicatiū proponunt, sensum duntaxat consequantur. Quod nobis exemplo esse potest, & in sacra doctrina ad populi usum concinnandæ, non verbis quæ plerumque nobis obscuriora mordicūs adhærescamus, sed sensum verbis ad vulgi intellectum accommodatis tradamus; necnon eundem in minutiores particulas ut facilius comprehendatur quasi frustulatum partiamur.

Implicitè verò ^a doctrina eruitur quæ non ^b ^c pñlōr expressa, sed per iostuam duntaxat è contextu argumentativè colligitur. Collectio autem hæc ope & subsidio locorum, quæ in Logica dicuntur Topica, fieri debet; hujusmodi sunt Causa, Effectum, Subjectum, Adjunctum, Distentanea, Comparata, Genus & Species, &c. Hæc autem doctrina extrahendæ ratio ab exemplis Christi & Apostolorum, qui hæc ratiocinandi formâ usi, clare confirmiatur. A minore ad maius ducto arguento, se probat ^b esse Deum Christus, ^c Justificationem non esse ex operibus, arguitur ex veteri lege à Contrario. Qui in doctrina quæ medullitus latet expromendâ solertior esse velit, sit ille in Logicorum campis exercitatiōr. Est reverā cuique, Deo aspirante, suum inditum acumen dialecticum quo multa potest in hoc genere summè laudanda præstare: si verò ad hoc Sp. Sancti donum ars accesserit, quām multò oculatior erit mentis acies! Palmam reliquis

^a Implicita deducendi ratio. ^b Joan. Io. vers. 34, 35, 36.
^c Gal. 3. vers. 11, 12.

quis præripuit Wolfgangus Musculus, præcipue in Commentariis, tam in Psalmos, quam in Evangelium Joannis; ita nemo in conclusionibus è contextu ducendis fertilior, nec in Theologia tyronibus accommodatior.

Interim verò * cavendum pastori, 1. Ut quæ elicit documenta, illorum è contextu sequela clarius sit: Omnem enim illarum flexaniam vim, quam in conscientiis exercent, à Scripturis mutuantur; Nisi itaque cum his pulchra connexione convenire auditoribus palam fiat, perit illorum in cordibus hominum omnis vis vivacior. Huc conductit, ut, quæ doctrinæ profundius latent, illæ omittantur, quæ in propatulo sunt & vulgo obviæ, ex duntaxat desumantur. Annon praetaret multò, cùm quæ hic non nisi obscurè traduntur, alibi cuivis exposita, ea illic potius, quam ubi sic abscondita, proponere? 2. Cum Sylva doctrinæ in unoquoque contextu ubertim succrescit, opus hic singulari prudentiæ ut quæ auditoribus idonea maximè seligatur, quæ illis non perinde accommoda rejiciatur. Qui, huic param attenti, quæcumque se obtulerint documenta, ea promiscuè nullo habitu delectu effundunt, quād illi multa inopportunè dicunt! Est quædam sacræ veritatis cum auditoribus bella ipsæ quois, quæ si cui cordi erit, næ ille animos suorum quasi præpotenti ductu quod velit facile perducet, fœlicius multò hoc omne negotium transiget. 3. Documentorum numero non laboret concio: paucioribus insistendum, ne, dum plura acervatim congeramus, audientium memoriam labilem obruarimus. 4. Ad invicem distincta sint quæ tradimus documenta; non ejusmodi quæ, cùm verbis discrepant, re convenient. Hæc enim in concionibus sacris verbosa βαπτολογia præterquam quod αποθεσθ^o est & fastidium auditoribus parit, &

mul-

* Adhibenda cautions in deductione scripturarum.

multum de honorifica dicentis extimatione detrahit.

Secundò videndum, ^a quomodo doctrina deducta proponenda. Consulendum hic & intellectu & memoriaz auditorum. Huc spectat, 1. Ut doctrina proponatur verbis maximè perspicuis & vulgo notis. Si nihilo seciùs hæret difficultas, explicatio adjungenda tam verbalis quam realis. Si quæ obscurior vocula, si quis terminus quem non affequitur vulgus, aliis explicitur verbis; Ejusmodi complura illa vocabula Theologica quæ à lingua Latina originem reperunt, ut Justificatio, Sanctificatio, &c. Si quæ in re quæ sub vocula significatur sit difficultas, ea brevi explicanda, ut sic distinctius, quod dicitur, percipiatur. 2. Auditorum memoriaz tum consulit pastor, cum contractius sua omnia proponit documenta. Quæ breviter & concisè enunciantur, si absit obscuritas, ea multò facilius in memoria conservantur, nec tam facile excidunt quæ sic in angustum quasi conclusa. Brevis itaque in doctrina proponenda studeat concionator, amputentur quæ non rei quæ sub doctrina comprehensa necessariò inserviunt. Populi & hebes ingenium & memoria lubrica id abundè flagitat.

Tertiò, doctrina ^b quæ rita deducta, perspicue & breviter proposita, dextrè tractanda. Danda hic opera, 1. Ut nonnisi cum necesse fuerit, in doctrina tractanda latius exspatiemur. Quoad ejus fieri potest, omnia brevi concludantur, ne flaccescat animus audientis. Optimè fluit sermo concionatorius, cum res sic transfigitur, ut non largius excurrento tardium oboriatur, priusquam ad Usum accedimus. Et si quandoque necesse erit doctrinam longius protrahere, plura in ejus explica-

^a Proponendi modus quoad doctrinam deductam. ^b Doctrina deductam Tractandi regulæ generales.

plicatione capita consecstari, erit utile; singulis Usum adjungere particularem. Discursus quibus non admiscentur Usus, quo tam voluntas quam intellectus habent quod suum, nauseam creant. 2. Sat erit in doctrina tractanda, si ea tantum assumantur quae eam clare exhibeant intellectui. Propterea enim insistimus & commoramus in doctrina sive probanda, sive explicanda, ut intellectum plenius informando viam muniamus voluntati, & in voluntate affectibus. Rejiciantur itaque quae non necessario desiderantur, ut judicium habeat in quibus certo acquiescat. 3. Summae prudenter erit, si quando periculum ne doctrina in ejus tractatione exrescat supra quod par, ut quae commodè possint ea aut in textuali explicatione præmittantur, aut in Usus illustratione postponantur. 4. Si in doctrinæ explicatione, instantia particularis danda, quæ loci vel personarum peccata peculiaria nominentur. Atque haec sunt generales regulæ quae dirigant concionatorem in doctrinâ tractandâ. Sequitur ut Quomodo tractanda dicam.

Prout autem varia est dogmaatum doctrinallum natura, ita dispar in illis tractandis ineunda ratio. Aliquando dubia duntaxat & probanda, aliquando generalis & explicanda, aliquando Metaphorica & res rei adaptanda, aliquando ambigua & regulis seu cautionibus appositis munienda, aliquando controversa & quæstionis status determinandus. De his paulò distinctius.

In doctrinâ confirmandâ b videndum, 1. Quomodo. 2. Quare. 1. Quomodo. Scripturæ testimoniis & rationibus, si res ferat, doctrina quælibet communienda. Scripturæ testimoniis cavendum, 1. Ne numero tot sint quae memoriam vel tenacem suâ frequentiâ prægravent. 2. Nè par-

a. Regule Speciales. b. Doctrina dubia confirmanda Scripturæ testimoniis.

parerga , & ad id quod cupimus probatum minus apposita. 3. Ne acervatim conglomeremus , nude duntaxat proponendo ; intererit quandoquè brevi quæ citamus . testimonia explicare , rei quæ in manibus adaptare . ^a In Rationibus afferendis videndum , 1. Ne sint inconcinnæ aut ineptæ , hujusmodi excogitandæ quæ è causæ medullâ & visceribus eruantur ; hæ vel invitis assensum fidei extorquent , & intellectum ceteroquin aversum præpotenti ductu quò velint pertrahunt . 2. Ne numero laborent ; ubi magna illarum congeries , & plerumque coincidunt , & memoriam , plus æquo onerant , una aut altera ut plurimum sufficiet , plures non aggregandæ nisi ubi doctrina controversa . Intererit hic quandoque ut quæ contrà objici posse verisimile , ne assensum inhibeant , brevi explicentur , diluantur . Non hic eâ religione astrictum se existimet concionator , ut in unaquâque doctrinâ confirmandâ , rationes necessariò conquerantur ; his quandoque supersedendum . Si sunt Theorematâ de quibus agitur , vel Prima sunt , ut quæ de naturâ Dei , & ejus actibus summis , quorum nulla , saltem à priori , ratio dari potest ; vel sùa perspicuitate pellucida ; operam ludit qui rationibus curiosè indagandis scipsum torquet . Atque sic Quomodo doctrina corroboranda . Sequitur ^b Quare . 1. Ut conscientia auditorum efficacius convincatur , intellectus luce clariori perfundatur ; adficat sine fundamento qui hortatur , objurgat , corrigit , nec antea judicium statuminavit . 2. Quid in sacrâ paginâ frequentius , quâm ut quæ circa controversiam propositiones , eas ad fidem pleniores faciendam rationibus adductis confirmet ? Et si quando doctrina in dubium vocatur , ut in articulis de Justificatione & Resurrectione , sua omnia pluribus argumentis accuratiū concludit

Apo-

^a Item rationibus . ^b Quare doctrina confirm , testim. & ratio .

Apostolus, ut in Epist. ad Roman. ad Corinth. ad Galat. Atque sic de doctrinā quatenus dubia confirmandā. Sequitur ut dicam quomodo quæ generalis explicanda.

Explicari debet ^a doctrina generalis; ut enim aromata dum integra parūm odorifera, si in minutiora conterantur odorem emittunt multò fragrantiores, sic quæ in genere proponit doctrina animum vix leviter afficit, cùm eadem in sua membra disperita in cordibus hominum multò est efficacior. Explicatio doctrinæ est vel fusior vel contractior. Si fusiùs ^b explicanda, propounderanda certa capita, prout maximè expedit populo, ad quæ revocetur totus qui sequitur discursus: cui verò in animo est sic integrum rei naturam explicare, scripturas quæ de eo argumento occurrent hinc inde sparsas in unum colligat; ex iis collectis rei pertractandæ naturam clarius descripdam intuebitur. Rariùs & non nisi cùm necesse fuerit hæc apud Vulgus incunda via. Quandoque verò interfit, modò non omnia quæ dici possint, sed quæ duntaxat iis utilia, consecutemur, & brevitati quoad possumus studeamus. Tractatus fusiores infirmorum ingenia obruant; nec quando ab una parte ad alteram transitur, aut quæ omnium inter se connexio, facilè affequuntur. ^c Contractior illa doctrinæ explicatio usui in primis, ut quæ illam mentis oculis clarius subjiciat. Explicatio est bipartita, vel quoad subjectum, vel quoad prædicatum, ut vel hic vel illic terminus generalis. Multifariam solet doctrina explicari, quandoque ejus membra particularia recensendo, quandoque circumstantias, quæ ei lucem afferant, enumerando, denique conditiones assignando quæ necessariò adsint ut rectè fiat quod fieri dicimus. V. gr. si ejusmodi sit doctrina, *Est justitia*

qua

^a Doctrina generalis explicanda est. ^b Modus doctrinam fusius explicandi. ^c Modus Contractius explicandi.

qua non valet ad vitam eternam asequendam, intererit ejusdem recensere varias species : Vel si sic Amor Dei erga nos in Christo est amplissimus, utile erit circumstantias enumerare quibus exaggerandus ille amor Dei : Vel sic, Deus certò se revelabit ipsum quarantibus, Necesse hic erit ut conditiones adjungantur quæ dirigant quærentes, sic quærere ut inveniant. Infinitus essem si singulas doctrinam explicandi rationes consecraret, faciat quisque pro re natâ, & prout populo expedire animadvertisit. Illud semper fixum maneat, eatenus duntaxat in doctrinâ explicandâ immorandum, quatenus usui & sequenti applicationi viam muniamus.

Tertio, si ^a doctrina sit Metaphorica, enitendum ut quomodo inter se conveniat res terrena & quæ ea adumbratur spiritualis, patefiat. Viz. si ejusmodi sit doctrina Christus est suus quod sol mundo, illud satagendum ut quæ Christi cum Sole similitudo, brevi enarreremus.

Quartò, si ^b doctrina ejusmodi sit, vel ut quam male feriati homines rapiant in deterius, vel infirmiores inde animos despondeant, necesse erit cautions vel regulas adjungere, quæ & hos ne animo labantur confirmari, & illos ne abutantur deterreant; v. g. si sit doctrina de amplitudine misericordia Dei in Christo, sic tractanda est ut non inde arripiant, qui nequissimi, occasionem in suâ nequitia se confirmandi; vel si doctrina de certitudine salutis, ad quam quilibet aspirare tenetur, sic proponenda ut qui eam nondum assediti sunt, aut pro tentationis tempore ejus sensu orbantur, non animo concidant.

Quintò, si doctrina controversa, apicem controversiæ designare oportet. Controversiæ sunt vel Theoreticæ, vel Practicæ. Theoretica illa;

An
^a Doctrina Metaphorica illustranda est. ^b Ambigua doctrina limitanda est. ^c Doctrina Controversa, determinanda est Clarè.

*An quis fideliū potest excidere à gratiā salutari :
Practica verò , An mundo proorsus valedicendum qui
Christo nōmen dedīre . In utrisque status controversia
brevi ponendus , & sic progrediendum sive ad
probationem , sive ad ea quæ obīci solent argu-
menta ἀραιούσικῶς discutienda , sive ad utraq;
prout populi adificatio exigit . Nullæ hīc certæ le-
ges figi aut possunt aut debent . Consilium capien-
dum in arenā . Id nobis cordi esse debet , ut non
nisi coacti ἀνθεμικὴ ἀνθεμικῶς apud vulgus tra-
dēmus : quantum fieri potest omnia διδαχῆς
proponantur , cùm (ut Philosophus) reddum est
index sui & obligi . Sin periculum , ne sanz Chri-
sti oves hæreticorum male-sanis dogmatibus ir-
ritat̄ abigantur , fieri non potest quin in certamen
descendat pastor Euangelicus , ut & nutantes su-
stenter , & stantes confirmet . & errantes revo-
cket . ^a Interim verò religio sit , i. Ne quascunque
hæreses in palastram hanc rostralem refutandas
promiscuè inferamus . Sunt quædam jam olim
intermortuæ , quædam moribundæ , alia à qui-
bus nullum imminet periculum gregi quicunq; ver-
samur . In his ingeniosè evertendis cùm plerique
satis superque attenti , quas oportebat sepultas ,
eas tam gloriose sepeliendo latiū diffundunt .
Abundè satisfacit officio qui errores indigenas
nervosè refutaverit . i. Etiam in his convellen-
dis non quæcunque male-feriati aliquando exco-
gitârunt , nec dum apud vulgus cognita , ea un-
dique corradiat pastor , & populo proponat . Ni-
mia hac diligentia , & populo obeit sapiūs quam
prodest , nam plerumque fit ut qui omnes quales-
cunque adversariorum argutias subtiles , nodos
difficiliores , à diabolo conficta ad veritatem in-
firmandam dubia operosè conquisiverit , non tam
ille suos in veritate agnitā stabilire , quam in an-
cipitem cogitandi curam distrahere solet . Id enim
usu*

^a Cautè procedendum est in heresi prop. & determ.

usu venit; ut quæ ad veritatem vindicandam adducuntur responsa, illa excidunt propterea; cum quæ contraria afferebantur argumenta insciæ plebeculæ animis altius insident. Sat erit si eás tantummodo proponamus objectiones, quæ, cum obviæ & circumforaneæ, verisimile ipsis populum Dei posse à tramite recto abduci. ^a Sic Apostolus, ubi articulum resurrectionis in dubium vocarunt qui male sani, non quæcumque objici poterant sagacius exquirit, sed illa duntaxat quæ apud populum invaluerunt dubia solvit. 3. Per paucorum intra domesticos parietes latitantes errores, non publicè in fidelium cœtibus exagitandi, nisi illos serpendo vires acquirere nobis compertum. Plenumque fit, si illos vehementius persequamur, ut errantium animi incitentur, & hominibns in studia partium divulsis factiones enascantur admodum turbulentæ. Sic Alexander ille Alexandrinus Episcopus, dum hæresi Arianae in angulis latitanti publicis ad Ecclesias literis præmonitoriiis præpropere occurrere voluit, quam extinctam voluit, eam latius deseminavit. Atque sic de doctrinâ deducendâ, proponendâ, tractandâ. Sequitur ejusdem Accommodationio.

C A P. III.

De Doctrina Accommodatione, Usuque tam faciendo, quam prosequendo.

DOCTRINÆ deductæ ^a Accommodationio nihil aliud quam ejusdem particularis applicatio, quæ, pro variâ hominum conditione in Spiritualibus, usus ad cuiusque ædificationem fit. Quæ doctrina in genere duntaxat proponit, hæc cuique velut virium accommodat. Enascitur hæc accommodatio è doctrinâ; à quæ debitâ sequelâ suam omnem quam in cordibus hominum exercet

H

viii

^a *Cor. 15.* ^b *Doctrinæ accommodatio.*

vim precariò sumit. Anima concionis hæc , ita ut inefficax doctrina , vel nervosè conclusa , nisi accedat Uſus. Quod enim Philosophi dicere solent , *Omnis actio fit per contactum*; id in sacrâ praedicandi aſtione vel maximè locum habet , ut Davenantius. ^a Est expansio retis quæ involvit pisces , in particularibus insistendum qui peccatores ad Deum converſos velit , *Rom. 1. 29.* ⁱ *Cor. 6. 9.* In doctrinâ autem accommodandâ oportet uſum facere , uſum prosequi. Videndum , 1. Quot modis uſus fiat. 2. Quæ in uſu faciendo dirigunt regulæ. ^b Uſus doctrinarum qualiscunque ad quatuor capita revocari potest.

Videndum , 1. Numquid à doctrinâ emergit quod c intellectui perficiendo inserviat. Est mens hominis ignara , & docenda: est dubia , & informanda: est veritatis scientiâ imbuta , sed quæ superficie tenus , hæc altius radicanda: est mens erronea , quæ in viam revocanda ; errat autem mens , vel principiis quæ à naturâ depravatâ pululant male sanis , & hæc deducenda ; vel erroribus quibus regulam vel credendorum vel faciendorum distorquet , & hi refutandi ; vel cum de spirituali nostrâ conditione attestatur , & hæc melius instruenda. Qui hanc invadunt errores omni diligentia eradicandi. Siquidem quæcunque in vita consuetudine errata , à mentis errore proveniunt. Qui hanc luce clariore perfuderit , illas Sophisticas ratiocinationes , quas vocat Apostolus ἀνομίας , facile solvet.

Secundò d attendendum num à doctrinâ , quæ præ manibus , aliquid exsurgat quo voluntati & in voluntate affectibus vel languescentibus faces submittamus , vel in præcipitia ruentibus frænum injiciamus. A voluntate id exigit Deus , i. Ut quæ exhibet in Christo bona promptè amplectamus.

^a In i. cap. ad Col. ver. 21. ^b Uſus faciendi in doctrinæ accommodatione. ^c Doctrina 1. quoad intellectum accommodanda. ^d 2. Doctrina accommodanda quoad Voluntatem & Affectus.

mar. 2. Ut quæ nobis bona præstanta proponit, ea cupidè prosequamur: quæ mala vitanda, ea ex animo aversemur. Est intellectus ut scil. in sellâ auriga; est voluntas instar vehiculi: est intellectus ut Rex in solio; est voluntas ut subordinata facultas, quæ, prævio intellectu dictamine, quò vellet hominem impellit. Dispiciendum, quomodo è doctrinâ propositâ, voluntati vel calcar addamus, vel remoram injiciamus: quomodo ejus propendulam naturam blandâ exhortatione huc aut illuc pertrahamus; vel ejus feroce impetus verbis dehortatoriis cohibeamus, alio flectamus. Sunt porro in voluntate affectus, qui id sunt animæ, quod nervi corpori, quod volatili aëre, quod plaustro rotæ, quod velum vento impletum na- vi: inditi hi ut quibusdam quasi stimulis excita- retur animus, qui aliâs torperet, ut truncus ja- ceret. De se anima exit amore & odio. Tanti est in sermone concionario, *Verbum exhortationis*, ut tota verbi dispensatio hoc nomine comprehen- datur. His vel inflammandis, vel comprimen- dis, vel dirigendis si quid inserviat, non id ne- gligendum.

Tertiò, ^a est in homine conscientia quæ, Dei vice, nobiscum excusando, vel contra nos ac- cusando, testatur. Est in conscientia, testimoni- um rectè nobiscum perhibente, serena animi tranquillitas; quæ si absuerit, vita non est vitalis. Ubi enim Conscientia, contra nos testando, dira minabitur, quantæ in animo turbella? ^b *Spiri- tum fractum quis attollat?* Quod in sic vulneratos animo propensior est Deus, liquet. 1. Quod ex eo nobis innotescere voluit ut qui summè laudandus, cum ^c sanat frâtos animo & velut obligat in dolori- bus eorum. ^d Cum eo qui attritus est demissusque spi- ritu habito, ut vivum conservem spiritum demisso-

H 2 rum,

^a 3. Doctrina accommodanda quoad Conscientiam. ^b Prov. 18. 14. ^c Psal. 147. 3. ^d Isai. 57.

rum, &c. ait Dominus. 2. Quod Christum misit ut fractos animo obligaret. 3. Quod spiritus, qui effusus in electis Dei, eo nomine insignitur. b Dabit vobis Pater παρακλητον, i. e. qui consolatur. 4. Quod Scripturæ eo nomine scriptæ, c ut per consolationem spem habeamus. 5. Quod ministris verbi data est lingua eruditissima, ut sciant tempestivè eloqui defessis verbum. 6. Quod cuiilibet mandat Deus ut consolentur eos qui pusillo animo sunt. Undecunque igitur circumspicendum, num è doctrinâ pertractatâ aliquid iis expeditemus solatii.

Quarò, f occurrit totius vitæ consuetudo in quâ quisque dirigendus, corrigendus; utilis scriptura τεως των ειαν, καὶ τεως ιπαρόθασιν. Triplex officiorum genus in quibus homo vel dirigendus vel corrigendus; alia Deo, alia nobis, alia proximo debentur. In his pro variâ eorum naturâ, suos, documenti quod in manibus miniculo, vel instruans vel deviantes corrigant. Atque sic usum facere oportet. Sequuntur quæ dirigant eum regulæ.

Primò, illi feligantur usus qui liquidò è doctrina fluunt & populo conducunt. g Est unaquæque doctrina, pro suâ feracitate, usus multiplicis. Non id commodum, ut in singulos usus excurramus; quandoque non id fert conditio audentium, quandoque huic non illi idonea doctrina. Secundo, usus fiat non in generalibus subsistendo, sed (propt expedit) particularia hominum peccata designanda, singuli hominum astantium ordines compellandi, & pro varietate zatatum, sexuum, discriminanter suum cuique tribendum. Qui omnia generatim proponit, nulli cogitat bonum; qui in particularibus instar,

multo

^a Isal. 61. 1. ^b Joan. 14. 16. ^c Rom. 15. 4. ^d Isal. 50. 4.
^e 1 Thes. 5. 14. ^f 4to Doctrina quoad vitæ consuetudinem ac-
commodanda. ^g Regule doctrinæ accommodandæ.

multò efficaciùs corda hominum percellit. Ter-
tio, qui vel ætate ingravescente, vel dignitate per-
sonæ venerandi, non tam corripiendi quàm hor-
tandi. ^a Reprehensio sc. leni exhortatione conjun-
genda. Ingenium id humanum, ut mavult duci
quam cogi. Habet omnis increpatio aliquid acer-
bitatis, quam nisi aliquantum delinias, irritat pô-
tiùs quàm prodest. Atque sic tam de usu facien-
do, quàm de iis quæ dirigunt regulis. Sequitur
ut dicam, quomodo usum prosequi oportet.

Usum b prosequimur vel applicando vel ampli-
ficando. Primo Applicando. Applicatio est cùm
usus doctrinæ in auditores, examen instituendo,
quousque obtinet, reflectitur. Doctrina & usus
se habent nt genus & species, ab usu doctrinæ ad
ejus applicationem descensus est quidam quasi à
specie ad individuum transitus & progressus. Sic
Zepperus.

Necessaria e hæc. 1. Quòd sic verbum dispen-
sandū, ut de se haberi sermonem intelligent
auditores, ut Deum in loquente agnoscat ^d qui in-
fidelis & idiota, cùm occulta cordis ejus dete-
guntur. Non id assèquitur concionator nisi usum
reflectendo. 2. Id è verbo vitæ dispensato se-
quitur, ut corda malorum excrucientur. Deo
prophetæ dicuntur e torfisse terræ incolas. Illud A-
chabum male habuit, quod f semper de illo non
bonum, sed malum prophetabat Michæias. ^e Non po-
test terra hæc sustinere verba prophetæ, ait Ama-
ziah. ^f Repleti sunt omnes quis audierunt excande-
scentiâ; cum sc. se correptos senserunt. ⁱ Audien-
tes hæc, cum sc. verbum applicando illos com-
pellavit, findebantur cordibus suis, & stride-
bant dentibus in ipsum. An non sic ubi non ap-
plicantur quorum usus fit? Vel quis nequissimus
ejusmodi concionem ferret quæ generatim om-

^a 1 Tim. 5. 1. ^b Usus prosecutio sit 1. Applicatione ^c Ap-
plicatio eur necessaria. ^d Matth. 21. 45. ^e Cor. 14. 25. ^f Apoc. 11.
v. 10. ^f 1 Reg. 18. 8. ^g Amos. 7. 10. ^b Luc. 4. 28. ⁱ Act. 5. 33.

nia tractat, commonstrat duntaxat quid faciendum, quid non. Id duntaxat illis grave est, ut cui ferendo non sunt, cum illorum vita consuetudinem scrutamur, ex illorum dictis, factis, eos esse filios iræ, gehennæ obnoxios, clare evincimus. ^a Id Sacerdotum corda quasi disseculit eosque in rabiem adegit, quod eos sanguinis Christi effusi reos peragebant Apostoli. 3. Necessaria est usus applicatio, quod doctrina & usus sunt tantum instar remedii quo possunt qui perdit recuperari. Non valet autem remedium, sive in animi sive in corporis vulneribus curandis, nisi accedat ejusdem applicatio. Atque sic constat quod necessaria. Sequitur ut dicam, quomodo progreendiendum in usum ad auditores reflectendo. ^b Revocentur auditores ad examen, num in illis efficax fuerit quem fecimus doctrinæ usus. Advertendum hic, 1. Cum multis modis usum non fieri contingat, ubinam, vel quo in genere defecus. An in eo erretur, quod adhuc in ignorantia haerent, quos multoties edocuimus; vel in elementis adhuc subsistunt, qui pro tempore adultores esse poterant: vel ex insitâ pravitate oculos adversus veritatem occludunt; vel pertinaciter adhaerent sive erroribus, sive quibuscumque malefanis principiis; vel denique blandiantur sibi, cum credunt se regenitos qui non, resipiscentes vel credentes qui non: An porro ad quæ vel hortam vel dirigimus bona fiant: Quousque prævalent verba hortatoria, directoria, reprehensoria, consolatoria: Dispiciendum sedulo, num illa flocci faciant, quisque nihil secius facit quod retum in oculis suis: Consolationes Dei avertentur: 2. *Texum erga* sive indicia è consuetudine vita desumpta proponantur. Horum adminicculo tales esse vel non, talia facere vel non, ad quæ hortam vel dirigimus, certis argumentis evincendum,

^a Act. 5. 28. ^b Applicatio quomodo fiat.

dum. Id necesse , ut , quocunque in genere auditores culpamus , id palam faciamus quôd jure culpandi. Intererit hic quandoque per modum διαλογισμὸς cum iis sermocinari , ac si quæstiones illis proponeremus , atque ex ipsorum vel dictis vel factis , quæ ipsis aliisve manifesta responsa , quæ eos constituant reos , eliciamus. Atque sic docuimus quomodo progrediendum in usum ad auditores reflectendo.

Sequitur * ut dicam quomodo amplificandus. Nempè , primò Scripturam unam vel alteram adducendo , quæ usum corroborent. Modò vel errore pernitoso liberandi auditores , vel cardinale id sit ad quod hortamur officium vel à quo avocamus vitium , vel denique gravius laborat gemebunda conscientia. Secundò , Prout in eo quod magni emolumenti bonum voluntas vel languescens jacet vel ad malum præceps ruit , ita conquirienda argumenta vel ἀπορητικὰ vel διπληπολικὰ. De his , quod ad domicilia argumentorum generalia , Rethores nec non Dialectici consulendi : illi ab-honesto , utili , necessario , possibili , &c. suadent : hi à causis , effectis , subjectis , adjunctis , minori vel majori , à contrariis , &c. argumentantur. Tertio , media , vel interna , vel externa , vel utraque , quibus efficiant quæ docuimus sive ad quæ hortamur vel dirigimus auditores , possunt adjungi. Animum plerumque despondent auditores , eò quod clam illis est quomodo quod peragendum incumbit efficiant. Intererit hic quandoque radices malorum undè pululant designare , iisque extirpandis remedia idonea subtexere. Quartò , quæ remoram injicant verbo vel exhortationis , vel directionis , vel consolationis , ea & exquirenda & amovenda. Nec enim in intimos animi recessus penetrant sive sua-
siva sive dissuasiva , nisi quæ assensum inhibeant

H 4

nul-

* 2. Usus prosecutio fit amplificatione.

nullius momenti esse constabit. Sic Christus, *Iohannis* 5°, à vers. 31. ad 40. diluit objectionem. Quintò, Casus conscientiæ quandoque ex iis quæ edocuimus emergunt. Hi, si non per paucorum duntaxat sed plurium aut sunt aut esse possunt, publicè solvendi. Pastoris laus non minima quod suorum animis quoad ejus fieri potest scrupulos eximat, ut habeat in quo certò acquiescat qui è fratribus vel infirmior vel abjectior animo est. Sic, dico, potest usus amplificari, atque, quando id expediat, penes esto pastoris prudentiam. Alia atque alia ineunda via, ut vel doctrina vel populi conditio varia; consilium capiendum in arenâ: nullæ hic leges certæ imponi aut possunt aut debent. Hæc tria duntaxat attexam quæ in methodo hâc concionatoriâ cordi esse debent pastori.

1. Jucundâ quâdam varietate animos auditorum reficiat. Non sic in unâ concionis parte immoretur, ut vel benevolè affectis tedium oboriatur, vel quæ æquè necessaria amputentur, aut festinantiū quâm par tractentur. 2. In argumentis cuiuscunque generis, sive intellectui, sive voluntati, &c. inserviant, certandum non numero, sed pondere: quæ invalida, iis quæ firmiora detrahunt. 3. Ex iis quæ reverâ pondus habent, diligendum quæ imprimis accommoda, verisimilia quæ animos audientium afficiant. Sumus nos concionatores ut pescatores, quibus non id sat quod escam adhibuerint, sed quæ pescem, ut cui accommodatur, allestura. Non pes calceo, sed calceus pedi, adaptandus: non populus concioni, quod ad methodum docendi, conformari debet; sed concio populo. Haec tenus de methodo concionandi. Sequitur ut dicam, quare hâc intendum.

C A P. IV.

Cur Methodo superius declarata uti conveniat?

PRIMÒ, modus hic docendi videtur præscribi,
^{2 Tim. 4. 2.} *Prædicta sermonem*, i. e. ut ex-
 geticè se interpretatur Apostolus, *argue*, *ob-
 jurga*, *exhortare*, *cum doctrinâ*. Substernenda do-
 ctrina ut fundamentum totius ædificii, huic super-
 ponendæ, ut *textum*, *objurgationes*, *exhortatio-
 nes*, &c. cap. 3. 16. *Scriptura utilis est ad docen-
 dum*, *arguendum*, *ad corrigendum*, *ad instituen-
 dum*: Illa scripturas pertractandi ratio est maximè
 commoda quâ illarum usus fit ad fines quos desig-
 gnavit Spiritus Sanctus.

Secundò, Praxis tum Prophetarum tum Christi & Apostolorum hanc docendi rationem præmonstravit. Annon prophetæ, quām ex lege hauserunt doctrinam, ex eâ populum docebant, redarguebant, corrigebant? Annon Christus, quām ex lege & prophetis sumpserat, doctrinā, redarguebat quā apud Judæos invaluerant five peccata, five errores, omnia sua illorum quos affatus est conditioni accommodavit? Apostolorum vero id erat, ut Christum & probarent & testificarent esse Messiam promissum; & porro ut illum fide amplecterentur, eoque dignè ambularent, cunctis persuaderent. Annon vero thesis illa *Doctrina*, hæc altera *Usus* loco? Hanc populum Dei instruendi rationem per omnia secula valuisse testatur Scriptura. *Deut. 1. 1, 2, 3.* Doctrina proponitur, quæ explicitè sic, *Dominus se bonum exhibuit Israëli*; tractatur hæc doctrina inductione particularium. Usus fit, c. 4. 1. *Nunc ergo, Israël, attende ad statuta iudiciaque*, &c. Usus pluribus argumentis æquiperit, quæ hinc inde sparsa, urgetur. Si *Ios. 24.* In Epistolâ ad Roman. proponitur doctrina de justificatione ex

solâ fide in Christum: variè trahatur: usus fit in cap. 12. vers. 1. &c. In 1. ad Cor. cap. 15. doctrina de resurrectione mortuorum tractatur; usus infertur vers. ult. Epistola ad Eph. & Coloss. utraque complectitur Doctrinam de Christo, ut nobis ad salutem efficaci; & Usum, ut propteræ sanctorè ambularent.

Tertiò, hæc docendi Methodus maximè efficax in cordibus audientium, utpote quâ particuli modo singula illorum malis adaptantur. Aut non percipiunt, aut oculos occludunt adversùs ea quæ in genere duntaxat enunciantur; corda non afficiuntur usque dum singulorum errata, quasi oculis subjiciuntur. Rei peragantur qui audiunt.
^a Vos crucifixisti Dominum gloria, & Act. 17. 23.
 Vos ignorantes Deum colitis. Sic conscientiæ hominum maximè expergefiunt.

Quartò, illam docendi rationem consecutari oportet cui populus Dei justis de causis assentitur.
^b Spero nos in conscientiis vestris manifestos esse. Cum Conscientiæ auditorum alicui docendi generi amplius perhibent testimonium, non id negligendum. Populus autem Dei ingenuè fatetur se hac ratione proficere in primis: & quod singula distinctius comprehenduntur, & tenacius in memoriâ conservantur: & denique quibuscumque eorum necessitatibus commodius subvenitur. Ita dispensator bonus potest hac docendi Methodo dare cuique dimensum suum.

Quintò, advertendum & illud, quod non nisi seculi impietas huic docendi Methodo infensior esse solet. Homines qui luxu, avaritiâ, superbiâ, immundicie quasi cooperti, facile ferunt conciones quæ intellectui informando duntaxat inserunt. Sunt ejusmodi conciones, in quibus putrida audientium ulcera minùs contreditantur, edentula; Missæ Pontificiæ in eo non dissimiles, quod

^a Act. 2. ^b Cor. 4. 11.

quod minimè mordent. Horum crudis vulneribus si verbum particulari ratione accommodavoris, si illos quasi reos coram Dei tribunali sistas, quād indignabundi fremunt, tumultuantur! Certe à Deo est illa docendi ratio in quam tanto impetu insurgunt qui nequissimi; illa non à Deo ad salutem quæ in peccati veterno obdormiscentes nullatenus expergefacit.

Ultimò, quandiu viguit in Ecclesiâ hæc concionandi Methodus, quâ ad vitia extirpanda, errores resellendos, ad affectus concitandos, seu in ordinem revocandos, ad vitæ emendationem, Scripturarum usus siebat. Antichristus Embryo duntaxat erat. Factitatum hoc Chrysostomi, Augustini, & reliquorum patrum temporibus, ex eorum enim Scriptis facile esset demonstrare hanc concionandi Methodum, utcunque crypticè latenter. Tum demum ad suam æxum pervenit ille homo peccati, cùm Scholastici subtiliter disputando lascivierunt, in argutiis toti erant, qui optimè meriti non nisi intellectui suas concinnabant speculationes, cùm denique fraterculi non in id incubuere ut populi peccata detegerent, redarguerent, sed fabulis datâ operâ, ut plebem in errores abducerent, confictis, suas omnes referiebant conciones. Atque sic & de Methodo concionandi & de rationibus quibus astrictur. Hæc est illa publica dispensatio Verbi quæ Principalis, sequitur quæ minus Principalis.

C A P. V.

De publicâ Scripturarum Interpretatione, & Catechesi.

Illa minus principalis verbi Dei dispensatio, quæ nihilo seciùs publica, vel est ἡ δημόσιαν καὶ ἡ δημόσιαν. Illa, quâ quæ occurruunt in Scripturis

H 6

• Publicæ Scripturarum Interpretationis Necessitas.

ris loca difficiliora brevi explicantur: Hæc, quæ summa religionis capita ad captum vulgi, quantâ fieri potest perspicuitate, proponit. Illâ consulitur adultis, hâc infantibus in Christo. Tale debere esse in quâlibet Ecclesiâ exercitium, arguitur. 1. A difficultate, quæ in Scripturis ubique obvia. Plurima occurunt loca salebrosa, in quibus hæreat necesse vel qui nasutior. *Intelligis quæ legi?* ait Philippus ad Eunuchum. *Qui possum,* inquit, *nisi qui mihi praeierit?* Act. 8. 30, 31. Mosaicæ Ceremoniæ, Canticum Salomonis, visiones propheticæ, Liber Apocalypticus, annon inter legendum, ut populo usui sint, interpretis lucem efflagitant? Tam in Euangelio, quam in Epistolis Pauli, multa occurunt difficilia quæ interpretis operâ enodanda. 2. A periculo, quod legentibus imminet, sensum alienum affingendi. Pontificii propterea Scripturarum in lingua vernacula lectionem populo subtrahunt, quod in id pronus quisque ut rapiat in deterius plurima. Quæ in Scripturis ^a difficilia intellectu indocti parumque stabiles detorquent suo ipsorum exitio. 3. Interpretationem eorum, quæ non assèquitur intellectus, ut medium ex quo populus adificatur supponit Apostolus. *b Major qui prophetat quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur, ut Ecclesia adificationem accipiat.* Formula loqendi obscurior æquè impedit intellectum ac lingua ignota, non adificatur qui auscultat, nisi quæ leguntur brevi explicentur. 4. A constitutione Ecclesiæ Judaicæ hoc liquet, ubi fuere γραμματεῖς, νομικοὶ, νομοδιδάσκαλοι, quorum id munus, ut contextum Scripturæ explicarent, nodos solverent, quæstiones arduas elucidarent. Talis fuit Ezra, *Scriba promptus in lege Mosis,* Ezr. ^c 6. Christi temporibus dicuntur Scribari sedisse in Mosis Cathedrâ, ut qui *Mosis Legem populo enarrârunt.* ^d *Legem Dei expla-*

^a 3 Petr. 3. 16. ^b 1 Cor. 14. 5. ^c Matt. 23. 2. ^d Nehem. 8. 9.

explanatè legebant, & exponendo sensum, dabant intelligentiam per Scripturam. Huic consonat Christi praxis, ^a qui privatim omnia discipulu suo incepit. ^b Interpretabatur que in omnibus Scripturis de ipso scripta sunt. ^c Fides, resipiscientia, & quæcunque spiritus dona salutaria fundantur in uberiori rerum divinarum scientiâ. Ita est intellectus lumine supernaturali perfusus, ut janua per quam subintrat, qua voluntatem & affectus suaviter inclinat, salvifica gratia. Vera Christianorum incrementa sunt, cum proficiunt in agnitione & intelligentiâ, deinde in charitate, ^c Charitas vestra redundet magis atque magis in omni cognitione & intelligentia. ^d Omnis operu boni fructum proferentes & crescentes in cognitione Dei. Nulla autem expeditior ad rerum divinarum scientiam acquirendam via, quam Scripturarum inter legendum interpretatio. Testatur hoc universa fidelium natio, quod nullatenus qui adulti in Scripturis intelligentis promoventur magis, quam ejusmodi contextuali explicatione. Plurimas expedit difficultates, ingentem parit in animo, dubia solvendo, πληρωματα, ad quæ enucleanda non pertingit, qui non nisi gradu testudineo progreditur, Sermo concionatorius.

Danda e' verò hic opera. 1. Ut contextualis hæc expositio sit succincta, modo non obscura, quoad fieri potest contracta. 2. Ut non, in locis difficilioribus, enumerentur variæ interpretum sententiæ, sed quæ nobis, maturo judicio omnis probantibus, probabilior videtur. 3. Ut non divisiones multiplicando populi memoriam obruamus. Potest esse brevior summorum capitum analysis, at non singula in minutias conterenda. Methodus quæ per χρύψιν latet ostendatur, formulæ loquendi obscuriores explicentur, distincta quibus pro-

^a Mar. 4. 34. ^b Lue. 24. 27. ^c Calv. in 1. Phil. 9. ^d Col. 1. 10. ^e Regulæ pio explicatione scripturarum.

probatur quod in manibus argumenta indigentur. Remoram injicit, nec populo ita prodest, singulis apicibus insistere, artium vocabulis quæ vulgo incognita obtenebrare, quæ explicanda suscepimus. Atque sic de illâ verbi dispensatione quæ ερμηνεύσεις, sequitur quæ καληγένεις.

Hæc illa a docendi ratio quâ rudes in Christo inchoantur, & quæ vocatur Lac, *Hebr. 5. 12.* Hæc accommodat se pastor aut iis qui prorsus ignorati, b aut qui saltem infantes in Christo.

Talem in unaquâque c Ecclesiâ debere esse erudiendi formulam, constat, 1. Quod obtusum populi ingenium, aliis docendi rationibus impar, ejusmodi elementariam docendi rationem efflagitat. Ita qui elaboratas doctrinæ morum in articulis fidei fusiūs enarrandis lucubrations frustrâ audiunt, in Catecheseos veluti minimis mansis ad salutem enutriuntur. Hanc populum docendi rationem subinnuit propheta, *Præceptum præcepto, &c. delineatio delineationi, paululum hic, paululum illuc* fuerit additum. Illam docendi rationem vult propheta, quâ utuntur ludimagistri, qui non sua præcepta acervatim infundunt, ne forsan infusa superfluant, guttatum & sensim quæ docent instillant; perinde non in eo acquiescant pastores quod frequentes in concionando, quod quæ aggrediuntur accuratiūs pertractant, interim in docili suorum ingenio catechetica institutione hand omnino consulunt. Qui infanti cibos apponit integros, quos non frustulatim disperdiendo prius paraverit, operam ludit; perinde qui sua omnia fuso dicendi genere proponit, n̄ ille latrem lavat: eò quod audientium minus capacium ingenia obruit. Serendum humi, & cum suis quasi balbutiendum, qui sua rudioris plebeculæ animis consignata velit. Propheticum illud vocabulum,

^a Publicus Catecheseos usus. ^b *Hebr. 6. 2.* ^c Necessestas Catecheseos.

bulum, *Stillandi*, hoc ipsum denotat, nec enim aliud est stillare, quam guttatum & minutatum in animos auditorum influere. 2. Methodus illa, quæ res Theologicæ digeruntur, necessariò ejusmodi formulam exigit. Quæcunque in Theologiâ occurunt vel sunt principia, vel à principiis orta: a vel sunt elementa initii eloquiorum Dei, vel sunt ejusmodi quæ iis superstruuntur. Qui concionantur, ut plurimùm ea tractant quæ te-^ati, rariis quæ fundamenti: Catechistes est qui mera & sola principia populo proponit. Quam verò hoc absonum, ut ad ea se recipiat, pastor, quæ, à principiis cùm fluunt, illa supponunt, illa negligat quæ reliquis instar substrati fundamenti. Fœlicius malto succedet hoc omne negotium pa-
storale, si quando saltem pari jugo incedant tam Catechetica quam Concionatoria instruendi for-
mula. 3. Varia eorum, qui in Ecclesiæ gremio sunt, conditio hanc erudiendi rationem vendicat; nec enim illic solùm adulti & perfecti reperiuntur, non illic patres & robusti in fide solùm, sed rudes sermonis justitiae, ut qui infantes, infirmi in fide, sunt agnelli qui in sinu portandi. ^b Hic se accommodare debet pastor & illorum infantiarum prospicere, ut lacte natriantur qui solidi cibo impares. Cùm tam hi quam illi Christo chari, utrisque pariter consulat fidus pastor. 4. Capita Catechismi enumerantur. Hebr. 6. 1. Non jaciens iterum fundamentum, tum resipiscens, &c. Quorsum in unum quasi compingeret Apostolus articulos Catecheticos, nisi tale incumberet pa-
stor i officium? Nec enumerat solùm, sed se ejusmodi ordinem religiosè observasse insinuat. 5. U-
berrimus, qui ex Catecheticâ institutione, Eccle-
siæ accreverit profectus: nec enim aliâ quæcunque viâ apud ignarum vulgus magis promovetur Eu-
gelium, quam hâc instituendi formulâ. Vel pon-
tificii

^a Hebr. 5. & 6. 1. Esa. 44. 11. Hebr. 5.

tificii id agnoscunt, qui regnum suum nullatenus & quæ convulsum conqueruntur, ac rudiores in principiis fidei Catechizando. Plusquam probabile, illam docendi formam à Deo esse, cui tam secundo proventu afflaverit. Quod ad Catechizandi rationem attinet hæ observandæ regulæ.

Primo, duplex & sit Catechismi formula; hæc contractior, quæ memoriâ & ingenio infirmioribus ediscenda; illa fusior, quæ ab iis qui dotibus amplioribus imbuti sunt exigenda. Discriben hoc religiosè observandum, ne, dum pensum cui impares sunt imponimus, animos despondeant illi; néve faciant quod in se hi, cùm infra quod possunt ab iis queritur.

Secundò, non assumenda in Catechizandi formulam, nisi quæ principia fidei, eaque ad salutem absolutè necessaria. Si plura accumulemus, periculum est ne populi indocile ingenium obruamus, & lubricam memoriam plus & quo oneremus.

Tertiò, in Catechizandi formulâ cavendum, ne responsa in longum extrahantur. Multum condūcit rudiorum fragili memoriæ, ut omnia breviter, modò dilucide, concludantur.

Quartò, in suas classes digerantur Catechumeni. Aliquando hi ætate proventiores, illi juniores, cavendum ne hos, coram illis Catechizando, probro exponamus: aliquando hi subrustico pudore immodico à publicâ fidei professione absterrentur, cùm alii intrepidè quæ comprehendunt eloquantur; his saltē ad tempus parcendum. Hoc omne negotium sic transigendum, ut nulli incutiatur pudor, nullus aliis ludibrio sit.

Quintò, non in eo acquiescendum pastori, quod fidei principia memoriter recitare valeant; danda opera ut ritè intelligent, quæ enunciant. Id poscendum, ut aliis verbis reddant quod in Catechismo

chismo proponitur; ab illis quærendum, quid verba sibi volent. Nihil inter Psittacum & Catechumenum interest, ubi forma duntaxat verborum recitatur. Atque sic de publicâ verbi Dei dispensatione sive principali, sive minus principali; sequitur illa quæ privata.

C A P. VI.

De privata verbi dispensatione Pastorali.

Pastor a tenetur ex officio etiam privatim dispensare verbum. Primò, quod Dominus Jesus, qui pastorum princeps, in id studiosè incubuit, ut omnem arriperet verbum privatim dispensandi occasionem. Quandoque dubia solvebat, quandoque peccantes redarguebat, quandoque segnescentes cohortabatur, aliquoties pro re natâ aliquid, quod in astantium ædificationem cederet, enunciandi ansam captavit: ut *Luc. 14. 2.* Apostolus de se testatur, b quod Ephesios tam domatim quam publicè docuerat; animadvertebat scil. publicam doctrinam quasi in aërem evanescere nisi privatis admonitionibus, & colloquiis adjuvaretur. c Disputabat quotidiè in foro Apostolus, cum iis qui ipsum adiissent. Nobis d quomodo unumquemque vestrum tanquam pater liberos suos hortabamur, consolabamur. Et si falsi doctores e in domos viduarum, ut seducerent, irrepserent, annon qui orthodoxi parem adhiberent diligentiam? 3. Gregis necessitas varia necessariò postulat ejusmodi privatam verbi dispensationem. Multa sunt ad quæ publica prædicatio non pertingit, multa quæ non expedit publicè proponi, multi qui publicam reprehensionem haud ferrent, privatam æqui bonique consulerent, sunt denique complures, quos Deus à publicis conuentibus seclusit, qui.

a Privata verbi dispensatio, necessaria. b Act. 20, vers. 20
c Act. 17. 17. d 1 Thes. 2. 11. e 2 Tim. 3. 6.

quibus nihilo seciūs suis temporibus verbum salutis distribuendum. Hinc Calvinus sic: *Hanc excusabilis est eorum negligentia, qui, habitā unā concione, quasi pensum solverint, in reliquum tempus secure degunt, ac si in templo vox eorum esset inclusa, cum inde egressi prorsus obmutescunt.* Et Bucerus.
^a Non satis est pastori concessionem habuisse, sed, in modum seduli & fidelis imperatoris, dies noctesque praefectum plebi Dei oportet circumspicere, sollicitè occasionem captare, nihil intentatum relinquere, quo dolo, quâve virtute, captas à Satanâ mentes Christo afferat, regnique Dei pomæria proferat. Et Zepherus: *Si quispiam Ecclesie ministrum suarum rerum & partium egregiè sategisse existimat, quando concione è sacro suggerito perfunctus est (quemadmodum sanè hac plurimorum opinio est & persuasio) na vehementer ille fallitur.* Videmus sanè agricultas nequam cessare aut conquiescere agro stercorato, & feminæ sulcis commisso, sed quotidiè ferè inspectatione & sollicitis oculis observare, an semen agro datum germinet, an herbæ, cardui, lolium, aut zizania segetem obducant & suffocent, &c. quibus & id genus multiplicibus incommodis magno studio, curâ & laboribus medentur, ne omnis, quem agro & semini impensum impenderunt, labor ipsis pereat, adeo ut nunquam sibi inducias faciant, donec segetes demessa & in horrea congregata sint. Quare ab agricultis illis rusticis vinci se hic paterentur qui spiritualia seminant? Videndum de hâc ratione verbi dispensandi Quando & quatenus tenetur pastor, nec non quomodo differt hâc ministerialis dispensatio ab illâ qua Christianis omnibus incumbit. ^b Quod ad primum, tum justa occasio est, ^c Quando ab illis accersemur. ^c Sic præscribit Apostolus, ut sc. pro iis preces fundamus, aut eos prout eorum conditio exigit, vel consolemur, vel dirigamus, vel

^a In Matth. cap. 10. ^b Quando necessaria sit verbi dispensatio. ^c Jacob. 5.

vel porro iis in re aliquâ spirituali usui esse possimus. 2. Cum illos compertum est , utcunque non exigant , ope tamen nostrâ pastorali admodum indigere, ut vel alicujus peccati admoneantur; vel alicujus erroris convincantur , vel ut iis segnescientibus quasi faces submittamus. 3o Quotiescumque res tulerit , ut cum iis cōgrediamur , in id incumbendum ut unicuique quod suum est sapienter accommodemus , habeat quisque quod ei convenit verbum sacrum. 4o Si querat quis , ^a Quatenus tenetur pastor ad privatam verbi dispensationem. Primò , eatenus duntaxat privatim dispensare verbum obligatur, quoad per publicum ministerium , aut per ea quæ ei necessariò inserviunt , licebit. Cum utraque simul consistere non possunt , privata publicis cedant. Secundò , cum dispensatio verbi quæ privata inidoneum redditura est pastorem , qui toti gregi officium debitum præstat , tum ab ea cessandum. Viz. Grassante peste vel quovis morbo contagioso , liber est à vinculo privatim dispensandi verbum pastor , eò quod hâc ratione se reliquo gregi ineptum redideret. Tertiò , tum à privata hac dispensatione solvit pastorem Deus , cùm non nisi cum aliquâ mali specie præstari potest. Prudenter se gerat pastor , ita ut , si quando necesse , ut privatum commercium habeat , cum iis quibus verbum privatim dispensandum , honesta vel coram hominibus procuret , nullam mali vel leviorem suspicionem præbeat. ^b Intererit hîc adjungere sibi de vicinis comitem , qui sux cum illis consuetudinis testis fit. 3. Quod ad tertium attinet , dicimus , quod pastoralis hâc verbi privata dispensatio in eo discriminatur ab eâ quæ singulis incumbit Christianis , 1. Quod quilibet pastor in verbo dispensando sive privatim sive publicè est legatus Christi , cui postestas

^a Quatenus sit necessaria verbi dispensatio. ^b Quomodo differt dispensatio privata pastoralis , ab illâ quæ Christianis omnibus est communis.

testas clavium ita demandatur, ut cuius peccata remittit, remittuntur; cuius retinet, retinentur in coelis; non sic privatus quispiam, quicquid hic dispensaverit non authoritative facit ut in nomine Christi, sed duntaxat ex lege charitatis, quâ frater fratri obligatus. 2. Quilibet pastor, si quando verbum suis vel privatim annunciarerit, id ex pastorali vinculo facit, qui eorum curam in Domino suscepere, iis invigilare tenetur ex speciali vocatione; non sic privatus, qui si quem admonuerit redarguerit, &c. hac omnia praestat officia vi generalis Christianorum omnium vocationis. Atque sic de verbi dispensatione qualcunque. Sequitur ut qui hunc subserviunt Canones adjungam. Canones hi sunt vel generales vel speciales. Generales edocent, 1. Quoties verbum dispensari oportet. 2. Quid è verbo maximè dispensandum. 3. Quomodo dispensandum. 4. Quid cavendum.

C A P. VII.

De Pastoris diligentia & assiduitate in dispensatione verbi.

Quod a ad primum sc. Quoties. *Can. I.* Arripienda quæcumque se obculerit occasio verbum Dei publicè populo dispensandi. Tum verò se offert occasio, cùm vel ex Ecclesiastum præscripto, vel ex mutuo pastoris & populi consensu, conventus sive ordinariè sive extraordinariè habendi. Ordinariè sive diebus Dominicis, tam vesperi quam manè, sive hebdomatim, ut semel vel bis per septimanam. Extraordinariè, ut cùm baptismus administrandus, cùm vel nuptiaz vel defunctorum exequiaz celebrandas, vel, pro re natâ, aut panegyrica de accepto beneficio com-

^a Arripienda est quæcumque se offert occasio verbum publicè dispensandi.

commemoratio instituenda, aut dies aliquis precibus & jejunio sanctificandus, &c. Verbum autem dispensari dicimus vel per modum κατηχουσίας, vel ἀπαντήσεως, κατηγορίας. Id commodum, ut nunquam conveniat in unum Ecclesia, quin aliquid impertiat diligens pastor quod ei cedat in ædificationem.

(Quare) Talem in verbo adhibendam diligentiam evincimus. 1. A præcepto Apostolico ^a Praedica sermonem, insta tempore, intempestive; i.e. ut omnem arripiens verbi dispensandi occasionem. Hoc jam olim prædictum propheta, custodes Ecclesiæ præficiendos, ^b qui totâ die & totâ nocte jugiter non racterent. Sic factitatum à prophetis qui à diluculo indefinenter elocuti sunt, Ier. 26: 5. Sic à Christo, ^c qui interdiu docebat in templo, ad quem populus diluculo veniebat ut eum audiret. Quotidie in templo vobiscum fui. Ab Apostolis. ^d Quotidie templo & domatim euangelizant Christum. Quotidie differebat Paulus in scholâ Tyranni cuiusdam. Exponebat regnum Dei à manâ usque ad vesperam. Etiam his in eodem die fuit verbum Domini ^e ad Haggæum prophetam. 2. Populi conditio id ipsum exigit. Sunt alii stupidi, quibus multoties inculcandum quod edoceri cupimus; sunt alii ad credendum pigri, quibus ut fidem instillemus promissa indies exhibenda, explicanda, applicanda; sunt alii morum corruptelâ abrepti, qui ad bonam frugem sapientius ingeminatis correptionibus, consiliis, cohortationibus revocandi. Non sat erit viam commonistrâsse, sed instandum, urgendum, assiduis quasi monitis vis facienda. 3. Multiplex ratio quâ in nihilum abeat quod dispensatur verbum jugem pastoris opem efflagitat. Quandoque fuffurante Diabolo memoriam excidit, atque quod sic elapsum iterum sugerendum:

quan-

^a 2 Tim. 4. 2. ^b Isa. 63. 6. ^c Luc. 21. 37, 38. &c 22. 53. ^d Act. 5. 43. Act. 19. 9. Act. 20. 7. &c 28. 23. ^e Hagg. 2. v. 10, 20.

quandoque spinæ mundanæ suffocant, atque hīc his Evulsi de novo spargendum semen: quandoque à divitiis, voluptatibus, concupiscentiis inordinatis perit verbi efficacia; quantæ hoc molis, quæ non intensa adhibenda opera, ut nullum ab his verbo immineat periculum! Denique & crucis asperioris immodica formido nonnullos qui verbum amplexi in ancipitem cogitandi curam distrahit; Hi ne à fide resiliant indies confirmandi. Nulla vero occurrit ratio, quā hæc incommoda compensentur, quām pastoris in verbo dispensando assidua diligentia. *a Manè sere semen tuum,*
& vesperi ne remittito manum tuam nam ignoras
quidnam rectum sit, hoc an illud. 4. Operis excelsa natura fidi dispensatoris laborem reduplicaret. Annon, cuivis credenti, potentia Dei ad salutem est verbī dispensatio? Mercatores, naucleri, agricultoræ qui in hujus vitæ duntaxat caducis emolumētis exercentur, quanto impetu feruntur, quām in opere assidui? & nos, quibus à Diabolo ad Deum, à morte ad vitam, à gehennâ ad cœlestem hæreditatem traducendus populus, in negotio quod tanti languescēmus, operam qualenīcunque sufficere arbitrabimur? 5. Patrūm; Neotericorum diligentia sit nobis pro exemplo. E patribus Chrysoftomus quām frequens in concionando! Ad populum Antiochenum, Homil. 5. *Ei καὶ γέροντος χθὲς καὶ τῷ ἐκείνης προτάτῳ τῷ μὲν σπλαγχνῷ, ἀλλ’ εἰδὲ σόμερον λόπον οὐκούσας, εἰδὲ τὴν δημόσιαν, εἰδὲ τὴν μὲν ἔκεινην.* Etsi heri & nudiustertiū de hāc locutus sum vobis materialē, sc. de non jurando, neque tamen hodiē desistam, neque cras, neque perendie eadem persuadere. Idem sic. *Οὕτων ὑμῶν τὸν διάκονον, καὶ τὴν τῷ θεοῦ θυμίαν τὸν προστάτην, &c. Συνεχόει καὶ καὶ ἐκάστην ὑμέσαν, τὴν πάντας τὰς τάξιν καὶ πᾶσαν τούτην τούτην ταῖς ὑμῖν παραδίδειν ταῦτας διεργάζεται &c. & deinceps.* b *Φέρε δὲ εἰς σοκεῖ μηχανή*

a Eccl. 11. 5. b Hom. 3. in Genes. 2. Homil. 10. in Gen. Homil. 9. ad popul. Antioch.

μηχετὸς τῷ πατρὶ εἰρημένῳ αὐτολαβόντες; ἀκολυθεῖ
τοῖς συμεσην αὐτογνωμέσον ἐπεξιλθωμένῳ. Huic con-
sonat illud quod occurrit Lib. 6. de Sacerdotio:
Episcopum necesse est in singulos, ut sic dicam, dies
sementem facere, ut ipsā saltem assuetudine sermo-
nem auditorum animi ritinere possint. ^a Idem Chry-
sostomus tempore pomeridiano concionabatur,
ut Hom. 10. ad populum Antiochenum, in qua
laudat. Τὸς μὲν ἵσιασιν ἀπλωτούτας εἰς τὸ ἀνεργα-
στιν πότε βέλτινον φιππάνισθε; Quando melius fecisti?
an praterit à synaxi, quando post mensam ad somnum
convertebamini? an nunc cum post mensam ad divi-
nas leges audiendas convenistis? Eusebius. ^b Unus
de Senioribus legem recitat & exponit, sicutque id per
totum diem septimum, μεχει χεδδι δειλισοφιας,
usque ad vespertinum crepusculum. Et Basilius ma-
gnus sic: ^c His nostri de illâ vesperâ sermones ab hac
vesperâ jam occupati hic orationi nostra finem impo-
nunt. Et Augustinus. ^d Ad reliqua Psalmi de quo
in matutino loquuti sumus animum intendite. Et in
Joan. tract. 9. hesterno enim die, &c. distulim-
us in hodiernum. Vide tract. 16, 21, 24, 35, 36,
50. Et, de verbis Domini, Ser. 25. de verbis
Apostoli, Ser. 9, 6. Vide Possid. de vita Augus.
c. 21. Bucerus: In singulis parochiis Dominicis die-
bus. ad minimum due, si non tres habeantur con-
ciones. Et Hooperus Episcopus Glocestrensis, in
Confess fidei exhibita Edvardo VI. & Gonventui
Parlam. anno 1550. Quindecim missæ quotidie ce-
lebratae non sufficiebant Baaliticis sacerdotibus, &
una concio quotidie habenda, gravior esset, quam
ferre potest vel Episcopus pius vel pastor Euangelicus?
Mirum id quod Euangelium Christi potest populo mi-
nus explicari, &c. De Johanne Calvino refert in
vitâ

^a Vid. tom. 6. pag. 600. Gr. venit tempore pomeridiano Fla-
vianus Episcop. ut Chrysostom. audires concionantem. ^b Vid.
Euseb. preparat. Euangelli, lib. 3. c. 2. p. 2. 12. ^c Basil. Hexa-
em. Hom. 2. ad finem. Et Hom. 7. Jam enim ad vespera fecit. p. 95.
^d Sic Hom. 98. Augus. in Matth. 12. v. 8. 12.

vitâ ejus Beza, Quod ducentas octoginta sex conciones quotannu habuit ad populum, lectiones verò centum & octoginta sex, prater innumerâ quasi conscripsit de Theologicis questionibus literas.

C A P. VIII.

Quid è Verbo maximè dispensandum.

Sic de primo, sequitur Secundum, de iis quæ sè verbo dispensanda.

Can. 1. Christus a sit Alpha & Omega ministerii. *i*º Quod in eo solo salus nostra deposita; b hand datur sub cælis nomen in quo fas est salutem invenire, nisi in nomine Christi: c est ille via, veritas, & via illa. *d* Fidei nostra dux & consummator est Christus, Hebr. 12. 2. In eo omnes thesauri sapientia & notitia absconditi sunt. e Factus est nobis a Deo, sapientia, justitia, sanctificatio, & redemptio. f Dedit nobis Deus vitam eternam, & haec vita in filio ejus. Et denique Christus omnia, Col. 3. vers. 11. Secundo, ille scopus Scripturarum primarius in Christum nobis cognoscendum præbeant. Omnis in eo versatur sacra veritas, vel ut nos ad Christum manuducat, sic tota illa mosaica Oeconomia, vel ut Christum nobis quasi ante oculos describat, vel ut quomodo illum mediis tam internis quam externis participemus, vel denique ut illo dignè ambulemus. Tertiò, hunc unum præ aliis populo exhibuisse videntur quotquot Euangelii præcones. g Ecce agnus ille Dei, qui tollit peccata mundi; sic Baptista. Philippus dicitur prædicasse Christum. h Statim prædicabat Christum in synagoga; sic Paulus conversus, i Nos prædicamus Christum crucifixum, i Cor. 1. 23. Et, Non statui scire quicquam inter vos, nisi Iesum Christum, eumque crucifixum. Mibi data

a De Christo præcipue agendum. *b* Act. 4. 12. *c* Joh. 14. 6.
d Col. 2. 3. *e* 1 Cor. 1. 30. *f* 1 Joh. 5. 11. *g* Johan. 3. 29.
h Act. 8. 5. &c 9. 20. *i* 1 Cor. 2. 2.

data est hac gratia, euangelizandi inter gentes impervigilabiles opes Christi. Quarto, quæ à nobis nisi ut Christo insitis sunt bona opera, non nisi splendida sunt peccata, a Omnes palmitem in me non ferentem fructum, tollit pater natus. Sicut palmes non potest ferre fructum nisi manferat in vite, ita nec vos nisi in me menseritis, fructum a me nihil potestis facere. Hinc Lutherus.

b Quiquid oratur, dicitur, vivitur, extra Christum, est idolatria coram Deo, & peccatum. Et quicquid habet mundus optimum extra Christum, & sanctissimum, peccatum, & error, & caro est. Quia igitur sapius in concione concinnanda occurrit, quomodo id quod dispensandum, Christo affine fuerit. Benè multa soliciemus à Cathedra pastorali quæ huc nullatenus conducunt.

Cap. 2. Fides, c Resipiscientia, & Charitas concionatuero semper obversentur. His veluti tot cardinibus salus æterna vertitur. Quæ his vel explicandis vel promovendis non inserviunt, quorsum in illis bona horas male collocaret fidelis pastor?

a πειθαράτος ὑπαύκον την λόγων, his videtur abholvi, credendis scil. & faciendis. b Credo omnibus qua, in lego & prophetâ scripta sunt, & simul ac me exercebo ut conscientiam habeam sine officio apud Deum & homines semper. c Qui credidere soliti sunt ad faciendum bona opera, hac sunt qua bona & utilia. Hinc fuit quod Johannes Baptista Baptismum resipiscientia in remissionem peccatorum prædicavit; ac in omnibus suis concionibus hanc sapientie ingenunt cantilenam; & Resipiscite, appropinquat enim regnum celorum; Luc. 3. 3. Et Christus eadem premebat vestigia. b Resipiscite, & credite Euangelio. Se missum restatne ut ad resipiscientiam vocaret peccatores. Apostolis id in mandatis dedit,

c fidem, resipiscientiam, & charitatem summopere spectandum. d 2 Tim. 1. 13. e Act. 24. 14. & 16. f Tit. 3. 8. g Matt. 3. v. 2. b Marc. 1. 15. i Matt. 9. 13. Marc. 2. 17.

jam

jam in cœlum ascensurus, ^a ut eju[m] nomine penitentiam & remissionem peccatorum inter omnes gentes predicarent. Sic illi coram Synedrio Hierosolymitanō constituti, restantur Deum, ^b Christum suā dexterā evellum fecisse principem & servorum, ad dandum resipiscientium Israēl & remissionem peccatorum. Et Apostolus Paulus, quæcumque populo dispensaret ut quæ conducearent ad vitam æternam, his duobus capitibus comprehendit, ^c fide & resipiscientia. Siquidem igitur Contextus trastrandus, dispiciendum quid inde discerpamus, quod vel in fide, vel in resipiscientia, vel in charitate populum edificet.

Can. 3. Nihil ē verbo, ^d sive de Christo, sive de fide & resipiscientia populo dispensandem, quod non nobis exploratissimum. ^e Visum est mihi πάρκολον τῶν ἀνθρώπων ἀνοίξεις ordine illa ad te scribere. ^f Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostra contrectarunt, id annunciamus vobis. ^g Quod vidimus testamur, ait Christus. ^h Notam vobis facimus Domini nostri Iesu Christi potentiam & adventum, ut qui oculis nostris aspeximus illam Majestatem. Magna ex eo accrescit concionatori inter dicendum auctoritas, si non nisi quæ diligentis scrutinio indagaverit, ea populo proponat. Si quæ, in quibus ipse hæc sit, aliis obtrudat, quæm sua omnia trepide, incerte, & titubanter effatur! Porro, cum plurima sunt in re Theologicâ confragosa, de quibus adhuc litigant inter se doctissimi, summae prudentiae erit in his saltem ad tempus ⁱ μήνας, nonnulli post rationes utrinque subductas sententiam proponere. Ut cuncte enim celeberrimis Theologis sua indulxit Ecclesia retractationes; illorum tamen solerter & verecundam modestiam magis admiratur, qui sententiam suam eosque celarunt,

donec

^a Luc. 24.47. ^b Act. 5.38. ^c Act. 20.20, 21. ^d Sunt omnia nobis prius exploratissima, ^e Luc. 1.3. ^f 1 Joh. 1.3. ^g Job. 3.11. ^h 2 Petr. 1.16.

donec ad maturitatem pervenerit iudicium. Non
hi, quod vulgo odiosum, ~~malum d'eu~~ coguntur.
Quid, quod præcox illud in æduis iudicium, si
efficeratur, veritatis ulteriori investigationi ponit
obicem? Quod diximus vel docuimus, id quæ su-
mus animi pertinaciâ dictum volumus; & ad
trutinam id, de quo semel statuimus, revocari
ægræ ferimus. Turgis scilicet videtur omnis à
sententia quam semel imbibimus discessio. Hinc
natum illud concinnum Apophthegma: *Inter ju-
venile iudicium, & senile præjudicium, omnis perit
veritas: dum scil. id sibi assumant, ut judicent,
qui nondum idonei, Javenes; & qui semel ju-
dicarint Senes, non nōrint sententiam deponere.*
Denique, utcunque illud competitum, diem pri-
orum posteriorum esse discipulum, hanc sic tamen effu-
giet qui sententiam, in iis quæ publice docuerit,
mutabit pastor. Vulgus hominum ei inconstantiz
notam inuertit, cum pro arundine quovis vento
agitata habeant; etiam quæ omni exceptione
majora docuerit, ea in discrimen vocabunt. Ca-
vendum itaque, ne dum ea quæ non maturitate
iudicari decoximus, temere efficiamus; tela né-
cessario retexenda. Atque sic de Caponibus qui
secundi generis sequuntur qui tertii, scil. Quo-
modo verbum Dei dispensandum.

C A P. IX.

*Sacra Scriptura sua dignitas & eminentia conser-
vanda est; Humana testimonia quantâ
cum cautione admiscenda.*

C A N O N . I.

IN toto a hoc opere ministeriali emineat ver-
bum Dei. Tum autem eminere dicitur, cùm
nullum præterea agnoscent auditores princi-
pium
Emineat Verbum Dei.

pium fidei; ab eo, ut quod solam in conscientiam dominum exercet, pendent; non à quibuscumque scriptis humanis nisi ut in eo fundatis, vel solamen, vel consilium petant. Sic res transigunt oportet. (Quare) 1. Quod hoc solo, non quocunque alio renascitur: *a Progeniis nos Deus Sermoni veritatis.* b *Vos mundi estis per Sermonem quem loquutus sum vobis.* Peculiarē id elogium legis Dei, quod animum contentit. Psal. 19. Ego tunc regenerari cupio; discere, quod Nicodemus non intellexit, volo; tu mihi frigida Pindari aut Sophoclis dicta recantas; qua Sappho atque Anacreon docere possunt, totis horis declamabitis; doctus rursum quidem es, non invideo, ego tamen nihil sum Christianus magis: sic Georg. Esteius, e Cantabrigia. 2. Scopus ministerii verbū ille est ut fides divina in cordibus audientium significatur: at non nisi divino testimonio id efficitur. Nihil enim agit ultra sphæram activitatis suā; dicta humana non nisi fidem producunt humanam. Si Moysi & prophetis non credidere Judæi, nec vel ab Abrahami sinu redeunti credidissent. 3. Quibus negotiū est cum conscientiis hominum? nis verbo utendum quod conscientiā superius. Ut autem unus duntaxat legislator penes quem & via & mors æterna, ita unum duntaxat verbum quod in conscientiā dominatur. Deus hominibus sic, ut Pharaeo Josephe, *Tantummodo solo hoc maior te futurus sum.* 4. Sp. Sanctus, præ aliis quibuscumque, per hoc efficax esse solet; hinc Christus per Spiritum promisit se adfuturum. 5. *Docete observare omnia quæ mandavi vobis.* & ecce ego vobiscum sum. e Sic & Apostolis sua omnia ex Mose & prophetis potentibus cooperabatur Sp. Sanctus. Veritas quæ est secundum pietatem, est medium peculiari modo sanctificatum ad fidem & yitam spiritum.

a Pet. 1. b Jac. 1, 18. Joan. 15. 3. c In Conc. ad clerum habita in templo Beat. Mariæ Cantabrigie. d Matt. 28. yl. 20. e Act. 10. 43. 44.

spiritualem generandam, præsertim apud eos qui Scripturas agnoscunt; *Spiritus noster quoque est*, ait Athanasius, *est per verbum Dei*; non autem omne verum est Dei verbum, non tum Christus Diabolum ihera loquentem reprehendisset; nec Spiritum verbo sacris Scripturis comprehenso (quod fatentur omnes) alligasset. Hinc erat quod propheta nihil in ore habuere, quam, sic dicit Dominus. *Dic et tu, sic dicit Dominus, &c.* Etsi tritum illud maxime apud gentes (Alexander etenim Severus in palatio & publicis operibus prescribi jussit) *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* ^a Christus tamen non remittit Judæos ad gentilium libros, sed ad legem & prophetas. Et Apostoli, dummodo non nisi cum Judæis qui Scripturas agnoverunt, res erat, nil aliud quam Mosen & Prophetas urgebant. Nec valet responsum, *Quod eo abstinerunt à Gentilium testimoniiis,* ^b quod gentes Judæis exos sic antiquitus fuere, & tamen ad Gentes edocendos remittit Dominus. Et quidni ^c Christus remisisset ad Gentilium potius libros instruendos, quam ad volatilia cœli, ad herbas agrestes; salvabiles illi, non pariter hæc. ^d Hinc *verbum Dei*, non hominum dicta arundinea, dicitur *gladius spiritus* quicum Satanus obstantem.

Quare hic solet, si num testimonia accersita ab auctoribus sive Ecclesiasticis sive Ethnicis impediant, quo minus emineat verbum. *Resp.* Est allegatio quæ non impedit, est quæ impedit. Est quæ non impedit, & nec enim aliter Arati, Menandri, Epimenidis dicta citasset Apostolus. Nec Jacobus Hexametrum illud, quod cap. I. vers. 17, occurrit, à græco aliquo Poëta petiisset. De hac quæ non impedit, videndum, ^e *Quando non.* ^f *Quid cavendum, ut non.*

Tum & non impedit, cum auditorum edifica-
tio, uterque non directe & per modum efficien-
tia, at indirecte, i.e. per modum præparatio-
nis id postulat. Ut Primo, cum præjudicium de-
novitate amovendum. Ea est quorundam infir-
mitas, cui qui omnia factus est omnibus corde vo-
luit succurriri, ut multa tam in morum censura,
quam in hæresibus refutandis flocci faciant, quod
à novatoribus Scripturas detorquentibus prodisse
censeantur. Sic in Clericorum moribus taxandis,
vel in ejusdemque ordinis latius gravantibus vi-
tiis, intererit quandoque præforum partum ver-
bis ea reprehendere. Facile eos patimur repre-
hensores qui seculo remotiori vixeré, qui suā ca-
nitie venerandi. Qui nobis *obīx̄wēi* (ea semper
fuit præsentis seculi invidia) vel blandiusculè in-
crepantes nullatenus ferimus. Sic in hæresibus
refutandis, multum inferre, ubi cum fratris
bus infirmis res est, è Patribus & Conciliis id
Evincere, quod è Scripturis edocimus. Ponti-
ficii, ut observat Erasmus, in Lutheri Scriptis,
multa pro hæreticis habuere, quæ eadem in Au-
gustino & reliquis patribus ut catholica amplexa-
bantur. Secundo, cum adversariorum sententia,
in quibus à fide aberrant, è suggerendo proponen-
da, authorum verbis insistendum, adeoque eo
rum tam nomina quam tractatus designari ope-
ret. Nec enim aliter calumniam effugiemus, ac
illis *enq̄d̄z̄a*, cum contra sentiant, affingere-
mus. Terriò, si vim argumenti in se contineant
quæ afferimus testimonia humana, quandoque
Scripturæ veritas haud potest manifestari nisi testi-
moniis inde sumptis: v. g. si illud probandum;
Gentes habuisse legem Dei in cordibus scriptam:
Instandum in dictis sapientissimis apud Ethnicos.
Qandoque Christianis exprobrandis crassa Ignoran-
tia, impietas turpisima, injustitia exosa; licebit
hic

¶ Quando conduceat allegatio testimoniorum.

hic Ethnicorum dictis & factis eos pudescere. Remittit Dominus Judaos ad Gentes edocendos, ^a Transite, inquit, ad insulas Chittim & videte, & in Cedar mittite, videte, num factum sit sicut istud; Num mutavit Gens ulla Deos suos, &c? ^b Salomon pigros ad formicas relegat. ^c Apostolus Corinthios ad legem naturae remittit. Quandoque cum iis, qui Scripturas non agnoscunt, testimoniiis humanis agendum. ^d Sic paulus ex Paganorum altari arripit argumentum Athenienses convincendi, esse Deum quem non cognoverunt. Sic Julianum ex Ethnicorum principiis refutavit Cyrillus Alexandrinus. Nec hoc aliud (ut Hieronym. Epist. 84.) quam Goliz superbissimi caput proprio mucrone truncare. Nota est Juliani Apostatae vox, *τοῖς αὐτῶν πήγαν αἰλουρόμενα, μοστρι τοπορυμ αλις επιμυρ*. Valde hoc hororificum Ecclesie doctribus, quod in suis ipsorum castis casu sunt ab illis hostes, & iis armis oppressi, quibus sibi placere & confidere solebant, ut ex Lætantio citat Cantabrigiensc illud lumen, Theologus quo nemino nervosior, doctissimus Davenantius. ^e Quartò, si veritas sit Grammatica, naturalis, historica, aut qua non supra naturae lumen assurgit, licebit, prout expedit, auditoribus, ad humanos authores recurrere. Grammatica, ut qua de verborum primavera natura, &c. Naturalis, ut si animalium, plantarum, lapidum, natura explicanda. Historica, ut si prophetarum Scripturarum explicanda, vel rebus factis seculis retroactis fides facienda. Quia non supra naturae lumen assurgit, ut in plerisque de justitia & jure, moralibus. Atque sic Quando. Videadum, Quid cavendum, ut Scriptura retineat quod suum.

Primo, non nisi raro & parcè hæc adhibeantur qualiacunque testimonia, etiam ubi id necesse.

I 4

Sic

^a Jer. 2. 10. ^b Prov. 6. 16. ^c 1 Cor. 11. ^d Act. 17. 23.
^e In cap. 2. v. S. ad Caloff. ^f Quid cavendum in allegatione testimoniorum.

Sic apostolus nonnisi ter fecisse legitur, i.e. ut Zanchius, raro, sobrie, & obiter. Ejusmodi enim allegatio authorum non impedit quo minus emineat Scriptura. ^a Hinc Ecclesia Gallicana sic decrevit, *Prisorum Patrum, nedum historicorum, vel profanorum aliorum Scriptorum testimoniis, in concessionibus ad populum, non nisi parce utendum.* Et extat exemplum Synodi quæ sic peccatores in Canōnem gravi combinatione coercuit. Verbum Synodi sic: *Quia id Synodo representatum, quod complures ministri in verbo dispensando magis patrum quam Scripturarum utebantur testimoniis, Synodus ius abdicationem a Ministerio comminata est qui concessionibus Philosophicos discursus admiscebant, qui patrum scripta in suggesto allegarunt.* ^b Sic refert Petrus Mathæus de nationali Synodo protestantium, habitâ Cap. Oct. i. Nec de nihil erat quod Synodus tam severè hoc concionatorum genus repressit; refert enim qui historiam conscripsit de statu religionis in Galliâ, quod hujusmodi pomposum concionandi genus, lanienæ illius Parisiensis omnium truculentissimæ, antehambulo fuit. Nec non Illyricus (ut infra dicens) benè monet, hoc prodigium fuisse in Germaniâ denuntians cœlestis doctrinæ foedam obscurationem.

Secundò, non promiscuè, & indiscriminatim sacris Ecclesiastica admiscenda, sive Ethnica. Innotescat auditoribus, latum quod inter illa discrimen. Imperita plebecula sape inter Paulum & Augustinum, Petrum & Chrysostomum discernere haud novit, ait Zepperus. Concionatores novi è nido Platonis ac Ciceronis exclusi Ethnica percrepant; nec se satis Theologos ostendunt, nisi nimis Philosophos ostentant, omnium nescio quam farraginem, & moretum facientes: hæc nos indocti audientes,

per-

^a Discip. Gal. art. II. ^b Lib. 6, Hist. pag. 601, 602. ann. Dom. 1603.

permisitque Petri & Platonis, Pauli ac Plauti, Homeri atque Mosis nomina accipientes, Platonem non dirunum, sed divum judicabimus, Plautum Apostolum, non Comicum, Homerum denique Prophetam non Poetam existimabimus. a Sic Estius. Tum amittit de suâ dignitate Scriptura, cum ab imperito vulgo ut similis authoritatis habentur.

Tertio, & id auditoribus sit compertum, quod non nisi coacti scripturarum cancellos egredimur; non sc. ex Scripturæ defectu quæ omni modo autem, sed vel ut fratribus infirmitati indulgearnus, vel ut atheis & malevolis ora obturemus.

Quarto, apud imperitum vulgus, cui ignorantia sunt ejusmodi Scriptores, nec penes eos ut scruntentur, authorum nomina reticeantur. Sat id ex illis quæ proposito inserviunt decerpere; nisi nos malâ fide agere suspicio erit. Sic Apostolus Poëtarum nomina, quorum adduxit testimonia, retinuit. b Ut enim in templo Solomonis extruendo, non mallei, secures, aut quævis utensilia ferrea crepuerunt, lapides in monte casi integri sunt advesti. Perinde in Ecclesiâ aggregandâ videat pro suâ prudentiâ pastor fidelis, annon populo conducat imagis ut sua omnia in privata officina dolet tundatque. quam ut hinc inde authorum qualiumcunque nomina obstrepant. Atque sic de illâ authorum allegatione quæ scripturis suam conservat dignitatem illibatum. Sequitur quæ non.

Primò, c Quandò periculum est ne vilescat Scriptura, scripto hominum suprà quod par aestimetur, eò quod in testimoniiis humanis frequentiores quam in scripturis concionatores. Quantum indè Ecclesiæ accreverit detrimenti, testatur illa à Christo annorum centuria nona. Hac ætate à Scripturis ad patres discessum, ait

a In conc. manuf. hab. in eccl. Beat. Mat. Cantabrig. & i Reg. 6. 7. c Quando culpanda est allegatio testimoniorum.

Illyricus, & plus studiis collocatum in creaturam monumenta evolvendo, quam in eloquia divina addiscendo. Certum hoc, sed malum, Antichristi ad culmen affurgentis omen, quod proximâ centuriâ sequebatur. Istiusmodi in authoribus sive Ecclesiasticis, sive Ethnicis, citandis nimiam diligentiam, quæ obtinuit tempore Illyrici in Germaniâ, notat idem cœlestis doctrinæ foedam obscurationem portendere. *Nihil*, inquit ille, *sapit hominibus quod non philosophia, ejusque floribus nempè suavissimus principiu, ac pulcherrimus dictu, ex omni parte est non modo resparsum, sed refertum.*

— Hinc in suggestis ad populum sanctissimi Evangeliste, Plato, Aristoteles, Homerus, Euripides, &c. crepitant. Paulò post, Plus nimio patrum scripta strepunt, & crepant, in lectionib⁹, concionibus, &c. sic, inquiunt, sapiens antiquitas sensit, à qua non discedendum. Iste immoderatus ad patrum scripta relapsus nihil boni denotat, &c. Et porro idem sic. a Nimirū veneratio patrum & Ethnicorum immoderatus cultus, Ecclesia Dei magnas tenebras significant. Ex hominibus enim tenebrae, à Deo lux oritur. Audi Jesuitam, ^b quid de iis dicas qui Theologi & sacra Scriptura interpretis personā susceptā medicum agunt, Architectum, Mathematicum, aut Poëtam; qui profana hinc indē conquerunt, &c. qui nisi humanam eruditionem ostentant, nihil sibi sapere videntur, &c. Id profectō non aliud est, quam, non dicam miscere sacra profanis, sed purissimos divini verbi latices fœdissimo cæno inquinare; vel quod longè deterius, adulterinā pecuniā mercaturam exercere, vel merces ipsas corrumpere & adulterare. Vide Plura. An Theopompum volentem è sacris bibliis suis scriptis inserere, mente movit Deus, ut nos ad sacra scripta. Ethnica adjungeremus? An Theodem̄ aliquid in Tragœdia è sacris literis admiscentem glaucomate affecit, ut nos sententias tragicas in

^a Vide p̄f. ad Cent. 9. ^b Justinian. in Ep. ad Cor. 2.

in sermones sacros compingeremus? ait p̄d̄ctus Estius.

Secundò; si quando periculum , ne oves Christi humanis testimoniis assuefactæ , à Christo solo non pendeant. * Id ovium Christi officium , ut ejus solius vocem audiant , & sequantur , ut eum solum audiant , ut in nullius magistri verba jurent. *Vos ne vocamini Rabbi;* i. e. ejusmodi , à quibus populus inter docendum pendeat. *Unus est doct̄or vester , nemp̄ Christus :* omnes autem vos fratres estis. *Compartum id à Christo in verbo loquenti abduci auditores in quorum auribus assidue personant doct̄orum ,* sive illi Ecclesiastici sive Ethnici , scripta ; perinde enim apud illos , temporis decursu , sive ex sacrarum literarum penū , sive ex Ecclesiastico-rum vel Ethnicorum scriptis , aliquid in medium proferatur , ait ^b Zepperus. Et Zanchius , c Perscrippta Poëtarum , Philosophorum , aut Patrum , nisi ubi necesse , evagari , est Ecclesiam assuefacere dictis hominum magis quam sacrarum Scripturarum oraculis audiendis ; quod , quid aliud est , quam puritatem verbi Dei paulatim è mentibus fidelium , eoque ex Ecclesiâ tollere ?

Tertio , si quando ex frequentiori patrum in concionibus usu eatenus magnificant , ut eorum consensus pro normâ , in scripturis interpretandis , conscientiis hominum obtrudatur ; probations quæ inde desumuntur , ut validæ satis habentur , tum demum amittit de suâ eminentiâ Scriptura. Id Scriptoræ elogium , quod sola regula fidei. Si quando patrum crebra in suggesto allegatio novo principio fidei viam muniat , meritò aleganda.

Obj. At nihil tale concionatoribus his in mente venit.

Resp. In omni opere non id advertendum so-

^a Joan. 10. 27. Matth. 17. & 23. 8. ^b Lib. 2. c^o 6. de art. habend. conc. ^c Orat. de conserv. puro puto Dei verbo, Tom. 8.

lum, quæ sit intentio operantis, sed & quæ conditio operis. Non id sat ut Scripturis suus conservetur honor, quod nil tale cogitant qui patrum dictis citandis emancipati. Si conditio operis vel tale quid præse ferat, cum sacris Ecclesiastica promiscue connumerantur, vel apta nata est ut producat, meritò explodenda. Quod verò sic, consule Centuriam nonam, in quâ invaluit illa immodica patrum præpostera admiratio, quæ seculis sequentibus tale peperit monstrum.

Quarto, si quando ab iis ad scripturas aliquid ornamenti accedere putetur, tum scripturarum eminentiae detrahitur: nam 1. Omnis ornatus supponit aliquid addendum ei quod ornatur; at Scriptura habet suam ingenitam venustatem, non opus ei aliquo adventitio ornatu. Secundo, quicquid alterum adornat, in eo quod adornat, melius est eo quod adornatur: at non id de quibusvis hominum dictis dicendum.

Quinto, illa authorum variij generis conglomatio, quæ nedum indirectè vel per modum præparationis ædificationi conductit, sed merè ostentabunda, impedit quod minus emineat Scriptura. Nam 1. Scripturas suo loco extrudit, illarum vice se venditat. 2. Minus honorificam de Scripturis testantur opinionem, qui sic; cum non ex illarum accuratori scrutinio, sed ex humanis testimoniis coacervatis laudem sibi querunt: hæc magni faciunt, illas vili æstiment, cum ab illis potius quam ab his laudari eligant.

Omnis verò hæc authorum qualiumcunque in suggesto congeries, quæ impedit quod minus emineat scriptura, eapropter porro illicita habenda.

Primo, a quod peccat in Scripturæ *intrepétias*. Siquidem ex hæc frequenti & minus necessariâ authorum allegatione periculum est, ne auditorum animis

• Quare vita ñimia allegatio testimoniorum.

animis surrepat , quod scriptura non ex se sufficiens ,^a ut homo Dei ad omne opus ministeriale sit perfectè instructus . Sic doctissimus Zanchius , *Fit injuria Scripturae , cum non quoad ejus fieri potest (de quo supra) ab hominum tum Christianorum tum Ethnicorum dictu in suggesto abstinemus , & nil nisi verbum Dei proferimus.* Et Zepperus : *Evangelium atque tota Scriptura insufficientia cuiusdam insimulatur , quasi sola abunde non suggerat que ad institutionem Ecclesiae necessaria sunt , sed subsidium ipsi aliunde accersendum sit.*

Secundò , alio avocat studia Theologorum ; spreta jacent Scripturarum studia ; operam & oleum aliis scriptoribus impendunt , cùm illæ duntaxat magni fiant conciones quæ horum sententiolis refertæ . ^b Rabanus & Haimo qui nonā vixerunt centuriā , *patrum consarcinatores* dicuntur , eo quod Scripturis prætermisis patrum monumentis evolvendis toti incubuere . Id seculi illius vitium , quod qui in his versatissimi , pro primipilis Theologis habebantur .

Tertiò excludit illam solidam & nervosam docendi rationem , quâ omnia argumentorum aculeis firmè concluduntur , contextus intimi recessus indagantur , singula populi necessitatibus accommodantur . Sapiunt hæc artem , & artium scientiam ; testimoniorum verò accumulatio , nullam artem redolet . Hinc apud Dialecticos pro arguento inartificiali habetur *Testimonium* , utpote quod non suâ vi arguit , sed assumptâ alicujus artificialis argumenti vi , absque quâ infirmum in se . Abundè nihilominus se satisfecisse officio suo arbitrantur hi venditabundi Thrasones , si è patrum vel Ethnicorum scriptis sententiarum manipulum congeserunt , si ignarum vulgus grandisonis authorum nominibus obstupecerè ; si Hebraicis , Græcis , vel Latini-

^a Tim. 3. 17. ^b Vide Cent. in præf. ad Cent. nonam.

Latinis , sive sententius , sive vocabulis , in aribus populi tonuerunt , fulminarunt .

Quarto , ejusmodi mixtura detrahit verbo Dei suam efficaciam . Quo magis enim nudatur omnibus aliunde conquisitis ornamenti , eò efficacius operatur . Est verbum Dei Topazium , cuius natura est , ut si polire & levigare velis , asperetur magis ; sic affecto ornatu verbum corrumpitur . Est verbum alimentum spirituale ; alimenta quo simpliciora , eò puriora ; quo puriora , eò salubriora , adeoque nutriunt magis : est vinum cor exhilarans ; aquam si vino infuderis , generosum suum vigorem amittit : est aurum & argentum , his si æs vel stannum commiscueris , eorum excellentiā diminues : est ensis bipennis ; ejus acies si inauretur , obtunditur .

Obj. At quidni illa , de qua prius , allegatio authorum , verbum pariter enervaret ?

Resp. Latum inter has mixturas discrimen : illic pedissequa ancillatur dominæ , nec se , nisi iussa , interponit ; hic pedissequa dominam si non suo loco exturbet , at ut socia juxta incedit , subesse recusat . Alia est Hagar Saræ ut ancilla inseriens , alia eadem Hagar heram deprimens , vilipendens . Secundo , Alia est illa authorum allegatio quæ populi ædificationi inservit , alia illa quæ non nisi multifariæ lectionis ostentationi : alia illa quæ verbo suus conservatur honos , alia illa quæ detrahitur .

Quinto , illa verbi dispensatio , quæ non iis qui extra , sed conscientiis populi Dei nos approbamus , probanda in primis . ^a Sapientiam loquimur inter perfectos , id est , sincerè affectos , ut quam illi sapiant ; cùm qui carnales negligunt , despiciunt habent . At qui à Deo edocti , ii sincero Dei verbo gaudent ; hoc illis in deliciis : optimè olet , illorum naribus , verbum , cùm nil olet . Qui non-

nondum de aquâ illâ ad vitam æternam saliente vel primoribus labiis gustârunt, iis hæc variegata docendi ratio maximè arridet. Quæ picâ laborant sœminæ, pro cibo cineres & carbones eligunt; &, qui animo valetudinario, auditores purum putum Dei verbum fastidiunt, testimonia humana avidè imbibunt. Ager ille frumentarius qui varicolor, utcunq; noxiis herbis cooperatus, pueris per placet; cum frumento puriori, gaudet agricultura: sic & iis, quibus post pueritiam manet tamen puerilitas, placet quæ patrum, Philosophorum, Poëtarum scitè dictis abundat concio. Delectantur, quæ in libris occurunt, picturis pueri, cum quæ inde ediscenda detrectant. *Dum* *anim*, ut ait Zepperus, *animi* & *aures* ad ornamenti illa, phaleræ, & titillitium verborum, *lustumque* *Philosophicum* & *Ethnicum* hiant, &c. in cortice tantum & putamine Euangeli detinentur, &c. immò retrahuntur fere; ad ipsam rei medullam & nucleus non penetrant.

Sextò, peccat illa verbi dispensatio, quæ sic transigitur, ^a ut non potentia Dei, sed humanæ sapientiæ ascribatur fides credentium. ^b Peccat illa, quâ inanis redditur crux Christi, vel doctrina Euangeli salutaris de cruce Christi. *Dum* *verò*, ait Zepperus, *lenociniis* & *fuco* *verborum*, & *sauviter* *tinnientibus* *apophthegmati*, atque *historiolis* & *fabulis* *Ethnicorum*, *occupantur*, *delectantur*, & *perstringuntur* *auditorm* *oculi* & *aures* *carnales*, *plurimis* certè modis fit ut *crux* *Christie* *vacuetur*. Nam magistris magnis eloquentiæ, & conquisitis hinc inde Rhetorum ornamenti, Philosophorum scitè dictis, &c. magis ascribitur conversio, fides & salus hominum, quam virtuti Spiritus Sancti per Euangeliū liberè operantis, &c.

Atque ut eo nomine vitanda hæc minùs necessaria & frequentior authorum qualiumcunque coa-

^a 1 Cor. 2. 5. ^b 1 Cor. 1. 17.

coacervatio, quod ne Scriptura emineat, impedit, pariter capropter ex Ecclesia eliminanda, quod populo injuria. 1. Quod impedit quo minus sermo Dei opulenter in populo Dei inhabitet. Ubi enim omnia humanae testimoniis scatent, ibi necesse ut sit rarius Scripturarum usus. Quod tempus his explicandis impendendum, id intercipit numerosa authorum caterva. 2. Quod populo imponit, praesertim ubi apud tyrones reperitur conciocentibus, sive ex patrum sive ex gentilium libris, consarcinata. Auditoribus scilicet insinuant, quod summe docti, omnigena literaturam imbuti, cujusque generis authores diligenter versariunt; cum Theologiâ solidâ & nervosâ vix leviter tinti, authores quos præ se ferunt legisse, vix inspexerint. Vel enim aliorum, à quibus sua omnia desumpsere, plumis gloriantur; vel quod de Caco fertur, illum Herculis boves per caudas in antrum traxisse; pariter & hi, non nisi per indices librorum, ac per caudas suas, omnes quas ostentant suffurantur varias sententias Cognomen eruditiois apud imperitum vulgus lucrantur hic, cum qui bene docti, ut infimæ classis Theologi habentur. Cui verò id non compertum, quod circumforaneus circitor, qui, quâ potis est pompa, sua omnia in foro venalia exponit, mercatore opulentissimo, qui sua omnia in abditis secludit cellis, specimen duntaxat populo exhibet, ditior multò puerili judicio habetur? Annon sic plerunque in Theologis dijudicandis egregiè fallitur Vulgus? 3. Quod populo obest, cum ex eâ minus perspicua omnia. 1. Quod intermiscendo Hebraica, Græca, Latina Anglicanis, rerum perceptio impeditur, & attentio auditorum, cum non assequitur quæ dicuntur, interrumpitur. 2. Quod nuda veritas, quæ suâ luce claret, variis authorum sententiis vestita, quasi tot involucris obscurior evadit. Vitrum quod coloribus depictum mino-

minorem transmittit lucem, clarius multò omnia collustrat quod pellucidum; perinde & veritas audientium notitia magis innoteat, ubi non promiscuā authorum, sententiarumque, quæ vulgi captum superant, interpositione, series orationis perturbatur.

C A P . X .

De Concionatoris Stylo, aliisque ejusmodi.

C A N O N . I I .

Mysteria ^a fidei Scripturæ stylo & phrasí, quoad fieri potest, explicitur. ^b Quæ Dei sunt loquimur, non sermonibus quos docet humana Sapientia, sed quos docet Spiritus Sanctus. Negligebat scil. Apostolus verborum lenocinia, elegantiores illas loquendi formulas, quas confessabantur facundi Rethores; sacra Dei, idem quod edocuit Spiritus, enunciavit. Siquidem quæ non ab ingenio humano suam repetunt originem, sed à Spiritu Sancto inspirantur, magnalia Dei, ea verbis, quæ ab eodem fonte proficiuntur, exprimi par est. Hinc prophetæ, si quando peccata corripiebant, judicia denunciabant; iussa divina suaserunt, è scriptis Mosaicis suas procudere linguas. Quorum vestigiis insistentes Euangeli Scriptores, Hebraismis toti redundant. ^c Stylum vero Scripturæ ut divina imitacione effingamus, expendendum paucis, quæ ejus, quibus maximè celebratur, elogia.

Eminet vero triplici nomine Scripturæ stylus. ^{1.} Simplicitate, quâ nudè & in affectate divinam veritatem proponunt viri *θεοπνευστοι*. Unius Dei gloriam & populi salutem in oculis ferunt. Illas verborum Phaleras, sententiarum numerosas periodos, totum denique humanæ facundiaæ apparatum pror-

^a Utendum stylo Scripturæ. ^b 1. Cor. 2.13. ^c Elogia stylis.
^d 1. Stylis simplicitas.

prorsus negligunt. ^a Ego veni, non cum eminentia
facundie aut sapientia. ^b Interim vero habet im-
pexa simplicitas facrorum Scriptorum suum mo-
destiore ornatum, elegantias concinas, lepo-
res venustissimos; sed illi Rhetorum artificio,
quo hominum animis huc illuc impellendis insi-
diantur, dispare omnia. Quantus quantus ille
in sacris cultus est, sequitur, non queritur; aliud
agenti obversatur, non solicite ambitur: ^c habent
sacra Scriptura, sed non ostendunt, eloquentiam:
ut Augustinus. Vapulent hic pro meritis suis ca-
lamistrati nostri concionatores, qui mysteria Dei,
styli, quo splendescit, nitore spoliant, ea ver-
borum & phrasium apparatu redimiunt, quem
ab histriónibus, poëtastris, & vaniloquis Scripto-
ribus magno conatu conquisivere. Non sic Juris-
consulti, non sic Medici, qui in vocabulis, qua
professioni sua nativa usus fecit, acquiescent;
dēdignantur qua aliena, qua nova, assimilare.
Quorsum Theologi, ab ejusmodi terra filii, suas
emendicarent loquendi formulas? David, Saulis
bellicā armatura instructus, ad certamen cum
Goliā cernendum se ineptum causatus est; bacu-
lum potius & fundam, cum quinque lāvibus, è
valle lapidibus sibi dari oportavit. Perinde & sacro-
sancta veritas, si quando eloquentia humanæ lau-
titiis effeminatior facta, se ad illa nequitia ὀχυ-
ρόμελα subvertenda imbellem meritò conquerar-
tur. Potentior illa mukò, si absque fuso, & pul-
chritudine aliunde accersitā, nuda incedat. An
non persuasoria illa humanæ sapientia verba vim
spiritus enervant? Porro, si, quā est excellenti
puritate, Deus, foeminam castam meretricio a-
mictu ornari, vetuit; annon ἔγρè feret, suam vir-
ginalem & intemeratam sacram veritatem huma-
nis pigmentis ita infuscari, ut non agnoscas ean-
dem?

^a 1 Cor. 2. 1. ^b Nec tamen sine suo ornato est styli simplici-
tas. ^c Lib. 4. de doctrina Christ. cap. 7.

dem? Interim vero, si cui id nari yum, ut ele-
gantius se exprimit, vel si cui obiter non affe-
ctatè occurrit ejusmodi loquendi formulæ, non
repugno quin doao suo sive infuso sive acquisito
utatur. Habet quisque quod sibi peculiare do-
num, unus sic, aliis aliter. Ejusmodi vero in-
geniosiores idiotismos præpostere affectare, opus,
quod in manibus, impedit. (Quare.) 1º Quod id
impossibile, ut quis toto animi nisu auditorum
& auribus & conscientiis se accommodet: his
dum inservire studet, illis haud ut decet succur-
ret. 2º Quia in id propensi auditores nonnulli
ut, dum in nitidioribus loquendi formulæ ha-
rent, mysteria fidei, quæ subter latent, negli-
gunt, ad reprehensiones & exhortationes ani-
mum non advertant. Dum enim acumine dicen-
tis delectantur, elabitus omnis, sive de malo quod
aversandunt, sive de bono quod amplectendum,
cura. 3º Periculum est, ne phaleratis hisce di-
cendi formulæ, non potentia verbi, accepta se-
ratur credentium fides. * *Oratio mea*, ait Apo-
stolus, non fuit in persuasoriis humane sapientie
verbis, sed in demonstracione Spiritus, & potentie;
ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in
potentia Dei. Eleganter Eustodius: *Docendi or-
namenta non sunt intentiones negotii, sed quietis;
neque militaria sunt pilla verba, sed otii. Campus for-
tem postulat, pax profunda redimitum ornat. Qui
profutura afferit, loquendam que peniculo artis colorata
contemnit. Et pag. 334. Sermonum schemata à me
non queratis. Antiquo adhuc utor reti, & irrigam à
sapientibus saeculi cymbam non reliqui: Illa me per
mundi freta sustentat.*

2. Scripturæ & stylus humili suæ, ad tenuita-
tens nostram, accommodatione nobilitatur. Adeò
sanctus Spiritus in divinis oraculis conscribendis,

quali

^a 1 Cor. 2. 4. 5. ^b Concil. Tom. 2. pag. 336. edit. Surian.
^c Stylis Scripturæ egyptioribus, quæ se hominum accommodat
Intellectui.

quasi sui immemor, ad captum nostrum se demittit, nobiscum veluti balbutit, quæ in se duoyla, ea explicatiū enucleat. Intellectum, ad ea quæ vel ante pedes cœcutientem, annō luce clariori perfundunt illæ crebræ arþegonitaberas, concinnæ translationes, à nobis notioribus desumptæ similitudines, stylus apud vulgus usitator? Non enim à politulis oratoribus, qui Græcæ linguae deliciae & flos, suas loquendi formulas mutuantur. Spiritus sanctus, verba & phrases quæ in circulis à circumforaneis frequentari solebant, ea arripiunt. Eapropter pectorum & Publicanorum lingua in suis exarandis usus est Deus, ut eò facilius à vulgo perciperentur, quæ per ora infimæ classis hominum ad nos devenire. Quid enim, ait Augustinus, ^a prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis; cum loquendi oratione nulla sit causa, si quod loquimur, non intelligant, propter quos, ut intelligatur, loquimur? Et iterum, ^b Bonorum ingeniorum insignis est indolens, in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? Aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil querimus, nisi patere quod clausum est? Et iterum, Qui ergo dicit, cùm docere vult, quādīnū non intelligitur, nondum existimet se dixisse quod vult ei, quem vult docere. Quia et si dixit quādīpse intelligit, nondem illi dixisse putandus est a quo intellectus non est. Si vero intellectus est quocunque modo dixerit, dixit. Idem alibi, ^c Benevolentissime me monuerunt, scil. qui libros ejus contra Manichaos scriptos, haud posse ab imperitoribus intelligi, animadverterant) ut communem loquendi consuetudinem non desinerem; hunc enim sermonem usitatum & simplicem etiam docti intelligunt, illum autem indocti non intelligunt. Et alibi, ^d Melius

^a De Doctrin. Christ. lib. 4. c. 10. ^b Idem ibid. Cap. II.

^c De genesi contr. Man. lib. 1. cap. 1. ^d Idem in Pl. 138.

Ius est ut nos reprobentur Grammatici, quām non intelligant populi. Et postro idem, Rogo humiliter, ut contentae sint eruditi & auctorū vestra verba rusticā agnōimite sustinere, dummodo totus grec Domini simplici. Et, ut ita dicam, pedestris sermone, pabulum spirituale posse accipere; Et, quia imperiti & simplices ad scholasticorum altitudinem, non possunt ascendere, eruditi se dignentur ad illorum ignorantiam se inclinare.^b *Memorizē vero enīt succurrat Spiritus sanctus, eo Laconismo singula constringens, ut res verba numero vincantur, nusquam à proposito vagatur, singula suo ordine digerit.*^c *Voluntati denique segnescēti quasi facem subdit illa sermonis in scripturis frequentior effex*^d *et iugos.* Ita totus noster fuit in factis annuncian-
dis Spiritus sanctus, omnia audientium modis lo-
attemporavit, perinde & pastor, quantus est,
suorum imbecillitati se accommodet. Quām hi
turpiter impingunt Doctores, qui stylo utuntur
obscuriōri, ut qui vel vulgi captum superet, vel
sententiarum involucris anfractuosus; qui verba
& phrases, quæ apud vulgus instar lingue per-
egrinae sunt, ambiantur, qui non efficaciterum
quasi oculis subiectioe, animos percoelunt, sua
omnia frigidiusculē concludunt.

*39. Gravitate d quādam, robus quas tractat de-
corā, insignitur Scripturæ Stylus. Singuli verbo-
rum apices, eloquendi formulæ, suā ingenitā ma-
iestate fulgent; res tota serio transigitur; nihil
hic ludicrum. Siquidem, cūm quæ subest mate-
ria, de æternā animi salute, de gloriā excelsissi-
mi, agit universa, sequum id, ut terum gravitati
conveniat elocutionis forma. Senatorē de Reip.
negotiis gravissimè differentem aliis decet stylus,
alius in scholis juveniliter exultantem
Rhetorem: perinde & aliis sermonis character,*

sacra

^a Idem Serm. de temp. 73. ^b Spiritus S. se accommodat Memorizē. ^c Etiam voluntari se accommodat Spiritus Sanctus. ^d 3. Styli Scripturæ Gravitas.

sacra Dei annuncianti convenit; alius de hujus seculi negotiis peroranti. Sermo concionatorius sic temperandus, ut pro reatum magnitudine animos hominum exsuscitet, quā decet reverentia componat, quā potis est efficacia percellat. Quin abeant igitur, quō digna sunt, facitque qualescunque sales illi & festivè dicit, quibus risum querunt migrenduli quidam concionatores: Quocunque de ceterum, quas in manibus habemus, honorifica existimatione detrahunt, ea aversemur singula.

Can. 3. Verbum sic populo Dei dispensandum, ut multum, non multa. Scilicet non plura aggreditur pastor; quamque commode tempore constituto tractasi possint. Illa commode tractari posse dico, quæ ebusque persecuti licet, prout audientium maxime intersit. Primitus quandoque concionatoris animus, ut multa doctrinæ capita percurrat, sylvam materie in conatione accumuleret. At nec hoc est rite concionari, nec sic populus edificatur. Concionari ille dicitur qui sacram veritatem non proponit solam sed sic porro tractat ut auditoribus maxime proficit, qui inde quoque circumspicit quomodo edificationi intereat. Populus vero ex doctrina cum edificari dicitur, cum ejus necessitatibus quibuscumque prout doctrinæ natura fert, subventum fuerit; cum hoc illuc se convertit pastor fidelis, ut ex ea aliquid adjumenti auditoribus apparet. Non enim edificat animum, sed onerat memoriam, multorum in unum coaccervatio; nisi ceterum, prout maxime re populi, usus & stat, & dilatando si necesse fuerit, urgeatur. Accedit, quod, cui animus est multa congerere, et necesse erit ipsa omnia festinans peragere. Naud possint spiritualia intellectui, qui instar vasis angusti oris est, infundi; nedum voluntati, quæ prouersus reniti-

turi,

^a Non plura, quam par est, simul tractanda.

tur, imprimi, ubi volatico & celeri cursu omnia dispensantur. Non tanti est apud auditores bene affectos, quod proponit concionator, sed quam bene illa pertractat. Denique, cum illud ei cordi imprimis esse debeat, ut non tam sua, quam quæ populi saluti conducant, querat; id apud vulgus receptum, male se potius pauca doctrinæ capita debitâ tractatione ad umbilicum perduci, quam multa non nisi levi manu attingi. Maxima pars vulgi, quæ est ingenii hebetudine, multitudine rerum, quæ varii generis, posius obruitur, quam instruitur. Non tam itaque refert, quot poteramus doctrinæ capita percurrere, quam, quid auditoribus commodum; hoc imprimis dispiciendum. ^a *Multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare, scilicet dicentis impotenter & infirmitati auditorum consulendum, monet Christus.*

Can. 4. In verbo dispersando, ^b pro variâ auditorum conditione sermo temperandus. Hoc est, τὸν λόγον τῆς αληθείας ὁροτομεῖν, cum unicuique distribuitur quod ei accommodum. Aliter Christus assatyr sumidos Pharisæos, aliter indoctam & humilem plebeculam; aliter Apostolus Corinthios, quos primò laudat, dein corrigit, aliqui quitur; aliter Galatas, quos, præmissâ salutatione, statim increpat. ^c *Miror, quod tam citò transferremini ab eo qui vos vocavit in gratiâ Christi.* Utenim Gregorius Magnus; ^d *Verecundæ mentes, si quas forte culpas admiserint, leniter arguenda, quia si aspernit inrepenituntur, franguntur potius quam erudiuntur. Atque contra, mentes asperæ & impudentes, si increpatæ leniter fuerint, ad majores culpas ipsâ lenitate provocantur.* Et paulò post, *Mindores culpas suas estimant, quas minor invectio castigat; & quas vehementer objurgari viderint, majores esse*

^a Joh. 16.12. ^b Auditorum conditione accommodandum.

^c Gal. 1. ^d Hom. 33, in Euseb.

esse deprehendunt. Sermo prædicantū, (ait idem) debet cum auditorum qualitate formari. Quid mirum, si hoc verbi Deicrator faciat, cum agricola, qui semina in terram mittit, prius terra qualitatē prævidet, quibus seminib⁹ apta videtur, & postquam terra qualitatē viderit, semina aspergit. Gregor. Nazian. a sic. Alius laus prodest, alius reprehension, alias cobortatio ad officium ducit, alias objurgatio. Arque huc tuſſus, alios ſe palam arguantur, alios ſi remotus arbitriuſ increpantur. Sunt enim qui nihil curant, privatæ caſtigationes, publicā autem reprehensione emendantur; ſunt rursus qui liberius reprehendi pudorem omnem abſtergunt, contrāque privatissimis caſtigationibus meliores ſunt, iisque quos radici ſalutis dobare perſpiciant, hoc maneris incipit reperendum, ut in coquadratimoniis pareant. Sunt (ait idem) querum lauſima errata non ſunt diſimilanda, qui nimirum eo quod peccata ſua nemini cognita fore patant (quandoquidem id moluntur) prudenter calidatique laudem ſibi arrogant insolenter; contra, in aliis, ad nonnulla conniveresatiū, ne alioqui ipſi, nimis celebriſ objurgationum aculeo confixi, & obtutis, vel ad desperationem adigantur, vel pudorem reculant. Sec. Quindiam cum nonnulli ira agendum, ut iraci hominiſ contemnent, ut de ſalute eorum desperant, ſpeciem pra referat, cum tamen nec ipſis irascori, nec contemni, nec properditis & deploratis habeas, quorum videlicet natura id exigit; alii rursus lenitate & humilitate curandi, &c. alios vineere, alii cedere plerumque utilius ſuent. Vide locum: Quid quod, niſi ſic pro quailitate auditorum sermo modiſetur, noxia illis erunt, quæcumque in ſe ſalubria. ſuperum, ait Gregorius Magnus, b. adiſ ſufficient quia aliis præſunt; herba que hoc animalia nutrunt, alia occidunt; Medicamentum, quod hunc morbum immiuit, alteri vires jungit; & panis, qui vitam for-

*lum
apologetum nescio quod aperte dicitur, & et dicitur
Apolog. I. b. Past. curæ, pag. 3. pref. iii. b. et dicitur
bus*

tium roboret, parvularum necat. Aliter itaque agendum cum iis qui non ^a nisi in Christo infantes; aliter cum adultis; aliter cum protervis, aliter cum pusillanimis; aliter cum iis qui rebus prosperis fruuntur, aliter cum iis qui varie affliguntur; aliter cum spiritualibus, aliter cum carnalibus; aliter cum iis qui, carnali confidentia abrepti, securi de salute, aliter cum iis qui de spirituali conditione dubitant; aliter cum juvenibus, aliter cum iis qui ætate proiectiores; aliter cum urbanis, aliter cum rusticis; varia illis incumbunt officia, variis obnoxii sunt vitiis; aliter cum iis qui insimæ classis, aliter cum iis qui potentia, opibus valent, loco celsiori sunt. Ex his qui immundum spiritum ejectum velit, non semper diris adjurationibus id efficitur; quandoque qui in furorem verteretur irritatus, molliori locutione, ut Saul Davidis citharâ, sedatur. Idem Gregorius ^b de Nathane Prophetâ eleganter, ^c ubi ei res erat cum Davide rege lapsi: *Ad agrum medicus venerat, secundum vulnus videbat, sed de patientia agri dubitabat; Abscondit igitur ferrum medicinale sub ueste (viz. sub parabolâ) quod eductum subito fixit in vulnere, ut secantem gladium sentiret ager, antequam cerneret, ne, si ante cerneret, sentire recusaret.* Denique, nisi sic sua auditorum conditioni attemperat prudens pastor omnia, quod inopportuna & frigidè enunciari, & cum fastidio audiri necessè est: Peribit senien verbi, cum in solo, quod non ei connaturale, spargitur; qui advolant famelici, pabulo, quod eos nutriret, congruo defraudantur, cum iis instruitur mensa quæ stomachus ferre recusat,

Can. 5. Sermo d' concessionarius similitudinibus, allusionibus, illustrandus. ^c Si terrestria dixi vobis; i. e. si, per similitudines terrestres, cœ-

K

lestia

^a 1 J. h. 2. ^b Cap. 1. p. 3. ^c Sam. 12. ^d Simil. tudinibus & allusionibus uti par est. ^e Joh. 3. 12.

lestia vos docui, &c. insinuat modum docendi Christus. Nam 1o inserviunt hæ intelle&ui luce pleniori irradiando; sunt hæ rusticorum perspicilla; quæ enim, pro nostrâ in spiritualibus caligine, obscura, ea vel terrenis vel allegoricis allusionibus si adumbrentur, facilius multò percipiuntur. 2. Memoria in primis conducunt, siquidem, cum summi delectant, altius in animum descendunt, atque, illarum adminiculo, quæ excidere spiritualia, in mentem redeunt. Ut autem quis hisce instructior sit; 1. Quæ in scripturis occurserunt metaphoræ diligentiter notandæ; omnis enim metaphora est contracta similitudo. Nec sic voces à terrenis ad cœlestia mutuo sumeret Spiritus sanctus, nisi quædam eslet concinna ἵσταμονται. 2. Philosophia naturali det operam. Qui hoc naturæ theatrum attento oculo perlustraverit, ei nullo negotio occurserunt, quibus spiritualia clarius exprimat, terrena. Hoc facilius effectum dabit, si se, inter vel legendum, vel meditandum, assuecat cœlestia cum terrenis invicem committere, ab illis ad hæc tacito discursu recurrendo. 3. Ut quis sua quandoque allusionibus è sacrâ historiâ desumptis illustret, sit admodum in historicis Scripturis peritus. Sic facile occurserunt, quibus spiritualia depingat, veterum facta. 4. Adhibeat (præsertim qui in Theologiâ tyro) aliorum operam, qui feliciter in hoc genere operam navârunt: Nec enim quis facile in hoc genere excellit. Est quibusdam id sive innatum, sive datum, ut dextre spiritualibus terrena adaptent. * Cendum hic, 1. Ut nec similitudines, nec allusiones, ab iis quæ auditoribus ignota, sumantur: nec enim inde aliquid explicandis accedit lucis. Ab iis quæ populo notiora, suas omnes mutuantur Christus parabolas. 2. Non sint insolens, leves, scuriles, ridiculæ. Consulendum rerum sacra-

rum

* Cautela adhibenda est in allegandis similitudinibus.

xum dignitati, maiestati; omnia h̄c serio transfigi oportet, nihil quod indecorum, minus honorificum, in concionem inferatur. 3. Sive in similitudinibus, sive in allegoriis non frequentior sit, quam exhortationi inserviat, pastor. Loco suo, & parce usurpatæ, plurimum adferunt gratia; ubi affectatè vero omnia his redundant, suam amittunt & gratiam & voluntatem.

¶ Multa Concionatori cavena.

Sic de Canonibus qui verbo dispensando inserviunt: Sequuntur qui docent quid cavadū.
Can. t. Caveandum, * ne longius à contextu recedat concionator, quam ut ad eum respiciant auditores. Si quando objurgat, consoletur, errantes redarguat, illico à contextum oculos conjiciunt auditores, quomodo inde justâ sequelâ derivatur quod dicitur, ad examen revocant. Si hic aliquando erratum, illico aut dicenti id vitio vertunt, quod à contextu deviat; aut illum, pravo aliquo affectu abreptum, ab eâ quæ in manibus est Scripturâ excurrete, suspicantur. Quid igitur, quod aiunt, juxta littus navigandum; non sic navis in altum solvenda, ut ne terram conspiciant nevigantes. Omne suam, quam in cordibus exerceret, efficaciam amittit ille sermo concionatorius, in quo, non omnia in contextu, vel populo judice, fundantur. Primum Scriptoris officium existimat Plinius Secundus, ut titulum suum legat, atque identidem interroget se, quid cooperit scribere; sic, & inter concionandum, sèpè recognoscat Ecclesiastes, quomodo subsequens sermo cum contextu cohæreat. Quid, quod, qui sua omnia sic disponit, ut aliud ex alio

* Non longius à contextu recedendum.

pendeat, idque audientibus palami fiat, quām ille suorum reminiscen̄t dextrē consulet! Quā enim non invicem connexa, ex animo facile clabuntur.

Can. 2. Cavendum, ^a ne inferantur in cathedram rostralem quæstiones curiosæ, inutiles, joculares; aniles fabulæ. Quæstiones illas voco curiosas, quæ instituantur de rebus quas Deus occuluit, ^b quām in his sapere ad sobrietatem oportet! annop̄ h̄c humiliis ignoratio est profundior scientia? Quæstiones inutiles dico, quæ nullatenus gregi ædificando inserviunt, non nisi ingeniorum male feriatorum tormenta sunt. De his, cūm longos logos faciant verbi præcōnes, & bonas horas male collocant, & suos à necessariis abducunt, & in quibusdam larvatam gignunt hypocrisin. Harum enim inani & venenosæ scientiæ quidam turgidè inflati, omnem illam salvificam Del in Christo cognitionem pro nihilo habent. ^c Denuncies quibusdam, ut non attendant fabulæ, & genealogiū nunquam finiendis, quæ quæstiones præbent magis quām ædificationem quæ est in fide. ^d O Timothée, depositum serva, devitans prophanas clamorum inanitates, vaniloquia, & oppositiones falsò nominatae scientiæ. ^e Stultas & ineruditas quæstiones aversare, sciens eas gignere pugnas: Sic Tit. 3. 9. Hac occasione hæc etis Ariana, ut Constantinus; ^f Inde præsentis controversie fundamentum jallum intelligo, quòd tu Alexander ἐπέρ τοὺς μελάνις ζητήματα μερῆς πυνθανοῦ, de inani quādam quæstione particulâ sciscitaris: scil. Φιλοίμωτης εγενέτος ἀγίας τριάδος & εὐτιμούσθεα εἰραι φιλοσόφων ἐθεολόγου, Ut Socrates. Et porro, Constantinus ille Magnus sic; ^g Tales quæstiones, quales nulla lex, Canonve Ecclesiasticus, necessario prescribit, sed inanis dissoluti otii certatio proponit licet.

^a Nemis curiosa & inutilia vitanda. ^b Rom. 12. ^c 1 Tim. I. 4. ^d 2 Tim. 6. 20. ^e 2 Tim. 2. 23. ^f Const. Ep. ad Alex. Et Ariani, apud Socrat. I. 1. cap. 4. ^g Cap. 3. & 4.

licet ad ingenii acumen exercendum instituantur ; tamen interiori mentis cogitatione continere debemus , & neque in publicos populi conventus efferre , neque vulgi auribus inconsulto concredere . Quotus enim quisque est , qui rerum tam gravium , tantaque obscuritate involutarum , vim , vel satis accurate pervidere , vel pro dignitate explicare valeat ? Quod si quisquam est , qui istud se facilè efficere & consequi posse confidat , quota , queso , multitudinis pars , quam possit efficere ut idem ipsum intelligant ? Vide locum . Joculares autem historias voco illas , quæ aptæ natæ ut risum pariant . Totum hoc , quod est de animarum salute æternâ , negotium , quantâ fieri potest , gravitate peragendum . Quæ ludicra , inepta , puerilia , quæ rerum sacrarum majestati disconveniunt , ea vitanda . Negotii , quod in manibus versatur , excellens dignitas haud patitur , ut quis vel risum , levissimum ingenii fructum , consecetur ; vel , ut quid ei excidat , quod , cum deridiculo sit , animum à seriis avocet . Aniles verò fabulæ sunt , quibus refertæ fraterculorum postillæ , monachorum rancidæ historiæ .

Can. 3. Cavendum , ne castis auribus offendiculo sint quæ dicuntur . Consulendum enim hominum modestiæ , in iis quæ vetat pudor proloqui . *b* Ejusmodi sunt quæ , de propinquorum nuditate retegendâ , de gonorrhœa , de mulierum morbis menstruis , de intemeratæ virginis indiciis , de thoro nuptiali , &c. alicubi memorat Scriptura . Qui in his , si quando res tulerit , explicandis modesto sermone hominum verecundiæ haud parcunt , nra illi sacra Dei ludibrio exponunt , & populo (ea est ejus infirmitas) scandalum objiciunt . Sunt quædam factu honesta , dictu verò , si à Scripturæ phrasí discesseris , indecora . *c* Et si corporis membra , quæ , opinione duntaxat

K 3 no-

a Modestiæ & pudicitiæ consulendum . *b* Lev . 18. &c 15.
c Cor . 12. 13.

nostrā, minūs honesta, ab hominum oculis subducimus, eadem decoro ornatu cohonestamus; quidni ea velo modestia obtegeremus, casto idiomate eloqueremur, quibus labem aspersit humani generis peccatum? *Obj.* At, cùm hic latet peccatum, annon reprehendendum? *Resp.* Vel maximè: sciat populus, quid faciendum, quid vietandum; sed ejusmodi loquendi formulis quas docet Spiritus Sanctus. Illa Hebræorum lingua, vel eo nomine sacra, quod quæ peccati spurcitia contaminavit, ea suis ὀφειλόμοις occultat, verecundo sermone exprimit. Atque, ut in his quæ diximus, sic in quibusdam nequissimorum peccatis, suâ fœditate nefandis, audientium pudori inter loquendum, consulere oportet. *Est. innominanda*, ut vocat Tertullianus, turpitud. *a Quæ secretò sunt ab istis*, vel turpe est dicere. Arguendi hic illi verbi-præcones, qui vitia illa, à quibus vel audiendis pudor abhorret, pleno, quod aiunt, ore exprimunt, spurcidicorum lasciva & petulantia effata in suggesto enarrant; qui morborum muliebrium, ac si Medici potius quam Theologi partes agerent, causas naturales distinctius coram populo explicant. Consultiūs illi rem agunt, qui ejusmodi, de naturæ secretis, disquisitiones ad Philosophos vel Medicos remittunt, qui, quæ reprehendenda, ea aut παραφεγκτικῶς describunt, aut castissimo, quoad ejus fieri potest, idiomate enunciant.

Can. 4. Cavendum b concionatori, ne vel artis regulis, vel præmeditatis se scrupulosè astringet. Nam, quod ad artis præcepta. i. Adjumenta illa, ut, ex iis, qui in naturâ defectus suppleantur; si quando ea adsit vel ingenii fœlicitas, vel uberior spiritus mensura, quod in naturâ deficit resarciens; non id par, ut quis se artium præceptis

a Eph. 5. 12. *b* Non nimis se astringendum vel præceptis artis.

ceptis servili more alliget. 2. Nil aliud est artis præceptum, quām ex diuturnā experientiā emergens regula; atque cūm, in iis quāe indies occurunt, dies diem docet, quidni, in populo hoc vel illo à morte ad vitam traducendo, expeditior hinc affulgeat via quām alii invenerint? Non itaque se legibus artis vel methodi, sic se emancipatum sentiat præco Ecclesiasticus, ut non quandoque, populi bono id exigente, aliam tentet viam. 3. *Periculum est*, ut observat Augustinus, ^a ne fugiant ex animo qua sunt docenda, dum attenditur ut arte dicantur. *Vix enim ullos esse existimo* (ut ait idem) *qui utrumque possunt*, & dicere bene, & ad hoc faciendum præcepta illa dicendi cogitare, cum dicant. Nullus hinc artes & artium præcepta aspernetur; sunt optima Dei dona, quibus mirifice in suis tam inveniendis, quām disponendis, adjuvatur concionator. Id duntaxat volo, ut non vel Rhetorica vel Dialetica quā naturalis, & artificiali prior, præ hac prorsus negligatur; vel Spiritus sanctus, qui spirat ubi, & ut placuerit, intra angustos artium cancellos includatur. ^b Dein nec præmeditatis se astringat, ut vel nil dicat, quod non præmeditatum, vel ut omnia qua præmeditata proferat. Nam 1. Ube- rior Spiritū mensura, post preees, unanimi co- sensu publicè effusa, ubi sacra publicè dispensan- da, adest concionatori, quām ubi non nisi priva- tim in se præparando versatur. Est illa publica & solennior Ecclesiæ actio, cui se speciali modo affu- turum pollicitus est Deus. Est illa in Musæo actio præparatoria non nisi privata, omni atcunque Deus inter sit, non tamen eodem gradu assistit. Hora illa, in quā opus peragendum, pleniorēm Spir- titū assistentiam sibi vēndicat. 2. Conspectus audi- torum, eorum vel attentio, vel incuria, multa

K 4

dicenti

^a Lib. 4. de doctr. Christ. cap. 3. ^b Non nimis se adstringen- di vel verbis præmeditatis. ^c Matt. 10, 19.

dicenti suggestit, quæ non prius cogitârat. Perinde ut quorundam absentia, vel secundæ cogitationes prohibent, quò minus omnia proloquatur Ecclesiastes, quæ ei in animo erant. Sic Zepperus. ^a Auditorum in sacris coëtibus conspectus & consideratio, vultus ipsorum & gestuum, vel latitiae, vel tristitiae, vel applausus, vel cōntradictionis & refutationis observatio, (quemadmodum equidem prudentem & cordatum concionatorem studiosè talia observare convenit) causam sape prabent, & prabere etiam debent, ea vel in medium proferendi de quibus in privatis antea meditationibus minus cogitârat, & ne cogitare quadem potuerat; vel illa urgendi, iisque insistendi, quæ obiter tantum delibare constituerat, vel quædam etiam prætereundi, & aliis temporibus occasionibusque commodioribus reservandi, de quibus jam diligenter meditatus fuerat.

Can. 5. Cavendum, ^b ne quenquam personæ circumstantiis describat concionator. Personales sunt illæ circumstantiæ, quæ utcunque non nominatim eum qui redarguitur, designant, attamen his, quæ huic vel illi propriæ, persona particularis ab aliis secernitur; ut cum quis ex veste, ex loco, ex incessu, ex particulari aliquo in naturâ defectu, scil. quæ illi propria, non aliis cum illo communia, describitur. Illicita hæc hominum (ut ita dicam) particularizatio. 1. Quod, ubi quis personaliter corripiendus, à Christo id constitutum, ut non sermone concionario, sed, & vel fraternâ, vel consistoriali admonitione id fiat. Peccat, qui aliter, in leges Ecclesiasticæ disciplinæ. 2. Quia reprehensum exponit omnium ludibrio, unde peccantis animus exulceratur potius, quam sanatur. 3. Malevolum sapit in reprehendente affectum, cum lapsi famæ non consulitur. Nullus autem

^a De form. conc. lib. 1. cap. 5. ^b Auditorum descriptiones personales vitandæ. ^c Matth. 18.

autem à nequitiae viâ abducitur , ubi de affectu redarguentis dubitatur. Interim verò nil impedit , quin 1. Si quis ex peccato quod perpetravit , vel in quo persistit , se omnibus conspiciendum præbuit , eum publicè coram omnibus reprehendamus. Non sufficit hic privata admonitio ; cùm , ad quos pervenit fama peccati , ad eos etiam perverniat necesse est reprehensio : Nec sermo noster , sed illius peccatum , illum ab aliis discriminat. 2. Distinctus hominum ordo , etiamsi nisi unus vel pauci adsuerint , potest publicè taxari , b sic reprehendi ut se reprehensos sciant , sive unus , sive plures. 3. Peccata seculi , vel loci , quæ invaluere , non silentio premi oportet , quod in se investitos causabitur quis. Conscientia reatus talem detegit , non reprehensor. 4. Quum , tam peccatum quam persona suis vestitur circumstantiis , distinguenda hæ ab illis : utcunque enim nemo illis depingendus , at hæ possunt in reprehensione recitari : v. g. si ebrius quis fuerit , die Dominico , cùm inde amplificatur peccatum , potest ad peccatorem pudore suffundendum peccatum cum suâ circumstantiâ designari ; & sic de aliis quibuscunque peccatorum circumstantiis , quæ illis exaggerandis inserviant.

Can. 6. Cavendum e concionatori , ne quid ei excidat , vel quod de ejus existimatione detrahatur , vel quod bonos contristet , vel quod malos confirmet. 1. Existimationi sua consulat , quod doctrinam vilipendit populus , si quando persona despectui erit. Sua omnia igitur inter concionandum sic transfigat , ut qui non justè incusandus , vel quod ~~περισσωπόνης~~ , ut qui alios acriter objurat , cùm aliis sic peccantibus parcit ; vel quod ~~περισσον~~ , dum mellitis sermonibus , ut sic seculi odium declinet , d curat vulnera populi ; * vel

K 5.

pa-

^a 1 Tim. 5. ^b Matth. 23. 45. ^c Nequid preferatur , quod vel sua existimationi meritū oblitus. ^d Jer. 6. 14. ^e Ezek. 33. yf. 10.

parietem , quem extruxere alii , inepto te^ctorio obducit ; vel quod *ἀλαζων* , ut qui Thrasonicē se jactat , cum sua omnia ad gloriolam aucupandum concinnat ; vel quod *αισχονεψις* , ut qui animum lucro inhiantem prodit . ^a si quis non indiderit ori ipsorum , indicunt bellum . 2. Non ^b contristet bonos , *Ezek. 13. vs. 22.* Nam cūm fremit mundus , rugit Diabolus , insidiatur caro , cūm periculum ne despondeant animos qui Christo nomen dedēre , unde , nisi à pastoribus , solatium peterent ? Quantum illud cordolium , cūm , qui illis pro fōlamine essent , sunt ut spinæ vulnerantes ? Sic illi ; qui , ut quisque à mundi corruptelis incontaminator , ut quis ad quodvis bonum opus paratiōr , in cultus divini exercitiis frequentior , ita hunc dente mordaci arrodunt magis , dīcteriis & scommatis magis proscindunt . Sic & illi , qui de *ἀδιαφόρης* , ut putantur , scrupulosè dubitantes nullatenus ferunt usque dum Deus aliter revelaverit , sed vel intempestivis & anxiis disputationibus eos vexant , vel illorum scrupulos , quibus commodiis privatim succurrerent , publicè exagitant . Sic & illi , quibus judicia Dei fulminanda , nec discriminant ad quos s̄tā dirigi volunt . Evenit plerumque , ut , qui fide infirmi , illa ad se cūm rapiant , animo conseruantur , exanimati jacent . 3. Non ^c quid proferat quod malos confirmet . Siquidem id pīi pastoris , ut eos pudefaciat , à nequitia viis ad meliorem frugem revocet . Quām illi cæteris in malo confirmatores , qui inde confirmantur , unde oportebat pudesceri ! Misericordia Dei immensa amplitudo si quando enarranda , ad vivum describenda , ita cancellis suis circumscribatur , ut qui in peccata , ut sues in volutabrum cœni , proruunt scelerati , nullam in hāc illorum fortē esse intelligent .

^a At-

^a Mie. 3. 5. ^b Nil proferatur quod vel bonos contristeret . ^c Nihil preferatur quod vel malos confirmet .

* Atque, cùm hic concionator potest multifariam errare; nullibi verò periculosis, quàm, cùm in concione fúnebri haud cautè se gerat. Facilè concedo, tales, ubi defunctorum exequiæ celebantur, possè haberi conciones. Quæ oculis subiectiuntur fragilis & caducæ nostræ conditionis viva spectacula, conduceunt in primis ut verba concionatoris in intimos animi recessus penetrènt. Non itaque illis assentior, qui, propter abusum, illas abrogandas volunt. Interim verò duplex hic error.

1. Quòd promiscuè quorumcunque defunctorum præconiis incumbit pastor, ac si linguam venalem, quidvis affirmare paratam, illuc afferret. Hinc est, quòd monet non nemo,^b ne falso testimonio cathedram veritatis, ubi Dei legatione fungitur, contaminet, omnemque suam & ministerii sui existimationem turpiter prostituat. Accedit, quòd & piis hoc pro offendiculo; ut qui de ministris suis sinistre sentiuat; Et qui nequiter mali in suâ nequitia abundè corroborantur; omnia sibi fausta, ubi hinc excesserint, pollicentur, cum vel bipedum nequissimi sic laudibus ad cœlum efferruntur. Denique hæc adulatoria encomia, vel auctiuii speciem habent, quo quantum constentur qui sic in quorumlibet laudes se effundunt; vel donarium testamentarium liberale admodum eos vel accepisse vel accepturos testantur. Quicquid verò ebuccinaverint hi conducti encomiastæ, fixum erit quod dictavit Spiritus sanct.;^c nomen impiorum putrefacet.

2. Et illud hic reprehendendum, quòd nimii sint in suis encomiasticis concionatores. Non id abnuimus, quin in quibus eminuerunt viri præpietate illustres, illorum in gloriam Dei & aliorum exemplar verecunde, non nisi paucis, mentio fiat. Qui nos ad formicam, animalculum omnium abjectissimum, remisit in-

K 6

struen-

^a In concione fúnebri cautè se gerere oportet. ^b Zepper. l. 2. 10. ^c Prov. 10. 7.

struendos, noluit certè ut sanctorum vel dicta vel facta memorabilia susque deque habeamus. *Memoria justi est benedicta.* PROV. 10. 7. At si in his immodicus fuerit Ecclesiastes, 1. Verbi predicationi, cuius causâ imprimis convenerint auditores, injurius erit, utpote quæ in temporis angustias detrudetur. 2. Periculum erit, ne viam muniatur, qui sic, superstitionibus jam sepultis revocandis. Nam, ut Perkins, ^a *Preces pro defunctis*, fuerunt initio tantum laudes defunctorum. Et idem, ^b *Invocatio sanctorum*, fuit primò, non nisi sermocinatio cum presentibus. Basilius, Nazianzenus, & alii patres, occasione orationum panegyricarum, solebant inter perorandum oratorio more per *Prosopeiam* eos tanquam presentes alloqui. Et Vossius, ^c *Oratorum non levis hic se culpa offert, non tantum*, quia plerique eorum sanctos invocarent, sed etiam, quia floridam & luxuriantem secuti dictionem seculi sui oratorum, modificatae ac figurata mortuorum laudationi tantopere indulgerent. Nam non raro, inter hyperbolicas laudationes, & voces prolatas, non satis distinguebat imperitum vulgus; item apostrophas ad sanctos ^{r. T. 2000. 1000. 1000.} institutas, qua votum tantummodo Ecclesiastæ erant, pro seria invocatione ducebant.

C A P. XII.

Ut peccatores convertantur, eorum misericordiam primò patefaciendam esse: Et quomodo id faciendum.

ATQUE sic de Canonibus qui verbi dispensationi in genere subserviunt; sequuntur qui in specie. Hi pro variâ ovium conditione varii. Sunt enim oves Christi, vel convertenda, vel conversæ. De ovibus quæ ad Deum conver-

^a *Probl. 1. de prec. pro mortuis.* ^b *C. de invocat. sanct.*
^c *Thes. histor. de invoc. sanct. 5.*

vertendæ, videndum, 1. Quæ illis inter docendum suggerenda. 2. Quomodo, ut dextrè succedat opus, erga illas se gerat pastor. De iis quæ suggerenda.

Canon. 1. Ovibus a perditis sua miseranda extra Christum conditio omnimodo innotescat. Nullus enim ad Christum venit, qui habet de suo in quo subsistat. Prodigus non festinat ad patrem, usque dum aut eundum, aut fame pereundum. b Vel regis filii epulas nuptiales fastidiunt qui invitantur, nisi in quibus ex inediæ sensu appetitus exsuscitatur. c Haud opem implorâssent qui Christum crucifixerant, nisi prius animo, ex sensu peccati, vulnerati. d Non ad se vocavit Christus, nisi qui sidentes sub onere peccatorum gemebundi. Frustra enim sunt omnes de salute per Christum obtinendâ sermones vel maximè efficaces, si non execrandæ suæ conditionis prius consciâ consternati jaceant. e *Anima satura favum calcat, anima vero famelice, omne, scil. quod prius fuit amarum, dulcè.* Sit itaque minister verbi instar apis, quæ tam habet, quo pungat, stimulum, quam quo palato arrideat, mel. Sic Suffrag. Theolog. Britan. in Synodo Dordracenâ, Ministris verbum Dei rectè secantibus incumbit cura, aptè prudenterque auditorum conscientias primò legis terroribus sauviandi, deinde Euangelicis promissionibus erigendi. Atque cum miseria humana, alia culpx, alia poenæ, utriusque sensus gignendus.

Quod fad primum, sic præcepit Dominus: g *Extolle vocem tuam, & indica populo meo defettiō-nem ipsorum.* h *Fili hominis, fac notas urbi Hierosolymarum suas abominationes.* Et de se, Mic. cap. 3. 8. *Ego repletus sum virtute à Spiritu Iehovæ, judicioque & potentiâ, ad indicandum Iahakobo de-fettiō-*

a Miseranda hominum extra Christum conditio patefacienda.
b Luc. 15. ys. 17, 18. c Luc. 14. ys. 21. Act. 2. d Matth. 8. 8.
e Prov. 37. 7. f Natura humana miseriis subiecta ratione peccati
g Isa. 58. 1. b Ezek. 36. 3.

fectionem ipsius, & Israëli peccatum ipsius. Et Dominus Jesus sic: ^a Testor ego de mundo, opera ejus mala esse. Et, ^b quum venerit Spiritus sanctus, arguet mundum primo de peccato, &c. Hinc & Apostolus. Felicem, ^c qui muneribus libidinibusque deditus erat, affatus, disserebat de justitia, & continentia, & judicio futuro, Act. 24. vs. 24. Μηδὲν τέ των λέγων, ἀνελκυσθεῖνας αὐτούς πάντας ψυχάς, αὐτὰς πιάνται εἰν τούτην τὴν φρεστήν την καταστάσειν τῶν διάδοσών : Non quibus refocillaretur animus ejus, sed quibus terretur & mente concuteretur: sic Chrysost. ^d In peccatis vero, quibus sensus miseriae ingenerandus, arguendis, advertendum, quod apud illos, quos alloquimur, obtinet peccatum. Cujus quod rei manifestum, id omni modo exaggerandum, suis coloribus depingendum, quæ eis comminatus est, quæ in taliter peccantes aliquando exercuit, Deus iudicia, enarrandum. Cum ^e Samuell Israëlitis idolatriam, & quod regem petiissent, vitio vertit; ait contextus, timuit populus valde. Sic cum Neheemiah Judæos de usurariis exactioribus acris objurgat; ^f siluerunt, nec invenerunt quid responderent. Sic & Ezra, cum de alienigenis uxoriibus populum accusasset, dicuntur ^g tremuisse propter hanc rem. Petrus Iudæorum corda vel hoc maximè vulneravit telo, quod Dominum gloriae, manibus sceleratis, cruce affixum interemissa.

Quod ^h vero ad secundum, scil. de miseria poenæ; illa omni modo amplificanda, sive à praesentis seculi maledictionibus, sive à poenis illis gehennalibus futuris. Sic prophetæ, ut populum è vetero suo exercefacerent, è lege desumptas execrationes severe minitabantur, horrenda Dei iudicia toto conatu denunciant, in aliis adimpta nar-

^a Joan. 7. 7. ^b Joan. 16. 8. ^c Joseph. Antiq. lib. 20. ^d Chrys. tom. 4. in Acta Apost. ^e 1 Sam. 7. 2. & 12. 19. ^f Nehem. 5. vs. 7. 8. ^g Ezra 10. 9. ^h Natura humana miseriis subjecta ratione poenæ.

narrant. Et Johannes Baptista Sadducæis & Pharisæis dira ominabatur , nisi resipiscerent. Sic Chrysost. ^a Καλαστισας αυτων την διαβολα την φόνω της κείστως , καὶ την ωργοσήκουλη της κολαστικως , της ινόμελης της αζηνως , &c. τοτε εισάγει την πελη της Χριστού. Et Christus , quoties cum perficitæ frontis Pharisæis res erat , nihil intonat , nisi multoties ingeminatum vix.

Interim ^b verò cavendum , 1. Ne ἀπαθεῖσι simus ; sic plerique clamosi concionatores , ac si de clade suorum triumphum canerent. Non sic Jeremias : ^c *Viscera mea , viscera mea , doleo præcordia mea , &c. quia vastanda est tota hæc gloria.* Et Michæas sic ; *Plangam & ejulabo incedens spoliatus & nudus , &c. quod ægra sit Shomron plagis suis , quod pervenerit usque ad Iehudam.* Multum solet ejusmodi tenerior affectus , vel in sua malitia obfirmatos , emollire , si interitus suus sic prænuntietur , ut misericordia , non odium , sympathia , non ira & indignatio , loqui videantur. Eleganter August. Si quid minamur , cum dolore fiat ; de scripturis comminando vindictam , ne nos ipsi in nostrâ potestate , sed Deus in nostro sermone timetur. 2. Non omnis illis ex miserandâsuâ conditione emergendi spes adimatur. Id vel admiscendum , vel attexandum , quod non sic ; qualicunque conditione , à Deo se junguntur , quin possint ad salutem adspirare ; quod non sic præclusa via , quin cui verè animus est , potest vel ab infimo orco , gratiâ obstetricante , se expedire. Id enim instituti nostri , non , execrandam peccatoris conditionem oculis subjiciendo , eum à Deo abстерere , sed , ubi se maledictioni obnoxium senserit , ut ad Chrystum ocyùs festinet. Languesceret verò tam desiderium , quam conatus , ad meliorem conditionem pervenienti , si nulla re-

liqua

^a Hom. 11. in 3. Matth. ^b in exaggerandis miseriis cautelæ adhibendæ. ^c Jer. 4. 19.

liqua spes. **a** Vos fecistis totum hoc malum, (quo scil. ira Dei obnoxii estis) veruntamen ne recedite aversi à Iehova , &c. ne inquam recedite : Non enim deseret Iehova populum suum (utcunque se peccatis suis omnium miserrimos fecere) propter nomen suum. **b** Ubi animadvertis, populum flevisse malum de alienigenis uxoribus fletu magno , Schechania ; sic se , reliquumque populum , ne disperabundi jacerent , recolligit , Nos prevaricati sumus in Deum nostrum , sed nunc est quod Israël speret super hac re. 3. Compertum auditoribus sit , non id nobis propositum , ut eos , dira annunciendo , exitio devoveamus , igni infernali adjudicemus ; id nobis duntaxat cordi esse illis sit exploratum , ut , gehennalis ignis eos reos peragendo , ab eodem liberemus ; eos , sub irâ concludendo , ad Deum in Christo placatum adducamus ; ut ex eo dulcesceret Christus , cùm amaresceret peccatum. **c** Potestas ministris Euangelicis data est ad edificationem , non ad destructionem. **d** Urit & secat Medicus aliquoties & membrum integrum deperdit , sed in hunc finem , omnia ut sanet & servet. 4. Constat & illud , non nos , ubi homines ad pietatem vel bonorum operum studium excitandi , legalibus his execrationibus Præcipue nisi , sed gratiâ Euangelicâ , ut incitamento omnium efficacissimo. Ille scopus noster , cùm cuique suam misericordiam conditionem spectandam exhibemus , ut ad Christum configuant , qui sic vulnerati , inde ediscant , quod non sibi , sed Deo vivendum. Quandoque à malis deterret , ad beneficiendum invitat Spiritus Sanctus , ex minarum legalium intuitu : at in eo videtur , ut argumento omnium maximè præpotenti , triumphare ; scil. misericordiâ illâ , qua in Christo emicuit ,

a 1 Sam. 12. 21. & 24. **b** Ezra 10. 2. **c** Cor. 10. 31. 8.
d Bucer, in illum loc.

II.
uo
lite
lon
se
ro-
um
na-
bu-
Nos
est
um
ut
, i-
or-
nis
os,
ca-
ri-
mi-
non
uo-
unc
&
vel
ous
uiâ
ssi-
mi-
us,
ti,
en-
efac-
um
gu-
pha-
mi-
uit,
f. 8.

cuit, amplissimâ. Sic naturâ comparatum, ut terroribus consternatus à Deo ausugiat, si afflugeat venia spes, ad cum se recipiat. Edictum regium, in quo, qui arma in principem tulerunt perduelles, ut lassæ majestatis rei, denunciantur, eos ab accessu ad regem arcet: cùm id, quo venia spes, si arma deposuerint, datur, in debitam obedientiam redigit. Nil frequentius, ubi de peccatis commissis cum suis expostulat Deus, vel eos ad mandatorum suorum observantiam exacuit, quâm beneficiorum quibus eos affecit recordatio, quâm misericordia quam in Christo exercuit immensæ exaggeratio. Hoc est, quod monet Zepperus, *alegem Euangelicè prædicare. Nullus existimet, ait ille, debitum in redargutionibus vel correctionibus zelum non adhiberi, nisi vociferationibus, boatoibus, tumultuationibus, omnia in sacro oratorio repleantur; aut calumnia, convitia, dira, & execrations, e suggesto, plenis buccis. evomanuntur, legi vigor talu exseratur qui confessim in anathemata definat, & qui, vel in doctrinâ vel vitâ, exorbitârunt, Satane illico tradantur, & infernali igni adjudicentur. In Ecclesia enim Christiana lex non tam legaliter prædicari debet, quâm Euangelicè: id est, non tam ex æternæ damnationis comminationibus, quâm ex inculcatione, & ple-*no quasi gusto gratiæ Dei in Christo, tanquam vivo & vero fonte.

a Zepp. lib. 2. cap. 12.

C A P. XIII.

Miseria sua naturalis conscientia, melioris conditionis necessitas inculcanda, Christus offerendus, cordis mutatio aggredienda, & remora removenda.

C A N O N . I L

Conditionis a ex gratiâ melioris necessitas, & dextrè, & toto conatu, inculcanda. Condition ex gratiâ melior, Regeneratione, ex parte Dei vitam spiritualem infundentis, Fide & Resipiscientiâ, quibus acti agimus, ex parte nostrâ, perficitur. Ejus ad salutem necessitas inde liquet; quod, nisi quis regenitus non assequitur, *b. ius filiorum Dei, non potest introire in regnum Dei,* non potest esse *ex primis creaturarum Dei,* Jac. 1. 18. *Abjecite à vobis defctiones omnes vestras, &c. e nam quare moreremini?* *d Ni resipiscatus, omnes itidem peribitis.* Dextrè inculcari debet, ut corda audientium configat; medullitù recipiat. Huc conductit, ut utriusque natura, prout auditorum modulo expediat, explicetur; acri examine disquirendum; quousque vel natura, vel gratia communis progrediatur; ubi exorditur salvifica, sanctificans gratia; quæ illa resipiscientiæ larva, & non nisi umbra evanida, quæ sibi decipulas struunt innumeri. Utriusque quæ in Scripturis occurrunt indicia, acri indagine investiganda, proponenda. Populus excitandus, ut quisque se ad examen revocet, haud in condizione, cuius nullam fecere *δοκιμαστας*, acquiescant. Dico, toto conatu inculcanda: inculcari debet, siquidem, ubi cum stupidis, bardis, surdistris, quales ex naturâ omnes, non id sat quod hæc

a Melioris conditionis necessitas inculcanda. b Joh. 1. 12, 13.
c Ezek. 18. 31. d Luc. 13. 3.

hac proposuimus, suggestimus; inclinemus oporetur. Atque tum toto conatu inducamus, cum quæ hinc inde in sacrâ pagina sparsa, ~~adgrediuntur~~^{et} conquerimus, ea vehementius verbo exhortationis; quod spiritui pro vehiculo, prosequimur. Cum populo ratiocinandum, quare non; haud fereandum ut, in eo quod tanti est, in utramque aurem dormiant. Non hic jejunè & tepidè res tota transigenda; zelo Dei inflammat lingua concionatoris, vim faciat dicentis oratio.

Can. 3. De miseriâ suâ; adeoque de necessitate melioris conditionis edictis, ^a Christus describendus & offerendus. Est Christus margarita illa omnium preciosissima, quam, sua omnia vendendo, redimat, qui emptam velit. Nobis vero verbi ministris id incumbit, ut contractum hunc, quibus possumus viis & modis, effectum denius. Gemma illa, totius mundi gazis præponenda, est vivis coloribus depingenda; populo suggerendum, ut huic omnia, vel qua charissima, postponat. Est Christus sponsus, cui despondendus quicunque salvus erit; ut huic populum stabili connubio adjungamus, ejus pulchritudo, ut, qui insignis præ myriade, est desideratissimus, est describenda. Est Christus medicus, qui ulceribus scatentes ut curaret, in mundum venit: Excitandi, qui morbo lethali laborant, ut ad eum accelerent. Sunt in Christo cujusque generis deliciæ, bellaria imprimis opipara, *Prov. 9. vers. 2.* nostrum est, ut toto conatu hospites peramanter invitemus. Sic *vers. 3.* emissæ pueræ, ut per collegia & excelsa urbis invitando discurrent. Est Christus vitis, cui, ut palmites, inserendi electi Dei: nostrum id, ubi incisionem legis terroribus fecimus, tum demum inoculare,

qua

^a Christus describendus & offerendus. ^b Cant. 5.^c Isa. 25. vs. 6.

quæ inoculandæ , gemmas. Hoc cùm nobis faciendum , necesse id , ut Christum graphicè delineémus.

Delineandus ^a verò Christus in iis quibus cæteris eminentior. 1. A dignitate personæ , ut in quâ b inhabitat omnis plenitudo Dei corporaliter ; ut c cui datur Spiritus absque mensura. In eo absconditi sunt omnes thesauri sapientie & scientie , Col. 2. 3. Est ille imago Dei invisibilis , ut in quo reperiuntur attributa omnia incommunicabilia , & quæcunque gratia heroicæ , ut mansuetudo , misericordia , charitas , &c. Hinc à sponsâ laudatus , Cant. 5. ut qui ubique à capite ad calcem pulcherrimus. Dignitas d personæ nobis in primis conductit , ut absque quâ non esset idoneus redemptor ; nec poterat fides tutò in illum recumbere , ab eo ut à perenni fonte omnia bona expectare ; nisi & Deus & homo. 2. Ab officio ; quo mediator inter Deum & hominem factus , nostri causâ ; qui exlex sub lege , qui sine peccato factus est peccatum , qui in se benedictio factus est pro nobis execratio ; e morbos nostros ipse perculit , & dolores nostros bajulavit ; à defectiōnibus nostris dolore afficiebatur , ab iniquitatibus nostris atterebat , incurrebat in eum pœna omnium nostrum. Hanc subeundo usque ad crucem humiliationem , cùm angelis id impossibile , Patri suo nos reconciliavit , inimicitiam inter Deum & hominem sustulit , pacemque in omnem ævum duraturam stabilivit. 3. A beneficiis , quæ inde manant , omnium pulcherrimis ; cuiusmodi sunt adoptio filiorum , justificatio , sanctificatio , libertas à legis jugo , ad thronum gratiæ accessus , Spiritus effusio , sustentatio & exitus ubi malis circumdati , jus ad omnia tam hujus quam futuræ vita bona , malorum cujusque gene-

^a Quomodo describendus Christus. ^b Col. 2. 9. ^c Joan. 3. 34. ^d Col. 1. ^e Isai. 53.

generis in nostrum bonum sanctificatio , etiam in morte spes post mortem , hereditas in cœlis , &c. Hæc , & quæ ab hæc radice porro pullulant privilegia , omni modo amplificari oportet . ut qui vel extra illum depereant , illum præ hujus mundi stercoribus elegant , eique adhaerescant . Est ille panis vitæ , aqua vitæ , lux mundi : qualis erit hic mundus si panem , aquam , lucem , ex eo tollas ; tam & multò magis misera conditio illa , à quâ abest Christus ,

Porro & offerendus Christus . Christus offerri dicitur , cùm ad eum fide accipiendum invitatur qui extrà sunt . Sic Matth . 22 . servi emissi , ut ad regis filii nuptialia hospites invitarent . *Vobis sermo salutis hujus missus est .* Christi repudium , necessario ejus oblationem infert , b *nos repellitis illum , &c.* Ut & Christi receptio , ejus ponit oblationem , Col . 2. 6. Offerendus d verò , 1. Omnibus quibuscumque , ad quos , ut eis Euangelizemus , vocamur . Id nobis clam , quis electus , quis non ; pro quibus Christus efficaciter mortuus , pro quibus non . Tremendi illius de prædestinatione arcani mentio nulla occurrit , nisi Euangelio priùs divulgato , aliis id respuentibus , aliis amplectentibus . *Quotquot erant ordinati ad vitam , crediderunt . Si Euangelium nostrum opertum , in iis qui percunt opertum .* 2. Omnibus promiscue Christus offerendus ; non , quia jam credidere ; sed , ut credant . Est enim ejusmodi Christi oblationem medium quo adducuntur audientes ad credendum . Proponuntur à Deo nobis promissa , ut in quibus recumbamus , ut quæ sint pro fundamento in quibus nitatur fides ; non ac si fidem in iis , quibus applicabilia promissa , supponerent . Offert Deus promissiones gratiæ , non quia credimus , sed ut credamus . Medicinam ægrotis offe-

a Act. 13. 26. b Act. 13. 46. c Joan. 1. 12. d Quibus & quomodo offerendus Christus. e Act. 13. 48.

offerimus, ut accipiendo valetudinem recuperent. Credere nil aliud, quam Christum oblatum accipere; ut accipiamus; sufficit, quod ad accipendum propensi, non id ultrà exigitur, quodjam accepimus, jam credimus. 3. Sicutibus, id est, legali terrore-consternatis, Christus, ut communicabilis, propōnendus. Est duplex sitis, alia quæ totalis indigentia, de quâ Christus, a non sicut in eternum, &c. sc. ut totaliter indigens; est alia quæ partialis, b quâ quis de gratiâ salvificâ degustavit, eaque amplius satiari anhelanter expertus; sic: *beati qui sitiunt*, Matth. 5. Christus his actu communicatur, illis duntaxat communicabilis. 4. Credentibus, fide non temporariâ, sed duraturâ; non quæ mortua, sed viua; non intellectum duntaxat leviter irradiante, sed & voluntatem unâ suaviter trahente, ut actualiter communicatus Christus, annunciantus. Sciant hic auditores, quod fides, quæ nos Christo inserit, fertur ad Christum tam imperantem quam promittentem, tam sanctificantem quam justificantem: habet etiam resipiscientiam ut comitem sibi indivisim conjunctam; ubi enim in peccato demortuis inspiratur vita spiritualis, eodem actu fiunt & credentes & resipiscentes.

Can. 4. Quibus c sic & descriptus & oblatus est Christus, explorandum, num cordate amplectantur. Omnia pro nihilo ducat pastor, nisi cor lucrifecerit; id ipsum illis innotescat, nil nobis, ut Deo, nisi cor arridere, d *Cedo mihi, mi fili, animum tuum,* e *Ablue à malo cor tuum ut serveris.* Non in eo acquiescendum, quod verba dummodo non nisi verba dent auditores; quod formam pietatis præ se ferant; quod propemodum à Christo sunt; quod concupiscentia, vel Deo reprimente, cohibentur duntaxat, vel quod

con-

a Joan. 4, 14. b Amef. in coron. ad Coll. Hag. art. 5. c. 2.
c. De mutatione cordis, maxime laborandum. d Prov. 23, 6.
e Jer. 4, 14.

consopitæ jacent, cùm abest tentatio, vel à libidine potentiori superantur; * vel quòd, à malo vel incumbente vel imminente perterriti, aliud quid simulant. Nec & illud nobis sat erit, quòd exteriorem hominem circumcidimus; quòd huic vel illi, vel vanitatis iudicium, vel vestiendi formulam exoticam, vel capillum sive cincinnatum detraximus, sive abrasum restituimus; quòd à quibusdam nequitiaz viis, quibus assueti, cùm aliis adhuc impliciti, vel hunc vel illum abduximus. Sunt hæc è pluribus per pauca, quibus se exprimit quæ in corde latet impietas; sunt non nisi rami à radice internâ pullulantes, quos si amputâris, alii regerminabunt. Quid hoc aliud, quæ aves non abigere, sed à frutice ad fruticem fugare? fontem non exarefacere, sed à canali ad canalem aquæ cursum transferre? est peccatum in corde, ut res in suâ causâ: ut verò emanat in vita consuetudinem, est res in suis effectis: Frustra quis nictitur rem in suis effectis abolere, cùm adhuc vigeat in causâ. Est in corde, ut in principio, à quo diffunditur in hominem exteriorem, ejusque actiones omnes fermentat: Frustra manus purgatas velit, qui non à corde exorditur: quod hic non fundatur, fictum cùm sit, ut omnia ficta, citò in naturam suam redibit. Sunt verò in corde mala, quæ aliis radicum instar; his innituntur quæ in vita consuetudine se produnt corruptelæ, ut incredulitas, amor mundi, superbia, philautia, nulla aliorum dilectio, &c. Cui in animo, Christo discipulos lucrari, non sat erit, quæ in oculos incurront, vitia profligâsse; radicitus extirpanda, quæ intus latent, malorum semina. Nec cum magno, nec cum parvo, ut monuit ille, configendum pastori; sed corda suis missilibus rectâ petat. Qui amici sponsi causâ intercedunt, qualis quisque Euangelii minister, non in eo gloriantur, quòd

quod bona verba dedit sponsa; id agunt, ut cor perspectum habeant: nisi hoc lucifecerint, se frustra esse conqueruntur.

Can. 5. Remoræ, ^a quæ impediunt, quod minùs ad Christum adducantur, quos importunè ambivimus, & perquirendæ & amovendæ. Sunt ὀχυρωματα, quæ destruenda sunt; λογισμοι, qui evertendi; sunt verba mendacia, quæ detegenda; sunt κένος λόγοι, quibus peccata extenuant nonnulli; eorum futilitatem discooperire oportet; & sunt Scripturæ distortæ, quibus sanior sensus restituendus. Nullus ad Christum vocatus renuit, nisi habet quod causetur. ^c Cuperant omnes uno ore se excusare. Judæi Abrahamum & Mosen jactarunt; Samaritani, Jacobum Patriarcham. Habent qui crassè ignari sua κρησφύγετα, de quibus consulenda rusticorum, quam vocant, Theologia; habent & sua profani; sic & qui pietatis formam præ se ferunt; qui item non nisi morali iustitiâ imbuti, habent sua, quibus se obtegunt, ficulnea folia. Sunt porro qui, quod minùs ad Christum accedant, impediuntur, crucis asperitate, mundanæ gloriæ præsterâ affectatione; sunt qui scandalis, hi datis, illi acceptis; sunt item alii qui cognatione quæ est secundum carnem, alii qui rumoribus, fabulis, calumniis de servis Dei confictis, alii qui vitiis virtutum nominibus coloratis, alii qui negotiorum hujus vitæ tumultuosa mole, alii qui honoribus, voluptatibus, vel hujus vitæ emolumentis, quæ licita in se, illaqueati continentur. Habent qui ad Christum vocantur, mille versutias, diverticula quam plurima, quibus evadunt, etiam cum reti divino arctissime conclusi videntur. Ita in omnes formas se torquet subdolum hominis ingenium, nullas non excogitat distinctionum latebras, potius quam ut se abneget, Christo in totum se addicat. Quoquo-

^a Remorte amovendæ. ^b Eph. 5. 6. Luc. 14. 13.

versum itaque circumspiciat pastor , si modò vel ariolari potest , quæ illæ sunt officia quibus frustra fit ad Christum invitatio. Atque sic de iis , ad quæ inter docendum intentus esse debet pastor ; nunc , Quomodo erga eos qui extra sunt , se gerat , dicendum.

C A P . X I V .

Patientia , erga eos qui extra sunt , exercenda.

UT rite se gerat erga eos , qui extra sunt , pastor ; Primò , exercenda patientia. Patienter se gerit qui est *ἀγέιτας* , id est , qui malos , apud quos omnia adhuc frustra sunt , b' nihil feciūs patienter tolerare , mansuetè instruit.

Patientia hæc exercetur , ubi cum præfracti ingenii hominibus res est , 1. Non c' succensendo , utcunque tergiversantur , post crebras admonitiones , nihil emendatores. Nutrices sumus , quotquot animarum curatores ; quantas illæ tolerant iras ? quam non perferunt morositatem ? Qui ferendo non est , si quando inciderit in submorosos , detrectantes , pervicaciter oblictantes , etiam & irridentes , nunquam ille perveniet ad credentes .
d Omnis erga quos vñ homines exhibenda lenitas : nam eramus quondam & nos rebelles , amentes , &c. Christus , in suo cum Nicodemo colloquio , nobis exemplo : unde observat e Chrysost. ὅτας μεράς σταλησμένα , καὶ μὴ τείχωμεν , μὴ συζητάνειν , μὴ δὲ εὐθυγράφειν &c. Si quando cum aliquo disputamus , nec persuademus , non oportet indignari , aut ferarum more excandescere. Neque enim qui succenserit aliquid efficiet , sed magis ad incredulitatem provocatit. Abstinendum igitur ab irâ , intendumque ut orationem nostram probabilem faciat

L mus ,

a Erga eos qui extra sunt , 1. exercenda est Patientia. *b* 2 Tim. 2. 14. *c* Cave ne succensisas , *d* Tit. 3. 2, 3. *e* Homil. 25. in Joan.

mus, nullâ non modo ira, sed ne voce altiori. Ira enim materia est clamor. Hæc ille. Hinc, de Christi mansuetudine, quâ perditam Israëlis ovem quæsivit, dicitur, ^a Quod vox ejus in platea non exaudita. Iterim vero nihil impedit, quin si, quibuscum res est, perficit frontis erunt, eos acrius objurgemus. Tit. i. ἀλεγχε δπολόμως etiam voce altiori in clamemus, exfusitemus; sic Ioan. 12. 44. Illud cavendum nec acerbius increpando videamur stomachum petulantius velle effundere. Ubi enim nos rapit impatientia, sine profectu contendimus. Præterquam enim quod ludibrio est nostra asperitas, irritat etiam populi animos. Et, quam inutilis est iners & supina segnities, tam inutilis est stulta acrimonie, ^b ut Nazianzenus. ^c Et Augustinus sic: Quicquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigentis. Dilige, & dic quod voles. Prosper. Leniter castigatus venerationem exhibet castigant; asperitate autem nimis & increpatione offensus, nec increpationem recipit, nec salutem.

20. Patienter ^d se gerit pastor, si ab officio pastorali non desistat, etiam si cum obfirmatè malis res est, donec se porcos & canes ostenderint. Ejusmodi sunt illi, quorum deplorata & insanabilis pervicacia testatior facta est. Cum hic, exemplo Apostoli, non amplius ludenda opera. ^e Vos repellitis sermonem Dei, ecce convertimur nos ad gentes. ^f Cum quidam indurarentur ne crederent, male loquentes (κανολογύησι) de via coram multititudine, digressus ab illis Paulus segregavit discipulos. His non dandum quod sanctum, nec margaritez his projiciendæ, ^g ne eas concubent pedibus suis, & versi vos lacerent. Secùs vero etiam si multoties verbum frustra audiverint, suis peccatis pertinaciter adhærescant, non tamen iis salutis remedia

sub-

^a Isa. 42. 2. ^b Orat. de moderat. sermonis. In cap. 6. ad Gal. ^c Lib. 2. de vita contemplat. ^d Cave ne ab opere desistas. ^e Act. 12. 46. ^f Act. 19. 9. ^g Matth. 7. 6.

subtrahenda, non omnis abiscienda spes. Manassis, Petri, latronis in cruce pendentis exempla, de quibus cum actum videbatur, illis nihilo minus affusit gratia salutatis, hanc vendicant longanimitatem; non nisi crebris iustibus cadit querulus. ^a *Mane itaque sero somn tuum, & vespere ne remittito manum tuam,* ^b *experturus scil. num aliquando det Deus resipiscientiam, ut veniant ad agnitionem veritatis.* Non derelinquit agrum suum, ut sterilem proflus, agricola prudens, eo quod post multos exangulos labores, votis ejus non respondeat; quin alia atque alia aggreditur via. Pudeat in Vinea Domini laborantes, si a colonis, indefesso in agris colendis studio, vincantur. Quoscumque de baptizatis ministri Ecclesiaz deferrunt, antequam de illis certo compertum habent, ipsos canes vel porcos esse, de illis Deo & Christo Domino nostro gravem rationem reddere cogentur; Nempe magno terrore talibus infidelibus & negligentibus pastoribus objicit Dominus, *Perditum non quaerivitis,* ait Bucerus. ^c Chrysost. Oùκ ἀπεισα οὐ παρεγρ, αἵτινες τοις διωκόμοις πείσομαι, αἵτινες δὲ πειραν, καὶ μέτα την εὑρετην, ἵνα μὲν εἰσίντω τοις, οὐ σύμπερον αἵτοις καὶ σταυροῖς, αἵτε πειραν τοις αἵτοις καὶ καταδίκηται. Hodie non persuasi, ac cras persuadere potero; Quodsi non cras, attamen perinde, vel quarto abhinc die persuasio. Qui hodie quod audiuit repulit, cras forte ac accipiet, &c. Et postea, Cretico fit, ut pescator, qui per totum diem vacuum attraxit rete, sub noctem tamen abire parens, capto, qui ipsum per totum sefellerat diem, pisce discedit. Quodsi ideo viaturi sumus in otio, & ab omnibus actionibus videbitur abstinentum, eo quod semper evenit ut alicubi frustremur optatis, universa nobis perierit vita. Instat idem Chrysost. in agricultâ, & nauclero,

L 2 qui,

^a Eccles. 11. 6. ^b 2 Tim. 2. 25. ^c Hom. 1. de Lazaro.

qui, ut cunque à spe suâ decidunt, tempore suo suos redintegrant conatus. Accedit, quod hi non habent qui damna compensent, ut idem Chrysost. Nos verò non minus auferemus præmii non audi-
ti, quām accepturi eramus si illi obtemperâssemus. Et deinceps, adeò vesanus est Diabolus, ut illa tentet, quæ nequaquam fieri possunt; nec illos solum adoritur, quos omnino confidit se posse supplantare & dejicere, verū & eos, quos probabile est artibus ipsius fore superiores. Itaque cùm audiret Job laudari, & mirificè prædicari, ab eo qui novit arcana omnia, Deo scil. sperabat nihilo feciūs, quod eum viribus superior, subverteret, nec destituit omnia movere, & moliri, *&c. οὐαὶ οὐαὶ τὸν ἀνθρώπον*. Et non erubescimus nos, si, cum Diabolus nunquam abjiciat spem perditionis nostræ, nos fratrum salutem desperaverimus? *&c.* Quis nobis venia locus, si, cùm tanta sit mali Dæmonis in nostrum exitium insipientis vigilantia, nos ne tantulum quidem similis diligentiæ adferemus ad salutem fratrum nostrorum? præsertim, cùm Deum habeamus auxiliatorem? *&c.* Annon vides, ait idem, parentes quomodo filiis suis, licet frequenter ad mortem ægrotantibus, assident lachrymantibus, lamentantibus, exoscultantibus, omnia quæ possunt admoventes, ad extre-
num usque halitum? hoc tu quoque facito pro fratribus: Et tamen illi non possunt lachrymis, & ejulatibus, neque morbum depellere, neque mortem imminentem abigere: Tu verò frequenter poteris animam deploratam, assiduitate instantiæque, per lamenta revocare & suscitare. Dediti consilium, nec persuasisti; illachryma, punge frequenter, & suspira paululum, ut tua sollicitudo verecundiam eiincutiat, atque ita se convertat ad salutem, *&c.* Christus, ut idem doceat, cùm pro certo habuit Judæum eum proditurum, non tamen cessavit assiduis consiliis, monitis, beneficiis, mi-

minis, demum omni doctrinæ genere, à proditioне retrahere. Hoc autem fecit, nos instituens, ut etiam si præsciamus futurum ut fratres non obtemperent, tamen quicquid in nostrâ facultate fuerit, præstemus, tanquam paratâ nobis bis admonitionis mercede. Hæc omnia Chrysost. & plura ibidein. Gregor. item a Nazianzen. sic, καὶ τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ, scil. impiis, μακεθύμησον· καὶ τὸ δὲ περὶ γυναικῶν, μὴ ἀπελπίσοντες, ἐπι καίρου δεργατεῖς· καὶ τὸ περὶ τοῦ φιλάνθρωποῦ γεωργῶν, ἐπὶ τῷ δέσποτῳ δὲ θόλῳ μὴ ἐκκένηται, μηδὲ μονοτοῦ τῷ αὐτερπον συκιών· καὶ αὐτοῖς· αλλ' ὅπεράντας, καὶ δεργατῆς, καὶ τοντολέντης πόρεια, &c. Si primùm obliuctatur, leniter expecta; si secundò, ne animum despondeas, nondum enim curationis tempus effluxit; si tertio, benignum illum & humanitate præditum agricultoram imitare, dominum adhuc precare ne infructuosam & inutilem sicutum excidat, atque odio habeat, verūm convertat, & curet, & stercus injiciat, id est, eam correctionem quæ peccati confessione & manifesta pudefactione, atque ignominiosi vitæ ratione constat. Quis scit an mutabitur, ac fructum ferat, Jesumque à Bethaniâ redeuntem alet?

C A P. XV.

Quantâ Prudentiâ, erga eos qui extra sunt, stenduntur.

Seeundò, b ut lucrifiant qui perdit, prudenter cum illis agendum. Ita se gerit, qui media sua omnia sic disponit, ut finem, cui destinantur, probabile quod assèquantur.

Exercetur autem c hæc prudentia, i. Captando è re natâ occasiones, quibus hominum corda

L 3 mi-

a In otar. de moder. serm. in disp. b 2. Prudentia exerceenda est. c Occasio captanda.

ministerio verbi pervia maximè. Quod enim ruricolis prudentioribus solenne , ut quo uberior efflorescat messis , sementis facienda tempus diligunt oportunum; quidni & in vineâ Domini laborantibus eadem adhibenda sagax solertia? Ut enim omni negotio peragendo suus est, non *χειρός* solum , sed *χαρές* sic muneri pastorali fungendo , sua est , quâ omnia facilius succedunt , accommodatior *χαρεία*. Tempora autem peropportuna dico ; si quando corda hominum malis publicis , vel ingruentibus , vel emissis , conterantur ; si alicuius peccati , seu olim , seu recentius admissi , sensu percussi jaceant ; si quovis modo à Deo vel affligantur ipsi , vel alii , ut illi commoneant , flagellantur ; si in periculo mortis constituti , nihilo minus convaluerint ; si denique de divina bonitate quacunque demum ratione ubrius degustarunt. Has nactus temporum vices pastor bonus , quod in proverbio ^a dici solet , *μυθογενεῖον* , ferrum dum ignescit , feriat. *Veluti mala aurea cum figuris argenteis* , et verbum commodè dictum. Prov. 25. 11. *Verbum tempore suo* , O quâm bonum! ^b *Fides ille dispensator* dat famulitio dimensum tempore prestituto. ^c Cum ^d appropinquat foecula anima agroti , &c. si adsit ei nuncius , &c. tum revertitur ad dies adolescentia sue. Prophetæ d verba tum alius infederunt , tam regis , quâm populi animis , cum sensu bonitatis divinæ , ex victoriâ parta , admodum afficiebantur. Scitè Gregor. e Magnus. Prædica verbum opportunè , importunè : dicturus importunè , præmisit opportunè , quia scilicet apud auditoris mentem ipsa se destruit , si habete importunitas nescit opportunitatem. Sunt item tempora inopportuna , ut si quando variis negotiis distracti , sociis ad omnem nequitiam projectim circumdati , voluptatibus multifariis qua-

^a Prov. 13. 23. ^b Luc. 13. 42. ^c Job. 33. 22. ^d 2 Chron. 15. 12. &c. ^e Cap. 15. Pastor.

demersi, affectibus præpotentioribus pro tempore abrepti, vix sui compotes; quibuscum res est. Qui hos affatus est, nā ille ut qui literas in arenā conscribit, quas illico vel ventus vel viator perturbat.

Secundo, ^a cum perditis agendum, vel mitiūs si turba numerosior, vel asperius si pauciores, iudicemque pervicaces. Alter, cum populo qui uxores alienigenas duxerunt, egit ^b Ezra, lachrymis & cilicio deflevit hanc prævaricationem, laceras vestem, & de capite & barba vellens capillos, sedebat desolatus; peccaverat enim multitudo: Alter Paulus, ^c cum incestuoso Corinthio, agendum consuluit, tradendum Satana decrevit in exitium carnis, ut spiritus salvus fieret in die Domini. Eleganter Augustinus, Epist. 64. ad Aurelium, de ratione coercendi Africanorum temulentium. Non asperè, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso, ista tolluntur; magis docendo, quam iubendo; magis monendo, quam minando: Sic enim agendum est cum multis adine peccantium. Severitas autem excendu in peccata paucorum. Hæc ille. Ita enim comparatum est, ut multitudo peccantium, illorum saltem opinione, & minuat peccatum, & pudorem peccantibus auferat. Placide itaque eum illis res transigenda, quos si amarulentius infestemur, periculum est ne aut frontem perficent, aut schisma faciant. Politici hominis est, ait Junius, ^d sit in publico peccato, parciatur publico, non autem omnia summo jure, prout singularia peccata committentur; sic, ait idem, in confusionebus militaribus, que remedia postulant acria & præsentissima, Romani centesimare, tricesimare, decimare cohortes maluerunt, quam omnia rigide per omnes persequi.

^a Numerus peccantium pendendus. ^b Ezra. 9. ^c 1 Cor. 5.
^d In cap. 17. Genes.

Tertiò , zelus ^a pastoris , in peccatis eorum qui extra sunt reprehendendis , vel intendatur , vel remittatur , pro naturâ peccati . Sunt peccata alia leviora , quæ sat erit perstrinxisse , animum ab iis alienum testari . Sunt alia , vel radice à quâ profluunt , vel circumstantiis , aut quia aliis viam muniunt , aut naturâ suâ , atrociora ; de his sollempmodo , & non de iis , digladiari oportet . Incidunt plerunque , inter gregem & pastorem , de peccatis quæ non tanti sunt , acerrimæ contentiones , tumultus qui nullatenus sedari possunt . Ut focus , pro varietate occasionum in familiâ , vel luculentior , vel minutior , fieri solet : sic , pro peccati cuiusque naturâ , zelus , vel exardescat , vel defervescat . Secùs qui faciunt , (Quare .) 1o Malè audit illorum διάργοτες , ut qui haud nō runt peccata discriminare , cùm æquè de his ac illis contendant ; non tanti ponderis erunt eorum in atrocioribus peccatis coarguendis verba , cùm omnem suum qualemcunque ardorem in minoribus priùs effuderint . 2. Omnim , quacunque de re , contentionum comes indivisus est animorum alienatio : quisque enim , pro eâ re à quâ stat sententia , ut pro aris & focis , contendit . Prudèntis itaque erit , ut non cum suis in arenam descendat , aut ex professo certamen instituat , nisi de ejusmodi peccatis , in quibus vel Dei gloria summè perticitatur , aut peccantium salus ; ut in iis quæ conscientiam vastant .

Quartò , ^a in perditis quærendis , animus , quoad fieri potest , edocendus , priusquam irritandus . Cum illis mitius & leniter agendum , usque dum judicium in bonis & malis dijudicandis informetur . Sic Paulus , ubi ei cum Atheniensibus res erat , quām placidè & sine omni tumultu eos affatus ! Quām ut observat Erasmus , appell-

^a Natura peccati pensanda . ^b Animus priùs docendus , quām irritandus . ^c In Ecclesiast .

II.
qui
vel
alia
iis
tro-
am
so-
In-
, de-
tio-
Ut
vel
pro
cat,
.)
nō-
c il-
um
ùm
ori-
de
um
en-
tis
lat,
jus-
pe-
on-

us,
tri-
m,
an-
he-
nni
us,
pel-
uām

appellat blandiūs Athenienses , pro more orato-
rum , *Ayōpes d'Gloucōs* . mitiori vocabulo *δειπνός αὐ-
μονίας* crassam eorum idololatriam designat ; ca-
ptat ansam alloquendi ex altaribus , ne videretur
sinistram de illis opinionem aliunde attulisse ; ex
publicis ; ne curiosus in alienā Repub. videretur ;
fortè præteriens , non data opera exquirens ;
Deum , argumento à mundi opificio , quod illis
non incognitum , describit ; Arati Poëtz , ad id
quod cupid probandum , accersit testimonium ;
Christi , apud homines qui nullatenus cœlestia
sapiebant , parcè meminit . Novit scil. ^a Aposto-
lus ea altius animo imprimi , quæ sedatè sugge-
funtur . Si quid igitur animadvertamus , quod
populi animos alienet , quod iis , quæ est illorum
infirmitas , offendiculo sit : iilud , saltē ad tent-
pus , silentio premamus . Exploratum id , motus
aniini perturbatores judicio tenebras offundere .
Summa proinde adhibenda cura , ut , quos ad ea
quæ dicuntur attentos volamus , non nisi ubi ne-
cessē fuerit , iis bilem commoveamus . Piscatores
sumus ; res ita agenda , ut non pisces ab escâ de-
terreantur : spes est , illas posse capi , si ad escam
accedant , illam undique ambiant ; haud id possi-
bile , ubi ab eâ refugiunt . Ne tamen sic intelligi
velim , ac si eorum peccatis omnino parendum
ne illos exacerbemus : id volo , ut primo in illo-
rum animos blandè nosmet insinuemus , illos de
peccatis evincamus , deinceps sequatur eorum
acrior objurgatio .

Quintò , ^b vita quæ apud suos inaudita , vel à
quibus non imminet periculum , ea non publicè
reprehendenda . Plerumque enim id evenit , pro
eâ quæ cuique innata est pravitate , ut quæ popu-
lo ignota , dñm reprehendendo nominamus , ea
nominando doceamus ; quæ redarguimus , reda-

L 5 guen-

^a Act. 17. ^b Poecata vulgo incognita vix publicè sepre-
hendenda.

guendo ansam demus perpetrandi. Ausim dicere, plerasque fraudes, & in contractibus dolos veritiores, qui antea non nisi perpaucorum, publicâ reprehensione latius diffundi. Audiat itaque quilibet cœtus, non aliena peccata, sed sua; non quorundam inusitata & nefanda scelera, quæ vulgo clam, sed quæ obtinuere, quæ publicè erumpunt, ea duntaxat taxemus. Hinc ^a Moses particularem execrationis modum, quo usus est blasphemus ille, reticuit; ne forsan à posteris in exemplum traheretur. Apostolus illud contra naturam virium, quod apud Romanos & Corinthios fréquentius, nominatim designat; apud alios, quibus, ut videtur, inusitatus, in genere duntaxat, ^b ἀρ-
σεποίας nomine, perstringit. Sic ^b Perkinsus. De peccato Sodomitarum dicturus ^c Lutherus, Ego quidem non libenter versos in hoc loco, quod aures Germanorum adhuc innocentes & pures sunt ab hoc portento, Talia, ait ^d Zepperus, exactius & explicatiūs reprehendisse, potius est docuisse, idque propter imperscrutabilem cordium humana-
rum perversitatem & curiositatēm. Gravi ergo cum detestatione, & horrore, velut extremitas tantum digitur, illa perstringantur, ne magis animis inscrantur quam extirpentur.

Sextò, in malis, ^e quæ aut per longam inva-
luere morām, aut varii generis sunt; sensim popu-
lo obrependum. Vulgus sibi hunc post illum avelli
superstitionis ritum, se ab hoc, quod in morib⁹,
vitio post illud, abduci facile patitur; at ægrè id
fert, si quando omnia dērepentē reformata velit
concionator. Nullus, absque peticulo, altissi-
mum in scalâ gradum primō conscendit. Medici,
si quando noxii humores expurgandi, gradatim
id faciunt. Qui rempublicam, omnimodo depra-
vatam,

^a Lev. 24. Junius in eum locum. ^b In cap. 5. ad Galat. ^c In cap. 19. Genes. ^d Lib. 2. de art. habend. conc. c. 13. p. 206.
^e Mala, quæ diu obtinuere, sensim amovenda.

Il.
ere,
ver-
dicā
qui-
uo-
lgo
nt,
em
nus
um
vi-
en-
us,
x-
De
Ego
au-
iunt
riūs
ffe,
ma-
rgo
mis
ani-

niva-
pu-
elli
bus,
è id
velit
issi-
dici,
ntim
pra-
m,
e In
206

C A P. XVI. Pastor Evangelicus.

257

vatam, pristinæ conditioni restitutam velit, non omnia subito transmutat; ut in corpore subitanea evacuatio, sic in politiâ mutatio repentina, periculosa. Accedit porro, quod, in humanis, nil ad perfectionem, nisi lentè, & gradu testitudineo, aspirat; opera quæ præ cæteris suis numeris absoluta, ab initiis, quæ nihil tale pollicebantur, exorsum sumpsere. Nullus unquam ad fastigia rerum pervenit, qui non primò in iitis substitit, dein gradatim ascenderit. Denique, & vix quæ in unum, ut virgæ in fasciculum colligatæ, inde corroborantur. haud facile, si conjuncta aggrediari, dissipabis; si illa discerpseris, & seorsum singula sumas, nullo negotio amandabis. Atque sic de convertendis; sequitur, ut de conversis dicam.

C A P. XVI.

Quomodo se accommodat Pastor conversis, in genere.

DE ovibus ad Christum conversis, videndum, Quomodo illis se accommodet pastor, in genere, vel in specie.

Pastores qui a conversis se accommodaturi, præmonendi, ne non-conversis conversos annumerent. *Saul tentabat se adjungere discipulis; sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.* Siquando hic erratum fuerit, 1. Amittit de suâ honorificâ existimatione pastor, cum ut hypocritæ deteguntur, quos ille in verè credentium album ascripserat. 2. Societati fidelium injuria sit, cum id illis vitio vertitur, ac si non nisi coetus hypocitarum essent. 3. Ipsi qui nondum renati, cum tamen pro renatis habentur, in saâ perdita conditione confirmantur. Ubi vero, accuratori scrutinio prius instituto, ex judicio & charitatis, &

L 6

fa-

* Non conversi conversis ne annumerentur.

sapientiæ, id probabile, quod verè ad Deum conversæ oves, quibus negotium intercedit, sic se gerat pastor.

Can. 1. Oves ^a ad Deum conversæ sunt in agnitiâ veritate stabiliendæ. Veritas illa, & credendis, & faciendis, ut ad salutem necessariis, terminatur. De illis quæ hanc viam ingressæ, periculum est, ne ab illâ secedant; cùm in spiritu exorsæ sint, ne ad carnem retroagantur. Sunt enim, ex iis qui Christo nomen dedere, qui cruce perculsi fatiscent; qui blanditiis mundi & carnis inesca: i relabuntur, ut Demas; qui ab hereticis in errores pelliciuntur; qui ex consortio eorum qui sinceritatis inimici, remittentes de pristino zelo, tandem in nihilum abeunt. Qui in specula constitutus vigil, ad omnia sit intentus, quibus suis adveniat vel *παταξία* vel seductio. Toto conatu hoc ^b agendum, evincit *περιέξεις* Apostoli; qui itinera complura, ut discipulos confirmaret, suscepit; & Epistolis tot, ut in fide quam receperant firmius corroborarentur, absens conscripsit; ille Epistolarum ad Ephesios, ad Colossenses, primæ ad Thessalonicenses, scopus; ut stabiliantur in fide, ut radicati confirmentur; & 1 Petr. 5. vs. 12. *Hac c* scripsi, testificans, *hanc esse veram Dei gratiam in quâ statis.*

Can. 2. Ad ^d illa omnia, quibus salus perficitur, & dirigantur, & excitentur: non nisi obscurè illis lux affluit: vel nihil, vel aliter, vel aliud quam oportet agunt, nisi dirigantur. Fliccescit inter agendum animus, nisi admonitionibus, hortationibus ardenteribus accendantur, quæ languescunt, desideriâ. Ad quæ & dirigenda & excitanda, sunt hæc tria.

I. Ut omnem arripiant ^e occasionem, quâ fidem & resipiscientiam exploreant, renovent, exerceant.

His

a Conversi, in veritate stabiliendi sunt. *b* Act. 14. 22. &c. 15. 36. & 18. 29. *c* Item 2 Pet. 3. 1. *d* Dirigendi, & extimandi saceres sunt. *e* I. Ut fidem & resipiscientiam exploreant.

His nititur tota pietatis fabrica. Explorent; ut, ubi de illarum veritate confiterit, & diabolo, qui illas in dubium vocando ingentes creat turbellas, obsistant; & ipsæ ut quæ inde de vocatione & electione suâ certiorescentur, cordatè gaudeant. ^a Renovent; eò quod, cum utraque imperfectior, utraque deliquio obnoxia; nisi multoties renovando, nec quæ imperfecta ad perfectionem aspirat, nec quæ cineribus cooperta in flammarum erumpit. ^b Exerceant verò, & fidem, ut ex quâ indies vivendum; & resipiscientiam, ut quam flagitant peccata quotidiana incursionis; novus peccati actus novâ poenitentiâ diluendus. Ex fide verò vivitur. 1. Si quibuscumque indigemus bonis, ea fide ad nos attrahere studeamus. 2. Si adversus mala quæcumque, sive spiritualia, sive temporalia, clypeo fidei nosmet muniamus; ut vel ab illis conservemur, vel sub iis sustentemur, vel ex iis liberemur. 3. Si in mediorum, quibus sua omnia largitur Deus, usu, fidem, quâ iis se affuturum sponsavit Deus, exserant. Exercetur verò resipiscientia, scrutando vel quæ latent, vel quæ excidere peccata; nosmet coram Deo humillimè prosterrendo; peccata deflendo; serio proposito aduersus illa animum obfirmando.

2. Ut ^c Euangeliō dignè ambulent quæ converſe oves. Sic facient, si id illis cordi inprimis, ut voluntatem Dei faciant; si bonis operibus abundant; si virtutes illas, quibus Deo similes, in vita consuetudine exprimant; ejusmodi sunt bonitas, justitia, mansuetudo, misericordia, charitas, &c. Si denique in illâ vitæ conditione, quæ iis assignatur, Deum in primis glorificant.

Ut sic ambulent, admonendi qui crediderunt, 1. Quod jam propriū ad Deum accessere; quod eos sibi despontavit; quod ei pro domicilio, in quo

^a Ut fidem renovent. ^b Ut fidem exerceant. ^c 2. Ut Euangelios dignè ambuleant.

quo habitat, pro horto, in quo se oblectat: quod ei pro domesticis, etiam pro filiis, qui prius extranei: quod ejus redempti; cui, nisi redimenti, inserviendum redemptis? quod frustra est Christus, in eo quod exsolvit pretio, nisi ei deinceps vivant: quod foedus cum Domino percussérunt; foedissimum id si foedifragi: quod intimum, erga eos, Deus testatus est amorem; annon sic dilecti redamarent? quod concives sanctorum: quod accessérunt ad montem Zion, ad civitatem Dei vivi Jerusalem, & myriades angelorum, &c. quod genus electum, regale sacerdotium, gens sancta; inde ratiocinandum, cum ^a Nehemiâ, An vir qualis ego, sic?

2. De variis, quibus Euangeliū ornent, officiis monendi. Sunt hæc, vel quæ Deum respidunt, ut quibus ei quod suum tribuitur, dē ^b quibus supra; vel quæ hominem. Homo vero, vel ut per se, vel in relatione ad alios, considerandus. Per se sunt quæ ei incumbunt officia, Primò, Ratione personæ, idque 1. pro varietate partium, ut anima, vel corporis. Animæ, in quâ est intellectus, voluntas, conscientia, affectus, memoria, appetitus sensitivus. Vel corporis, ut membrorum in genere; in specie, vultus, oculorum, aurum, lingua, &c. 2. Pro varietate ætatum; ut quis junior, vel senior. 3. Pro varietate occasionum; ut quod quis aut solus, aut cum aliis, &c. 4. Pro varietate subsidiorum, quæ viræ sustentandæ subserviunt; ut sunt vietus, vestitus, necessaria animi corporisque relaxatio. Vel Secundò, Ratione conditionis, ut rebus vel prosperis, vel adversis fruitur: v. gr. ut quis dives, vel pauper; ut quis loco celsiori, vel infimo; ut quis sub flagello aliquo particuliari ingemiscit, vel cui omnia succedunt pro voto. Vel Tertio, Ratione bonæ famæ; de quâ videndum, quomodo acquirendæ,

^a Neh. 6. 11. ^b Lib. 2, cap. 4.

renda, quomodo eā utendum, quomodo, quæ cū contraria, infamia ferenda. Vel Quartū, Ratione particularis vocationis; de quā videndum, quomodo eligenda, quomodo in eam intrandum, quomodo in eā quis ambulet, quando eam vel intermittat, vel ab eā defistat. Tot sunt hæc distincta, quibus, homine per se considerato Deus est gloriſitandus. Ut verò quis est in relatione ad alios, quædam exigit Deus officia; Vel ratione vinculorum, quibus ad invicem aſtriguntur, vel cognationis, vel gradū, ut quis superior, vel inferior, ſive in familiâ, ſive in republicâ, ſive in Ecclesia, ſive donis, ſive ætate: Vel ratione eorum, quibus proximi vitæ, caſtitati, bonis, præcipue in commerciis exercendis, famæ consulitur: vel ratione dispositis quā affetti, vel erga nos, ut amici, vel inimici; vel erga Deum, ut pii, vel impii: ſi pii, ut vel infirmi, vel firmiores; ſtantes, vel lapsi: ſi impi, ut qui vel à scandalō immunes, vel qui scandalum dedere; &c, ut qui corrigibiles, vel detifores: Vel ratione conditionis, ut à Deo; quæ est vel prospera, vel adverſa; prospera, ut qui vel divites, vel in honore conſtituti, vel quibus omnia prouoto; adverſa, ut ſi pauperes, vel qui alias affliguntur. Ad hæc capita revocatur totius practicæ pietatis ἡγωνιαστεῖα his ſi quis pro virili incumbat. Euangelium Christi mirifice exornabit.

3. Nova hæc, quam in suis capitibus descripſimus, obedientia, tunc Euangelium Christi condecorabit, cum bene fuerit regulata. Sic autem erit, cum omnia ſint, 1. In fide, * quā quis non niſi πληροφορθεῖ, id est plenè persuasus, facit quod faciendum. 2. Cum in ſinceritate, quā quis Deum in primis intuetur. 3. Cum in humilitate, quā quis omnia Deo accepta fext: Operam.

raminis a salutem cum timore & tremore. ^a 4. Si adsit zelus, ^b quo quis ferventer fertur ad id quod faciendum. 5. Si constanter fiat, quod nobis faciendum incumbit. 6. Si prudenter, cum scilicet habetur ratio circumstantiarum. 7. Si adsit alacritas, quā quicquid, vel Deo, vel Dei causā, præstandum, alacri animo præstamus.

Tertio, ehortandæ, ut in gratiâ, quam acceperint, crescant. Nec enim, ut Spiritus fructus germanus censendus, qui, in usu mediorum gratiarum, augmentum non capit; qui, Christo insiti, ab eo necesse ut vitam, tanquam à fonte perenni, hauriant. Poteſt ad tempus hic influxus, ex peccato, quasi canalem obſtruente, interrupti; at ſuo tempore, sublatis obſtaculis, communio cum Christo recuperatur. ^d *Retegitur iuſtitia Dei ex ſide in ſdem.* ^e *Exuberantem charitatem, precatur Apostolus. Ephes. 4. v. 16. Totum corpus dicitur incrementum capere.* ^f *Ad ea quæ à fronte contendendum. Crescendum & in gratiâ & agnitione Domini, &c.*

Sic crescit, vel in quo eadem gratia aſsequitur gradum pleniorum; vel qui officia, quæ hactenus omisſa, jam præſtat; vel qui iisdem officiis præſtandis, ſincerius. Sic ut crescat, 1. Media illa, quibus in gratiâ proficiat, adhibenda. 2. Ab illis, quæ augmento obicem ponant, caverendum.

1. Sunt illa media, alia ē τὴν προσέκεται, alia ē τὴν διαρκίαν. Quæ incubunt peragenda; vel ordinaria, vel extraordinaria. Ordinaria sunt, vel^h pri-vata; ut retroſpectio, quā, refleſtendo ad vi-tæ consuetudinem, nosmet ad examen revocamus; ut vigilantiæ, quā nobis, in iis quæ pera-genda, cautè attendimus; ut spiritualis arma-turæ

^a Phil. 2. 23. ^b Tit. 2. 25. Actor. 24. 16. ^c 3. Ut in gratiâ erescant oves converſi. ^d Rom. 1. 17. ^e 1 Thess. 3. 12. ^f Phil. 3. 14. ^g 2 Petr. 3. 28. ^h Psal. 819. 49.

turæ assumptio , non enim sufficit quod adest , nisi assumatur . Vel publica ; ut verbi , & Sacramentorum pius usus : Vel mixta , ut precatio . Extra-ordinaria ; ut , siquando diem seponimus , vel in quo solenni more nos humiliamus , vel in quo gratitudinem erga Deum testamur . Quæ mente recolenda per modum meditationis sunt . 1. Gra-
tia , quæ in Christo apparuit . 2. Conditio nostra
fragilis , quâ morti indies obnoxii . 3. Ultimi ju-
dicii terror , & ratio reddenda . 4. Natura Dei ,
quæ flagitat sanctimoniam immaculatam . 5. Pro-
missa , quibus piè viventibus , se obstrinxit Deus .
6. Opera divinæ providentiaz , quibus exserit
Deus vel misericordiam , vel iram . 7. Sancto-
rum virorum exempla , quorum vestigia nobis
premenda . 8. Lex Decori ; quod , in Christi no-
men profitentibus , exigit vitæ consuetudinem
immaculatam ; cùm indecorum , si aliàs . 9. Scan-
dalum , quod , malè viventes , iis qui extrà sunt ,
objicimus .

2. Sic ut crescat quis , ab iis quæ impediunt ,
cavendum . Sunt hæc : 1. Cordis cura negligen-
tior . 2. Securitas , quâ de vigilantiâ remittimus .
3. Imprudentia in peccatis subigendis , ut siquando
in moribus reformatis non cordi inprimis
incumbamus ; si mediorum usus non peccati in-
yeterata naturæ respondeat ; si occasionses , quæ
ad peccata ducunt , haud defugiamus . 4. Con-
fortium non necessarium cum hominibus vanis .
5. Licta in se , illicite usurpata ; ut cùm quis li-
citis vel voluptatibus , vel hujus vitæ negotiis , se
plus æquo immergit . 6. Oblivio Scripturarum ,
quibus quis animum vel excitaret , vel sustenta-
ret , vel adversus malas immissiones corroborar-
et . 7. Sensim obrepens , in divinis exercitiis , te-
pida formalitas . 8. Inordinati animi affectus , quibus
non tam fortiter obsistimus . 9. Scrupuli se inge-
rentes , animum excruciantes . Sic in genere ovibus

con-

conversis se accommodet pastor: nunc videndum, quæ in specie. Hæ vel sanæ, vel morbidæ. Sanæ, vel firmiores vel infirmæ. Dicendum hic, quæ utrisque debentur à pastore officia.

C A P. XVII.

Quomodo se sanis accommodet, sive firmioribus, sive infirmis.

C A N O N . I.

Firmioribus afferendum, quæ illis incumbunt officia. 1. Ut pro fide, causâ Dei, cùjusque generis fuerit, si occasio ruerit, acriter decerter, malis obstant, adversariis os obstruant. Illis uberioris sua cùm contulerit Deus ~~χαρισματα~~, pariter ab iis reposita, ut strenue veritatem propugnant, iniquitatis torrenti se opponant. In illos omnium oculi intenti, ut ad eorum exemplum se componant, eos ut ^b ἀπολύτας imitantur. 2. Instruendi, ut Christiana libertate non abutantur, id est, ne fratribus infirmis scandalum objiciant. Quæcunque ~~αδιάπορη~~ licita, non semper expedient. 3. Debemus nos, qui firmi sumus, imbecillitates infirmorum portare, ac non indulgere nobis ipsis. 4. Bonum non est edere carnes, neque bibere vinum, neque quicquam facere, in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est. Videte, ne quo modo facultas vera, impingendi causa sit infirmus. 5. Inculcandum & illud, ut non animo efferantur; nec fratres infirmiores despiciatui habeant. Quid tibi est, quod non acceperisti? & si & acceperisti, cur gloriaris, tanquam is qui non acceperit? Tu per fidem fratrum, ne effertur animo, sed metue. 6. Tu cur pro nihil habes fratrem tuum? omnes enim sistemur

apud

a Firmorum officia suggesta. b Hebr. 13. 7. c Rom. 13. yf. 1. d Rom. 14. yf. 21. e 1 Cor. 8. yf. 9. f 1 Cor. 4. 7. g Rom. 11. 20.

apud tribunal Christi. 4. Monendi, ut crux expectent; ad graviores perpessiones se præparent. Qui in fide radicati, eos plerunque ut pugiles & athletas suos evocat Deus; quorum patientia & fortitudine, cum durissima subeunt, ingentem sibi acquirit gloriam. Novit ille, quid cuiusque ferant humeri, quid ferre recusant: sarcinam perinde imponit. Ut neminem supra vires affigit, sic raro, quos ferendo pares moverit, sine acerbiori castigatione dimittit. Joan. 16. vers. 4. *Hec non dixi vobis ab initio, quia vobis cam eram. Cùm senaueris, id est, fide robustior fueris, ait Christus ad Petrum h. extendes manus tuas, & alium te cinget, & transforet quò nolis.*

Canon 2. Firmioribus cibis solidior ministrandus. a Τιτεῖον ἐστὶν ἡ στρατηγία. Cibus hic, vel est credendorum, vel faciendorum. Ex his, alia sunt fundamenti, alia testi, alia quæ ad esse fidei spectant, alia quæ ad bene esse. Quæ fundamenti, vel sunt nuda principia, vel à principiis orta: utraque hæc, vel κατανοούσιν solū, vel porro ανακαταστάτος, apud firmos tractari possunt. Ultraquæ hæc, vel in clarioribus scripturæ locis traduntur, vel in iis quæ obscura magis occultantur, ut quæ in typis & umbris ceremonialibus latent; quæ in libris Cantorum, & quoruadum prophetarum, in Johannis Apocalypsi mystice observantur. Possunt apud hos vel ex his libris mysteria fidei proponi. Quæ item testi sunt, ita discriminantur, ut alia non nisi ministerii dispendio possunt doceri, alia à quibus non tale imminet periculum. Firmioribus, omnia qualiacunque, modo debito ordine, proponi possunt. e Non subterfugi, quò minus annunciatem vobis omne consilium Dei. Ordine autem debito traduntur, i. Cùm quæ fundamenti sunt, ut absque quibus cognitis nul-

a Vide Joan. cap. 14. 15. & 16. b Joan. 21. 18. c In fida bene formatis cibus solidior proponendus est. d Hebr. 5. 14. e Actoꝝ 10. 37.

nulla salus , ea primò annunciantur : quæ non a-
quæ necessaria , ea non nisi post moram doceantur.
2. si quæ minus necessaria , si propalentur , sim-
pliciter necessariis , obicem ponerent ; celanda
ad tempus illa, donec in his auditores confirmen-
tur. 3. quæ æquæ necessaria , si hac illa , ne doce-
antur, præpedire possunt ; hæc in genere duntaxat
propositi sufficiat. Paulus qui per biennium E-
phesi commoratus est , si Scribæ credendum , non
directè in Dianam locutus est. Illud duntaxat in-
calcavit , divinam naturam non posse rebus corpo-
reis effungi aut adumbrari. Dii non sunt qui ma-
nibus fiunt. Plurima religionis mysteria populo
noluit divulgari Christus , parabolis b occuluit , ne
redemptionis operi per illius mortem consu-
mando , impedimento essent. Non omnis omni
tempori convenit veritas.

Atque sic de iis qui firmiores. Sequitur ut di-
cam qui Canones inserviant pastori dirigendo ; ubi
cum infirmis res est.

Can. 1. Captui infirmorum se accommodet pa-
stor Euangelicus. Cùm enim infantes sunt ; cum
iis balbutiat oportet , subtrahat solidum cibum ,
lac opponat. ^a *Lactu potu vos alii , ac non esca ,*
nondum enim poteratis id ferre. ^b *Opus habetis latte ,*
& non cibo firmo. Idem Christus est lac , & esca ,
sed pro variâ annunciandi ratione , est vel lac ,
vel esca. ^c *Multa adhuc habeo , quæ vobis dicam ,*
sed non potestis portare. Sunt incrementa quædam ,
& mensura , donationum Christi in animis creden-
tium ; ut non statim omnia omnibus convenire que-
ant , ait Musculus. Chrisostomi laus singularis ,
quod ita populi captui se attemperavit , quasi præ-
ceptor cum pueru discipulo balbutiret ; sic Erasmus in
vitâ. Pastoris prudentia summa , ut infirmiorum
pingui Minervæ se accommodet ; non altius con-
scen-

^a Act. 19.37. Act. 17.29. & 19.26. ^b Matth. 17.9. ^c Infirmorum
captui se accommodet pastor. ^d 1 Cor. 3.2. ^e Heb. 5.12. Job. 16.13.

scendat, quam sequi possint; paulatim denique instillet doctrinam, ne (ut Calvinus) largius sua superfluat. *Omnis enim sermo, percipere talia non valentibus, onerosus est; facilisque illos premit, quam pascit;* & fastidiri potius facit in veritate sermonem, quam in sermone percipi veritatem, ait Augustinus.

Can. 2. Quæ b populus præ suâ infirmitate haud ferret, ea, non nisi ubi in fide adultiores, proponenda. *c Christus parabolis loquebatur populo, prout poterat audire;* scil. nondum erant nudi sermonis capaces. Etenim si dixisset, se brevi à Judæis occidendum, se mox revicturum, gloriamque suam per universum orbem sparsurum; sic, ut, qui tum omnium infirmus videbatur, intelligetur totius mundi princeps; ut nulli, quantumvis sublimi, quies ac tutum receptaculum esset, nisi sub illius ramos confugeret: nemo sermonem aut tulisset, aut credidisset. Et tamen expediebat hæc, veluti per somnum, meminisse; ut postea ex ipsâ re agnoscerent quid sibi voluissernt parabolæ. Sic Bucerus in locum. Paulus & Barnabas non primo ingressu Antiochienses de perpessionibus allocuti sunt, *A&T. 13.* nec Christus discipulos, nisi cum adolevissent, *Ioan. 6. 4.*

Can. 3. Regidioribus d pietatis exercitiis non onerandi, qui infirmi, qui neophyti. Multa iis indulget pastoralis prudentia, multa illorum infantia condonet. Rigidiora illa voco exercitia, quæ ab iis, qui in Christo viri perfecti, exigi solent. Ejusmodi sunt preces extraordinariæ, cum jejuno coniunctæ, &c. Optandum fateor, ut singuli ad perfectionem toto nisu aspirent; interim vero, dum teneri adhuc, & quasi in cunis vagientes, non eadem ab iis, quæ à provectoribus in Christo, importunè flati-

a Hóm. 98. in Ioan. 6. Eorum infirmitati parcondum. c Marc. 4. 33. d Multa iis indulgenda,

flagitemus : expectandum usque dum maiores fecere progressus. Noluit ^a Christus , in vestem veterem, immitti assumentum vestimenti novi ; nec vinum novum in utres veteres. Num de vestimentis & utribus cura Christo annon hoc potius, ne perfectissima renatorum opera rudioribus, primo quoque tempore, imponamus? In hunc locum sic Calvinus , *Non omnes, promiscue, sunt adiungi ad eandem vivendi formam, quia dispar est conditio, neque eadem omnibus convenient; praeferim infirmis parcendum, ne rumpantur violentia, vel oneris gravitate frangantur.* Et Bucerus sic : *Ab illis, qui Christo nomen dedere, non illico summa quaque requirenda, Pharisaeum quadam Anabaptistarum severitate, qui, initiatis Christo, ne mediocrem quidem risum concedunt.*

Can. 4. Infirmitorum b conscientiarum, in quibus adhuc hæsitant, intempestivis & violentis disputationibus haud vexentur. Illas voco intempestivas, violentas, in quibus nec temporis, nec loci, nec personarum, quæ adhuc ex errorum & impietatis laqueis vix emerserunt, ratio habetur; quæ tumultuarij & cum impetu, acuviam facerent, adhibentur; quæ iurgia & rixosæ contentiones pariunt. Oves Christi, quæ super evile Christi ingressæ, spiritu mansuetudinis sunt ducendæ, non clamoris disputationibus protrudendæ. In civitate plus periculi ab imprudente medico, quam à sicario. Perinde & ab imperito Theologo, æquè pericitatur anima infirorum, ac ab indocto prorsus. Pluris est, placida & sedata judicij informatio, quam acris contentio, acerbior infestatio; non tam proficiunt hi subtili disputatione, ac alii nudâ sacræ veritatis propositione. Sequitur Christianus, non trahitur; & duci mavult, quamcum impetu cogi, qui in nostram sententiam pedibus ibit. Celebris illa apud Ruffinum histo-

^a Matthiæ. 14. ^b Micius cum iis, ubi hæsitant, agendum.

historia, de acutissimo Dialetico in solenni docto-
rum conventu, ad fidem, sensis cuiusdam reveren-
di simplici veritatis assertione converso; quem ta-
men, post acerrimas disceptationes, superare non
potuit universa disputantium cohors. *Audite, in-*
quit, O erudit viri, donec verbi mecum res gesta,
verba verbis opposui, & quae dicebantur dicendi arte
subverti; ubi vero pro verbi virtus praecepsit ex ore di-
cantis, non potuerunt verba resistere virtuti, & nec
homo adversari potuit Deo. Quin igitur Apostolo
auscultandum; cum, qui in fide infirmus est, assu-
miste, non tamen ad certamina disputationum. De-
bemus nos, qui firmi sumus, imbecillitates infirmorum
portare, & non indulgere nobis ipsis. Incusanda
querundam nimia diligentia, ingrata acrimonia,
qui, cum fratres vel in leviculis a se dissentientes
ferre non possunt, eos importunè altercando per-
turbant, & confragosis disputationibus distra-
hunt, potius quam adflicant.

Can. 5. Ad c quævis, quæ infirmis prosint offi-
cia, placide & modestè se demittat pastor. Ejus-
modi sunt, ut de honore, stipendio, prout occa-
sio tulerit, remittat, ut in ἀδιαφόροις omnia fiat
omnibus, ut quæ suis officidculo sunt reticeat,
ut nihil quod suos adficit, utcunque velissimum,
respuat. Multa vendicat a nutricibus ætas tenella,
quæ haud par ut adultior expectet. a Eumus placit-
di in medio vestri, & ut nutrix foveat liberos suos,
ita, cupidi vestri, avebamus impertire vobis — no-
stras ipsorum animas, quod chari nobis esset. Quid
tam Fordidum, quod ex amore innato non subeat
nutrix mater? quos proferre solet ejulatus? quis
non exsorbere molestias? Et nunquid nos, qui
bus æterna animarum salus cordi esse debet, offi-
cia permolesta, viliora, modo infirmis proximus,
detractabimus? Quid aliud sibi vult illa pedum
disci-

a Rom. 14. b Et. 15. vers. 1. c Officia; quæ prosint, nulla
declinanda. d 1 Thess. 2. 7, 8.

discipulorum lotio , quām ut vel abjectissima nos obeamus officia , modo fratres lucremur , iis inserviamus ? In omnibus ostendi vobis , oportere , sic laborando , suscipere infirmos , scil . concedendo de jure , propriis manibus sibi viētum conquisivit Apostolus .

Can. 6. Cum à fratribus infirmis , utcunque nobis per omnia non convenit , nec pax abrum-penda , nec animus ab iis abalienandus : *b* Si quid aliter sentis , hoc quoque vobis Deus revelabit . Non expugnit ex fratum albo , qui non omnimodo ei assentiebantur ; patienter illos expectat , si quando Deus illos ampliori luce collustraverit . Apostoli , etiam si in plurimis turpiter hallucinabantur , perfide in articulo mortis aufugerunt , nihilo feciūs fratrū nomine insigniuntur . *c* Annunciate fratribus meis , ut eant in Galileam . Talem futurum pastorem Dominum Jesum , prædictit jam olim propheta ; *d* In brachium suum congregabit agnelloſ , & in ſinu ſuoportabit , fata ducet commode . Cogitandum illud , posse illos ejusdem cœleſtis gloriæ capaces eſſe , qui tamen , in iis quæ teſti , non fundamenti , hauſ idem nobifcum ſentiunt . Accedit , quod eos , à quibus in minutioribus diſſentimus , ſi ſuperciliosè rejiciendo exacerbemus , in ſuis erroribus conſirmatores reddimus ; non facile in eorum ſententiam tranſimus , quos à nobis animo alieno eſſe animadvertimus .

Can. 7. Monendi , *e* qui infirimi , de iis à quibus illis periculum . Primo , ne de illis temere judicium ferant , qui in iis , quæ illis ſaltem adiutoria populi videntur , ſuā utuntur libertate . Ad id pronum humanum ingenium , ut eos atro carbone note-mus , ac ſi illis nullum in eſſet ſinceritatis granum , quod illa ſibi licere arbitrantur , quæ nobis illicit a videntur . *f* Qui non edis , edentem ne condemnato ,

Deus

a Cum iis , ubi leviter diſſentiantur , ferendum . *b* Phil . 3 . vers . 15 .
c Mat . 28 . 10 . *d* Iſa . 40 . 11 . *e* Monendi , ubi periculum , ut caveant .
f Rom . 14 . 3 .

Deus enim eum assumpit : tu qui es qui condemnas alienum famulum ? Secundò suadendum & illud , ne quid dubitante conscientiâ , utcunque erro- neâ , aggrediantur . Quanti enim in animo inde tumultus , cùm se aliter fecisse , quâm oportuit , sentiant ! a Vnusquisque in animo suo plenè certus esto ; quicquid enim ex fide non est , peccatum est . Vel à licitis abstineant , usque dum iis amplius il- luxerit Deus . Tertio , illis cavendum , ne in suâ infirmitate obfirmatores sint . Illorum non minima laus , quòd parati sunt aliter sentire , quòd non suæ sententiæ emancipati , sed & dociles sint , & ulteriori prosectori in primis studeant . Si b quid aliter sentitus , &c. c Esto unusquisque vestrum celer ad audiendum , tardus ad loquendum . Atque hactenus , de ovibus sanis ; five firmæ , five infirmæ fuerint . Sequitur ut de morbidis dicam .

C A P. XVIII.

*Cum vulneratis animo acturus quomodo viam mu-
niat : quomodo item sint & monendi &
dirigendi .*

Oves morbidæ sunt , vel quæ animo vulneratae , vel quæ lapsæ : sunt animo vulneratae , quæ d spiritu fracto sunt , quæ e defessa , quæ ambulant in tenebris , quibus lux nulla . Ut dextrè succedat hoc omne cum iis negotium 1. Via munienda , ut , ad vulnera obliganda , ritè instructus accedat pastor . 2. Verbum , quod cuilibet idoneum , dispensandum . In viâ munienda .

Can. 1. Eliciendum , f ex spontaneâ malè se habentis confessione , quid illud quod animum excruciat . Est autem id , vel absentia boni , vel præsentia mali . Malum quod animum vexat , aut

M est

*a Röm. 14. 5. b Phil. 2. 15. c Jac. 1. 19. d Prov. 18. 14. e Isa. 50.
4. 10. f Confessio spontanea elicienda .*

est peccatum, idque vel commissum, vel commitendum; aut, quæ infestat, tentatio. Res verò hic sic transfigenda, 1. Ut de nostrâ, in illorum secretis reticendis fidelitate, certiorientur. Nec enim quis, quod ei opprobrio eslè potest, reteget, nisi fidelem nactus pastorem, in cuius sinum sua ruito effundat arcana. 2. Ut nos in se benevolè affectos sentiant. Sunt animi morbi & vulnera, quæ nullus libenter contrectari patitur, nisi de contrectantis amore intimo constet. 3. Non vulnus solum apriendum, sed & quæ ei adhærent circumstantiæ enarrandæ; ut, si peccatum, quoties admissum; qualiter animus antè, inter, post afficiebatur; quomodo inductus, &c. Sic si tentatio, quo usque animum obsederit; quæ adhibuere remedia; quo usque fuere efficacia, &c. Non curatur vulnus, de quo non plenior cognitio. 4. Si vel pudor, vel periculum quod nobis ex reticentia accresceret, confidentem prohibet, (ut si quis homicidii reus, &c.) id innuendum, ut sub tertiat personâ, idque per medium suppositionis duntaxat, si non verbis, tum scriptis, casus proponatur.

Can. 3. Dispiciendum; a quæ afflictorum, ex corporis temperaturâ, sive naturali, sive accidentalî, conditio. Sequitur anima corporis tempériem; atque in eâ quandoque fundatur, qui animum excruciat, in operationibus gratiæ defectus. Quicquid recipitur, quicquid exseritur, & recipitur, & exseritur, pro modulo vel recipientis, vel exlerentis. Sunt alii, quibus id ingenitum, ut animo confidenti sint; alii meticuloso; non illi, ut hi, sive de fide, sive de resipiscentiâ, sive de salute, dubitationibus infestantur. Habent alii phantasiam lubricam & fluxam, alii firmam & stabilem: vagis, inter divina, cogitationibus magis obnoxii hi, quam

a Dispiciendum, quæ eorum conditio, quoad corporis temperamentum.

quām illi. Habent alii memoriam, ex corporis temperaturā emergentem, fragilem, alii tenacem : aliquid illis, quod non his, condonandum ; non idem ab utrisque exigendum: ut observat Gerson.^a Sunt porro alii, qui, vel ex morbo corporis vires exhauste, divinis exercitiis prorsus impares ; vel, in quibus invalescit, organa corporea depravans, omniaque terroribus replens, atra bilis. Cum his alia, quām cum iis quibus mens sana in corpore fano, ineunda ratio.

Can. 3. Peccatorum ^b discrimina, & naturam prout discriminantur, penitus cognoscat animarum curator. Nullus vulneri medicinam adaptare potest, cuius non antē perspexerit naturam. Sunt peccata quæ scientiæ, quæ ignorantia ; misericordiæ hæc, quām illa, capaciora. Quæ scientiæ, alia ex infirmitate, contrainiente spiritu, alia elatâ manu; hæc atrociora. Sunt alia regnantia, quibus sponte inserimus, alia tyrannidem exercentia; vadunt illi in captivitatem, abducuntur hi. Sunt ex his, alia quæ tollunt, pro præsenti conditione, jus in regno, sed non ad regnum; hujusmodi, quæ conscientiam gravius vulnerant : Amittit, qui sic labitur, non titulum, sed, ad tempus, usum fructum ; nec enim id vendicare potest, ad quod jus habet : Sunt alia, quæ inadvertentia ; non hæc vel jus in regno tollunt, cùm, ex suâ misericordiâ, indies condonat Deus. Sunt alia, quæ clancularia; alia, quæ, cùm in oculos hominum incurront, cum gravi scando conjuncta sunt. Sunt alia, quæ non nisi semel perpetrantur ; sunt quæ multoties etiam post resipiscientiam, repetuntur : sunt hæc graviora. Sunt, quæ ad mortem, & irremissibilia ; sunt alia, quæ, utcunque in se atrocia, in Christo tamen venialia. Sunt peccata, quæ ex se leviora, ex circumstantiis fiunt gravissima. Non solùm hæc

^a In remed. contra pusillan. ^b Qualis peccatorum suorum natura. & 1 Job. 2. 1. Psal. 19.

discriminet consolaturus , sed & porro dijudicet , quid peccatum regnans , quid non ; quid remissibile , quid non ; quid illud quod pro peccato scienter commisso habendum , quid non .

Can. 4. Expendendum , ^a cuius generis sit dolor , quo afficitur qui solamen querit . Non quicunque dolor , est consolationum Euangelicarum capax . Est dolor , etiam ubi peccatum obtenditur , merè mundanus ; ut qui , non à peccato , sed à malo aliquo exteriori animum vexante , ut ex filio chariori amissio , ex re familiari naufragante , vel alias , exoritur . Dandahic opera , ubi ex quæstionibus propositis detegimus , ut dolor ejusmodi transeat in dolorem ob peccatum . Est dolor , qui melancholicus solum , è corporis *υγρεξια* , animum horrendis in phantasiā imaginationibus conturbante , proveniens ; cum interim , in conscientiā , altum silentium . Dignoscitur hic , 1. Quod ejus nulla certa ratio reddi potest ; cum , qui conscientia vulneratus , in peccato aliquo particulari , quo angitur , insistit . 2. Habet spiritus fractus , pro objecto , aliquid reale ; melancholicus , solis imaginationibus vexatur , timet non timenda , suspicionibus falsissimis laborat ; ut Gerson . 3. Tristitia , quæ à corporis *υρχεξια* , remedii medicinalibus in solidum dispellitur ; quæ à spiritu sensu peccati vulnerato , non nisi Christi sanguine curatur . 4. Non repetitur dolor melancholicus , nisi ubi corpus obstructionibus laborat , noxiis humoribus abundant ; conscientia vero , sub onere peccatorum ingemiscens , occurrit , ubi corporis temperatura optimè constituta . Est dolor , qui , cum à conscientia sub peccatis fatiscente , initium sumit , ab atrabilis organa corporea depravante , & per phantasiā judicium & obtenebrantem & pervertentem , tumultus in animo ingentes excitat . Dolor ille

^a Dispiciendum quo doloris genere afficiuntur .

ille prior non nisi medicum efflagitat ; hic alter , qui miscellaneus , & Medici & Theologi conjunctas operas vendicat , ita uterque ludit operam , nisi alter alteri in subsidium venit. Est dolor de peccato , sed confusus , qui in genere duntaxat , nec habet pro objecto particolare aliquod peccatum. Sic dolenti , peccata sua particularia ex lege recensenda , ut habeat ad quod terminet dolorem , nec enim , dum in generalibus versatur , potest pharmacum accommodum adhiberi. Eit dolor , qui quandoque de grandi aliquo peccato , quandoque etiam de leviori , quandoque etiam de eo quod non nisi apparenter malum , suscipitur , reliquis quibuscumque sepositis : id sc. motilitur Diabolus , ut , in dolore de hoc vel illo , conquiescant , nec ad cætera animum adjicient. Id intelligant , qui sic dolent , quod non id sat , ut , cæteris prætermissis , unum duntaxat in oculis ferant peccatum , nisi aut illa incognita prouersus , aut quæ memoriâ excidere , aut illa ulterius scrutandi non datur opportunitas , ut in jamjam morituris. Qui de uno peccato ex animo dolet , ille de omni , quod ei pro peccato , si modo in mentem venerit. Monendi sic dolentes , ut cor vitæ que consuetudinem accuratiūs perquirant , ut ab uno peccato ad alia transeant , non sic in uno hæreant , ut alia quæcumque negligant. Est dolor , quem vel timor mortis , vel gravius aliquod flagellum Dei , decumbentibus aut alijs perculsis extorquet. Oritur hic , ut plurimum , non ex peccati odio ; sed ex mortis , &c , quæ inde secutura , malorum sensu. Compertum id , ejusmodi pœnitentiam raro cordatam esse. Cum sic dolentibus cautè agendum , acri indagine explorandum , cuius generis sit dolor : nec quod hic , etiam ubi meliora polliciti , de gratiâ in Christo , nisi hypotheticè , sermocinandnm. Est porro dolor legalis , quo cor concutitur , sed non emollitur , quo

opera contremiscit , at non in pulverem comminuitur. Duplices hic; alius, quo magni in animo tumultus concitantur , omnia horroribus plena, præ conscientia terroribus cingula sumborum disolvuntur, genuaque invicem colliduntur; nec tamen de Christo distinctè cogitant , nedum ad eum ex animo fessinant. Dolor hic, ut ulcera, ad maturitatem perducendus; nec enim adhuc consolationum Dei capax , ut qui plerunque in nihilum evanescent. Est alius dolor , quo spiritus servitutis opus suum adimpleverit ; cum sic peccatis onusti , qui dolent, ut conditionis tam miserandæ rædeat , de remedio sunt abundè solliciti , ad Christum festinanter proferant ; facit hic , ut, in se desperabundi, aliò se recipiant. Denique est dolor Euangelicus, quo quis de peccatis , ut quibus Deum omnimodo beneficum, misericordem, læserit, ex animo dolet. Cor hic duritiem exuit, mollitiem induit, ejus petrosa natura ausertur. Pro dispari doloris naturâ variè dolentibus se accommodet pastor.

Can. 5. Explorandum, a qua illorum qui animo abjecto sunt, spiritualis sit conditio : Sintne carnales, vel spirituales; sub lege, an sub gratiâ. Examen hoc, ex questionibus dextrè propositis , quibus quid in corde latet discooperiant , instituendum. Nec non ad totam vitæ consuetudinem attentus sit pastor, nunquid reperiatur, quod professioni, quam præ se ferant , ἀναμέλω sit, singula rimetur, ut de afflitti conditione spirituali ritè judicet. Plurimum id refert; cum inde periculum , si carnales ut spirituales alloquamus , 1. Ne eos vanâ spe lactemus , fallacem de seipsis opinionem imbibant. 2. Ne nomen Dei in vanum sumatur , si consolationes, qua iis non conveniunt , ut portio sua assignentur. 3. Ne pastori sint dedecori , cum dein ut carnales se detexerint , quos ipse pro spiritualibus habuit. Atque sic via munienda.

Sequi-

a Inquirendum qua sit eorum conditio spiritualis.

Sequitur, ut dicam, *Quomodo verbum, quod cuique idoneum, dispensandum. Cui inservit Canon hic generalis.*

Canon. Verbum, defessis accommodum, tum demum dispensatur, si in aliquibus præmoneantur, in aliis dirigantur, in aliis subleventur. *Præmonendi.* 1. Ne tam in nos, quām in Deum, qui solus consolationum fons, oculos desigant. Id duntaxat penes nos, ut verbum, quod illis congruum, felicamus, proponamus, applicemus. Non solatium præbet, quod vel dextrè accommodatur, nisi cœlitus proveniat efficax Spiritus afflatus. *b Ego ipse sum consolator vestor.* Deus dicitur esse omnis & consolationis Deus. Proni in id, qui animo vulnerati, ut consolatoribus tribuant supra quod par. 2. Ne illico vel à Deo salutem expectent. Ei attendant oportet, usque dum advenerit tempus præstitutum. *Qui credit ne festinet.* Habemus nos tempus quod nostrum, Deus quod suum. Solus sapit qui consolatur, & tempus maximè opportunitum deligit. *c Præstolabor Iehovam, qui abscondit faciem à domo Iahakobi.* *Bonus est o Iehovah ipsum expellantibus, &c. B:ne est acquiescenti in salute Iehova.* 3. Ne sic post consolationes anhelent, ut vel 1. Se miseros putent, quod, ad tempus, illis lucem vultus sui subtrahit Deus. Tuitior enim illa conditio, in timore & sollicitudine esse, quām gaudio repleti. Ut *f Gerson.* Spiritualium consolationum utilior subtractio, quām concessio, &c. Avidus, vel minus confidens, qui ex sui discussione sedula contremiscit, trepidat, est Deo propinquior, quām qui dulcedine devotionis, cui perunque se immiscet Diabolus, fruitur: in hunc sensum ibidem *Gerson.* Vel 2. ut officia, quæ vel Deo vel hominibus debent, negligant. Perunque, ad levamen attentiores, qui conster-

M 4

nati,

a De multis præmonendi sunt. *b* Isa. 51.12. *c* 2 Cor. 1.3, *d* 11a. 8.17. *e* Lam. 3.25.26. *f* Pag 3. in remed. contr. pusillan.

nati, quæcunque illis incumbunt necessariò facienda, susque deque habeant. Citiùs multò, fideliter quod suum facientibus, spiritum consolacionis immisit Deus, quām iis, qui, charitatis officiis postpositis, à terroribus immunitatem importunè efflagitant. 4. Præmonendi, ut tam responsis auscultent quām dubia multiplicant. Proni in id, qui sic infestantur, ut omnem qualem-
cunque consolationem aversentur, ut objec-
tiones de novo excogitent, ut datâ operâ ad ea quæ
dicuntur oculos occludant, ut nunquam finiendis
quæstionibus locus sit.

Atque de his præmonendi, sequitur in quibus dirigendi. 1. Primo, ^a Ab otio, solitudine, reti-
centiā caveant. Ab otio, nec enim est aliqua cogita-
tio, tam turpis, tam abominabilis mala & exsecra-
da, quam non, Ut Gerson, inveniet otiositas. Nam
cor vacantis otio, ait idem, est instar molendini,
quod, cùm non habet ad molendum bonum frumen-
tum, quia in continuo motu est, molit & consumit se-
ipsum, etiam ad totalem sui consumptionem, &
destructionem, nisi prohibeatur alicujus diligentia. Est
itaque legitima vocatio, cui diligenter incumbi-
mus, optimum contra tentationes antidotum.
Est quilibet in otio contabescens, ut domus illa
recens versa & ornata, in quam redeunt, qui mo-
dò egressi videbantur, septem spiritus mali, at-
que illic habitant. A solitudine caveant, quòd &
tristitiam adauget, & faciliùs à tentante circum-
veniuntur, cùm non adest qui succurrat. ^b V. & soli.
*Cui enim non est adversus omnes satis virium, cir-
cumvenire querit solitudinem singulorum, ut ait c Cy-
prianus. Denique, nec silentio premant, quæ
illos male habent, ne, ut vulnera quæ occultan-
tur, intus putrefcant. Sunt animi vulnera,
quæ, vel retegendo, sanantur, sunt, quæ,
pectore conclusa, animum exedunt, scil. id
sug-*

^a In multis dirigendi sunt. ^b Eccl. 4.10. ^c Eph. 1.

II.
ci-
de-
o-
ff-
m-
re-
o-
m-
io-
uæ
dis

ous
cti-
ta-
n-
am
i,
en-
se-
de-
Est
bi-
em.
illa
no-
at-
&
m-
oli.
cir-
Cy-
quæ
an-
era,
zæ,
id
sug-

suggerit Diabolus, vel phantasiam vel Scripturas depravando. Non sic peccasse quemlibet; Quod à Deo finaliter rejecti, qui sic. Aliorum, quibus Deus dedit linguam eruditorum, hic implorandum judicium; cum in id nos proni, ut turpiter hallucinemur. ^a Qui confidit animo suo, stultus est. Carnificinam heu quantam pertulerunt, Satanæ temptationibus quam sunt absorpti, qui sua omnia celata volvere, nil aliis detegunt, omnia in sinu devorant! 2. Secundo, Dirigendi, ut plerisque Satanæ temptationibus injectis, non disputando, sed alio animum avertendo, obstant, ut quæ de *aurox/oxia*, quæ de blasphemis in Deum cogitationibus, & siquæ porro in animo conclusæ manent. Viscosæ sunt hæ naturæ, quò quis se iis expedire intentius conatur, ita immergitur magis. Cum Christo potius dicendum, *Abi Satana, sic enim scriptum est*, &c. Sic, in Deum blasphemias evomenti Rabsake, ^b non responderunt ei quidquam. Potius in Dei sinum effundendæ querelæ nostræ, Hoc suadet Gerson. ^c Tentatio illa gravis & turpis blasphemia, sed quæcumque alia quæ in sola cogitatione versatur, vincitur potius eam contemnendo, & se de eæexeciendo, & ad alia fortiter mentem retrahendo, quam multum cum ipsâ litigando, repugnando, disputando. Et idem, In quantum enim quis nititur sufflando fortiter extinguere magnum ignem, amplius de tanto ignis inflammescit vehementius & augetur citius. Et alibi, ^d Frequentius, hæ cogitationes melius vincantur, si eas nihil pendimus aut curramus, sed alii in rebus occupamus animum, quam si eas vi nitamus propellere. Tertio, Dirigendi, ne sic terroribus tristitia, vel de salute dubitationibus, indulgeant, ac si, ex iis, Deo commendati magis. Extrahit quandoque, qui solus potest lucem extene-

M 5

bris,

^a Prov. 28, 26. ^b Isai. 36, 21. ^c Tract. de modo se habend. contr. mal. immis. ^d De divers. temptation.

bris , ex angoribus his spiritum de novo formatum ; non ipsi ex se tale quid producunt. Ut car-dui fertiliores , non ex se agricolæ arrident , sed quod soli pinguedinem denotant : sic qui animum perturbant scrupuli , non à se probandi , sed quod cordis rectitudinem arguunt.

Atque sic dirigendi ; sequitur ut dicam , Quo-modo sublevandi. Hic labor , hoc opus. Quod ut fœlicius succedat ; Primo discriminandi , pro sua variâ conditione , qui animo vulnerati ; alii terro-ribus legalibus duntaxat consternati jacent , qui adhuc sub lege , id est , in perditâ conditione ; alii qui porro Euangelice dolent , & sub gratiâ . Variè mutanda vox , ut conditionum disparitas. Secun-dò , Aliquid cavendum , ne in sublevando aberremus. Quod ad primum ; ubi discriminavimus , sic progrediendum.

C A P . XIX.

Cum legaliter vulneratis quomodo agendum.

Qui dolore legali consternati , b tempore suo , ad promissiones , de misericordiâ per Chri-stum obtainendâ , amplectendum , invitandi. Dico , tempore suo , id est , cum spiritus servitutis transfigit quod suum , scil. cum verè volentes ut Christum participant , cateris quibuscumque vi-lipensis , illo fruantur. Navigat hic inter Scyllam & Charybdin pastor : nec enim diutius , quam par est , in ergastulo legis concludendi , nec citius quam oportet , educendi. Magnum ex eo periculum , si quando vulnera , quæ intus tabida , ulterius corro-di oportebat , ea statim medicamentis lenioribus curantur. Vbi homines senserint , quam graviter deliquerint , ait Calvinus , c illic non statim curandus est dolor , quemadmodum impostores deliniunt

con-

a Quomodo sublebandi sunt. *b* Legaliter territi , suo tem-po-re , ad amplectendum promissa invitandi. *c* In Joël c. 2.

conscientias, ita ut sibi indulgeant & se fallant inanibus blanditiis. Medicus enim non statim leniet dolorem, sed videbit, quid magis expediatur; forte magis augebit, quia necessaria erit acrior purgatio. Sic etiam faciunt prophetæ; cum vident trepidas conscientias, non statim adhibent blandas consolationes; sed potius ostendunt, non esse ludendum cum Deo; & sollicitant, sponte currentes, ut sibi proponant terrible Dei judicium, quo magis ac magis humilientur. Et Cyprianus sic^a Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerum sinus manus parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum virus inclusum dum servat, exaggerat; aperiendum vulnus est & secundum, & putaminibus amputatus fortiori medelâ curandum. Vociferetur & clamet, licet, & conqueratur ager impatiens per dolorem; gratias aget posterum cum senserit sanitatem. Et Augustinus^b Medicus crudelis est, qui exaudit hominem, & parcit vulneri & putredim. Et Cassiod. Rab.^c Hic lavacra mollia, ille ferrum querit ad vulnera. Perinde & illud satagendum, ne, legalibus fulminibus prostrati, dolore absorbeantur; spes illis facienda, posse, si modo credant & resipiscant, misericordia divinæ participes essem. Dico, debitem humiliatos, tempore suo, ut promissâ amplectantur, invitandos. Aliud enim est applicare, aliud invitare ut ipsi applicent. Iis, qui sub gratiâ, duntaxat promissa applicamus; vel eos qui extra sunt, ut ipsi fide accipient, provocamus. Huc conducit, 1. Ut, quæ ad credendum alliceant, in unum aggregentur. 2. Ut, quæ impediunt, remoræ amoveantur.

Quæ ad^d promissiones de gratiâ per Christum amplectendum allicant, sunt ex aliis hæc:

Primo, ^e Quod Deus suo mandato, cui ex mandantis autoritate adstringimur, ^f fidem in

^a Serm. de lapis. ^b In Psal. 34. ^c In Matth. 9. ^d Incitamenta proponenda sunt; ^e in Joan. 3:23.

Christum exigit. Non nobis liberum, sed, ut à Deo impositum, necessarium. Mandatum est, non legale, sed, quod ad vitam æternam dicit, Evangelicum. Mandatum, a cui adest qui mandavit, ut ei obtemperandi facultatem tribuat.

Secundo, Quòd promissis divinis adhærentes, Deum, ut quam & infinitè misericordem, & omni modo veracem agnoscunt, honore summo afficiunt; qui secùs, & eum, cùm mendacem, fidem non adhibendo, faciunt, ignominia omnium turpissimâ dedecorant; & in misericordiam, quæ omnium uberrima, quam non credendo vilipendunt, peccant atrociter. Gratia sc. Dei in Christo, quæ ineffabilis, oblata respuitur. Annon hoc peccatum omnium, quæ unquam fuere, atrocissimum? *Spiritus b arguet mundum de peccato, quòd non credidere in me.* *c Quomodo effugiemus, si tantam neglexerimus salutem?*

Tertiò. Quòd Christus, qui patris expressa imago, neminem, qualicunque morbo affectum, cujuscunque peccati reatu constrictum, opem ejus efflagitantem rejicit. *d Qui venit ad me, sive Iudæus, vel Gentilis, sive Barbarus, vel Scytha, sive servus, vel liber, non ejecerim foras.* Etiam in eos, *e qui non opem ejus implorarunt, misericordiam exercuit; sic & ab iis, qui non quæsivere, inventus est:* multò magis iis, qui ad ipsum oculos indefessè dirigunt, ab eo, ut peccata remittat, toti pendent, illum *αδιάλείπων* querunt, sui copiam faciet.

Quartò, Quòd sub peccatorum g onere ingemiscentes, ad se ut veniant, peramanter invitati. Invitat ille, qui potius rogandus erat: nec ipse solum, dum in terris, invitavit, sed, & in cœlos subiectus, suos substituit legatos, quibus id negotii concredidit, ut orent obsecrant, etiam alienos,

*a Joan. 12. 50. b Joan. 16. c Hebr. 2. d Joan. 6. 37. e Luc. 13. 14.
f Isa. 65. 1; g Matth. 8. 1.*

alienos, qui inimicos, ^a ut *Deo in Christo reconciliantur*. Etiam ærumnosis, pauperibus, cæcis, nudis, consilium dat, ^b ut emant ab eo aurum igni exploratum, &c. non subtrahet, qui consilium dat ut emas.

Quinto, Quod vel trepidanter ad se venientes et ut mulierem hæmorrhiosam, vel etiam aliorum a humeris ad ipsum deportatos, gratiosè suscepit, pro suâ misericordia sanavit, ^c etiam fungigans linum haud se extinxerum promisit Dominus Jesus. Quis non ad eum, miseros sic commiserantem, accurreret, in ulnas misericordia ejus se projiceret, utcunque miserrimus, utcunque vel humili duntaxat serpens?

Sexto, Quod Euangelica, ad Christum participandum, invitatio est indefinita: quisquis famelicus, ^d sicutulosus, quicunque vult, veniat ad aquas, emat, bibat. Cur quis se excluderet, cum id non constet, quod Deus aliquem quem vocat excluderit?

Septimo, Quod Christus, in iis quæ ab ipso ad nos deveniunt beneficiis, gratis communiciatur; omnia ex gratiâ: Etiam si non adsit pecunia, vel pretium. ^e Non propter vos, ego facturus sum, sed propter nomen sanctitatis meæ. Curoabo hæ versionem eorum, & amabo eos liberâ animi voluntate, Non coactus. ^f Gratis justificari dicimur. Qui vult, ^g accipiat aquam vite gratis. Qualis sis vel fueris, quid refert, ubi omnia ex merâ gratiâ?

Octavo, Non tanti id apud Deum, quid afferimus, quam, quid ex animo parati sumus accipere. Est Christus, & quæ in illo divitiae, donum Dei; Ut donum accipiamus, sufficit quod velimus. Nec fides, quam accipitur Christus, tam ad promissa afferenda, quam ab iis referen-

^a 2 Cor. 5.20. ^b Apo. 3.17. ^c Luc. 8.47. 48. ^d Marc. 2.3. 5. ^e Mat. 12.20. ^f Isa. 55. Joh. 7.37. Apoc. 22. ^g Esa. 55. Ezek. 36. 72. ^h Ose. 14.4. ⁱ Rom. 3.24. ^k Apoc. 22.

ferenda. Ea enim multoties in animo recolendo, iis meditatione quasi incubando, soliloquiis nominet exfuscatando, sensim illabitur fides.

Nonò, Quòd Deus, quicum in Christum credendo nobis negotium est, omni modo misericors arguitur, 1º A naturâ Dei, in quâ cùm fundetur misericordia, necesse id ut sit infinita, adsoque peccatis quibuscumque, cùm finita, præponderet. 2º A Scripturis, in quibus graphicè delineatur; ut *Exod. 34. Ose. 11. 8. Ps. 103. Mic. 7. 18. Esa. 55. 7. 8.* 3º Ab affectu, ad commiserandum summè propenso, *Psal. 32. 5. Inquietam, confitebor defctiones Domino, & tu susstulisti pænance peccati mei.* 4º Tu quamvis scortata sis cum amicis multis, tamen revertere ad me, dicitum Iehovæ. b An ulla pacto delector morte improbi? Ne vivam, si delector morte improbi, sed delector cùm revertitur, &c. Cùm c longe adhuc abeasset, vidit eum pater, & intimâ misericordiâ commotus est, & accurrens incidit in collum ejus, &c. Filius ad patrem non nisi proficisciatur, pater ad filium accurrebat. 4º Ab exemplis, eorum qui omnium deploratissimi, a in quos Deus nihilo secius misericordiam exercuit: Ut Adami, Manassis, Judæorum, *Isai. 1. Mariæ Magdalena*, Pauli Apostoli, c Et hæceratius quidam, sed, &c.

Decimò, Non credentium miseranda conditio, credentium omnium fœlicissima amplificetur, ad vivum depingatur: atque his, aliisque eiusdem generis, suadendum, legaliter vulneratis, ut credant.

Sequitur, ut remoræ, quæ, quò minùs credant, impedimento sunt, amoveantur. Sunt illæ, ex aliis, hæc.

Primo occurront, qui suam causantur, præ aliis, indignitatem. His hæc, f vel quæ id genus,

a *Jer. 3. 1.* b *Ezek. 38. 23. &c 33. 13.* c *Lue. 15.* d *Isa. 30. 18.* e *1 Cor. 6. 11.* f Remoræ amoyendæ sunt.

nus, ut animo recolant, suggesta. 1. Quod ad Christum patet aditus, non quia digni, sed ut digni simus. Quid opus Christo, nisi indignis? In eo illustrior gratia quæ in Christo, quod omnium indignissimos restituit, ad salutem æternam perducit. 2. Quod hæc omnium, antequam vocati, sors communis, a quod suo sensu peccatorum maximi; quis unquam, priusquam gratiam quæ in Christo amplexus est, in se dignitatem aliquam antecedaneam animadvertis! Superbiæ id, ut nobis aliquid præ aliis arrogemus. 3. Quod, quo indignitas cujusque suo sensu major, ita gratiæ quæ in Christo capaciæ. Receptivitas est pro gradu vacuitatis, ut quis vilior, dejectior, ita in hunc uberiori effundit Deus suam misericordiam. Vina dulcissima, in hypogæis profundissimis reponimus, aquas pretiosas non nisi vasis vacuis infundimus. *Descendit iste, b potius quam ille, justificatus, ad domum suam. c Quisquis fatus, hoc divertat; quisquis demens, venite, vescimini cibo meo, &c.* Luc. 14. cap. 22. mendicos, & mancos, claudosque, & cacos. *huc introducito.* 4. Quod ille indignitatis sensus, qui nos ab accessu ad Christum arcet, non est à Deo; exigit ille ejusmodi duntaxat gradum, qui nos ad Christum cogat; est à Diabolo, qui hos à Christo prohibet. Laus illa ^d Cananæ, quod, utcunque canibus annumerabatur, micas tamen, quæ cadebant à mensâ, vendicabat. 5. Quod premium pro peccato exsolutum infiniti vigoris, valoris; cum ub eo, qui tam Deus quam homo, præstitum. Quam non æquiparat dignitatem sanguinis Dei effusus? Misericordia, quæ in Deo, non potest non exerceri pro amplitudine meritorum Christi; quæ cum pro dignitate personæ infinita, necesse id, ut exsuperent qualemcumque indignitatem. In Christi merita injurii, qui suam

^a Rom. 3. 13. ^b Luc. 18. 14. ^c Prov. 9. 4, 5. ^d Matth. 15. 27.

suam indignitatem, quod minus ad eum accedant, obtendunt. 6. Quod Christus, dum in terris, datâ operâ omnium indignissimos, è peccatoribus omnium gravissimos, ad gratiam participandam vocavit: Ut Zacchæum, scemnam peccatricem, Mariam Magdalenam, publicanos, meretrices. Hoc consilio sic factitatum, ut & suam exuberantem, in peccatis condonendis, misericordiam palam ficeret; &, qui indignissimi, spem veniam conciperent. 7. Quod qui neminem, dignitate aliquâ inhærente ductus, vocavit, nec rejicit propter indignitatem. *Vocavit a nos, non ex operibus, sed ex suo proposito & gratia,*

Secundò; alii, Christum per fidem accepturi, plures interponunt conditiones, quam interpolavit Deus; ut, quod non sat humiliati, non adhuc sanctificati. His hæc proponenda. Primo, humiliatio, sive dolor pro peccatis, est vel legalis, vel Euangelicus. Euangelicus non præcedit, sed sequitur credentem; credendum, ut sic doleas. Qui legalis non requiritur ut conditio, absque quam nullum ad Christum jus; sed, ut dispositio, quam ad Christum recipiendum verè volentes reddimus. Non enim quis ad Christum accelerat, usque dum se verè miserum senserit. Quisque potest ad medicum accurrere, ab eo medicinam petere; nullus tamen ad illum se recipit, nisi ægrotus. Atque ut hic ex morbo graviori, ille ex leviusculo, uterque ad medicum accedens, tam hic quam ille medicinam reportat, medici beneficio fruitur. Sufficit ille morbus, qui cogit ad medicum; & ille dolor, sive intentior sive remissior, qui ad Christum deducit. Non Deo id gratum quod quis, dolore legali consternatus, animum despondet; sed quod, sic vulneratus, Christum præ totius mundi gazis æstimet, ad eum toto impetu feratur. *Quod exigit Deus non nisi propter finem; ejus ille, qui fini inser-*

II.
nt,
is ,
ous
am
m ,
es.
an-
am
miz
ate
ro-
us ,

uri,
po-
huc
mi-
vel
se-
Qui
quà
quà
nur.
um
me-
llus
e ut
que
dici-
ficit
lor,
de-
le-
òd,
azis
exi-
fim
ser-

in serviat, sufficit gradus. Non ait Christus, si quis taliter sitiat, veniat ad me; sufficit, quod eatenus sitiat, ut lubenti animo accedat. Humiliatos, non ex gradu, sed ex veritate, metitur Deus. Secundò, sanctificatio, sub qua intelligo justitiae amorem, peccati odium, &c. non est conditio novi fœderis; sed est res promissa, fœdere involuta, qua fide recipitur. Non fides promissis de Christo communicando subtrahenda, quod non sanctificati; sed credendum, ut sic, fœderis ex fide participes, sanctificemur, ad quodvis bonum opus habiles simus. Non illa fœderis Euangelici formula, Fac, ut credas; sed, Crede, ut facias. Christus elevatur ad dexteram Dei, ut det resipiscientiam; non, ut primò Euangelicè resipiscentes, dein credant. Eapropter à credendo tempreare, quia benè agendo impares simus, est, ac si cibum quis repudiaret, quod pro inediâ langueficeret. 1º Promissis credendum, quia nobis à Deo exhibentur; non quia Spiritum sanctificacionis recepimus: nec enim, quod naturâ posterius, potest esse pro fundamento ei quod prius est. 2º Vacillaret, necesse est, fides, si sanctificationis fructibus, qui nonnunquam latent, se ex oculis hominum subducunt, in totum niteretur: id ei pro fundamento substernendum, quod non mutationi obnoxium, sed semper idem. Hoc solùm est, promissio divina, in Christo, à Deo verace & immutabili, facta & oblata.

Tertiò, Sunt qui ordinem invertentes, à credendo prohibentur. Sic illi, 1º qui minimè credunt, quod non electi. Quibus sic respondetur: 1º Quod, non decretum Dei, quod abditum; sed, voluntas ejus in verbo revelata, nobis est pro norma. Est hoc, 2º in arcana Dei se ingerere, quod temeritatis maximæ. 2º Credendum, ut probeamus nos esse de numero electorum; non eousque à

a Deut. 29. vñ. 29.

à credendo desistendum, usque dum nos sciamus esse electos. Nullus in Christum credit, quia se novit electum esse; sed, ut se electum cognoscat, credat oportet.

2º Et illi ordinem invertunt, qui ex eo promissis credere abnuunt, quod ad eos solùm pertainent promissi qui jam credunt. Quibus sic resp. Aliud est jus ad promissa, aliud jus in promissis. Ut quis jus habeat in promissis, necesse id, ut prius credat; ut jus habeat ad promissa, quod credituris sat est, sufficit promissorum promulgatio, oblatio. 2º Quod supra dictum; sunt promissa, iis qui credituri, pro fundamento, in quibus suam reponant fiduciam; non acsi promissis nil iis negotii, nisi qui jam credunt. Fides est à promissis; ea in animo versanda, reportanda; non, priusquam ad illa animum advertimus, supponenda.

3. Et illi qui credere nolunt, eò quod Christi merita haud possunt sibi applicare. His sic resp. Quod applicatio sequitur fidem, non antecedit, ubi enim quis fide in Christum se volvendo conjecterit, ad peccatorum remissionem obtinendam, ex in ut in meritis Christi, quæ jure ut sua vindicat, glorietur. Promissum enim cum, in eo quod exigebat, impleverit, rem promissam sibi, ut suam, applicet.

Quarto, Sunt qui seipso ex rationis modulo, non ex verbo Dei metiuntur, ut qui nil credituri nisi quomodo id fiat comprehendant. Atqui non ex sensu, a sed ex fide vivendum. Abrahami laus, quod non corpus suum mortuum consideravit, &c. Alii temerariam præsumptionem, si credant, arbitrantur. At non præsumit, qui, vocatus, venit. Confide, b surge, vocat te, sc. quemlibet peccatis defessum. Alii, sed falso, humilitatis esse autemant, ut à credendo abstineant. At obedientia, quæ in

cre-

a Rom. 4. b Marc. 10. 49.

credendo præstatur , speciosâ hâc humilitate multò gratior ; ut videre est ^a in Petro. Deus multò magis honoratur , fidem promissis de misericordiâ adhibendo , quâm ad justitiam & potentiam solum contremiscendo. Quid denique nobis , ubi promissis præceptisque divinis credendum , cum ratione ; quæ , ut ignis fatuus , in devia abducet ? Qui defelinqunt lucem veibi Dei , humanæ rationis scintillulis auscultantes , in dolore morientur.

C A P . X X .

*Cum Euangelicè dolentibus quomodo a-
gendum.*

EUANGELICÈ , ^c ut qui sub gratiâ , dolentes , de reconciliatione cum Deo certiorentur. Sic dolentibus , non solum proponendæ gratiaræ in Christo promissiones , sed etiam porro ratihabendæ ; quibus sc. ut suâ sorte gaudeant. Maxima inde in conscientiis hominum , etiam ad Deum conversorum , certamina nascuntur ; cùm , non esse sub gratiâ , suggerir Diabolus. Recurrentum hic pastori , ad illa gratiaræ minima indicia , quibus , sic affectos , sub foedere esse evincat. Minima autem illa gratiaræ indicia desumenda , vel ab affectibus , ut circa bona spiritualia versantur ; vel à modo , quo peccatum in regenitis existit. Affetus hi , præ aliis , sunt **A m o r** , **D e s i d e r i u m** , **Gaudium**.

Primo , quicunque ^e amat quod bonum , vel bonus , propter bonitatem , oderit quod malum , ille sub foedere. Thesis hæc 1 Explicanda , 2 Probanda , 3 Dicendum , quis sic amat , quis sic oderit.

1. Bonum est , vel **M o r a l e** , ut quod in irregenitis , vel **E t h n i c i s** , occurrit : vel **S p i r i t u a l e** , quod

^a Joan. 13. 8. ^b Ihs. 50. ^c Euangelicè dolentibus promissiones ratihabendæ. ^d Minima indicia gratiaræ sumuntur , vel 1. Ab Affectibus circa bona spiritualia. ^e Primus affectus desumitur ab amore.

quod tam malis quam bonis commune; ut sunt dona, quæ appellant Scholastici, gratias gratis datae; Vel salvificum, quod à Spiritu sanctificatio- nis proficiscitur, ut timor, amorque Dei, carnis mortificatio, vivificatio, & quæcunque ut Sp. sancti & fructus germani enumerantur. Ad hæc regenerationis effecta, non ad illa, terminatur amor ille qui fœderati character. Bonitas, sive in abstrac- to, sive in concreto, ut in bonis, amanda. Non id sat, quod bonum, vel bonos, approbemus; quod his favemus, reverentiam exhibemus, be- nefacimus, vel illud laudamus; velleitate quâ- dam incompletâ ad id propendemus. Et bonis im- misceat se spiritus noster, & bono conglutinetur amantis anima, ei intimo affectu adhærescat. Nec enim id sufficit, quod nobis cum illis convenit, ut globi in puncto; sunt contigui, possunt, in eodem tertio, & boni & mali convenire; in utrinque agnitis sanctitatis officiis, ut vasa, quo- rum unum contegit alterum, coaptentur oportet. Malum, quod odio habendum, est, cujuscunque generis peccatum; ut, in aquâ, par guttula, & to- tius Oceani, ratio; sic, quoad *ἀγομέας*, unius & omnium peccatorum. Non sat id, ut à malo quis desistat; nisi, ut bono repugnans, odio habeat: non quod ei ad tempus succenseret; nisi porro, quod est odisse, aboleri cupiat.

2. Qui sic, & bono & bonis, intimo affectu ad- hæret; quod ille regenitus, constat; 1. Quod intimus amor fundatur in similitudine amantis & amati. Est enim amor, consonantia appetitus rationalis ad apprehensum, ut conveniens; sic Aquinas. Non nisi sanctus, ut qui eadem sancti- tate imbutus, amat sanctum. 2. Omnes alii affec- tus radicantur in amore, ab eo profluunt, est ani- mæ regina; amor est animæ quod gravitas lapidi; hinc animæ pondus vocat schola; quo fertur,

eo

cō propendet tota animi vis. Est à Deo regenitus, qui toto animæ impetu bono & bonis adhærescit. 3. Transit amans in naturam amati. Amoris ille effectus est, unio amantis & amati; est amor conexor, a ponit amantem in amato. Qui unus spiritu cum bonis, necesse ut bonus; qui coalescit in unum cum bono, ^b ejus cordi legem suam inscripsit Deus. 4° Qui amat ^c regenitum, necesse ut amet regenerantem; qui imaginem deperit, multò magis amat prototypum. 5° Qui bonis intimo affectu ferruminatur, is eādem cum illis d gloriā æternā gaudebit. *Psal. 15. Marth. 10. 41.* Porro, qui peccatum, quā peccatum,oderit, ille regenitus. 1° Quod timor ille Jehovæ, quo boni à malis secernuntur, hoc indigitatur. 2° Amor ille quo nos sibi ^c despontat Jehova, odio mali, ab adulterino dignoscitur. Ecclesiam Ephesinam: non à Deo defecisse, id indicium, quod Nicolaitaram facta oderit. 3° Ejusdem partū gemelli, diligere justitiam, & odiisse transgressionem; aliud sc. ex alto enascitur. *Cum enim*, ut f Aquinas, *nihil odio habetur, nisi quod adversatur bono convenienti, quod prius amabatur; omne odium ex amore nasci necesse est.*

3° Videndum, quomodo id, bonum vel bonos amanti, innotescat, & quod amat, quod sincerè amat. Amare arguitur, 1° Si nil aequè exhibeat, ac si utrisque frui datur, bonum ut faciat, bonis ut se adjungat. Nil aequè contristat, ac ab utrisque secludi. Id perditè amamus, quo si potiamur, digito cœlum attingimus. 2. Si iis præ aliis indigneamur, qui vel bonum aversantur, vel bonis injurii. Amor intensior nihil a grius fert, quam despiciunt haberi quod unicè diligit; ira hīc amori famulatur. 3. Si nobis nil in votis magis, quam, ut, quod cupimus, bonum faciamus, vel

^a 1 Sam. 18. 1. ^b Jer. 31. 33. ^c 1 Joan. 5. 1. ^d 1 Joan. 3. 14. ^e Prov. 8. 13. *Psal. 97. 10. Apoc. 2. 6. Hebr. 1. 9. f 1, 2. qu. 29, art. 2. g Psal. 16.*

vel bonorum consortio fruamur. 4. Si præ aliis
 à peculiarem erga illos affectum, ut occasio fuerit,
 e primamus. Sic Deus non parem erga improbos
 ac bonos testatur amorem. Bonis autem tum sin-
 cerè & cordatè adharent, 1. Qui omnes sanctos,
 non quosdam duntaxat, amplectuntur. ^b Charis-
 ta em audiens in omnes sanctos. 2. Qui reliquis san-
 ctiores, eos affectu ardentiori si prosequamur:
 pro pietatis ampliori mensurâ, exardescit magis
 dilectio. 3. Si eos, quorum dispar nobis à naturâ
 genius, tamen Christi causâ complectimur. 4. Si
 qui nobis nec benefecerunt, nec benefacturos ve-
 risimile, eos nihilo seciùs diligimus. 5. Si iis, de
 quorum pietate & sanctitate non nisi auditione
 accepimus, ^c corda nostra adharent. Perinde sin-
 cerè quis peccatum odiisse putandus est, 1. Qui
 omnia ut unum oderit. Est odium, ut Arist. ^d ~~o~~
~~τὰ γένη~~. 2. Qui peccatum, in quounque, vel
 sibi charissimo, odio prosequitur: haud ^e toleret,
 ubique invenerit. 3. Qui vili astimat, quos
 peccatum viles reddidit. Psal. 15. 4. Qui quic-
 quid nobis vel occasio mali, Iud. v. 23. vel spe-
 ciem f mali præ se fert, quâ sic, 1 Thess. 5. v. 22.
 odio habet; non solum rem deformem, sed &
 ejus effigiem, odiisse oportet. 5. Qui constans est,
 ita ut nec aliquando intermittat, nec cum eo re-
 conciliatur.

Secundò, g Qui toto cordi desiderio fertur,
 tam ad gratiam, quâ ad misericordiam, is
 sub foedere. Est gratia, quâ peccatrix natura depo-
 nitur, spiritus mentis tam ad bonum peragendum,
 quâ ad malum vitandum, renovatur. Est miser-
 icordia, quâ à maledictione quis liberatur, & lu-
 cido Dei in Christo vultu fruitur. Cordis deside-
 rium totum, Euangelicè, non legaliter, intelli-
 gendum. Sic est, cùm abest illa cordis duplicitas,

quâ

^a Heb. 6. 10. ^b Philem. v. 5. ^c Psal. 119. 104. 128. Deut.
 13. 16. & 33. 9. ^d 2 Reg. 3. 13. ^e 2 Chro. 19. 2. ^f Prov.
 29. 27. ^g Gradus affectus desumitur à desiderio.

quà aliud quid pari affectu prosequimur. Desiderium hoc sit, 1º Rectè fundatum: sic erit, à corde ex sensu peccati contrito; simul ab electione absolutà, non à velleitate incompletâ, oritur. Absoluta illa electio, cùm, singulis subdatis, a viam præceptorum Dei eligimus. 2º Ferratur in spiritualia hæc, ob insitam pulchritudinem, Cant. 1. 3. Non solum, b quia nobis comoda. 3º Sic constans, c ut quod, cùm in voluntate radicatur, habet causam perpetuantem, nunquam evanescit, utcunque remittatur. 4º Sit fervens & intensem: ut, quod obstacula quæque perrumpit: alia quæcumque desideria, ut cui observatur nobilius objectum. 1º Restinguit, 5º Sit efficax: d ut quod, pro mensurâ gratiæ, in usu mediorum se exferit; non pigrum, aut ut desidiosi, Prov. 13. 14. & 21. 25. Ejusmodi desiderium Deo gratum esse arguitur. 1º E Scripturis. e Iehova propitius fit ei, qui animum suum compatererit, &c. quamvis non sit, &c. Sit auris intenta f in orationem servorum, qui cupiunt revereri nomen tuum. Desiderium mansuetorum audivisti Iehova. g Voluntatem timentium se fecit. Jer. 29. v. 13. Quarentes me invenieris, &c. Tren. 3. 25, Bonus est Iehova animæ requirenti ipsum. 2. An candido illo, qui in Deo, affectu: quo sic in suos propendit, h ut voluntatem pro facto habeat, desiderium pro re peractâ. Ut filii i indulgent parentes, ut sponsus sponsæ; sic Deus suis. Si homines, pro suâ ingenuitate, affectum pluris æstimant, quâ effectum, (potest enim hoc adesse, cùm cor absuerit; non hic adesse, quin cor adsit) annon sic Deus? Isa. 55. Sic Christus k dum in terris. 3. Voluntas, & actio, ejusdem generis sunt, ab eodem fonte fluunt, gradu tantum distinguuntur; ad quod ex actione, ad idem

ex

a Psal. 119. 137. b Heb. 11. 25. c Psal. 27. 4. Luc. 18. 1. Ela. 16. 8, 9. d Psal. 37. 25. e 2 Chron. 30. 18. 19. f Neh. 1. 11. g Ps. 10. 17. & 145. 19. h Matt. 5. 6. i Mal. 3. 17. k Marc. 13. 43.

ex voluntate, coram Deo, jus. 4. Proportio illa,
 a quæ est inter justitiam & misericordiam, in Deo,
 quoad exercitium. Si justitia estimat, adeoque
 punit, desiderium, pro actuali peccato, ut *Matt. 5.*
 annon misericordia, quæ in Deo exundantior, vo-
 luntatem pro facto coronabit? 5. Desideria à Deo
 inspirantur, ut quæ ampliori gratiæ mensuræ vim
 muniant. Exacuant scil. conatus, precibus zelum
 infundunt, animum in quibuscumque pietatis
 exercitiis inflammant: Sic inflammatos, sic fa-
 melicos, b *implebit Deus bonis.* Cui spiritum, ut
 gratiam instanter petat, largitus est Deus, ab eo
 non detinebit gratiam. 6. Nullus toto corde post
 gratiam & misericordiam fertur, qui non de utris-
 que degustavit: ignoti enim non solet esse arden-
 tior cupidio. Non expetit, c nisi qui gustavit.
 Quod ardenter persequimur, illud, ut bo-
 num quibuscumque aliis excellentius, in oculis
 ferimus. 7. Qui sic toto cordis desiderio fertur,
 necesse ut sit pauper d spiritu, ut ex se, cum in-
 opiam persentiscat, in solidum exeat. Non sic
 quisquam qui non *beatus*. 8. Est desiderium, ut
 quod ex voluntate immediatè enascitur. Siquidem
 hoc, ad ea quæ supra naturæ sphæram, conten-
 tiùs feratur; necesse id, ut voluntas, in quâ fun-
 datur, unà elevetur: nunquam verò, ad id quod
 spirituale bonum, movetur voluntas, e nisi san-
 ctificationis spiritu auxiliante.

Tertio, regenitum se sciāt, quem imprimis
 exhilarat legis Dei observatio; cui præ aliis est
 cordolum ejus transgressio. g *De viâ testimoniorum tuorum gaudeo,* sicut super omnes divitias:
 studium pietatis mihi tam volupe, quam aliiso-
 pum acervos congerere. b *Dirige me in semitâ mandatorum tuorum,* quoniam eâ delector, in eâ com-
 placitum est mihi. *Facere i voluntatem tuam,* Den-
 mi,

a 2 Cor. 8. 8, 9. b Lue. 1. 53. c 2 Pet. 2. 2, 3. d *Matt. 5.*
 e Phil. 2. f à Gaudio stius effectus desumitur. g *Psal. 119. 14.*
 h *Psal. 119. 35.* i *Psal. 49. 19.*

mi, delector; lex tua in visceribus meis. Delector a lege Dei, &c, Quicunque sic, ideo sub gratia.
 1. Quod delectatio necessario supponit internum aliquod bonitatis principium, cui consentit exter-
 num; est enim applicatio convenientis conve-
 nienti, ut loquitur schola; non gaudio afficit,
 nisi quod connaturale; non contristat, nisi quod
 aconveniens. 2. Est, ut Scholastici, delectatio, quies
 appetitus in fine; cui vero obversatur, ut finis
 primarius, (sic enim est quod praetere aliis delectat)
 facere voluntatem Dei, ille regenitus. 3. Quod
 delectat, est voluntati consonum; quod dolore
 afficit, ei contrarium: est enim delectatio, eo-
 rum quae volumus afflictio; cuius vero ad bo-
 num propensa voluntas, a malo aversa, is sub
 foedere. Tum autem imprimis delectat ^b legis
 Dei observatio, 1. Cum hoc negotium, quod praetere
 aliis machinamur; de hoc sumus maximè solici-
 ti. 2. Cum nosmet, in iis vel quae charissima,
 vel quae difficillima, ut sic Deo obsequiamur, ab-
 negamus. 3. Si, qui hic manum praebent auxi-
 liaricem, omnium pergratissimi. 4. Si in hoc,
 utcunque defunt quae maximè expetenda, au-
 xiliem simus. Tum vero praetere aliis ^c angit vexatque
 a lege aberratio, 1. Cum non quibuscunque, vel
 desideratissimis, hujus vitæ solatiis compensa-
 tur, quod ex peccato, in conscientia, vulnus.
 2. Cum nobis a die in diem incumbit, qui ex lege
 Dei neglecta, dolor. Dolor tam a diuturnitate,
 quam ab acerbitate, grandis. 3. Si, praetere pecca-
 ti onere, vel acerbissima crux nihil penditur:
 ut dolor, qui ex calculo in renibus, quoscunque
 praeterea dolores absorbet. Atque sic, de indiciis
 gratiarum, quae ab affectibus desumuntur; sequitur,
 ut de iis dicam, quae a modo quo peccatum in re-
 genitis existit.

N

Quod

^a Rom. 7. 22. ^b Job. 23. 12. Dan. 1. Hebr. 11. ^c Sam. 27.
 yl. 32. ^d Psal. 51, & 38. ^d Rom. 7. 24;

Quod ad ^a modum quo peccatum in regenitis existit; in eo discrimen, quod in irregenito regnat, in regenito non. ^b Peccatum vobis non dominabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia. Qui natus ex Deo, ^c conservat seipsum, & improbus ille non attingit eum: ut sc. è servitute peccati manumissum reducat, denuo sub jugum mittat.

Sciat verò se quis à dominio peccati liberatum, 1. Cùm, quod olim in deliciis, nunc fastidio est, Fzek. 36. 31. quod olim ^d pro coronâ & diadema te, nunc de eo pudore suffunditur, erubescit. Qui sic in cujuscunque generis peccatum afficitur, est à luce salvificâ in animum diffusâ illuminatus, quâ, peccati turpitudine conspectâ, in oculis suis verè vilescit. Cui verò sic illuxit ^e sol justitiae, non ille noctis, sed diei filius. Porro, cui fastidio est peccatum, ejus ab eo aversa voluntas; siquidem non res quæcunque nobis fastidio, nisi & voluntati contraria.

2. Cùm, quod priùs, minimè ponderosum, haud premebat, nunc ut onus Aetnâ gravius incubit; suspiria, gemitus, querelas inenarrabiles extorquet: f Erumne sus ego homo, sc. non quod virginis cæsus, lapidibus obrutus, quod incaceratus, quod in frigore & nuditate; sed quod peccati reliquiis onustus. Quod olim susque deque habuimus, nunc indies sub eo ingemiscimus. Qui sic, in eo vita spiritualis semen, cùm, qui in peccato mortuus, id non persentiscit. Accedit, quod, quem peccati onus deprimit, in eo dispar peccato natura; est enim id peccato cum elementis communè, quod non in suo loco ponderosum. Haud verò in loco suo versatur, ubi irrequietè se habet. Est scil. quæ peccato disconvenit, ei molestiam facessit, regenita natura.

3. Quod nobis aliquando ut opus, ut id ci

ope-

^a Indicia gratiae summuntur. ^b A modo quo peccatum in regenitis existit. ^c Rom. 6. 14. ^d 1 Joh. 3. 9. & 5. 18. ^e Jer. 31. 19. Rom. 6. 21. ^f 1 Tes. 5. 5. ^g Rom. 7. 24.

operam a dedimus, ei nunc ex serio proposito ab-renunciamus. *Tū ἀρρεθέσθαις τῆς καρδίας*, i. e. ex determinato consilio, Domino adhæremus. Quod nobis olim ut viā, in quā constans progreslus, nunc invium derelictum: siquando illuc, devii, abripiamur; aut id per incogitantiam, aut ex carnis infirmitate, aut ex Diaboli vel fraude, vel præpotenti tentatione. Quod aliquando ipsi ut à nobis egimus, nunc acti à peccato inhabitante agimus. Aliquando sponte in captivitatem ivimus, nunc à lege in membris belligerante, lege mentis renitente, captivi abducimur. Sic verò ex vario proposito discriminatur regenitus ab ir-regenito, quòd propositum cordis, voluntatis actum integralem denotat, qui quòd velit totum hominem impellit. Ei respondet apud Hebræos *totum cor*; sic reddunt & Arabs, & Syrus, ut ^b Beza. Hinc & id apud Theologos receptum, Propositum vel in minimo peccato vivendi esse cum gratiâ salvificâ *ἀσύνταχτον*. Propositum verò non peccandi quod in regenito est, ab eo quod in irre-genitis, dignoscitur, 1. Quod illud ex animi motu interno emergit; hoc non nisi ratione incommodorum assumitur. 2. Constans illud, ut quod ex corde de novo formato enascitur, fluit à princi-pio perenni, semper duraturo: Inconstans & va-gum hoc, ut quod non nisi ab externis motivis, quæ pro tempore duntaxat animum afficiunt, exorsum sumit. 3. Efficax illud; si non quoad mensuram, quæ nobis & in proposito, & in votis; at eosque & aliquantulum pro modulo promoveamus, aut saltem cordis integritatem conservemus, nunquam frustra sint conatus, ut-cunque à spe decidamus: Aliter in irre-genitis, quorum omnino inefficax est propositum.

4. Peccato, quod aliquando dominium, nullo

N 2 . con-

^a Matth. 7. 23. ^b 1 Joan. 3. 8. Act. 11. 23. Psal. 119. 106.
^b In Act. c. 10. ysf. 25.

contrahitente, exercebat, nunc est qui repugnat spiritus. Ubi prius omnia pacata, siquidem qui potens omnia in pace possidebat: nunc ex ^a aduerso insurgit spiritus; ita, in quolibet regenito, peccati operatio non nisi fracta; *Spiritus b adversus carnem concupiscit*. Victoriam quandoque reportat peccatum, at non nisi Spiritu resistente: nunquam sic, ut dominium suum recuperet; non c *auscultat peccato in cupiditatibus corporis*. Nec potest; cum qualibet res se habet ad operari, ut ad esse; Peccati operationes necesse ut mutilæ sint, cum, quoad esse, suo dominio ejicitur. Disquerendum hic, Quomodo, quæ in irregenitis ex conscientiâ naturali reluctatio, ab illa quæ in regenitis fractâ operatione differt. 1. Quod in regenito, tam voluntas, idque ex suâ ingenitâ naturâ, quæ conscientia, contranititur; siquidem, qui infunditur bonitatis habitus, in omnes animi facultates se diffundit, easque sibi assimilat: non sic in irregenito, cuius voluntas tum ad malum propendet, cum conscientia, d ex luce quæ illic ut in ergastulo conclusa, obmurmurat semper, quandoque &c obicem ponit. 2. Quod reluctatio, quæ à conscientiâ solum, vel à servili pœna metu, vel ex opprobrio, vel incommodis quibusdam provenit: quæ à Spiritu sanctificationis, illa ab odio peccati, à Dei timore filiali, ab amore Christi, à studio sanctitatis manat. Aliter abstinet à cibo canis, cui obversatur ante oculos flagrum; aliter infirmus, qui sibi nocivum cognoverit. Aliter à contactu carbonis carbonarius, aliter qui incontaminatior esse velit; ille quia urit, hic quia conspurcat. A malo perpetrando temperat qui regenitus, quia sanctior esse vult; qui irregenitus, cum ex metu, quia tueretur: hic quia fœlicitati, ille quia ingenitæ pietati adversatur. 3. Quæ in irregenito reluctatio

^a Luc. 11. ^b Gal. 5. 17. ^c Rom. 6. 13. ^d Rom. 1. 18.

tio occurrit tantum in peccatis, quæ, cum atrociora, vel lumen naturale, vel tam reprobis quam electis communis illuminatio, detegit: Qui regenitus, quibuscumque vel minimis, vel quæ vix pro peccatis à mundo habentur, reluctatur. Oritur enim hæc reluctatio, ab odio peccati, quod est, ut suprà, totius à generis, *πορεία τηγάνη*, & à Dei timore, quo cujuscumque generis iniquitatem aversamur. 4. Quæ in iregenitis lucta, est facultatum diversarum invicem confligentium; ut, vel inter conscientiaz dictamen, & voluntatem; vel inter voluntatem ad quædam moralia bona incompletâ velleitate inclinantem, & affectus quosdam impetuose ferociterque dominantes: pugna est quandoque carnis concupiscentis, & carnis meatuentis, utraque carnalis, & in variis subjectis. Quæ in regenito, est facultatum earundem, quæ inter se divisa; ut voluntatis cum voluntate, affectuum cum affectibus: ut enim lux & tenebrae in crepusculo; calor & frigus in aquâ repidâ; sic caro & spiritus in regenito. 5. Efficacior quæ in regenitis lucta, 1. Ut, quamvis in multis impingant, haud tamen secundum carnem ambulent, ordinariè in peccato vivant; aliter cum irgenito, ut in quo non, ut in illo, confringitur vis peccati, adhuc enim manet & propositum & complacentia in malo & impenitentiâ. 2. Siquidem caro in regenitis, paulò post & emergit Spiritus, & fortior resurgit: Cùm potentior qui in nobis, quam qui in mundo. Reluctatio quæ à conscientiâ duntaxat naturali primo obstrepit, haud patitur in utramque aurem dormire; at temporis decursu obmutescit, quandoque in nihilum evanescit, nisi flagello aliquo acerbiore expergesfiat. 3. Summus, ad quem pertingit, gradus, murmur conscientiaz naturalis, est, ut duntaxat à malo perpetrando cohbeat: qui porro in regenitis Spiritus, se efficiat.

N 3

caci-

caciter ad carnis mortificationem, & gratia exer-
citum perfectius exserit.

5. Qui olim peccato peccatum accumulabant, in nequitia viâ constanter obambulabant, nunc, si quando lapsi fuerint, semen gratia, quod intus, haud patitur in utramque aurem dormire, à malo ad malum progredi. Expergefacit sc. qui intus est Spiritus; vi latentis in corde ^a Spiritus creyeias expediunt se, quo irretiti, peccati laqueo: Non, ut mundus, *εν τῷ οὐρανῷ κεῖται*. Est, qui corde integer, ut equus, cui cùm id, ut gressus conglomeret, nativum, utcunque ex impenitentia sessoris iacestius perturbatur, illico tamen ad gressum ei connaturalem reddit. Est idem ut verforia nautica, quæ ex contactu magnetis, utcunque in quam velis partem manu violentâ circumagatur, haud tamen, donec ad septentrionem vergit, acquiescit. Est enim quilibet regenitus, ut qui in navi, ubi ex rimulâ influit aqua; jugi operâ sentinam exhauriunt. Est ut fons, in quem simus projectus illico perenni ejus fluxu dispergitur. Est ^b ut luto conspurcatus, qui confestim se abluit. Est qui in eo Spiritus, ut ignis, indies spumam peccati exire faciens; cum in irregenito manet spuma. Est anima peccato concussa, ut membrum luxatum cujusque dum suo loco reponatur, nulla quies. Ita, qui sub gratiâ, indies suos lapsus ex poenitentiâ redintegrat, ad thronum gratia incessanter querelas fundit; ut expurgetur peccati fermentum, nil non molitur. Utcunque circumvolitant aves, haud tamen nidificare patitur. Alias se res habet, ubi peccatum regnat, in irregenitis.

6. In quo peccati regnum destruitur, cedit ei, ex gratia intus manente, in lucrum quodlibet peccatum. Venenum quod tam in fidelium peccatis, quam quod in illorum perspectionibus, exhaustum

Chri-

^a Joan. 5. 19. ^b Ezek. 24. 6.

Christus; est ille ut monoceros, qui cornu suum aquis immergendo, illis, quām à reliquis feris contraxerant, naturam venenosam abstulit. *Omnia*, ^a qualiacunque, iis in quibus peccatum non regnat, *cooperantur in bonum*. Ut enim ignis, à frigore circumstante, intensius calet; sic gratia, quo peccato oppressa magis, eò serventior. Ossa confracta, naturā parti infirmiori succurrente, firmius coalescunt; sic & anima ex lapsu quaestata, gratiā subveniente, resurgit fortior: ut in Petro. Quod in arte medicā potest, qui peritior, ex venenatis salutare confidere medicamentum; annon in animæ salute id multò magis poterit, qui potest omnia? Lapsus verò regenitis cedunt in profectum, 1 Ut peccatum sit iis exosum magis. 2 Ut, ex infirmitate perspecta, ultrius humilientur. 3 Ut deinceps cautiū se gerant. 4 Ut cultūs divini exercitiis incumbant magis. 5 Ut contentius ad Christum confugiant. 6 Ut in fratres impingentes æquiori animo sint. Irregeniti verò, tantum abest ut ex peccatis meliorentur, ut obdurentur, occacentur magis; impetu avidiori ad peccandum currunt, conscientia obmutescit magis, indies ex afflictudine peccandi frontem perflicant, donec in profundum veniant.

C A P. XXI.

*De certitudine salutis in credentibus fo-
vendā.*

Quæ, quòd sub gratiā, ^b certiorantur oves, in serenā animi conditione conservandæ. Advertendnm hic, quæ illæ sophisticæ ratiocinationes, quibus de pace suâ dimoventur qui credidere: nec enim quis fidelium aut animum N 4 de-

^a Rom, 8. 28. ^b Qui de gratia certiorantur, in serenitate animi sunt conservandi.

despondet , aut ex scrupulis emergentibus anxius solatium à se depellit , nisi qui falso ratiocinando sibi imponit . Ut enim παρελθομοῖς à Christo prohibentur qui mundi vel diaboli mancipia ; pariter & iisdem strophis omne in illam , quā coram Deo exultarent qui credidere , consolationem iis furtim subducit tentator . Ratiociniis ejusmodi ut occurrat prudens pastor , en theses quasdam generales , quarum subsidio , si non singula solvat , nec enim id possibile , cùm indies de novo suppulant , at complurima , ut quæ nihili , detegat .

Thef. I. Nullius spiritualis conditio judicanda ex iis , quæ non ad esse , sed duntaxat ad ejus benè esse spectant . Est fides , quā in Christum ad peccatorum remissionem obtinendam recumbimus : necessaria hæc , ut absque quā nulla salus . Est certitudo de cuiusque particulari salute ; quam ut sequatur , cum id ordinariè in hæc vitæ possibile , cuique enitendum : at hæc non perinde ad salutem necessaria : Est enim credentis potius , ut vocant , privilegium , quod ei in solatium largitur Deus ; non , ut necessario non salvandus , qui non sic certioratur : Sufficit ad salutem , quod quis in Christum credit .

Quod vero , à fide , res distincta salutis certitudo , multifariam arguitur . 1. Quod illa a deo directo , hæc non nisi reflexo perficitur . 2. Quod horum temptationis abest prorsus hæc , cùm illa nunquam excidit . 3. Quod , ordine naturæ , hæc ex illa sequitur , est consecrarium ex promissis ; ut in hunc sensum August . ^a *Quicunque audit me , & credit ei qui me misit , habet vitam eternam , transit à morte ad vitam :* Et ego credo : Ergo , ego salvandus , ego transi à morte ad vitam . 4. Qui jam credunt , ^b edocendi , quomodo se salvos fore cognoscant . Alia hic atque illic ineunda via : promissa proponimus , ut credant : at fidei indubitate

^a Tract. in Joan. 22. ^b Joh. 5. 13.

tata *tempore*, ut certiorentur de salute, adjungenda. *s.* Est certitudo de salute, donum quod credenti supervenit; *Postquam a credidisti, signati esis Spiritu illo promissionis sancto.*

Est porro, in dolore tam legali quam Euangelico, de peccatis, quod iis essentiale: huic, ut voluntas verè renitur, ut quis ex animo sibi dispiceat, fastidio sit, ut corde b compungatur, ut ex sensu miserandæ conditionis spiritu fracto sit: utrisque, ut putredo è peccati ulcere, sibi aciculâ, sive cultro, emittatur. Est quod accidentale; ut lachrymarum effusio, quæ cum à corporis temperaturâ provenit, in iis qui σπλαγχθέλμοι, multoties abeat.

Pariter est amor Dei, quo suos complectitur, eos in filios sibi per adoptionem asciscit: est etiam sensus hujus amoris, qui quandoque in corde credentium diffunditur, quandoque vero subtrahitur, c in tenebris ambulant, non vel scintillulâ lucis illis affulgente. In spirituali, ut appellant, desertione, auferuntur tantum quæ accessoria, ut sensus amoris divini, consolatio in promissis, &c. manet quod principale, sc. propensio in sic d desertum affectus, utcunque ejus influentia ad tempus interrupatur.

Thef. 2. Indicia salutaris gratiæ, non eadem semper convenient infantibus, & adultis. Ad crucem ingruentem animus imperterritus, in mediis divini cultus indefessa oblectatio, adventus Domini ad iudicium ardens desiderium; sunt hæc adultorum, non infantium. Haud infantibus spes omnis salutis auferenda, quod, ad illa quæ adultorum, non aspirant. Ejusmodi discrimen ponendum, probat illud Joannis, Ep. 1. c. 2. v. 13. *Scribo vobis puerulis, adolescentibus, patribus, &c.* Variis insignit encomiis, prout in re Christianâ audientes vel tardiores fecissent progressus.

N 5

Thef.

a Eph. 1. 13. b Ezek. 6. 9. Act. 2. 37. c Isa. 30. ult. d Ps. 32. 1.

Thef. 3. Qui Christo se dedere, non iis amorem, quo prosequitur, intimum, ob peccata, quæ inadvertentia, quæ quotidianæ incursionis, aufert Deus: non his pax, a quæ justificato coram Deo, interrupitur. De his, ut de singulis illis impetuosis concupiscentiar motibus, de quibus conqueritur Apostolus, dicit Dominus, *b Sufficit tibi gratia mea.* Odit Deus peccata qualiacunque, etiam in suis, sed non odio in personam redundantem. *c Præterit Deus,* vel missa facit, ut Chald. paraph. peccata suorum; *ut si Cœurs,* ut 70. interpretes a Fecit David tantummodo quod reatum, sic testatur Deus: De se vero aliter ille, Psal. 40. 13. *Animus meus dereliquit me,* propter iniquitates, quæ capitis capillis numerosiores. Si quis peccat, cui scilicet in proposito est non peccare, *e Christus est propitiatio,* &c. Arguitur, 1. Quod non nobis, sed peccato in nobis habitantibus, accenset Deus, quod inviti facimus. *Non ego,* f sed peccatum. Non est in puellâ g constuprata peccatum capitale, quod ubi vis facta est clamavit, nec fuit qui servaret. Sic Gerson. Tu cum totus involutus fueris luto tentationum, noli cedere, nec vietum te reddere, sed corde & ore clama contra impugnantes tentationes, & retinebis innocentiam tuam. Reges foederati non rumpi foedus conqueruntur, quod pyratæ huius vel illius ditionis, citra illorum consensum, alterutri eorum latrocinia exercendo infetti; pyratis scilicet non regibus, accepta fertur injuria. 2. Quem non nostri causa, sed vi foederis sui, exercet Deus amorem, ille non defectibus, qui nobis contranitentibus exidunt, irritus fit. *h Iehova propensor in vos,* non quod vos sic, &c. sed quod dilexit vos, & fædus vobiscum in majoribus vestris initit. *i Non deseret Iehova,* quia ei placuit vos populum efficere. Liberos

a Rom. 7. b 2 Cor. 12. 9. c Mich. 7. 18. d 2 Reg. 14. 8. e 3 Joan. 3. 2. f Rom. 7. g Deut. 32. 26. h Deut. 7. 7. 8. i 1 Sam. 32. 22.

beros suos , leprâ vel scabie coopertos , etiam ardenter amant parentes , quia manet , quæ amoris causa , filialis relatio . 3. Quia haud nos aestimat Deus pro affectuum pravitate , sed ut affecti ad affectus , ut odio habentes in malo complacentiam ; qui vere sibi displicet , in eo quod carni complacitum , ille Deo gratus .

Thef. 4. Nullus se judicet , aut judicetur ab alio , pro instanti temptationis . Est quando fides languescit , est quando virescit ; non iidem fructus expectandi à fide languescente , ac ab eadem cum regerminat . Qui fructus autumno convenientes , tempore astivo querit , nā ille frustra querit . Quandoque qui Deo charissimus in tenebris ambulat , nec videt lucem ; quandoque idem gaudio repletur ineffabili . Quandoque Ecclesia se deserit , spem & fiduciam suam perisse à Domino conqueritur : quandoque in Deo exultat . Deo injurius , qui ideo se à Deo finaliter rejectum , aut ex eo animum mutasse , quod lucem vultus sui subduxit , concludit : nec enim tam deserit , quam deserere videatur . b *Deus bonos non negligit , cum negligit ; nec obliviscitur , sed , quasi obliviscitur* , ait Ruffinus . Aliud est , ut quis sit filius iræ , aliud , nonduntaxat filius sub irâ ; alius est filius perditus , alius filius perditionis ; Christus , qui à peccato , non tam à desertione , immunis . c *Momento abscondi faciens meam à te , sed benignitate sempiternâ misericordi*

tui.

Sic à se in timore dilectos exercet Deus , 1. Ut quas aliquando experti sint in se consolationes Dei , nec eis dignè ambulârunt , aut tanti fecerunt , deinceps pluris aestiment , deinceps pie , justeque vivendo ornent magis ; ne denuo in foream detrudantur , cautiùs se gerant . 2. Ut omnem à Deo , non à se , provenire consolationem agnoscant . Si non quandoque se quasi sub nube

N 6

ab-

a Job 42.7. b Thren.3. c Isa.54.

absconderet Deus, si non quandoque Spiritum in divinis exercitiis auxiliantem subtraheret, cor suæ sterilitati & durius ad tempus relinqueret, reti-jaculo nostro suffitum faceremus, in nobis gloriaremur. **3.** Ut gratiæ Dei, & præ aliis fides, quæ in corde latent, extrahantur, exerceantur, illarum vis & efficacia sit conspicua magis. In eo omnipotentia fidei, cùm in vultu irato amorem ardenter, in tenebris lucem, in morte vitam intuetur. Spiritus ^a precationis exsuscitatur, inflammatur magis, cùm Deus faciem suam abscondit. Nullus unquam in Deo exsultavit magis, consolationes Dei altius imbibitur, quam David; nullus desertionibus magis immersus. *Psalm. 72.*

Psalm. 77. vers. 7, 8. Psalm. 142. & 143. 5. Ut potentia Dei, cùm quasi Orco dimersos liberat, illustrior fiat. David à tentatione, quâ se desertum putavit, ut à mortis doloribus liberatus, Deum celebrat. ^b *Quid repandam Iehovæ?* &c. **6.** Ut Christo ^c simus conformes, capiti membra. *Phil. 3.* non servis potior, quam Domini expectanda conditio.

Qui sic à Deo, suo sensu, desertus, ¹ Undique circumspiciat, non quæ affulgeat consolatio; animam attento oculo perscrutetur, quæ ex hac parte tenebris tota cooperta, forsitan ex illâ solatii scinillulam aliquam, ^d quæ spem sustentet, se ostendat. Sin nullibi occurrit quod animum sufficiat, recurrentum ad tempora præterita; nū in quod Dei amoris indicium omni exceptione majus reperias, quo te, ne desperabundus ruas, confirmes. ² Fidem & resipiscientiam, ^e quas non nisi fictas esse in hoc agone suggerit Diabolus, de novo redintegret. Si quando agrum locatum, de quo lis, quo iure tenes, licebit tibi de novo conducere; inscitiaz erit, si adhuc in veteri redemptionis charta

hæ-

^a *Job. 13. 15. Psal. 30. 7, 8. & 33. 1.* ^b *Reg. 4. 31.* ^c *Psal. 116. 11, 12.* ^d *Matt. 27. 46.* ^e *Thren. 3. 32.* ^f *Psal. 76. 5.*
Job. 27. 5, 6.

hæreas ; sic Ecclesia , *Tibren. 3. 46.* 3. Cogitet qui sic, quod Deus neminem revera deserit, à quo non prius deseritur. At nullus Deum deserit , qui ex ejus absentiâ contristatur , moestus incedit , post eum toto animæ desiderio anhelus est. 4. Deo pariter attendendum , usque dum , in sic desertum, lucem vultûs sui attollat Dominus. 1. Quia solus ^a sapiens, qui, quid maximè è re nostrâ, novit. 2. Nullus sic Deo attenderit , quin ^b tempore suo exaudivit , & bono desiderato satiaverit. 3. Vel spe promissi ^c adimplectionem expectare , beatum reddit ; non enim sperat , nisi qui credit. 4 Bonum concupitum , quod est Dei lucidus in Christo vultus , abundè , utcunque tardigradum , vel diuturnam expectationem compensabit. 5. Id illis ratum fixumque sit , posse illos à Deo impendi amari , cùm tamen infensor videtur. Habuit Deus ^d cogitationes pacis , cùm nil nisi iræ indicia circumstabant. Sunt ut manipulus in areâ coram Deo , qui & suis & aliorum oculis stercora abjectissima. ^e Ego dixeram , excisus sum , veruntamen audivisti vocem supplicationum mearum. 6. Iis innotescat , (quod antè docuimus) posse animam , quæ terroribus Dei prostrata jacet , Deo vicinorem , adeoque in conditione tutiori , quam quæ sibi in multitudine amoris Dei pignorum in primis gratulatur. Ego dicebam , non dimovebor in seculum , &c. abscondit Iehova faciem suam , fui turbatus. Cerson ^f sic : Si diligenter pensatur , magis periclitari poterit , qui devotionis dulcedine fruatur , quamvis cui hæc denegatur. Quia si consolatione hujusmodi fungens de gratiâ tali confidat , & sibi imperfectionem exinde considerare negligat , suâ devotione erit à Deo potius remotior , quam propinquior , propter suam præsumptionem , & fatuam confidentiam.

Theſ.

^a Psal. 130. 7. ^b Isa. 3. 17. ^c Psal. 40. 1. Isa. 30. 18. ^d Jer. 29. 11. Mich. 4. 11. ^e Psal. 31. 22. Psal. 30. 6, 7. ^f De remed. cont. pusillan.

Thef. 5. Sub fœdere Euangelico , sinceritas , defectus qui in bonis operibus occurrunt , compensat ; ita sc. ut à Deo probentur , quæ sunt in se mendosa . Videre hoc est in Rahab , quæ in opere , quo justificari dicitur , quater mentita est : Sic in obstetricibus ^a Agyptiacis ; sic in Davidis de Domo Jehovæ adficandâ consilio . *Bene fecisti*, ait Deus , quod sic ; at non omnimodo placebat . Preces fidelium , ^b quæ pars illius justitiaz , quæ , *inßar paniculi abjettiſſimi* inquinata . *Isa. 64.* Deum in primis delectant , ei cordi sunt : *Columba mea* , ^c *vox tua suavis est* : Deo per ^d Christum acceptæ . Vel aurifaber non rejicit , quod plures fôrdes amiftas habet , aurum ; nec Deus cordis sinceritatem vilipendit , quod mendis scatet opus . Dicendum hic , 1. Qui fit , quod ejusmodi in bonis operibus labes resarciat sinceritas ? 2. Quibus perficitur hæc sinceritas ? 3. Quæ illa , à quibus non perimitur , utcunque sic videtur .

Sic resarcit sinceritas , 1. Quod habet hoc fœdus allam conditionem à legali . Cum Deo pax , non quia operamur , sed quia in Christum credimus . Inserviunt enim tantum in hoc fœdere , bona opera , 1. Ut fidei veritatem , ac ex consequenti electionis & vocationis certitudinem , ob-signent . 2. Ut gratitudinis , ob gratiam quæ in Christo apparuit , sint testimonia . 3. Ut Euangeliū ornent , Deus ex iis celebretur . 4. Ut lucrifiant qui extrâ .

2. Quod Christi meritis , opera quibus impunitas adhærescit , deaurantur , ^e atque ex eo Deo accepta . Cordis integritatem accipit , carnis infirmitatem Christi causâ condonat . 3. Fœderis Euangelici hæc prærogativa , ut apud Deum legis impletæ vice sit cordis integritas . Ut habeat & cozonet f Deus pro re præstítâ , quæ non nisi voto per-

^a *2 Cro. 6. 8. b 2 Sam. 7. 7. c Cant. 2. 14. d 1 Petr. 2. 5. e Apos. 6. 3. 4. f 2 Chron. 25. 27.*

perficitur. ^a Accipit Deus , modò ad sit animi promptudo , pro eo quod quis potest , non pro eo quod non potest .

Quod ad secundum ; sinceritas his tribus perficitur ; 1. Si quo ad initium & finem , ad sit cordis rectitudo . Sic adest , cùm omnia ex Dei præcepto , & ejus gloriæ ut ultimi finis intuitu , fiant . 2. Si ratione & subiecti , i. e. totius hominis . & objecti , dum sc. quis singula Dei præcepta in oculis fert , ad sit universalitas . 3. Si pro varietate occasionum , vel tentationum , à quibus ne avocemur periculum ad sit , nihilo secius constans perseverantia .

Quod ad tertium : Primò , non perimitur hæc sinceritas , ratione primæ conditionis , 1. Quod vel mercedis , vel poenæ intuitu operatur : nam & illâ ad bene agendum allicit Deus , ^b & hâc à malo perpetrando deterret . 2. Quod non actualis semper intentio gloriae Dei agenti obversatur ; sufficit habitualis : quandocunque in mentem venerit ultimus ad quem collimamus finis , est ille gloria Dei . Qui Londinum versus iter instituit , eò dicunt proficiisci , utcunque non singulis passibus Londinum cogitat . 3. Non quod inter agendum , vel post , surrepat inanis gloriæ titillatio . Aliud enim est quid propter gloriam inanem , aliud cum gloriæ inani , facere ; aliud ut præponatur , aliud vel ut à diabolo interponatur , vel postponatur . Aliud est cùm sagittarius , rectâ ad scopum collimans , ab alio concussum aberrat ; aliud cùm datâ operâ sagittam obliquè dirigit . Secundo , Ratione secundæ conditionis non perimitur sinceritas . 1. Si nobis incognitum prorsus quod vel negligitur bonus , vel quo peccamus malum . 2. Quod in hâc vel illâ animi facultate infirmior gratia quam in alterâ sufficit , quod anima in solidum renovatur , utcunque ex carne adhærescente , prævalente , im-

^a 2 Cor. 3. ^b Hebr. 11.26. ^c Job 31.23.

impotentior hæc quam illa. Tertiò , Ratione constantia non destruitur sinceritas. 1. Siquando à causa interveniente , quæ non nisi externa , à benè agendo impeditur quis , cùm interim ad quodvis bonum opus propensa manet voluntas. 2. Ubi ex Deo justè gratiam quoad gradum subtrahente , vel gratiæ operationes suspendente , invadit renatum somnolenta quædam securitas , ita ut pro tempore opus gratiæ intermittatur , non vero aboleatur , prorsus auferatur.

Thes. 6. Ineptitudo ad officia divina præstanda , sub quâ ingemiscimus , neminem ab iis retardet , vel deterreat. Officia divina voco , præ aliis , media cultus ; cujusmodi sunt precatio , cœnæ Dominicæ perceptio , 1. Quia ab his aliisque quæ exigit Deus , desistendo , nos amplius in Satana potestatem tradimus. Ab eo enim hæc ineptitudo. 2. Quod ineptitudo hæc , faciendo quod in nobis , excutitur ; ut in ægrotis , stomachi καρκεδίᾳ comedendo disspellitur . Sunt media cultus , non solum qui pascit cibus , sed quæ curat medicina. 3. Si , ubi inepti , nihil inde lucremur , nisi ut ineptitudinem , inopiam , ad quodvis bonum opus insufficientiam , & persentiscamus , & ploremus , sumus coram Deo ut qui profecimus. 4. Eò gratior quem Deo exhibemus cultus est , cùm vel contranitente carne facimus quod faciendum famulitium ; quod patri præstat qui ægrotat filius infirmior , gratiam potius reperit , quam quod qui validior. 5. Quo in officiis sacris præstandis nos abnegamus magis , carni quasi vim facimus ; ita uberiori solario , ubi peregrimus , compensabit Deus. 6. Nil fecisset Apostolus , Rom. 6. si ab eo quod nobis incumbit faciendum justè arceret , quod non datur efficere eo quod cupimus modo. 7. Remittet Deus quod nostrum , accipiet quod suum ; potius respiciet bonum

bonum quod promisit se futurum , quām malum quod se abolitum astrinxit.

Thes. 7. Conscientia scrupulosa , quæ post examen non nisi scrupulosa deponenda. Hic videndum , 1. Quid scrupulus. 2. Vnde scrupulosa conscientia. 3. Quod examen adhibendum. 4. Quare deponenda. 5. Quomodo.

Primò , Scrupulus est levior & temeraria quædam superveniens formido , quæ animum , sine justo fundamento , in partem contrariam sollicitando , excruciat valde.

Secundò , Oritur scrupulus , 1. A Scripturâ perperam intellecta. 2. A defectu in judicio , sive ex infirmitate , sive ex melancholiâ. 3. A confortio cum scrupulosis. 4. A doctorum sententiis invicem discrepantibus. 5. Ex diaboli injectione : quos enim haud potest in nequitiam suâ solitâ detinere , eos scrupulis insectis vexat , remoram injicit : quibus prius omnia licita , omnia nunc illicita suggerit.

Tertiò , examen adhibendum . Quandoque enim est Deus in scrupulo , ad accuratiorem veritatis disquisitionem excitans , quandoque non nisi diabolus. Ad examen igitur revocetur , 1. Genuinum Scripturæ sensum diligenter explicantio : Glossæ , quas affinxere qui male fani , amovendæ. 2. Defectus , qui à judicii proprii imbecillitate , ab aliis qui melius edocti opem accersendo , resarcieundus . Qui à melancholiâ , animum per corporis καχεῖαν obtenebrante , medici operam implorando sublevandus. 3. Supplex ad Deum precibus & jejunio , pro Spiritu qui in veritatem ducat , in discrepantibus hominum sententiis , scrupulis vexatus confugiat. Simul ac omni deposito præjudicio diligens adhibeat scrutinium , omnia ad Scripturæ normam exigendo : quæ sic quærenti effulget è verbo lux , illam amplectatur , ei adhæreat , usque dum Deus aliter revelaverit.

Quar-

Quartò , Conscientia quæ non nisi scrupulosa deponenda, haud nobis faciliere debet molestiam. 1. Quòd par ratio in faciendis ac in credendis ; at non quæ contra afferuntur ab hereticis sophismata , quibus diluendis impares prorsus, impedianc in veritate quam amplexi sumus πλήρωσις , quorsum in faciendis nos distraherent , qui se ingenerunt scrupuli ? 2. Non omnis animi vacillatio θυμία inducit actionibus , sed illa solum , cùm dubiâ conscientiâ quid facimus ; non eadem verò dubia , quæ scrupulosa , cùm illa neutrisentientiaz adhæreat , hac verò uni assentitur , etiamsi ut in alteram inclinet vehementius provocatur . 3. Quòd in iis moralibus , quæ non explicitè in Scripturâ traduntur , sufficit probabilis certitudo ; sic a Casuistæ . Ejusmodi verò illa , quam in mediorum quæ ei adsunt , pro virili , usu quis imbibetur ; quamque deponere si evincatur , paratus est.

Quintò , videndum quomodo deponenda . 1. Qui de levioribus exsurgent , scrupulos contemnendo , animum cùm invadunt alio avertendo . Nimia enim plerunque attentio ad quosdam scrupulos tollendos , eos auget magis , cùm animus præ suâ imbecillitate se expedire nequit . 2. Seponendo ad tempus , usque dum nos Deus pleniū illuminaverit . Sat id in præsentiarum , quod facimus ut conscientia dictat . 3. Contra agendo abeunt in nihilum scrupuli : quædam enim nobis molesta duntaxat , quod inusitata ; quædam , cùm opinione erroneâ nituntur , experientia docet non tanti esse . Sic scrupulus ille , quo ex suæ indignitatis sensu à Cœnâ Dominicâ deterruntur nonnulli , removendus contrâagendo . Gerson sic . ^b Expedit scrupulosis , cum consilio prudentium Deum timentium , contra scrupulos agere ,

^a Joan. Nider. de conse. tim. pag. 2. cap. 13. 14. &c Gerson de pollut. noct. con. 2. ^b De rem. contra pusillan.

I I.
losa
am.
; at
na-
iant
ar,
e in-
atio
ùm
erò
ntiz
nt in
uòd
turà
sic
me-
im-
ara-
da .
con-
ten-
dam
ani-
quit.
eus
um ,
ntra
nim
quæ-
ien-
quo
de-
ndo.
pru-
ere ,
38
on de

ut sic discant eos non timere. Sicut domificatores assuefacti ambulant securè & intrepidè super tecta altissima , ubi non sic practicati statim forent in periculo.

Thef. 8. Quo quis eorum , qui sub foedere Euangelico , infirmior , ita in hunc propensior Deus. Infirmitas verò quis , 1. Ex malis poenæ , quibus Deus suos exercet , vel externe vel interne. b Gratosus es̄t mihi Ichova , quia languefactus sum , &c. conturbata est anima mea valde. 2. Ex gratiæ mensurâ , quæ non nisi ut c linum sumigans , ut arundo quassata. 3. Ex reliquiis peccati quibus hic infestatur magis quam ille : quibus hic volens nolens succumbit , ut Petrus , cum ille vicit evadit. Quod in sic depresso benevolentior Deus , a Depulso congregat , sanat fractos animo , ac veluti obligat in doloribus eorum. e Per te misericordiam consequitur pupillus. Deus f qui consolatur abjectos. Esai. 40. 11. Quæque ovis debilior , ita de eâ sollicitus magis ; in suo sinu g portabit agnellos , & fatas ducet commodè. Agrotum confirmabo , Matth. 18. 14. Parvulis in primis consulit Deus. Quis Petro infirmior ? quis Thomâ à fide remotior ? quibus consuluit magis post resurrectionem Christus ? h Si poterat mulier oblivisci fætus sui infirmoris , at non ego , &c. Qui præ aliis pusillanimis infirmis , à nobis succurri vult , ipse neglectui habebit ? num deseret , qui misericors , & suorum potens adjutor ?

Thef. 9. Non ab omnibus qui sub gratiâ , eandem obedientiæ mensuram rigidè exigit Deus. Non nisi pro dimenso fructus querit. Non lucrum decem talentorum exspectat , ubi non nisi quinque largitus est. Terra i bona alia centena , alia sexagena , alia non nisi tricena protulit. Sacrificia sub lege non quæsivit , nisi prout cuique facul-

a Judg. 10. 16. b Psal. 6. 3. c Matth. 12. 20. d Psal. 86. 1. &c 119. 25. &c 147. e Ose. 14. 4. f 2 Cor. 7. 6. g Ezek. 34. 16. h Esa. 49. 15. i Matth. 13. 23.

facultas. Si tenuis sit, ^a neque affequatur ista manus sua, tum accipiet agnum unum, &c. Unum ex turribus, aut pulli columba parabit, ex iu quo affequi potest manus ejus. Quilibet suâ gaudet mensura: alius est in corpore Christi ut membrum nobilium, alius ut ignobilium; non ab hoc, ut ab illo, quare largitor summus; cùm uberiorem in hunc, quām in illum, gratiæ mensuram effudit.

Thes. 10. Sinceritas affectuum, ut amoris, gaudi, doloris, &c. non pensanda ex eorum vehementiori intentione. Nam 1. Vel intenduntur vel remittuntur, prout à duplice, vel unicâ duntaxat, causâ proveniunt. Est amor & dolor, quibus pro objecto est aliquid terrenum, ut uxor, liberi &c. Est amor & dolor, quibus obversantur spiritualia, ut justitia, peccatum. Profusior ille tam amor quām dolor, quod à duplice causâ exoritur, tam à natura, quām à gratia. Remissior tam justitiæ amor, quām de peccatis dolor, quod non nisi à gratia fluit. At nihilo seciūs uterque potest esse sincerus. 2. Affectus vel concitantur vel minuuntur, prout vel per intelligibilia solum, vel etiam per sensibilia animum afficiunt. Major est dolor, in parte sensitiva, ex lassatione sensibili, quām redundant in ea ex ratione; &c. qui redundant ex ratiōne considerante corporalia, quām spiritualia. Sic ^b Aquinas. Spiritus nostri & vitales & animales magis afficiuntur sensibilibus, quām spiritualibus; &c. è sensibilibus, quæ partes teneriores vexant, afficiunt magis, ut dolor dentium; quām quæ non dolore acutiori pungunt, ut lentè corpus assumens febris hecūca. Non dolor ille maximus, quod, pro instanti, molestior; sed ille, qui de morbo lethali concipitur: utcunque magis se exprimit ille, quām hic. Dolor de peccatis non desinit esse sincerus quod dolori, qui per sensibilia in animum influit, cedit. 3. Affectus inten-

di

^a Lev. 14. 21, 30, 31, 32. ^b In 4. Sent. dist. 17. qu. 2. art. 3.

IL
us
er-
Te-
u-
o-
o ,
nc,

au-
ne-
vel
at,
ro
cc.
ia,
m
cu-
or,
tia
us.
ut
lia
n-
ea
de-
ui-
gis
,
af-
on
ab-
xi-
qui
se
on
bi-
en-
di

di vel remitti solent , prout vel in angustias temporis compinguntur , vel ut habent , quo expati entur magis , tempus. Qui amicum hospitio excipit , plus prodit amoris , quam erga unicè dilectam sponsam : nec tamen ille hāc charior. De filio chariori amisso effunditur magis dolor , quam de peccatis ; non tamen dolor ille maximus : nec enim de eo maximè dolemus , de quo pro instanti , maximè commovemur. Dolor ille maximus , qui ut sagitta infixa hæret , qui per totum vitæ curriculum diffunditur , manet altâ mente repostus ; non ille qui vel subito animum invadens , vel temporis angustiis conclusus , instar torrentis erumpit , cùm post moram in nihilum abit . 4. Affectus versantur circa sua objecta , vel intensivè vel appreciativè. Intensivè cum re non tanti valdè afficimur , ut quod vel subito occurrit , vel phantasia titillatur. Appreciativè sua objecta respiciunt affectus , cùm potius in judicio pluris estimamus , magnificimus , quæ nobis chara , quam amorem testatum facimus. Affectus hic quam ille , utcunque aliter videtur , ardenter . 5. Affectus pensandi , vel ut in animo radican tur , vel ut superficie tenus enascuntur : manent illi , cùm hi ; ut illorum qui in terrâ petrosâ semen accèpere gaudium , evanescunt. Affectus illi confirmatores habendi , qui gradatim ingenerantur , altius in animo radices agunt , nec nisi post moram se exserunt. Est herba in frumento noxia , sinapi silvestre nuncupatur , quæ ad tempus mense Majo ita efflorescit ac si frumentum suppresseret , quæ tamen , quod radice non firmâ nititur , deflorescit , tandem disparet , dum frumentum altius assurgit .

Theff. II. Potest quis in gratiâ progredi , cùm sibi aut regredi videtur , aut non ulterius promoveri. Error contingit , I. Quod opus gratiæ , quo ad augmentum , non semper percipi potest. Umbra

bram in horologio sciaterico non progredientem, sed progressam; gramen non crescens, sed crevissé, cernimus. Post intervallum, intelligat se quis meliorari, cùm non pro instanti. 2. Quid facultas illa, quâ actu reflexo de incremento gratiæ dijudicamus, tenebriscosior, imbecillior. 3. A proximitate objecti, impeditur judicium. Nec enim objectum positum supra sensum, facit sensationem. Qui remotius stant, & non nisi post moram nos intuentur, iimelius, quam qui nobiscum assidui, nos proceritate crevissé judicabunt. 4. Quid, quid sit regredi, aut non ulterius progredi, nos latet. 1. Regredi non est, plura in se peccata animadvertere; quo enim nobis peccatum conspectius, eo plus adest lucis internæ. Indicium id lucis uberior in domum intromissæ, cùm plura deteguntur errata, atomus quæque perceptibilis. 2. Regredi, non est, cùm, qui est in spiritualibus defectus, non ab animâ deterius se habente, sed ab organis corporeis, quæ vel ex senectute, vel morbo deficiant. Adhibet gratia naturam ut instrumentum; hæc si obtusior, languidius gratiæ exercitium; non zelus in senibus, ut plerunque videtur, defervescit; sed ardor juvenilis deferibuit. 3. Regredi non est, quandoque à peccati reliquiis captivum abduci, iis ejiciendis imparem esse, adhuc in luto hærere; ^a Pauli illa conditio. Dummodo humilitas in nobis, ex iis quæ adhærescant peccata, promovetur; ut in gratiæ crescentes, habet Deus. Est hæc gratiarum quasi basis; nec enim nisi in vacua suum Deus infundit vinum. Est superbia, gratiæ in primis infesta; feram hanc lethiferam ut subigat Deus, facit quod medicis solenne, morbum non ita gravem fovet, ut, qui certò lethalis, devitet. 4. Non est non progredi, ad tempus impeditum detineri. Dummodo quis, in itinere, faciem ad locum quo-

pro-

profecturus dirigit, non tergum vertit, utcunque aut moratur in viâ, aut devius est, illuc tamen proficisci dicitur; *tamdiu non relabimur, quamdiu ad priora contendimus*; ait ^a Augustinus. Est mora in viâ, imò regresius, qui progressui conductus; ut, in saltu, qui toto impetu antrosum ferri cupit, regreditur, ut, in pueris, qui ex morbo, vel aliâs, ad tempus haud crescunt, qui tamen convalescentes, ocyus adolescentur. *S.* Sufficit ad progressum, quod sinceri magis, in iis quas accepimus gratiis, etiamsi nec novæ gratiæ, nec ejusdem novi actus, accedant. Crescunt poma, & corpora humana, non solum cum vel magnitudine vel proceritate augmentur; sed & illa, ubi maturescant, & hæc, ubi firmius consolidantur membra. Est tempus, in quo tentationibus quis sic opprimitur, ut frustra sit qui progressum expectet; sat id, quod, ut planæ temporæ hyberno, vitam vivacem retineant.

Thef. 12. De iis quæ peccata in se, quædam sunt aliorum peccata, nostra duntaxat miseria. Ejusmodi sunt, cogitationes blasphemæ, quæ, cum à solo diabolo suggeruntur, à nobis certatum rejiciuntur, ejus, non nostra, sunt peccata. Nec enim aliter innocens erit Dominus Iesus, cuius animam, à diabolo injectæ, istiusmodi pertransierunt tentationes. Reus non est læsa majestatis, vel cujusque atrocis flagitii, qui, ab alio provocatus, aversatur prorsus. Foemina, cuius ^b pudicitia, cum ipsa totis viribus renititur, vis infertur, ut misera, non ut adulterii rea habita est. Sic ^c Hieron. *Corpora sanctarum mulierum non vix maculat, sed voluntas.* Et ^d August. *Invitavirgo, vexari potest, non violari.* Sic si sacra, cùm adulteris, perjuris, ebriosis, nobis necessitas incumbit celebrandi, miseria nostra est, non culpa: Sic abusum quorumcunque,

^a Ep. 142. ^b Deut. 22. 15. ^c Quæst. in Genes. Ep. 130. 132.
^d De civ. Dei, lib. 8. cap. 18.

que , vel in Ecclesiâ , vel in repub. vel in familiâ reformatio , quæ non penes nos , cùm facimus quod fert vocatio nostra, non nobis cessura in peccatum. Sic idololatriæ vel superstitionis monumenta , quæ adhuc in locis publicis reperiuntur , nec ea demolitur magistratus ; privati cujusque , si minimè tollantur , non sunt peccata , ejus dūntat miseriasunt.

Thef. 13. Dolor qui de peccato , sive legalis , sive Euangelicus , quòd ad gradum , varius : Alius intentior , ut in Davide , in Manasse , in foeminâ peccatrice , in Petro: Alius remissior , ut in Zaccchao , latrone in cruce , Lydiâ , &c. Videndum hic , 1. Quare , quod ad gradum , varius . 2. Quis gradus minimus.

Varietas hæc contingit . 1. Quòd , ex eâ , sapientia Dei , qui variis mediis ad eundem finem perducit , conspicua magis . Operantis illa laus , quòd non , in eo quod effectum dat , huic vel illi medio astringitur . Hinc Christus , tam in morbis curandis , quàm in dæmonibus ejiciendis , non unam eandemque inivit viam . Hunc doloribus quasi infernalibus obruendo , alium dolore non nisi leviusculo afficiendo , ad eundem salutis , portum deducit Deus . Huic ossa luxata sic reponit Chirurgus , ut vix sentiat æger ; alteri sic , ut ægrum miserè torqueat : Injusta illa querela , siquando quis membra dislocata reponenti vitio vertat , quòd leni manu id factitum . 2. Quòd dolor , sive intentior , sive remissior , Deo sic suaviter disponente , peccato expurgando , animum ab eo abalienando , inservit . Abducitur à nequitâ hic verbere molliori , hic non nisi vibicibus . In illo , quæ est cum peccato arctior amicitia , dolore lento sensim dissolvitur ; in hoc vero violentiùs abrumptur . Non ultrâ exigit Deus , quàm ut dolore egeratur peccatum,

catum, ut ex animo sibi displiceat quis; nec enim nocent quæ non placent. 3. Quod dolor est resipiscientia non nisi accidentalis. Est illa, propriè loquendo, *μελαχοια*, transmutatione, sive mentis mutatio; ut, quæ in amore boni, & odio mali versatur. Voluntas, ad Deum conversa, renititur; quod patitur aliquid à quo dissentit. Ita, ut Amesius, dolor de peccatis necessariò comittatur conversionem à peccatis, quia anima, dum se convertit à peccato, incipit nolle peccatum, aut ab eo dissentire. Sentiens enim adhærere sibi illud, à quo maximè dissentit, non potest non offendit, ut Ilsa. Non igitur dolor nisi index resipiscientia, ut qui ex eâ enascitur, quam ut indicet, sufficit, non doloris mensura, sed veritas. 4. Gratia, quæ à Christo ad nos devenit, nihilo quis incapacior, quod non dolore atque ac alter perterrefactus. Fac maleficos binos capitis supplicio adjudicari, utrique à poena relaxando condonat princeps; huic cum jam laqueo induendus, illi vero cum non adhuc carnifici traditus, innocentunt literæ dimissoriz. Non hic, ut ille, pari dolore consternatur; non propterea principis misericordia minùs capax. 5. Quod, in quibusdam vocatis, ita dolorem de peccatis sequitur, quasi à tergo, gaudium spiritus, ut illum si non absorbeat prorsus, at mitigat lenitque valde; ut in supra memoratis, Zacheo, &c. 6. Quod variæ quæ in convertendis conditio variam flagitat in medendo artem. Lignum, quod tuberosum, confragosum, non nisi idibus magno impetu impactis diffinditur: medicina quæ hunc curat, alterum perderet; quæ hunc sanat, alteri, in quo malignior morbus, parùm prodesset. 7. Quod opere, cui à Deo destinantur, haud essent idonei, nisi humiliati magis ex se extraherentur, ad nihilum suo sensu redigerentur. Sic, qui in Ecclesi-

sia columnæ futuri, ut Paulus; qui alias deinceps consolaturi, &c. 8. Quod, in salutis fabrica, non tanti est apud Deum gradus contritionis, quam fides. Non enim, ut, ait Chemnitius, remissio peccatorum pendet ex sufficientia, magnitudine, & merito contritionis, sed ex obedientia & satisfactione Christi, fide apprehensa. Et b Gregor. Non in actibus nostris, non in actibus nostris, sed in Advocati nostri allegatione, confidamus. 9. Quod est varia hominum, ratione affectuum, temperies. In hoc affectus illico erumpunt, in illo tardius excitantur; non eodem impetu se effundunt in hoc, atque in illo, sive gaudium sive dolor: Quod peccatoris ad Deum conversio est quasi actus parturientis; est quilibet, a Deo per Spiritum genitus, renatus. Ut in partu naturali, alias non sine maximis angoribus in lucem prodit, cum aliis nullâ difficultate nascitur; perin, & in genitura spirituali, nullus se non regenitum causetur, quod facili manu è claustris peccati educatur.

Atque sic, Quare dolor, quod ad gradum, varius: Sequitur, Quis minimus, infra quem non remittendus. Est vero, cum quis ex animo dolet, quod de peccatis non potest dolere; sic dolenti satagendum, ut amplius doleat. Qui enim in doloris gradu, ad quem pervenerit, sive major, sive minor, acquiescit, nunquam ille verè doluit. Si disti, Sufficit, perire; ait Augustinus.

Ut vero amplius doleat, eapropter incumbendum, 1. Ut à terroribus, à scrupulis, de spirituali conditione, qui ex doloris intensioris absentia emergunt, animumque misere vexant, liberetur. 2. Ut à gravioribus Dei flagellis, quibus Deus suos quandoque expergetur, ut de peccatis præteritis humilietur magis, immunitis sit. 3. Ne ad peccata, è quibus evasit, retroagatur.

agatur. Citiùs relabitur, qui minùs de peccatis doluit. Quòd verò, ad ulteriorem gradum aspiranti, sufficit hic, arguitur; 1. Quia qui sic dolet, revera de peccato dolet; siquidem, a præ cordis duritie haud posse dolere, peccatum est. 2. Dolere quòd non doleas, animum ad dolendum propensum denotat, qui coram Deo est acsi doleat. 3. Qui de non dolendo dolet, in eo spiritus & carnis agon; eadem enim animi facultas (quod hujus certaminis indicium certum) in se divisa. 4. Qui dolet admodum, quòd dolere non potest, ille appreciativè dolere censendus cum nil ei in votis magis, nil quod æquè consequatur, ac peccati delestationem, boni contrarii consequuntionem. Sufficit hoc, sub foedere Euangelico, utcunque absit dolor intensus. Existimat enim Deus nos tales esse, quales ex animo esse cupimus, non quales ex carne adhærescente sumus. 5. Vel non nisi sic dolentem sustenter, quòd utilius quandoque homini, Deo sic ordinante, velle esse contritum, quam sentire contritionem: magis enim coram Deo humiliat.

C. A. P. XXII.

In sublevandis animo vulneratis, quid cavendum.

ATque sic de sublevandis animo vulneratis, pro vario eorum discrimine. Sequitur quid cavendum.

Canc. 1. Sic dispensari oportet consolationes Dei, ut sublevatis non obrepat carnalis quedam securitas. Siquando igitur illis ordine debito sollicium instillavimus, sugerendum, i. Ut tam fidem, quam resipiscentiam de peccatis præteritis, multoties renovent; utraque cum imperfetta, necessè id, ut indies renovando promo-

veantur. 2. Ut consolationibus Euangelicis , & gratiā : quæ in Christo eluxit , dignè ambulent : abundant scil. in bonis operibus : gratias , quas infuderit Deus , in vitæ consuetudine exserant. 3. Vt à tepiditate , & pietatis ^b larvâ , à quâ abest suauitas , in primis caveant. Grande hanc imminet periculum , si non sensim invadentem torporeni excutiant , qui aliquando terroribus exercitati. 4. Vt caute sibi invigilent , ne peccatis , è quibus evaserunt , denuò implicentur. Quæcunque inducent occasiones , vitrandæ ; propositum , quo ad bonum propensi , à malo aversi , omni conatu firmandum ; quibus se votis obstrinxerunt animo vulnerati , dum vulnerati , religiosè prætent.

Can. 2. Afflictis , quæ idonea ut consolentur , sic proponenda , ut non ab opere defiscat pastor , quod non etiam post e moram affulgeat consolatio. Etiam per multos annos suos terroribus exercuit Deus ; ut Hemanem. Mansuetudine & longanimitate hic opus est ; quâ Deo attenditur , usque dum manum porrigat auxiliarem. Fateor tardium obrepere solere , cum multoties eadem inculcanda , cum vel millies iisdem insistendum , nec hilum tamen proficimus. At occurrat , solum sapere , qui consolationis author ; novit ille duntaxat , quod tempus accommodum ; nostrum id , ut eum patienter expectemus. Qui etiam ad aliquot annorum spatia in ergastulo conclusus , lucem non intuetur , tandem gaudio ineffabili perfunditur. Abundè compensat nostram , vel ad nauseam , in iisdem suggestis diligentiam , si quando è Satanz laqueo ovis ægrotæ expedita evadat. Atque sic de ovis morbidis , quæ animo vulneratae : Sequuntur quæ lapsæ .

^a Tit.2.11. ^b 1 Petr.3.9. ^c Psal.33. 15.

C A P. XXIII.

Lapsis quomodo succurrendum.

DE Oibus lapsis videndum, Quomodo iis in genere succurramus. Quomodo in specie.

In Genere,

Can. 1. Quæ omnium in ore, vel vitæ errata vel mentis errores, ea, non nisi justis argumentis nobis comperta, publicè reprehendenda. Non ex trivio arripiat concionator, vel de male agentibus, vel de minùs orthodoxe sentientibus, volitantes rumusculos. Exploratum id sit, quod reverâ sic; priusquam ad publicam vel reprehensionem, vel refutationem profiliat. *Videtur inquisi-
verū, & peruestigaverū, &c. si vera certaque erit
res, tum percusito.* De principe pastorum sic olim vaticinatus propheta, quod ^c non ad auditum aurum corriperet, ea sagaciùs perquireret. Ezekiel voluit.^d Deus abominationum, quarum futurus erat reprehensio, illarum priùs esset testis oculatus. Manifesto reus tenebatur ille, de quo Apostolus, incestuosus, ὄλος ἀνέταξ, omnino auditur. In iis, qui circumvolitant rumoribus, plerunque mendix fama: plurimum detrahet de pastoris hongrificâ existimatione, si quibusvis male feriotorum hinc inde sparsis rumusculis, vel suffris, aurem arrigat.

Can. 2. In iis qui lapsi recuperandis, summa testanda animi solicitude: subit illis in mentem, magis id esse momenti, de quo pastorem anxie sollicitum esse animadvertunt: non tanti id esse, quod non nisi perfundatoriè, quasi aliud agens fatagit. ^e *Filioli mei, quos iterum parturio, usque quæ Christus formetur in vobis.* Parturienti quid mā-

O 3

gis

^a Lapsi, in genere, quomodo tractandi. ^b Deut. 13. 14. ^c Esa. 11. ^d Ezek. 8. ^e Gal. 4. 19.

gis in votis, quām ut fœtum enitatur : *a Magna mihi tristitia, &c. optarem ego Anathema esse pro fratribus meis cognatis.* Haud se officio defunctum arbitretur Pastor, si oves vel errantes vel lapsas compellaverit, errorem viæ commonstraverit, illas reductas velit; quin multoties aggrediatur, haud in utramque aurem dormire sinat, instet tempestivè, intempestivè: Non nisi magno & assiduo conatu, qui de viâ secessit, revocatur; vis quædam facienda; ut qui ad regis & nuptiale convivium accedunt, sic qui abscesserunt, cogendi. Multa errore irretitis suggerit diabolus, ut sic in massâ suâ detineat, multa iis qui gravius lapsi, nè ad bonam frugem redeant, inculcat: *Hac omnia pertumpat oportet Pastoris ardens desiderium, operosa sedulitas.*

Can. 3. Innotescat lapsis pia & tenera ipsorum commiseratio: in illorum vulneribus contrectandis, adsit misericors sympathia; in erroribus taxandis, arguendis, memor sit Pastor infirmitatis humanæ, quâ & qui robustior poterat circumveniri; cogitet, quām facilis in errorem lapsus. Si quando conditio nostra, quæ jam illorum, haud ejusmodi ferremus medicos qui in vulneribus nostris perscrutandis & παθεῖς prorsus. Sunt lapsus cujusque generis, ut ossa luxata, quæ tenerâ manu reponenda. *Si præoccupatus & quis fuerit lapsu aliquo, instauretur spiritu lenitatis:* Non enim, ut Calvinus, fiat instauratio violentiâ, nec accusatio spiritu, nec truculentiâ aut vultu, aut verborum. Qui redarguit, spiritum afferat placidum & mansuetum: non gestum duntaxat, quo quis mansuetudinem præ se fert, sed spiritum, ait ille. En Mose, Josuam, & Ezram, qualiter, ubi populus defecerat, affecti. *d Quis infirmatur & non ego? quis offenditur, quin ego uero?* Quām multi, ut conqueritur Calv: qui securè

prz-

a Rom. 9. 10. b Luc. 14. c Gal. 6. 1. d 2 Cor. 11. 29.

prætereunt omnia scandalâ, qui fratum infirmitates vel despiciunt, vel sub pedibus conculant: hoc inde fit, quod nullâ Ecclesiæ curâ tanguntur; nam cum *omnium* generat, quæ facit ut omnium affectus in se suscipiat Christi minister, omnium personas induat, quod se omnibus accommodet. *Metuo ne me humilem faciat Deus apud vos.* & lugeam multos eorum qui peccarunt, nec eos penituit immunditia. Germani Pastor is id, luctu suorum peccata prosequi, eorum lapsibus ut suis condoleare. Christus proditoris ^b facinus commemoraturus, & scandali & sceleris atrocitatis ratione habita, ex imo pectori ingemiscit.

Can. 4. Apud quoscunque lapsos omnia sedatè peragenda. Affectus, sive in illis, sive in nobis, si conturbantur, haud facit judicium quod suum. Non penetrat virus ad fundum aquæ, ubi finius concitatur; nec acies animi, in iis qui affectibus abrepti, potest esse perspicax. Nil dextrè succedit, ubi aut irritamus, aut irritantur. Absit itaque hic omnis sermonis amarulentia, sive dicendo, sive scribendo. Ego, inquit ^c August. quando cuiquam vel dicendo vel scribendo respondeo, etiam contumeliosissimis criminationibus lacestite, quantum mili Dominus donat, frenatis atque coercitis vano indignationis aculeo, auditori lectorique consulens, non ago ut efficiar homini conditando superior, sed errorem convincentendo salubrior.

Atque sic in genere erga oves lapsas se gerat Pastor: sequitur, quomodo in specie. Atque cum oves lapsæ, vel moribus, vel mentis errore, impegerunt, videndum, i. Quomodo moribus lapsis se accommodet animarum curator.

Can. 5. Lapsorum famæ in priuatis consulendum. ^d Quod fit, Primò, privata privatim; non

^a 2 Cor. 12. 21. ^b Joan. 13. 21. ^c Lib. 3 cap. 1. contra liter. Petilian. ^d Lapsi moribus, quo modo recuperandi.

nisi publica , aut quasi-publica ; publicè reprehendendo. Quæ non & nisi te conscientia perpetrantur , privatæ admonitionis velo obtregenda ; nullatenus ad publicas reprehensiones progrediendum , nisi vilipendantur privatæ . Qui secùs fecerit , lapsus clancularios in apricum proferendo , nō ille reprehensos irritabit , haud facile emendabit . Quisque enim eatenus duntaxat ex reprehensione proficit . quousque in eā benevolum reprehendentis affectum animadvertisit . Nulla vero amoris certior tessera , quām ubi lapsi famæ consultum . Si velis illum publicè arguere , quem solus nosti peccasse , non correptor , sed proditor eris , ^b ait Augustinus . Nihilo secūs , si quis pluribus conscientiis lapsus fuerit , omnis existimationis cura posthabenda , coram omnibus arguendus , ut sic reliqui timeant . Pluris enim esse debet animæ cujusque ^c salus , quām ejusdem fama , ubi alterutra necessariò negligenda . 2. Si sic arguamus , ut pudorem qui in lapsis reliquus est conservemus . Est pudor , ut retinaculum , quo inhibentur homines ne in summum nequitiaz gradum præcipites ruant . Periculum erit , si eos supra quod par pudefaciamus , ne frontem perfircent , &c , pudore excusso , peccato quasi habendas laxent . Vbi reprehendentem , servare sibi secretum videret reprehensus ; servabit & ipse emendationis pudorem : Si vero viderit se defamari , illico ad impudentiam denegandi convertetur ; ta non solum non emendaveris peccatum , sed duplicaveris ; ait a Cyrill . Accedit , quod illum in nos animo propenso ducimus , adeoque lumentius ei auscultamus , cui id cordi est , ne nos opprobrio exponat . Id illis itaque sit exploratum , nos non illis pudefaciendis studere ; duntaxat ipsorum resipiscientiam , munere defungendo , nos in oculis ferre . ^e Non , ut vos pudore suffundam

^a Matth . 18 . ^b Lib . de corrept . & gr . c . 16 . lib . de fide & oper . c . 3 . Serm . 16 . de verb . secundum Matth . c 1 Tim . 5 . d . In Lev . lib . 3 .
^c 1 Cor 4 . 14 .

dam, hac scribo; sed ut filios meos dilectos admonescam: non sc. id propositi mei, ut vobis ignominiam irrogem, aut probro exponam. Nihil tamen impedit, quo minus lapsis, si post varias admonitiones animo sint praefacto, pudorem pro virili incutiamus. Vel paterna castigatio, quæ intimum spirat amorem, filium non aliter ad bonam frugem redditurum, pudore suffundit. Omnis ex animo poenitebundus, de peccatis suis erubescit.

* Erubesco, etiamque pudore suffundor, cum conversus, ait Ephraim. Et prophetis vitio vertit Deus, quod non fecerunt ut erubesceret populus. Ita est pudefactio, medium à Deo præscriptum, ut ad eum redeant lapsi; et ut pudefiant lapsi, non habendum cum illis commercium.

Can. 2. Cum lapsis vel mitiūs, vel asperius, agendum. Ut morbis, sic peccatis, non eadem singulis convenientia remedia, dispar lapsos recuperandi ratio, alios d commiserari oportet, alios perterrefacere. Qui de peccato sine discrimine statuunt, aberrant à salute egrotantis; non enim simplex est peccati morbus, verum varius & multiformis, plurimi innoxii propaginibus suppudulant; ut Concil. Constantinop. 6. c. 102. Ratio habenda, i. Naturæ peccati: videndum sc. sine delictum, an scelus; scientiæ, an ignorantia; si ignorantia, simplicisne, an affectata; voluntarium, an involuntarium; publicum, aut non nisi quasi-publicum; eum Ecclesiæ scandalo conjunctum, annon. Pro variâ lapsuum naturâ, variè adhibenda medicina, lenior vel acrior.

* Quid vultis, ut virgâ veniam ad vos, an cum spiritu lenitatis? Ordinem varium, quo aliter cum his, aliter cum illis agendum, notat Apostolus. Tam enim peccat, qui lenitate praefractam proterviam fovet, quam qui severitate abutitur. Quorsum aliter Scripturæ, non simplicem O 5 doctrinæ

a Jer. 31.19. b Jer. 6.15. c Thes. 3.14. d Judæ v. 13. e 1 Cor. 4.21.

doctrinam duntaxat proponunt, sed porro acerbiores admiscent reprehensiones. 2. De animo peccantis; qualiter ante, inter, & post peccandum affectus, serio dispiciendum. Scil. ex proposito necne, an ex infirmitate citra propositum; si ex proposito, quis malitiæ gradus instigaverit; audaciusne, an verecundius, inter peccandum se gessit; post lapsum, sine animo poenitebundo, vel obfirmato & pertinaci. Si quis vel ex. Satanae malitiâ, vel ex carnis infirmitate, præoccupatus fuerit, hunc a *instaurare cum spiritu mansuetudinis*. Si modò absit malus animus, placide, non iracundè, non clamosè agendum. Sic Deus ipse, Jobum reprehensurus, non crimen verborum atrocitatè exaggerat, sed pacatè & leniter cum eo expositulat. *Plus aget*, ait ^b Leo, *in quosdam corrigidos, benevolentia quam severitas, charitas quam potestas*. 3. Animadvertisendum in lapso, quæ circumstantia personæ, loci, temporis, crimen amplificent, peccantem majori reatu constringant; semelne duntaxat impigerit, an multoties idem ingeminaverit peccatum, spontene suâ, an aliorum suasu inductus, peccavit.

Can. 3. Danda opera, ut poenitentiam redintegret lapsus: novâ enim poenitentiâ abolidus novus peccati actus. Huc conducit, 1. Ut lapsus, nondum humiliato, peccati atrocitas omni modo repræsentetur. Nullus, ut par est, peccati sensu consternatur, cui non ejus turpitudo conspectior. Circumstantiæ, quibus peccati natura exaggeretur, in unum aggregandæ: Quæ in se non ita gravia, circumstantiis loci, personæ, temporis, &c. fiunt gravissima. Personæ, sic; *Ego cunxi te in regem super Istrælem, &c. quare sprevisti verbum Iehovæ?* Loci; ut si illic peccatum

^a Gal. 6. 1. ^b Ep. 48. ^c Sam. 13. 7 9.

tum fuerit , ubi plurima adfuere , quæ à pec-
cando revocarent media : *In terra ^a equissimâ
iniquæ agit. Temporis ; ut Ezra 9. 13. 14. Cum
tu dedisti nobis residuum hujusmodi , an rursus
irrita faceremus præcepta tua ? Plures ejusmodi
sunt quæ peccatum amplificant circumstantiæ ,
de quibus passim in Scripturis , & suprà non
nihil .*

2. Conquirenda undique tam à lege , quam ab
Euangelio , desumpta argumenta , quæ lapsus
ad seriam poenitentiam deducant . Dele-
ctus hic eorum adhibendus , quæ apud lapsum
majoris futura ponderis verisimile : Quæ hunc
afficiunt inprinjis , apud illum non pariter effi-
cacia ; Hic labor , hoc opus , ut lapsus peccati
admissi ex animo poeniteat ; nullus non moven-
dus lapis , ut ex laqueo diaboli qui irretitus libe-
retur .

3. Vbi ex peccati sensu consternatus jacet
lapsus ; spes illi facienda , posse peccatum , modo
ex animo & credat & resipiscat , condonari . *Vos
fecistis a totum malum hoc ; veruntamen ne recedi-
te aversi à Iehovâ .* Vtrinque enim hic pericu-
lum ; ne carne putridâ non corrosâ vulnus sa-
netur ; vel ne spem abjiciant desperabundi qui
lapsi . Vtrisque ut succurrat Pastor , spes , &
non nisi spes . *Quod peccata sub conditione
fidei & resipiscentiæ remitti possunt , illis faci-
enda .*

4. Exigat tempore idoneo à lapso Pastor , pro
naturâ peccati , vel publicam ἔξουσόντος , si pu-
blicum ; vel dum ei compensationem , pro in-
juriæ illatæ naturâ . Publica ἔξουσόντος , est
solennior coram idoneis testibus poenitentiæ
professio , tum oris confessione , tum humilia-
tionis signis in offendis testandi . Idonei testes
sunt , si non publicum , sed quasi publicum dun-

taxat sit peccatum, ii qui ex communī consensu in Ecclesiā prasunt: fin scandalum emanavit in vulgus, adeoque publicum est, ut toti Ecclesiā publicā confessione satisfiat, necesse est; 1. Vt Deo & hominibus testatum sit, Ecclesiā non ~~convenit~~, Quod a pura, & à scelere admissō incontaminata. 2. Vt hujusmodi multatis, sive castigationibus severioribus, reliqui admoniti diligentius sibi ab ejusmodi lapsibus caveant. 3. Vt lapsi cautiōres reddantur, b cùm illis peccati fœditas, cuius luebant pœnas, obversatur. 4. Vt Ecclesiā cui scandalum dedere, hāc publicā professione pœnitentia, se reconcilient lapsi. Si enim munus ad altare allatum rejiciat Deus, quod fratri, vel uni, non te reconciliāris; nedum quod pluribus non satisfeceris? De damno verò resarciendo ab iis qui causa damni fuēre, eonsulendi Casuistā, Quatenus quis tenetur, & Cui, & Quemodo. Cavendum verò hīc, ne fucatā pœnitentiā nobis imponant lapsi; Examen instituendum, num cordatē resipiscant. Non ad confessionem admittendi, nisi de quibus probabile, ex animo facere quod faciunt. Hinc olim vetus Ecclesia per aliquod tempus eos jubebat esse in statu pœnitentium; primò peccata deplorare, precibus instare, concionibus attendere, &c. dein ad ἐξολόγησιν venire, nec in eo acquievit Ecclesia, quod publicā confessione satisfecerunt lapsi, nisi ad tempus consequentis vita consuetudine probatā verē resipiscentium specimen dedere. Vide c Cyprianum conquerentem, quod in Ecclesiā finum præproperē nimis recipiebantur, qui lapsi.

5. Vbi lapsus abundē fidem fecerit, quod cordatē resipuerit; in Ecclesiā gremium, quā possimus tenerā commiserationē, maturē recipiendus. Periculum enim alias erit, nè à tristitia

a 2 Corinth. 7. 11. b 1 Tim. 5. c Lib. Ep. 1. Ep. 3. ad Cor. 1. Lib. 3. Ep. 4.

stitia absorptus Satanæ astutia animum despondeat. At non illa Ecclesiæ mens , ut censuris , quas vult medicinales , membra morbida destruat ; sed iis lapsos ad bonam frugem revocet. *Ei* (lapsus Corinthio pœnitenti) ^a condonetis , eumque consoleni-
ni , ne quo modo redundantे tristitia absorbeatur vir-
bujusmodis. *Precor* vos , ut ratam faciatis in illum
charitatem . Sic & Dominus Jesus ^b Petrum fœ-
dissimè lapsum , modico tempore intercedente ,
ubi de pœnitentiâ constabat , ad ministerium ver-
bi restituit. Merito hic culpanda illa apud veteres
tetrica in disciplinæ exercitiis austeras , quâ in
triennium , septennium , & ultrà , pœnitentiam
lapsorum protogarunt. Annon hi immodico suo
rigore medicinam verteant in venenum ? Pericu-
lum enim inde erat , ne in desperationem adige-
rentur. *Iuventa autem censura Ecclesiastica ad me-
diām , non ad necem ; ad congregationem , non ad
dispersionem ; ad disciplinam , non ad defectionem ,*
^c ait Bucerus.

Atque sic cum iis qui moribus lapsi agendum :
Sequitur ut dicam , *Quomodo cum iis , qui men-
tis errore abrepti.*

Can. 1. Dispari ratione cum errantibus agen-
dum ; sive pro natura erroris , sive pro errantis
affectu ; prout in vulgis emanavit error , vel non.
Errorum id discriminem , quod alii fundamentum
subvertunt , alii non : alii totaliter id faciunt ,
alii non nisi ex parte : alii non omnino funda-
mentum labefactant , sed vel navi duntaxat
sunt in fundamento ; vel testi sunt duntaxat ,
non fundamenti : Vel placide , vel contentius ,
agendum , pro naturâ erroris. Sic Galatas acrius
perstringit Apostolus ; *O stulti Galatae , quis vos
fastinavist ? Et Corinthios , articulum resurrectio-
nis , in quo caput fidei , in dubium vocantes , quasi*
^d in-

^a 2 Cor. 2.7. ^b Joan. 21. 15. ^c 1o 2 Cor. 2.7. ^d Erroribus im-
pliciti , quomodo tractandi . ^e Gal. 3.

indignabundus dementiaz insimulat; *Sicut tu,*
quod seminus non vivificatur nisi mortuum fuerit. Philippenses verò, ^b ut videtur, in levioribus dis-
sentientes, blandius assurit; & cap. 3. v. 15, *Si quid*
aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit. Ut
errorum, sic & errantium discrimen. Sunt alii
hæretici, id est, ejusmodi, quorum errori, idque
in fundamento, accedit & evictio & contuma-
cia: Sunt alii (ut Augustinus) *non hæretici, sed*
hæretico credentes; qui antesignanis suis fide-
quādam implicitā adhærent, illorum imbibunt er-
rores; nec tamen quæ inde pullulant opinionum
monstra, percipiunt; De his verisimile, sicut or-
laria quæ inde nascuntur absurdā perpenderent,
illos errores suos deposituros. Sunt alii, qui, cùm
errant, id agunt ut alios seducant: omnem attri-
piunt occasionem ut alios à viâ veritatis abducant:
Sunt alii, qui duntaxat seducti; haud dissimiles
hi viris qui Absalom secuti, de quibus sic;
Quod c in simplicitate cordis abibant, non scientes
quidquam. Lenius cum his agendum: qui in er-
roribus suis obfirmati, asperius tractandi, *λαβετ*
αυτος δοτόμως. ^d Denique, ex iis qui errore aba-
cti, aliorum errores intra domesticos parietes con-
cluduntur, nondum effteruntur: aliorum dogmata
malesana publicè disseminantur. Illos privatim
convenire oportet, aut, si id necesse fuerit, non
** nisi teste uno aut altero adhibito;* illos adoriri sic
Christus jussit. Hac si aggrediamur viâ, nec illo-
rum propalamus errores; & illos, quorum famæ
sic consulimus, arctius nobis obstringimus; & si-
cilius multò, cùm id adhuc sine famæ dispendio
possunt, sententiam suam deponent.

Can. 2. Qui errantium vindex, judicium pri-
mò informet. Nec suaitionibus nec redargutioni-
bus locus est, nisi, quid verum, quid falsum,
quid

^a 1 Cor. 15. ^b Phil. 2. ^c 2 Sam. 15, 12. ^d Tit. 3. 13.
^e Matth. 28.

quid orthodoxum, quid non, perspicuè docui-
mus. Hæreticorum ille mos erat, ut alicubi ob-
servat Tertull. quod prius persuadebant, dein do-
cebant; nobis alia incunda via, si quos erroribus
liberemus, eos in fide stabiles velimus, nec quo-
vis seductorum vento circumferri. Enascuntur
sc. quæ in animo altius radices agunt, sive ~~doctrinæ~~ pe-
~~nituz~~, sive ~~dogmatuz~~, è doctrinalibus solidè con-
clusis: Sic est doctrina, quæ judicium collustrat,
instar substrati fundamenti: qui deinceps acce-
dunt sermones suasorii, vel reprehensorii, sunt
instar ejus quod superimponitur; sive tectum,
sive parietem velis. Hinc Canon ille Apostoli,
1. Argue, increpa, cum doctrina. Inde item est,
quod, in deviis reducendis, ne hilum proficiunt
pastores plus satis fervidi; qui in errantes acerbius
invehuntur, summopere tumultuantur; interim
vel non omnino id agunt, ut judicio satisfiat, vel
siquid faciunt, sua omnia laxè concludunt. Judi-
cio verò ut satisfaciamus, 10 Serio advertendum,
quæ illorum qui errant male sana opinio. Fle-
xumque enim, cùm in verbis latet sensus ambi-
guus, periculum est, ne iis errores, à quibus ab-
horrent, affingamus: Andabatarum more, hic
aërem verberant, qui assertiones ejusmodi sibi
confutandas proponunt, in quibus non habent ad-
versarium: faciunt hi, quod pusillanimi quidam
homunciones, virum de stramine, quicum depu-
gnent, conficiunt. Quin itaque questionis, de
qualis est, apex definiri oportet; quid teneant,
quid non, diligentis scrutinio expiscandum. 2.
Ut contradicentibus os obstruamus, omnia an-
gustiùs punctis argumentorum concludenda. Ve-
ritatis disquisitio, errorum apud vulgus refutatio,
haud longos fert logos: Veritas dilucidior mul-
tò, ubi omni verborum pompa exiit. Error,
ut in corpore venæ nervique carne detracta, fa-
cilius

cilius perspici solet , siquando omni Rhetorum ornatu nudetur. Suum felicius multo facit officium facultas *dialegitrix*, ubi id de quo judicandum quasi in punctum contrahitur. Discursus in errantibus reducendis ampliores , aut illis rixandi ansam praebent , aut veritatem involvunt magis. 3° Ex Scripturis , sive suâ perspicuitate lucidis , aut justâ sequelâ quod probatum volumus concudentibus , desumenda argumenta. Hæ sunt ad errores debellandos arma Dei præpotentia; harum ignoratione irrepserè errores , illarum sanâ intelligentiâ deteguntur. Quæ aliunde afferuntur , Patrum , Conciliorum doctissimorum quorumcunque suffragia , non à se habent ut judicium cogant. Sola a *Scriptura est utilis ad redargutionem*: Illis dñntaxat locus est , ubi , quid novum , quid antiquum , sub judge lis ; ubi infirmis , qui nil nisi antiquum sapiunt , consulendum. 4° Et Scripturæ , quibus nituntur qui errant , & *κριτής* , quibus argumentorum quæ à nobis afferuntur vim elidere conantur , ad examen revocanda. Nisi hæc utraque fiant , ut sic , quibuscunque confidunt , spolientur , non ad se redibit errantis judicium. Torquent se in omnes formas , nihil nos affingunt Scripturis , inauditas procudunt distinctiones , ut assertiones quas semel amplexi propugnant. 5° Non tam argumentorum numero , quam pondere , certandum: nihil afferendum quod non omni exceptione majus: delectus argumentorum faciendus , ne , si infirmiora firmioribus admisceamus , illa his detrahant,

Can. 3. Qui post evictionem & admonitionem in suis erroribus pertinaces , ii ut *avulnérare* cœli relinquendi. *Hæreticum* , i. e. qui de errore evictus non deponit , b post unam & alteram confirmationem devita. Nullus enim altercandi finis , si refractarios in suis nunquam finiendis rixis se-
qua-

quamur. Si quando veritatem semel atque iterum ab illorum officiis vindicavimus, dicamus cum Apostolo; ^a *Si quis ignorat, ignoret; & de cetero ne quis mihi molestias exhibebo.* Hujusmodi litigiosæ disputationes & pastorem ab officiis, quæ necessaria magis abducunt, & contentiones fovent, cum pugna pugnam, lis litem pariat. Hinc Hieremias, ubi Chananiam pseudoprophetam refutaverat, ^c *abibat itinere suo. Contentionem scilicet defugiens, & adificationi consulens (que inter rixandum nulla) donec tempus Deus concederet magis opportunum, ut Junius. Videbat, ut Calvinus sit, superiorem futurum adversarium rixando; dein audientiam non sibi futuram inter strepitus & clamores. Denique est quoddam errantium genus, quibus id cordi est, ut convitiis & opprobriis onerent qui eos ab errore conversos volunt; quæcumque illis proponuntur, fannis & scommissatis excipiunt. Ubi ad hæc deventum, ^d consulat pastor dignitati personæ suæ, nullum cum his instituat certamen. Atque sic de verbi disputatione, simulque de Canonibus qui ei inserunt. Sequitur, ut de Sacramentorum administratione dicam.*

^a 1 Cor. 14. 8. ^b Gal. 6. 17. ^c Jer. 28. 11. ^d Tit. 2.

LIBER III.
DE
SACRAMENTORUM
ADMINISTRATIONE,
Precatione Pastorali & mediis,
quibus in munere Pastora-
li fungendo confir-
matur.

C A P . I.

*Sacramentorum administratio, quid: & quo-
usque hic Ecclesia potestas extenditur.*

Sacramentorum administratione est pasto-
rale officium, quo novi foederis sigilla
divinitus instituta, ordine quem pre-
scripsit Deus, populo dispensantur.
Quod b. accepi à Domino, &c Munere pastorali
comprehendi, arguitur, 1º A fine cui & destinantur,
& apprimè conducunt, Sacra menta. Fi-
dei enim, quā Christi participes, & confirman-
dæ & adaugendæ egregiam præstant operam. *Quz ex Christo beneficia cunctis promiscue sub fidei conditione promulgat verbum, ea singulis viri-
tim personali distributione ob signant hæc.* 2º U-
num eundemque Christum populo proponunt.
Quem auribus suggesti verbi annuntiatio, eun-
dem oculis, quasi coram crucifixum, subjiciunt
Sacramenta. 3º Pulchra illa συζύγια, Μαθητή-
σα, b. βαπτιζοντες, pastori imponit bipartitum
hoc munus. Interim vero fas erit ei, qui vel præ-
in-

*¶ Sacramentorum administratio, quid. b. 1 Cor. II.
e Matt. 28. yf. 19.*

incommodâ valetudine , vel pro frequentiori in verbo annunciendo operâ , utrisque impar , alio-
rum uti subsidio . Sic Christus discipulis suis ^a hoc
baptizandi munus delegavit ; ipse sc. totus erat
in verbo dispênsando . Paulus item , ^b cum Fé-
tro per suos administros , quos lucifecerunt ,
baptizabant .

Sacramentis administrandis ^c inserviunt Cano-
nes ; Generales ; Speciales .

Can. 1. Sacramentis , inter administrandum ,
nil addendum , nil detraheundum : Primæ institu-
tionis vestigiis insistendum ; Non enim hominis ,
sed Dei sigilla , adeoque divinæ in Christo miseri-
cordiæ & ob-signandæ & exhibendæ inserviunt .
Nefas itaque erit , si humana temeritas iis aliquid
subtrahat vel apponat . Si enim haud impunè feret ,
qui principis Sigillum , ei aliiquid vel affingendo
vel detrahendo , violârit ; quanto acerbiori pœ-
nâ coercendi , qui summi Dei sacrâ symbolis ali-
quid sive adjectum sive detractum velint . ^d Ne ad-
dite ad verbum quod præcipio vobis , nequa ~~terram~~ terram ;
ne vel ceremonialibus , ut quibus populus Dei
edocendus . Ne facio ^e tibi sculptile , aut ullam
imaginem ; i. e. non ex tuo cerebro , quomodo
ego sum colendus , statuas ; quomodo ego con-
ficiuo , sic me colas . Qui secûs , apponit limen
^f suum limini meo , postem suum ad postem meum ,
ait Dominus . Cultus sui , ait ^g Junius , solus le-
legislator est Deus ; quæ hominibus permisit , ea
non cultus , sed ad cultum . Nec valet , quod ad-
ditionem corruptentem , non perficientem ,
prohiberi , ait Bellarm . Siquidem additio perfici-
ens supponit in præcipiente imperfectionem ;
imperfectum enim quicquid , necesse est ut ad-
dendo perficiatur .

Occurrit h̄c id discutiendum , Quam concessit

Deus

^a Joan . 4 . 2 . ^b 1 Cor . 1 . 17 . Act . 10 . 43 . ^c Institutioni ad-
herendum . ^d Deut . 4 . 2 . & 13 . 23 . ^e Exod . 20 . 4 . ^f Ezek .
43 . 8 . ^g Contr . 5 . lib . 2 . c . 18 . not . 21 .

Deus Ecclesiaz potestatem in mediis cultūs ordinandis, quam non.

Ecclesiaz limites à Deo positos, quantum assequor, non egreditur; 1o. Cum formam externam, quā Sacraenta celebrentur, præscribit. Hanc sibi vendicat Ecclesia libertatem, ex vi præcepti, quo res tota sic transigenda, ut maximè adficietur b populus. Hanc exercet Ecclesia potestatem, cùm, quæ adhibendæ in Sacramentis administrandis preces, statuit; cùm sponsores exigit, quibus de infante in fide, in quam baptizatur, educando certioreatur; cùm, per illorum restipulationem, pactum, quod inter Deum & infantem intervenit, explicat; cùm Sacramento Cœnæ collectas in pauperum levamen faciendas adjungit. Cavendum verò hic, nequid superstitionis, vel quod infirmis scandalis, obtrudat Ecclesia. Superstitionis id, si ritus humanos sanciat quibus colitur Deus; omnis ejusmodi observatio est idolatriæ, quæ secundo præcepto prohibetur. Infirmis id scandalum est, quo vel impingunt, i. e. nostro exemplo ad id faciendum, de quo animo fluctuant, invitantur; vel c scandalizantur, i. e. in pietatis curriculo, quod ingressi sunt, contumando retardantur. vel infirmantur; quod fit, cùm illis occasio datur, sinistram de nobis imbibendi opinionem, acsi irreligiosi, divinæ legis prævaricatores: nil tale, in hac cultūs formâ externâ, decernat Ecclesia. Bonum a non est facere quidquam, quo frater tuus ī ḥρονόπεδi, ī οκαρδάζει, ī ἀδιάνει. Si quid ex eventu tale evadat, ejus praxin liberam relinquat oportet Ecclesia.

2. Cùm non nisi ordini & decoro in suis ritibus consulat. Est c ordo, parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens, dispositio: vel est,

^a Quousque Ecclesiaz potestas extenditur. b 1 Cor. 14. 26.
^c 1 Cor. 8. d Rom. 14. 21. e 1 Cor. 14. v. ult;

est , ubi aliqua congruenter sese p̄cedunt atque sequuntur. Sic Pet. Martyr. Ordo est vox tralatitia , quæ propriè de militibus dicitur , quibus certæ assignantur stationes. Inde ordo , quasi ὁργὴ στάσης , ut Scaliger.. Ordo illi opponitur confusione & inepta sacrorum dispositioni , quâ sunt ineptiora ad usum cultûs divini. Decorum id , cùm sacra Dei sic tractantur , ut eorum Majestas & gravitas conservetur , nullatenus lădatur ; cum τὸν ἀρετὸν servatur , nil mimicum , ludicrum , sordidum , quod de sacrorum existimatione detrahit , occurrit. Decoro contrariatur illa ejus quod convenit incuria , quæ , quo minus res sacræ justum finem & usum consequantur , impedit. Videndum hic ,
1o. Quæ illa in quibus exercenda. 2o. Quare horum habenda ratio. Quod ad primum ; 1o. Nullus ordihī vel decoro locus , nisi in mediis cultūs quæ à Deo constituta. Phrasis illa generalis , qua p̄cipit Apostolus , ut omnia τὰ τάξην , & ἀριθμοὶ fiant , restringenda pro subiecto à materiâ ; omnia sc. aut quæ illic recensentur , aut illis homogenea. Si secūs , quas non in cultum Dei introduceret cæmonias Ecclesia , modò eis ordinis vel decentiæ titulum affingeret ? Atqui revera sunt ordo & decorum , in Theologia , ut ciphrae in Arithmeticâ : quæ nullius in se valoris , nisi aliis conjungantur figuris. Licta hæc duntaxat , cùm in licto subiecto exercentur. Alias pontificiis non deerit patrocinium , in illâ suâ cæmoniarum strue , modò ordinem & decorum p̄texant. 2o. Exercetur ordo , in Coenâ Dominicâ , cùm statâ tempora , sive menstrua sive trimestria , in quibns celebranda p̄figuntur : cùm nullus accedit , nisi qui prius nomen dederit: cùm cantio Psalmi postponitur sacrorum dispensationi , non interponitur ; nec enim ordo patitur , ut duo distincta cultûs genera eodem tempore peragan-

tur ,

tur, &c. In Baptismo; ejus administratio non de causis leviusculis ultra proximum Ecclesiæ conventum comprerendinanda; jubet ordo ut pater, nomine baptizatorum, petat baptismum, &c. Lex decori postulat; ut ædificia publica, vasa, pocula, mensæ, linteæ, quæ Sacramentis administrandis inserviunt, nec sordida, nec nimirum pretiosa; ut quisque habitu gravi & decenti, in cœtum Ecclesiasticum prodeat; ut nulla baptizandis imponantur nomina ridicula; ut omnia, quæ par est, decenti gravitate peragantur. Sacerdoti non licuit per gradus ad a altare ascendere, ut non detergerentur pudenda ejus ad illud. Femoralia linea Aaroni & filiis ejus, tentorum conventus ingressuris, ad tegendam nuditatem; præcepit Deus. Christus, Pascha ^b celebraturus, delegit coenaculum magnum, stratum, paratum. Mulieribus indecorum judicavit Apostolus, si nudato vertice in publicis cœtibus orarent. Et, in clandestino nocturnoque Ecclesiæ conventu, data operâ notat Spiritu sanctis, *Multas & fuisse lucernas: ne se flagitii aut dedecoris suspicio in sanctum illum cœtum caderet;* ut observat Calvinus. Quod ad secundum: horum habenda in sacris celebrandis ratio. 1°. *Quia, tuncunque res & ritus Dei propriè animum ædificant, actus tamen ordinis & decori dirigendo iis,* ut finem suum assequantur, conducunt. Si enim confusio & decori neglectus, quò minus ædificetur populus, impediunt; necesse id, ut ex ordine & decoro aliquid accedit adjumenti. 2°. *Rebus divinis suis conservatur honos & debita reverentia, ubi ordo & & decorum.* Communis illa ordinis & decori ratio, quæ zonè convenit religiosis actibus atque civilibus, à religioso cultu non potest separari, ^c quia aliquo modo iudicatur illius dignitas & Majestas.

Vel

^a Exod. 28. 26. &c. 28. 42. ^b Marc. 14. 15. ^c 1 Cor. 11. 15.
d Act. 20. 8. ^e Amos. in Mad. lib. 2. cap. 14.

Vel Ethnici, venerabilia illa sacra, in quibus ordinis &c decori cura.

30. Penes id Ecclesiam, prout ædificatio postulat, ut accidentalia in Sacramentis administrandis immutet. Sunt in Sacramentis quædam *sorâda*, quæ vocat Hyperius *inherentia*; ut sunt forma, materia, finis. Quædam vero *ouμελετæ*, quæ appellat idem *adherentia*; ut quæ ei non nisi occasionaliter & ex accidente convenientiunt; integrum erit Ecclesia, prout è re populi fuerit, hæc variare. Sic, in Paschate celebrando, plusquam probabile id, Exo 1. 12. quod primò steterunt; deinceps, ut Christi tempore accubuerunt. Et in Baptismi administratione invaluit, charitate & necessitate apud Boreales id exigente, aspersio (ut quibusdam videtur) loco immersionis. In Cœnâ Dominicâ, multa novavit Ecclesia; ut de tempore, de communicantium numero, de pane fermentato, quandoque & de vino, cum alium substituit potum, vel propter abstemios, vel ubi ex frigore immenso corrumpitur vinum: ut apud Norvegas, quibus id concessum, ut ex musto mysticum calicem consecrarent, sic refert Volaterianus. Quod enim vino usus sit Christus in Cœnâ Dominicâ, ex accidente fuit; quod sc. id Judentorum tum potus usitatus: illud esse entiale, ut cibo & potu ad spiritualem alimoniam adumbrandum utebatur.

40. Potest Ecclesia five signa five media statuere, quibus homines in cultu divino celebrando suus apud homines pios testentur affectus; modò ejusmodi sint, quæ vel naturæ instinctus suggestit, vel è vita consuetudine, pro varietate gentium, desumuntur. Atque nil in iis scandali. Sunt enim hæc non nisi indicantia, quæ, quod sciām, ab omnibus concessa. Sic olim complura ejusmodi signa in cultu divini solennitatem assumebantur; ut vestimentorum scissura, pulvis capiti

superpositus , capillorum sive è barba sive è capite evulsio : quò * enim quæque natio calori proximior , ut Orientales , ita gesticulationib⁹ , quibus pios testabantur affectus , abundantior . Hujus generis fuere , illa apud *i Sam. 7. 5.* aquarum haustarum effusio , in symbolum resipiscenz⁹ ; foederis renovati ^b scriptio & obsignatio , quibus , ut Junius , testabantur seriam abdicationem mali , & studium consequendæ misericordiz , apud homines sc. Eiusmodi fuerè *αγάπαι* , de quibus *Jud. c* in ep. Osculum illud , quo , ubi convenerunt ad coenam Dominicam participandam , invicem benevolum affectum testabantur ; Vela , & quibus sexus sui inferioritatem testabantur mulieres . Atque huc usque Ecclesiæ potestas porrigitur .

Egreditur , ut opinor ^c Ecclesiæ cancellos à Deo constitutos , cùm ejusmodi signa Sacramentis adjungit , quæ merè institutionis humanæ , quibus in spiritualibus , & Deo debit⁹ officiis , edoceantur qui edocendi ignari , vel ad ea excitentur qui pigri & segniores . *10.* Quia hoc est signis humanitatis institutis effectus , spirituales & supernaturales ascribere , quibus efficiendis omnino imparia , cùm iis se in illum finem ad futurum neutiquam promisit Deus . *20.* Quod verbo , & reliquis à Deo constitutis mediis , acī minūs ad docendum , vel animum ad Deum erigendum sufficerent , injuria sint ejusmodi signa . Quæcunque per signa visibilia doceri voluit Deus , verbo ac signis & ritibus sacramentalibus , circumscriptis & determinavit . Et si igitur , ut ait ^f Aquin . idem potest per diverse signa significari , determinare tamen , quo signo sit utendum pertinet ad significantem . Si talia , quod nefas dicere , minūs sufficerent , quæ à Deo instituta ; liceret hominibus sua adjungere admini-

cula .

^a Sic Calv: in Hier. 34. 5. ^b Neh. 9. ^c Jud. 7f. 12. ^d 1 Cor. 11. ^e Quousque non extenditur Ecclesiæ potestas . ^f Sum. par. 3. qu. 60. art. 5. ad primum .

cula. 3. Transeant ejusmodi signa in naturam cultūs , 1. quòd horum usū , pios affectus in Deum , in nobis ingenerari satagimus ; nihil verò ad sanctitatem cordi imprimendam efficax esse potest , quod non à Deo in illum finem ordinatur. 2. quòd his cultum interiorem Deo exhibemus ; quando autem officium quod exprimitur est pars interni cultūs , tum medium quo erga Deum exprimitur , est pars externi ; ita externi religionis affectus , cultūs exterioris naturam induunt , cum iis interior Deo exhibetur. Respuit verò Deus illam quæ in animo latet pietatem , quam illi mediis quæ ipse non præscripsit , offerimus. 4. Quòd ejusmodi signa sunt homogenea , saltem ex parte , imaginibus : cum harum ille usus , ut ignari in iis quæ ad Deum instruantur , illarum adminiculo animus ad Deum elevetur , excitetur. 5. Quòd timorem Dei , hâc ratione , præceptu^a hominum edocemus ; contrà quām prohibet Deus. Quid enim hoc aliud , quām puritatem suggerere humanitūs excogitatis signis , quod in Pharisæicis^b constitutionibus reprehenditur? 6. Quòd , cum ejusmodi ritibus externis populum suum in supernaturalibus edoceri , vel excitari , vel admoneri voluit , ipse tales fancivit ; acsi id ei peculiare , ejusmodi adjumentis homines in piis officiis promovere. Erit vobis peniculamentum , c ut videntes illud recordemini omnium mandatorum Iesu , & faciatis illa.

^a Isa. 29. 13. ^b Matt. 15. 6. ^c Num. 15. 39.

C A P. II.

*Sacramenta publicè celebranda; & cum verbi
prædicatione adjunctâ.*

C A N O N . II.

Sacramenta non nisi in cœtu frequentiori celebranda. Non Sacramenta templis, aut facelis, ut vocant, consecratis alligamus; sed ea in cœtu publico, aut quasi publico, sive in privatis ædibus, sive alias, administrari volumus.

Primo, Quia è sacramentis, illud Baptismi est Sacramentum initiationis, quo in Ecclesiam visibilem cooptantur baptizati, frequentior autem cœtus propterea adesse debet: 1. Quod plurimum testimonium est omni exceptione majus, non sic paucorum. 2. Quod potestas, quâ quis in Ecclesiæ gremium recipitur, est totius Ecclesiæ; ut cunque ejus administratio sit pastoribus demandata: accedat itaque Ecclesiæ approbatio, consensus, præsentia. 3. Par ratio est membrum Ecclesiæ adjungendi, ac abscindendi: at non nisi convocato Ecclesiæ cœtu membrum resecandum; quorum igitur, nisi convocato in unum cœtu, recipiendum & corpori agglutinandum?

Secundo, Sacramenta sunt actiones sacræ, quibus foederati inter se mutuæ charitatis vinculo, & quasi fraternæ societatis confessatione, ut loquitur ^b Tilen. conjunguntur. Quod enim immediate, cum Ecclesia universalis, commune obtinere non possumus, scil. communionem omnium bonorum, & sacrorum Ecclesiæ; mediate, per nostram unionem cum quovis cœtu visibili particularis alicujus Ecclesiæ, assèquimur. Hunc ordinem violent qui separatim à reliquo Ecclesiæ cœtu

^a Sacramenta publicè celebranda. ^b Synt. p. 2. disp. 65. thes. 6.

cœtu Sacraenta celebrant. Nec valet, quod objicitur, Christum ubi duo aut tres in ejus nomine convenerunt, ad futurum: Aliud id, ut duobus vel tribus suo nomine coactis ad sit Christus; aliud, ut ejusmodi numerus constituant Ecclesiam visibilem, præditam potestate ministrandi Sacraenta, & exercendi jurisdictionem. Liquidò hoc apparet in Eucaristiâ, quâ non solum nostra cum Christo communio, sed & cum Ecclesiâ in unum coalitio, ob signatur. *Quoniam^a unus est panis, unum corpus nos illi multi sumus: id est, quoniam unus est panis, quem frangimus & in multas partes dividimus; & multi efficiuntur unum corpus, quia omnes de illo uno pane fracto & distributo manducamus; sic & Paræus;* quod enim frangitur, unum fuit; & unum facit eos qui illud participant. Qualis autem hujus cum Ecclesiâ coniunctionis vel levior umbra erit, si omnia in angulo seorsim à cœtu clam müssentur?

Tertiò, Accedit praxis Ecclesiæ, tum Judæicæ, tum Euangelicæ, Congregati sunt ^c Hierosolyma populus multis ad celebrandum festum azymorum mense secundo; congregatio quam plurima. Et 2 Chron. 35. 18. Pascha celebravit Iosiah, toto Ichuda & Israële præsente, cum habitatoribus Hierosolymorum. Die ^d octavo venerunt ut circumcidarent puerum; viz. accolæ & cognati in unum convenere, ut de infantis in Ecclesiam per circumcisitionem ascriptione testarentur. Primo die hebdomadis: e coactu discipulus ad frangendum panem; Paulus differebat, &c. Cùm convenitus f^e ad vestendum, aliis alium expectante; ad invicem expectandum dicit Apostolus, ut omnium oblatione simul celebretur, ut & omnibus ministretur. Obj. At, quid si quarit ægrotus, in subsidium fidei, Coenam Dominicam sibi ministrari, cùm ta-

men nec adest nec adesse potest coetus vel publicus vel quasi-publicus? *Resp.* Danda opera ut ei satisfiat, 1. *Quod*, si Baptismi, semel suscepit, fructus utilis est ad fidem confirmandum; quidni & Eucharistia prius percepta fructus, etiam cum transiit ejusdem celebratio? 2. Illis suggerendum, ut Judais olim captivis, Sacramento & sanctuario orbatis, Deus se illis pro sanctuario futurum promisit: sic & his alias succurret Deus, qui, morbo detenti, publico conventu prohibentur. 3. *Quod* nil tale in solarium agrotantium ^a necessarium, cum Apostolus, qui datâ operâ modum agrotos consolandi præscripsit, reticuit. 4. *Quod* superstitionis illa, de Sacramentorum absolutâ necessitate, ut absque quibus quis non salvandus, opinio inde confirmatur, nec non pluribus inde manantibus incommodis via munitur: Ut, legitimæ administrationis formæ depravationi; errori de Missis privatim celebrandis, qui hinc irrepsit; &c.

Can. 3. Sacramentorum administrationi adjungenda verbi ^b prædicato: non acsi de essentiâ Sacramenti concio esset, tantummodo ad ejus decentem administrationis modum pertinet; ut Tilenus. ^c Adjungi autem debet, 1. *Quia* plurimum interest, ut quæ institutionis aut promissionis verbo implicitè continentur, sc. Christi beneficia, ea, cum sigillum opponitur, verbo concionatorio copiosius explicitentur. 2° Cùm quisque in Baptismo solenni voto se obstrinxerit, ejusque immemor quis non? ansa arripienda, ut ad id exsolendum quisque exfuscitetur. In Cœnar autem Dominicæ administratione, annon frigent omnia, si non & dirigantur, quomodo ritè eam celebrent convivæ, & languentibus eorum animis faces verbo exhortationis submittantur? *Quantum*

^a Bulling. dec 5. Ser. 9. Jac. 5. ^b Verbi prædicatio adjungenda. ^c Tom. 2. thes. 55. sect. 13.

tum in utrisque Sacramentis imminet ab erroribus periculum, si non orthodoxâ explicazione singula enucleentur! ³⁰ Christus discipulis in mandatis dedit, ut docerent & baptizarent; quæ, cùm ipse conjunxerit, nemini erit licitum, pro suo libitu, disjungere: ut ^a Junius. Sic fuit praxis Ecclesiæ; baptizabat ^b Iohannes, & prædicabat baptismum resipiscientia: Sic Philippus euangelizat Eunicho, & dein baptizat. Discrimen duntaxat in eo, quod illi adultos baptizabant; nos infantes, qui verbi prædicationis haud capaces. At verò sic ad baptismum recipimus infantes, ut qui cùm adoleverint instituendi de naturâ & usu Sacramenti: nullum verò magis opportunum occurrit tempus adultos de sui Baptismi naturâ & usu erudiendi, quam cùm aliis infantibus administratur. Atq; hi Canones Generales: Sequuntur qui Speciales.

C A P. III.

Infantes fœderati, Baptizandi.

C A N O N .

INfantes, & quicunque judicio charitatis fœderati, sunt baptizandi. Charitatis judicium dico, cùm illa omnia consecramur, quibus, baptizandum sub fœdere esse, probabile fiat. Ad hujus autem, scil. charitatis, amissim administrandus baptismus: cùm, qui actu fœderati sunt, nullis indiciis certo constitui potest. Eiusmodi verò judicium illos omnes fœderatos concludit, quorum parentes fuere fœderis sigillo aliquando obsignati. Quod enim in fœdere solenne, ut non solum cum radice, verum & cum propagine inde oriturâ, paciscatur Deus, *Ego Deus tuus & seminis tui*: quidni & in signo fœderis

P 3

RA-

^a Thes. theol. thes. 50. sect. 14. ^b Act. 10. 34. & 6. 14, 32.
c Infantes baptizandi.

ratum sit ; ut non solum baptizato, si crediderit efficax sit , quin & ejusdem prolem exterioris saltem signi capacem reddat ? Nunc sancti ^b sunt liberi vestri ; scil. sanctitate externâ, quâ sub fœdere existimantur , cùm parentibus qui Christo nomen dedere oriundi. Atque tanti est hæc parentum per Baptismum in Ecclesiæ album cœoptatio , ut , si inter parentis & filii Baptismum interveniat parentis sive hæresis sive impietas , nihil secius infanti fraudi non erit ; nec enim filius infans , qui ad ^b parentis iniquitatem manum non porrexit , ejus poenam , saltem in spiritualibus , portabit. Et , si Iudaorum infantes à circumcisione non exclusit parentum sive hæreseos sive impietatis fermentum ; quorsum sub Euangeliō eosdem à Baptismo arceret majorum nequitia ?

Corollaria hinc existunt quatuor. Primo , Ethnicorum infantes , qui aut propter ætatem , aut propter lingut imperitiam institui à Christianis nequeunt , et si à parentibus illis traditi , adeoque Christianorum familiis inseruntur , non tamen sunt baptizandi , donec pro ætate & institui possint & instituantur. Nec refert , quod in Abrahami familia tam verna pecunia empti , quâm ab eo prognati , circumcidebantur : cùm ex eo probabile proselytos fuissent omnes , i. e. veri Deiculatores , cùm de illo sic testatur Deus , Agnovi eum , ^c quod præcipset filiis suis , & familias sua post se , ut observent viam Iehovæ .

Secundo , Hæreticorum , apud quos salva Baptismi formula , non sunt à baptismo rejiciendi infantes. Nec enim hæretici , nisi quâ hæretici , sunt ab Ecclesiâ exclusi : atque illos , utcunque , ex parte , fidei fundamenta subvertentes , aliquo saltem modo ad Ecclesiam pertinere , his constant argumentis : Io. Quod Ecclesia in eos semper exercuit censuras suas Ecclesiasticas. Quid meâ inter-
est

^a I Cor. 7. ^b Ezek. 18. 39. ^c Gen. 18. 16.

*est. a de extraneis judicare? nonne de iis qui intra sunt
vos judicatis?* ²⁰ Quòd, si aliquando ad sanam
mentem redierint, non sunt de novo tingendi,
Sin verò per hæresin ab Ecclesia penitus abscinde-
rentur, opus esset novâ per baptismum insitione.
Non itaque, ut b Augustinus, nisi secundum quid,
ab Ecclesiâ visibili recedunt. *Isti, inquit, in quibus-*
*dam rebus nobiscum sūnt, tñ qñibñ sâm e nobis exie-
runt. Et allbi c idem Aug. Qui seipso societate cæ-
terorum (ecclesiæ sc.) separantes, nonnulla eadem
faciunt, non se in iis separaverant; & ex eâ parte
in texture compage detinentur, in ceterâ scissi sunt.*

Tertiò, Excommunicatorum liberi non sunt à
baptismo prohibendi. Excommunicatio enim,
cùm non Catholicæ, sed particularis Ecclesiæ cen-
sura sit, excommunicatum non ab Ecclesiâ sim-
pliciter, sed *xgræ n̄*, excludit; non à Christo
membrum abscindit, tantùm hâc, quam Christus
Ecclesiæ tradidit, potestate castigat. Ecclesiæ me-
dicina est excommunicatio, quâ lïpsos ad melio-
rem frugem revocat: *Quero autem, cum c Whitakero, Quo jure possit quis verum Christi mem-
brum ab ejus corpore abscindere?* Hoccine est sa-
nare membrum? num sic solet medicus agroto
mederi? num ægrum & languidum membrum
curaturus abscindit? Ergo qui excommunicatur,
non abscinditur à corpore Christi, sed ab Ecclesiâ
aliquâ particulari, ex quâ ejici potest, & tamen
interim esse de corpore Christi. Cùm itaque ad
Ecclesiam aliquo modo, ut membra sc. effœta &
semi mortua ad corpus humanum, pertinent ex-
communicati, æquum est ut ad baptismum susci-
piantur illorum infantes.

Quartò, Spurii, & incerto patre nati, si de al-
terius saltem parentis Baptismo constiterit, non
sunt à Baptismo arcendi. Iniquum enim id, ut pa-

^a 1 Cor. 5 12. ^b Contra Donatistas, lib. 11. cap. 1. ^c Lib.
1. cap. 8. ^d De Eccl. qu. 1.

zentum impuritas in hoc genere , & non in alio quod huic par , obicem infanti poneret. Innumera siquidem sunt parentum vitia , quæ hoc *εὐθαποτας* vitium aut superant , aut ei paria sunt; de quibus tamen nulla infantibus , quod ad Baptismum attinet , lis intenditur. Interim vero in his omnibus , sive hæreticorum , sive excommunicatorum , sive per impuritatem iaporum , infantibus baptizandis , danda opera , ut ejusmodi conquerirantur sponsores , qui & suam de infante in orthodoxâ fide educando solennem interponant promissionem , & porro probabile illos fidem suam quam oppignerârunt præstituros. Nihil enim , ait ^a Calv. magis præpostorum , quâm inscri in Christi corpus , quos non spectamus fore ejus discipulos. Quare si nullus appareat qui fidem suam obliget ecclesiæ , ac curam suscipiat docendi infantis , lusoria est actio , & baptismus polluitur. Atque sic de Sacramento Baptismi administrando. Sequuntur qui in Cœnâ Dominicâ administrandâ dirigant Canones.

C A P. IV.

De Sacra Cœna administratione ; & scientia in partibus requisita.

C A N O N . I.

Sacerdoteis præmittenda , b ministerio verbi pulica *πρεπαρασία*. Est autem *πρεπαρασία* , institutio , quâ prius informantur , quotquot Cœnæ Dominicæ participes futuri , de ejus naturâ , pio usu , de examine faciendo . Habuit jam olim Iudæorum Pascha suam ^c *παρεγραφὴ* in qua Levitæ piis exhortationibus populum ad Pascha comedendum præparabant ; ut habetur ex præcepto a Josiæ.

Quid-

^a Ep. 235. ^b Sacram Synaxim præcedat institutio præparatoria. ^c Joan. 19. 14. ^d 2 Chro. 35. 6.

Quidni etiam Eucharistia euangelica conventum
παρεγονδασικὸν, in quo de sui præparatione in-
struantur accessuri, jure sibi vendicat? Atque eo
majori sedulitate hoc munere defungendum; quo
sacra hæc illotis manibus sumentibus grandius
imminet periculum. *Propterea inter a vos multi de-
biles, & invalidi; & dormiunt multi.* Qui itaque
à suorum sanguine immunem se cupiat, qui hæc
excelsa Dei mysteria ab indignorum contemptu
vindicare vèlit, pià suorum institutione animos
præparet.

Can. 2. Pastor in Ecclesiâ constitutâ, Cœnam Domini administraturus, gregis inspectione utatur. Videndum, Quæ adhibenda inspectio, & Quare.

Inspectio hæc vel Generalis , vel Specialis . Generalis , quâ singulos ita circumspicit , ut judicio charitatis spem concipiat , illos dignè accendere , cùm in iis haud animadvertat insigne aliquod impedimentum . *Kelneria* autem quibus de suis iudicium feret , sunt , 1º Tacitum Ecclesiæ cujus membra sunt iudicium , quæ illos semper pro idoneis ad sacra hæc participanda habuit . 2º Constatns illorum & attenta in verbo audiendo opera , Cum vitâ immaculatâ conjuncta . 3º Aliorum , quibus penitiū cogniti , de illis testimonium . 4º Habita aliquando , ut occasio tulerit , cum illis , vel in genere , vel in specie , de rebus fidei colloquia . Nec enim ubi frequentior cœtus , quod multoties accidit , par erit pastor unus , ut & publico fungatur munere , & à singulis rationem fidei reposcat : sufficit , quod alias certioreetur . Nec in Ecclesiâ jam constitutâ , ac si de novo constituendâ , par necessitas unumquemque viritim ad fidei confessionem adigendi . Specialis autem inspectio est , quâ quosdam coram venit , ad examen convocat . Eiusmodi illi , de

^a 1 Cor. 4:2; ^b Pastoralis inspectio exercenda.

quibus probabile, vel quod rerum divinarum ignari, aut de quibus constat quòd in publicum Ecclesiæ scandalum erupere. Eatenus enim duntaxat suorum peccatis in hoc negotio communicat pastor, si nequierit viventes susque deque habeat, nec facit quod in se ut sacro hoc epulo prohibeantur; aut eos, de quibus justa suspicio, quòd scientiæ defectu laborant, nullo habito examine, promiscuè recipit.

Ejusmodi verò inspectione utendum; quòd, qui crassè ignari, manducent quod illis in exitium cedit. 1º. Eò quod non dijudicant corpus Domini: i. e. non hæc sacra mysteria à profanis conviviis distinguunt, nec de iis ut pars est honorifice sentiunt. 2º. Quòd haud possunt se examinare, cùm regulæ ad quam se exigerent sunt prorsus inscii. Qui verò sceleratè vivunt, illis propterea à Cœnâ Domini abstinendum; 1º. Quòd, qui hujus Cœnæ participes, fidem & resipiscientiam profitentur. Est hoc Sacramentum, non tam medium, quo fides gignitur; quamadminiculum, quo fides genita confirmetur. Est Baptisma Sacramentum infissionis; hoc, quo insiti nutrimur: nutrimenti haud capaces, qui se nondum vitâ spirituali imbutos testatum faciunt. In Deum id contumeliosum, ut qui fidei & resipiscientia se expertes operibus testantur, illas nihil secuimus coram Deo & Ecclesiâ signorum receptione profiteantur. 2º. Qui ad hæc sacra manum admovebit, ei cùm Deo & Ecclesiâ arctior quædam intercedit communio; quam vero hæc *ἀνύστατα*, ut quis *mense* h. Domini, & *mense* *demoniorum*, *particeps* *fiet*? 3º. Qui vitâ sceleratâ id palam faciunt, se non jus habere ad rem promissam, ad eos nullatenus pertinet rei promissa solennior obsignatio. 4. Quæ olim sacra Dei illotis manibus contrectantibus & comminatus est, &

in-

* Quare pastoralis inspectio adhibenda. & 1 Cor. 10. 21.

inflxit Deus , merito cum scandalo viventes ab horum perceptione deterreat.

Suboritur hic difficultas , ubi disciplina collapsa , quid , ut se aliorum culpâ liberet , Pastori faciendum ; cùm tam hi quām illi ad sacra hæc admitti importunè efflagitant.

Resp. 1. Quòd ad eos de quibus suspicio , quòd scientiæ defectu laborant , hæc dirigant Paitorem regulæ.

1. Quòd , ex iis qui signari videntur , nonnulli sunt qui animo comprehendunt quæ necessariò scienda , nec tamen ea exprimere valent. De his videndum , 1. quis Scientiæ minimus modulus ; 2. quæ comprehendendi ratio sufficit. Scientiæ minimus modulus videtur ad hæc capita revo- cari ; 1. Ut se & ex lege Dei agnoscant specia- tim peccatores , nec enim id in genere confiteri sat , & ex peccato miseros. 2. Quòd nullatenus , nisi per fidem in Christum , salvandi. 3. Quòd Sacramentum huic fidei obsignandæ institutum.

4. Quòd credentibus in Christum necessariò resipiscendum. Sic b' Calvinus eorum quæ in Ca- techumeno desiderantur cognitionem definit; sc. sciunt precandi formulam , fidei confessionem , legis præcepta , salutem sibi in Christo repositam : aliquid item cognoscant de naturâ & usu Sacramenti. Quod verò ad illam comprehendendi rationem , in quâ Pastor acquiescat , duplex opinio. Alia il- lorum , qui , cùm quæ scienda aliorum verbis , sed ad illorum qui Catechumeni intellectum ac- commodatis , repræsentatur , id sufficere arbitran- tur. Si , sic propositis liberū & cordatum testentur assensum. Nec absconum hoc ; Si enim illa parentis fidei in Baptismi administratione professio , in quâ non nisi articulis fidei recitatis assentitur , tantiest , ut infantem propter illam ad Baptismum recipit

* De iis qui scientiæ defectu laborant , quomodo judicandum .
Ep. 27. qu. 10

Ecclesia, quidni valeret illa Catechumenorum professio, in quâ ipsi suâpte personâ testantur suam stipulationem, utcunque verbis alienis exprimatur? Porro illud apud Deum sat; quod quæ scienda animo percipimus; hæc exprimendo, hominibus duntaxat satisfit: Atque sat id apud homines, si eatenus se manifestent, ut ex judicio charitatis conjiciat prudens pastor, eos pro modulo suo cognoscere cognoscenda. Discrimen duntaxat est inter eos, qui propriis verbis & qui alienis, suæ mentis sensa exprimunt; non, quod hi non se exprimant; sed, quod variâ ratione, quid sentiant, testentur. Altera est illorum opinio, qui quæ necessariò scienda ea Catechumenis disjunctivè proponunt; ut Credisne te justum, aut peccatorem? Credisne ex Christo, vel tuopte marte, te salvandum? Credisne Christum fieri tibi vel ex fide, ve ex aliâ quâvis ratione, salvatorem? &c. Si verò, qui specimen scientiæ suæ daturus, optione datâ, propositionem quæ Orthodoxa est eligere potis sit; possè ad Coenam Dominicam admitti sentiant. Nec id sine justâ ratione; cum ejusmodi ejus quod verum electio, quod falsum rejectio, judicium aliquatenus in divinis illustratum necessario arguit. Atque hæc mihi maximè arridet ratio, ut iquâ sive ex atate provectiori, sive ex ingenii debilitate infirmis, commodè succurrat pastor.

2º. Ut rectum, de iis qui rerum divinarum scientiâ clandicant, judicium ferat pastor; discriminem faciendum: Sunt alii ingenio perspicaci, memoriâ tenaci; sunt alii hebetiores, semifatui, memoriâ labili. Non idem ab utrisque pensum exigendum; cui plus à Deo concessum, ab eo, non Deus solum, sed & pastor plura reposcat. Non acquiescendum in minori cognitionis divinæ mensurâ, ad ulteriores progressus incitandi quos non ingenii penuria, sed inops foecordia remoratur,

Por-

Porro, ex iis qui aliquatenus ignari, sunt alii dociles, qui serio pollicentur se operam datus ut in scientia proficiant; sunt alii animo obfirmato & pervicaci, qui edoccentibus oblectantur: alia cum his, alia cum illis, ineunda ratio. Danda sc. opera quantum in se, ut qui crassè & obstinatè ignari, cum tamen suppetunt dotes quibus scientiam compararent, à sacro hoc epulo prohibeantur: de aliis vero, modo non prorsus & stupidi & indociles, præstaret multò, cum Hezekiā, pro illis santrici oratione apud Deum intercedere, quam rigidè arcere. *Emeīeia Dei*, ait Olevianus, ^a notanda est in tolerandā sui nominis usurpatione in pietatis exercitiis. Ex. Gr. Lev. 27. legimus rata fuisse vota, que non contra legem Dei, unicam recti regulam, facta essent, in rebus mediis, non quia penitus Deo placerent, sed ne assuereret populus ad impium ejus contemptum, si fraudator impunē Deo negaret quod promiserat. Quod accommodari potest ad Eucharistiam non intermittendam à populo, licet nonnihil rudi, nec tamen doctrinæ fidei prorsus ignaro, impio, & contumaci; qui enim ejusmodi sunt, non fuerunt impunē, nam adversus eos Ecclesia exercebat spiritualem ^b coercionem, autoritate Christi. Quin & ipsa ruditas verbi correctione sic erudienda, ne in contrarium vitium incuratur, nempe profanum Dei contemptum, ex diuturnā cultū à Deo fidelibus mandati intemissione; quæ cautio etiam probationis pars est. An Deum, mandato à se honore, fraudari, nos impunē posse existimemus? Certè non magis, quam illi qui indignè accedunt, impunē feremus. Atque sic, quomodo se gerat pastor in eos qui scientia deficiunt: Videndum, quomodo agendum cum iis qui Ecclesiæ scandalum præbent.

^a Olevi, de dupl. fœder. ^b Matth. 18. 1 Cor. 5. &c 2. 10.

C A P. V.

De indignis à sacrâ Cœnâ arcendis.

PRIMÒ, Nullus à Cœnâ Dominicâ arcendus, qui non ^a de scando^b dato juridicè potest convinci : Juridicè autem convictus ille, qui aut ex suâ confessione, ^b aut idoneis testibus, reus comperitur. Aug. tom. 9. lib. de medicin. Pœnit. c. 3. ut citatur à Glossâ ad 2 Cor. 5. *Nos à communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio Ecclesiastico vel seculari nominatum atque convictum.* De Secretis non judicat Ecclesia, & privata scelera non habent vindictam. Vide Aqu. Sum. 3. qu. 81. art. 2. & qu. 80. art. 6. In iis, qui scandalum dedere, à Cœnâ Dominicâ excludendis, progradientur, juxta ordinem quem præscripsit Deus. Sunt aliquorum atrocia peccata, quæ, cùm clancularia, Dei iudicio relinquenda: sunt quæ, utcunque nobis nota, aliis tamen clam: sunt alia pari atrocitate facinora, quæ publicè nota, non tamen ita ut adsint qui reum peragant testes: Non propter hæc quis à Cœnâ Dominicâ prohibendus: cùm de iis haud potest Ecclesia judicium ferre. Interim vero, ubi probabile eos reos esse, publico verbi ministerio vapulent, nec non privatim illis suggeramus de indignè ad Cœnam Dominicam accendentium periculo omnium maximo.

Secundò, Siquando manifestò scandali reus tenetur, qui Cœnæ particeps esse cupit; faciendum Pastori, ^c quod in se, ut abstineat. Illud autem à se duntaxat potest, quod jure potest. Authoritativer autem ut à sacrâ synaxi excludat, non est penes Pastorem seorsum ab aliis. Est enim ejus-

mo-

^a De scando^b publicè convicti à Cœnâ arcendi. [&] Vid. Justin. Novell. 123. cap. 11. ^c De aliis insignis, quid Pastoris agendum.

modisclusio, Ecclesiæ, quæ multorum est, censura. Si Ecclesiam^a audire neglexerit, sit tibi veluti *Ethnicus*. Vobis^b congregatis, tradatur incestuosus *Satanæ*, &c. ^c Sufficit increpatio à pluribus profeta. Et, ut unus exerceat quæ ad plures pertinet potestatem, tyrannidem sapit; adeoque semper in Ecclesiæ male audivit ejusmodi jurisdictionis exercitium *αὐλοεργεῖον*.

Facit autem quod in se, 1. Cùm pro virili id agit, ut periculum, cui se exponit indignè accessurus, quasi oculis subiectum cernat. 2. Cùm, per modum dissuasionis, indignos, ut abstinent, serio hortatur; omnia coacervans argumenta, quæ verisimile apud illos efficacia futura. 3. Cùm non tam repellit, quām eorum, qui scandalo notoriè obnoxii, ad mensam Domini accessum competendinat, usque dum ii, in quibus potestas censurarum, suum fecere cognitum judicium. 4. Cùm eos in quibus Ecclesiæ potestas manet, si non aliter in illorum cognitionem devenerit, certiores de scandalo dato fecerit, adeoque illorum opem implorārit. Si hâc non succedit viâ, quin quis perficit frontis se ingerit indignus, etiam cùm ad mensam se fistit, symbola gratiæ accepturus, potest in publico conventu, solenni more, contra indignè accedentes protestari, vel etiam scripturâ aliquâ aculeatâ terrorem incutere, vel, si commodè potest, ei in aurem insurset quantum ei imminet periculum. Sic olim Bernardus Monacho flagitioso, qui noluit repellendi; *Haud possum*, inquit, *te arcere*; sed *Dous iudicet inter te & me*. Quod male cessit, ut resert historia, monacho: de subito enim, postquam comederat, morte correptus est.

At num non peccat Pastor, etiamsi fecerit ut suprà, cùm penes eum videtur dare aut non? Resp. Id duntaxat penes eum facere, quod jure potest,

^a Matth. 18. 17. ^b 1 Cor. 5. ^c 2 Cor. 2. 6.

poteſt; at, ſic ingerenti, non poteſt authoritativerē Sacra‐mentum jure subducere paſtor; impingere enim, ſibi aſſumendo quod multis commune. 2. Tenetur paſtor cōcui, qui, in genere, ut idoneus censetur, ſacra hæc myſteria, non tam ſingulis viritim, nec enim ſic Christus, quām ad mensam circumſtantibus pluribus tribuere. Sic enim illos conjuſtim affatus eſt Christus, *Accipite, comedite; Accipite, bibite ex eo omnes.* Quod ſi quis ſe obtrudit, quem ut excluderet, fecit quod in ſe paſtor, non tam ille dare, quām hic arripere dicendus. 3. Ut cunque agere videtur, qui Sacra‐mentum indigno, inter dignos gregatim ſe admifcenti, porrigit, cūm tamen fecerit quod ei fas ut arceret paſtor, non revera agit, ſed patitur. Sanctæ illæ virgines, quæ ſibi ne conſtrarentur manus injecere violentas, merito cul‐pantur: nec enim quis malo obſiſtendo tenetur, ultrà quām fas, progredi; ubi fecerit quantum jure poſteſt renitendo, quicquid ultrà fir(ut de illis virginibus olim Auguſt.) ejus vexatio, non peccatum. 4. Paſtor in factis diſpensandis Ecclesiæ miſiſter, ejus authoritate ministratur: adeoque ſi illa indignos pro dignis habeat, cūm fecerit quod poſteſt ut prohibeat paſtor, in illam cudetur faba. 5. Cui ut uni ex multis incumbit officium, quod, ut illorum vicem ſupplens, peragit; quod ſic fa‐cit, cūm non penes eum ut contranitatur, non facere dicendus nomine proprio, ſed nomine majoris partis. Sic in Collegio, u' i Præſidi non vox negativa, ſi major pars ſociorum indignum elegerit; Præſes, penes quem non erat elec‐tionem irritam facere, qui, pro forma, ſic electum admittit; non hoc nomine proprio, ſed nomine majoris partis, facere dicendus: adeoque illis eſt pro peccato, ei non niſi pro miseriā. Atque ſic de paſtore, faciente quod in ſe ut repellat, ſtatui‐mus; quod ejus non culpa, ſed miseria, cūm, eo

renitente , nihilo seciūs proruunt ad sacra hæc mysteria qui sive præ ignorantia , sive præ scandalo , indigni.

At objicitur porro , Dare eum , quod sanctum , canibus . *Resp.* 1. Qui omnium pessimi , usque dum Ecclesia eos , suâ sententiâ decretoriâ , pro canibus & porcis habendos declaraverit , non mihi cum illis ut canibus & porcis agendum . Latronem , qui mortem committeruit , nullus jure de vitâ tollat , usque dum judex & reum declaraverit , & sententiam tulerit . 2. Præceptum , de non dando quod sanctum canibus , eos duntaxat obligat , quibus Deus canes à sacris arcendi potestatem demandavit ; at hæc non uni alicui , sed pluribus à Christo tradita .

Obj. At aliorum peccatis communicat pastor , qui sacra hæc dispensat . *Resp.* Nullus tenetur , ut non alterius peccati particeps sit , facere quod injustum : injustum autem illud foret , si ille solus artiperet sibi potestatem , quam societati presbyterorum crediderit Deus .

At tam a Chrysostomus , quæm Ambrosius , videntur contrâ sentire . Quorum ille sic , *Coerco , co-bibe , si consul , si dux , &c. majorem tu illo babes potestatem* . Et Ambrosius ad Theodosium : ut Theodoreetus , *Istasne , adhuc stillantes injusta cedis amore , manus extendes ? & ius sanctissimum Domini corpus prehendes ? &c. discede , &c.* *Resp.* 1. Intelligenti , tam hic , quæm ille , ut non nomine suo , sed nomine totius Ecclesiaz , & hic lapsum affando , & ille Diaconum ex delegatâ ei potestate provocando . 2. Si à se fecere quod factum ; etiam sanctissimorum praxis ad Scripturæ Lydium lapidem exigenda , non ex illâ antiquitùs à Deo positi termini movendi . Atque hæc non tam mea , quæm Pauli Bainesii Cantabr . Theologi sententia , in epistolâ manuscriptâ ad J. C.

Quæritur

Quæritur hic ultimò, in hâc tam fœdâ ~~atratia~~,
ubi, ex disciplina neglectu, ad sacra hâc confluunt
coetus promiscuus, quomodo animum sus-
tenteret Pastor. R^{es}p. Trimò, facienti quod in se,
gementi ab id quod non penes eum facere, non
accensebit Deus, quod sit, pro peccato. Facit ve-
rò quod in se, qui multoties admonuerit, toto
conatu dissuaserit, feceritque porro ut suprà. E-
zech. 33. 4. Quicunque audiens sonum buccina, non
acceperit monitum, cedus sua causa in ipsius capite
erit: & vers. 9. Si monueru, te ipsum eripueris. Te-
stor me purum à sanguine omnium; annuncianto
scil. illis omne Dei consilium. Sic Bulling. ^b Ad-
monendi sunt omnes, priusquam Cœna celebretur, se-
riò & significanter, ut quisque in semetipsum descen-
dens se probet, deinde verò de pane hoc sacro edat,
ne indignè adjudicium sibi manducet & bibat. Ca-
terum, si qui, post sinceram admonitionem acceden-
tes, accumbant; accumbendoque quasi profiteantur
palam, se esse, & cupere manere, Christi cultores, à
quo sperant peccatorum remissionem; non sunt arcen-
di a ministeriū, neque ius sacra deneganda. Et Ursi-
nus. Minister Ecclesie, ubi non viget excommuni-
catio, excusatus est, modo non volens det Cœnam
abutentibus, sed instet monendo, & cupiat cavere
abusus; beati enim qui esuriunt & sitiunt justiti-
am: Peccatum verò erit penes alios, nempe eos qui
abutuntur, vel qui connivent. 2. Quod ad non-
nullos, quorum naturalia infirma, difficile id
statuere, quòd hic vel ille ineptus prorsus ad
sacra hâc participanda. Opus gratiæ quandoque
haud potest vel ab oculato agnosci. Quod ad ali-
os, qui inidonei ad ministeria hâc accedentes, si
solennioribus promissis de futuro se obstringunt,
ut meliora speremus jubet charitas. De aliis verò
non impossibile, quandoque enim id evenit,
quod

^a Acto. 20. 23. ^b Decad. 3. Ser. 9. pag. 365. ^c Rom. 11.
8. vers. 4.

quod in instanti accedentium corda immutet Deus. Quod ad omnes, qui non sunt ut mundities sacra postulat, efficaci orationi eatenus aliquando annuit Deus, ut populum sanavit. 3. Minorem contrahit reatum, qui in officio, quod præcipitur, deficit in modo præstandi, quam qui prorsus negligit. Peccat ille ex accidenti, sc. ex defetu superveniente; hic verò in substantiam præcepti, quo jubemur Domini mortem usque dum adveniat annunciare. Peccat ille in unum duntaxat præceptum; hic in duo, quæ prudens sciensque omittit. Opus, quod intrinsecè bonum, non negligendum præpter adnascentem malignitatem; secus non liceret peccatori Deum precibus invocare, ad quod tamen, ex divino præcepto, omnes promiscue Deum colere jubente, obligatur. 4. Sacramenti Cœnæ finis, quod ad Deum, primarius est ut mors Domini commemoretur, ejus recordatio à quamplurimis fiat; quidni vel ex eo gloria accedit Deo, cum à frequentiori cœtu, ut cunque non ut oportebat expurgato, sacrum hoc epulum celebratur? Si enim, vel ex corvis per instinctum Deum invocantibus, gloria ei accrescit; sic enim Creator, ut fons omnium bonorum agnoscatur; quidni, cum confertim in unum conveniunt homines, de quibus id lugendum, quod non omni modo ad Christi opus redemptum celebrandum idonei? Fateor, Deo ex eo anterior cederet gloria, si ab iis, qui vitæ puritate splendescerent, cultus hic exhiberetur; at, vel ex eo, non nihil Deo redundat gloriæ, cum, ut mundi per Christum redemptor à cunctis agnoscatur. Ad tam excellentis beneficii memoriam in Ecclesiâ perpetuandam, conveniunt cœtus, ut cunque non debite præparatus, numerosior. 5. Non, cujuscunque indignè ad Cœnam accedentis reatu, involvit minister verbi, quod nove-

noverit indignum , nec tamen seclusit . Novit Christus Judam indignum , qui vel Paschati , vel Cœnæ interesset ; nec tamen exire jussit : quod certò fecisset , si ejus peccati , quod ei notum , particeps futurus . Hinc ^a Beza contra Erastum sic ; Etiam si oculis minister quemquam viderit agentem quod Cœnæ exclusionem meretur , jure tamen nec debeat nec possit , nisi vocatum , convictum , & legitimè , secundum ordinem in Ecclesiâ constitutum , damnatum , à mensâ Domini cum autoritate prohibere . Atque , cùm apud nos raxior est adversus indignos ejusmodi processus judicialis Ecclesiæ , quæ non secernendo puros ab impuris officio suo deest , non ministris impingi debet hæc sacrorum qualiscunque profanatio . Atque sic , de Sacramentorum administratione ; ad eoque , de toto munere pastorali , quo est os Dei ad populum . Sequitur id , quo est populi ad Deum internuncius .

C A P. VI.

In Precibus publicè fundendis ; quid Pastor i-
cumbit .

Pastor os est populi ad Deum , b eum Invocando . Est enim id divinum institutum , ut suorum nomine , in cœtu publico , preces fundat pastor , populus corde assentiatur , assensum per Vocabulam Amen testetur . Benedixit Ezra Dominum & Deo magno ; & responderunt omnis populus , Amen . Qui implet d locum idiotæ , quomodo dicturus , Amen , ad tuam gratiarum actionem ? nam quid dicas , nescit . Dicendum hîc , 1. Ad quæ animum advertat , oportet , inter orandum pastor . 2. Qui illum dirigant Canones .

Pa-

^a Pag. 26. ^b Pastor os populi , Deum invocando . ^c Neh. 8.7.
d 1 Cor. 14.16.

Pastor verò est os populi ad Deum sextuplici ratione.

1. Confitendo peccata. *Ecce coram a te in reati bus nostris, &c. Peccavimus, b perversè egimus, im probeque fecimus.* In confitendo peccata, nosmet ipsos, 1. Accusamus: particularibus peccatis, cum circumstantiis quibus exaggerantur, insistendo. 2. Judicamus; c Peneste, O Domine, justitia; at penes nos pudor faciei. Non sum dignus d amplius vocari filius tuus. Confessio debet esse, 1. Plena; non reticendum, quæcunque apud populum regnant peccata, &c in oculos hominum incurront. 2. Debet esse humilis, cum summâ animi subje ctione. Pudet e me, & erubesco faciem attollere ad te. 3. Debet esse cum f dolore & peccati detesta tione, conjuncta.

2. Deprecando culpam; cùm gemitibus, ut suspiriis non exprimendis, iram Dei averti sup plices petimus: Dei, per Christum, vultum be nignum nobis effulgere instanter obsecramus. Avertat g se ira tua, excandescens tua, &c. au scula orationi servi tui, fac ut luceat facies tua super sanctuarium tuum. Domine, exaudi, con dona.

3. Implorando gratiam Dei renovantem, assi stentem, corroborantem: imprimis, quæ popu lis Dei deficit; mala, quæ nobis, vel Ecclesiæ cu jus membra sumus, imminent, ut averruncet Deus exorandus.

4. Benedicendo publicis actionibus; ut verbī & Sacramentorum dispensationi: Sic Christus, b Coenam celebraturus, benedixit primò elemen tis. Hinc Ecclesia, foedus conjugale pastoris bene dictione consummari, petit. Cùm enim summus matrimonii finis est, ut Deo nascatur sanctum se men; meritò Ecclesiæ precibus, cuius os mini ster,

^a Ezra 9.15. ^b Dan.9.5. ^c Dan.9.7. ^d Lue.16. 19. ^e Job.41. 6.
^f Ezra.9.6. ^g Dan.9.16.17. ^b Matth.26.26.

ster , consecrandum ; si , quæcunque fausta fœliciaque cupit , ea à Pastoribus Deo commendari cupit ,

5. Gratias agendo ; cùm Dei nomen , pro varietate beneficiorum , celebrandum . Hoc consilio , nonnulli è Psalmis Davidicis * conscripti , ut formulas Eucharisticas , quibus populo præxirent , haberent ,

6. Intercedendo : cùm pro aliis supplex ad Deum configuit Pastor . Cùm enim universa Ecclesia non nisi unum Christi mysticum corpus , alii pro aliis ad invicem orare tenentur . Nec pro iis solùm , qui intrâ sunt , sed & pro extraneis . Adhortor , ut fiant h postulationes , sive intercessiones , pro quibusvis hominibus ; pro regibus , &c. Preca-^ctio mea ad Deum est super Israël ad salutem . Atque ad hæc attentus sit inter orandum Pastor . Se-
quentur Canones .

Can. 1. Pastor , cui populo in precando præ-
eundum , qua^r ejus conditio , sedulò perquirat . Pro variâ enim populi conditione vocem mu-
tet oportet . Hoç ut faciat , quærendum , qua^r apud suos obtinent peccata ; quibus maximè in-
digent , gratiæ ; quibus exercentur , tentatio-
nes ; qua^r illos , cujuscunque generis , pre-
munt gravamina ; qua^r illis imminent judicia ;
qua^r in illos indies confert Deus beneficia . Hand
aliter suis se inter orandum accommodabit , qui
non hæc omnia in numerato habet . Per illum e-
nîm populus ad Deum transmittit suam peccato-
rum confessionem ; suas , pro spiritu gratiæ ef-
fundendo , pro peccatorum remissione , preces .
Si judicia averti , si benè coepta secundari , si sub
afflictionum qualiumcunque onere sustentari , si
sacrificium laudis Deo offerri cupit ; Pastorem ,
ut suo nomine omnia peragentur , intuetur Ec-
clesia . Optimè hic omnia transfiguntur ; cùm ,
non

non tam suz , quām populi mentis sensa inter orandum effatur.

Can. 2. Adsit Pastor inter orandum demonstratio Spiritū. Spiritum demonstrari , dico , cūm ejusmodi affectus se produnt , qui à Sp. sancto , in cordibus fidelium , inter orandum , exsuscitantur.

Sunt hi , 1. Ardens desiderium , quo , ut votis potiamur , summè flagramus. Hujusmodi enim suspiria inenarrabilia accendit , in suorum animis , spiritus gratiæ. Hinc proveniunt illæ multoties ingeminatae precandi formulæ , Daniel. 9. *Ausculta , inclina aurem , audi ; aperi oculos , vide desolations. Domine , exaudi , Domine condona , &c.*

2. Interior peccatorum , & niseriæ quam ex iis contraximus , sensus. Cor , suâ spirituali paupertate contritum , non , pro more tantum , sua enumerat peccata ; sed ex imo pectore ingemiscit : sua omnia , non ex cerebro duntaxat , sed medullitùs proloquitur. Hinc est , quod sanctos Dei , tam in peccatis enumerandis , quām in suâ deplorandâ miserâ conditione , deficiunt verba. ** Numerosiores sunt (iniquitates scilicet) capillæ capitis mei. ^b Peccavimus , perverse egimus , improbè fecimus , rebellavimus , &c. Penes nos pudor faciei , penes nos pudor vultus.*

3. Fidei exsuscitatio & testificatio. Hanc & exsuscitamus & testamur , cūm subinde promissâ divina , quibus recumbimus , inter precandum repetimus. ** Penes Dominum sunt miserationes , &c. hic , illic , per orationis seriem , sparsa sunt fiduciæ argumenta. Sic in Psalmis Davidicis , qui auxiliis , nihil frequentius , quām fiduciæ argumenta occurrit.*

4. Cordis reverentia summa , quâ de Deo honorificè nos sentire constet , inter orandum emineat,

a Psal. 40. 12. b Dan. 9. c Dan. 9. 9.

emineat. Divinam majestatem affamur , qui pulvis & cinis , qui vermes & putredo , qui minus nihilo & vanitate : Quā nos decet & Dei exaltatio , & nostri abjectio ! Ut talem in se affectum gignerent viri Dei , exorsum , ut plurimum , à divinis sive attributis , sive operibus , sumunt . *Dominū fortissime , a maxime , summe , reverende .^b Domine misericors , servans fidem , &c.* Cavendum hīc , quibus loquendi formulis nos exprimimus ; non humano more Deum affemur nihil excidat quod aut dedebeat divinam majestatem , aut in animis audientium minūs reverendam de Deo ingeneret opinionem .

5. Zelus gloriæ Dei , sive in iis quā expetimus , sive in quibus gratias agimus , pro re natā , manifestandus . Id constet , nos non , quā nobis solūm accommoda , querere ; sed , ut inde Deus glorificeatur . Siquando hostes Ecclesiæ debellari precemur , odium in vias nequitiaæ testandum ; nos zelo gloriæ Dei accendi sentiant alii .

6. Elucescat , inter orandum , cum afflictis membris pia sympathia . Ea est inter Christi membra arctissima conjunctio , ut si unum patiatur , e reliqua omnia pœna , si unum gaudeat , reliqua congaudent . Si istiusmodi affectus precibus suis admissetur pastor , Spiritum Christi ei oranti aedesse fidem fecerit .

Can. 3. Accommodet se pastor , inter precan-
dum , suorum & intellectui , & infirmitati . In-
tellectui suorum consulit , cùm formulas loquen-
di obscuras , circumductas parentheses , longio-
res quam par digressiones , verba quā vulgo in-
cognita , studiose declinet ; cùm methodo utatur
facili , & assuetā , non confusim omnia conglome-
ret . Hoc si non fecerit , haud potest qui supplet
locum idiotæ , suum testari assensum ; nec enim
orantis mentem ex verbis assequitur . *Tu quidem*
bene

a Dan. 9. *b* Jer. 31. *c* 1 Cor. 12. 26. *d* 1 Cor. 14. 17.

benè gratias agis, sed alius non edificatur. Imbecilitas autem suorum rationem habet, qui non longius, quām par est, preces suas protrahit; post moram animus quorundam flaccescit, tedium oboritur, remittunt de zelo & fervido affectu qui precantes decet. Valde id periculose, officia pietatis sic præstare, ut, qui in iis nobiscum versantur, ea ob prolixitatem fastidiant. Sic Petrus de Alia-co, lib. de Reformat. Ecclesiæ, c. de refor. Prælatorum: In divino officio, non tam onerosa prolixitas, quām devota & integra brevitas servetur. Atque sic tam de Pastore, quām de ejus Munere. Sequuntur, Quæ in defungendo confirment: Si prius quæstionibus duabus, quæ è Pastoris mune-re sic explicato emergunt, brevi responderim.

C A P . V I I .

Migratio ab Ecclesiâ ad Ecclesiam quatenus licita.

Quartitur, r. An Pastori liceat, suo arbitratu, ab Ecclesiâ ad Ecclesiam migrare. *Reſp.* Quæſtio hæc intelligenda, non de iis, qui Pastoribus in ſubſidium veniunt; qui ad tempus duntaxat, ut illuc dona exerceant, Ecclesiæ aſtrin-guntur. Possunt hi, ubi fidem, quam promiferant, præſliterint, aliò ſe recipere; ita tamen, ut ſi aliquando Deus illorum ministerium plurimis Chri-ſto lucrificatis obſignaverit, non temerè, ut ſua querant, ſtationes deſerant. Adhibendus recto-rum in Ecclesiâ consenſus, ut id fiat quod maximè ex Ecclesiæ commodo. De Pastore duntaxat, qui gregis alicuius curam in Domino ſuſcepert, cui item grex ut Pastori ſuo adhæret; hæc quæſtio proponitur. Atque de eo, respondeo, ^a Nequaquam, licere, ut aliò, pro libitu ſuo, ſe diſponat. Pri-mò,

^a Pastori non licet pro ſuo libitu migrare ab Ecclesiâ ad Ec-clesiā.

mò, Quia non est sui juris ; adeoque gregi injurius erit, si, citra ejus consensum, aliò quo velit, se proripiati : est enim inter Pastorem & gregem id quod est instar vinculi conjugalis, quod non citra mutuum consensum dirimendum. Secundò, Quia quilibet legitimè designatus Pastor, quocunque missus, illuc à Deo dispositus dicitur. Ut cunque enim interveniat Rectorum Ecclesiæ ministerium, in Pastoribus assignando stationes, Dei tamen vicem supplent. Hinc dicuntur Ecclesiærum Pastores, à Deo^a prefetti. Quod itaque conexuit Deus vinculum, idem Ecclesiæ mediante relaxet ; ut enim nullus vocationis suæ author, sic nec translationis esse debet. Tertiò, Non^b qua sua, sed qua Iesu Christi, querere tenetur Pastor. Id autem Iesu Christi, quod maximè è re gregis cui se devoverit ; at id gregi in primis conductit, ut eo, cui se assuevit, gaudeat Pastor : nec enim potest, qui in populi spirituali conditione hospes, pari cum fructu apud eos versari. Optime^c Calvinus : Ita respicienda est tibi vocatio tua, ut ab omnibus avocationis sensus tuos omnes avertas; licet alibi opulentius vivere, at Deus te alligavit Ecclesia qua tenuiter, modò te alat ; alibi plus honoris, sed cum tibi locum attribuit Deus, in quo humiliter vivas ; alibi salubrior, vel amoenior regio, sed hic tibi statio ordinata est. Optares tibi cum humaniore populo esse negotium, offendit te ejus ut ingratitudo, vel ferocitas, vel superbia, denique tibi cum ingenio & moribus gentis minime convenit ; atqui luctandum tibi est tecum, & viu quodammodo contrarius votu afferenda, ut Spartam quam nactus es colas. Non enim es liber aut tui juris. Et Junius. d Quemadmodum, in Ecclesiæ Iudaorum, Levitæ fungentes ministerio in suâ statione, non fungebantur absolvè, sed cum obligar-

tib-

^a Act. 20. ^b Phil. 2. 21. ^c In a cap. ad Phil. v. 2. ^d In Deut. cap 18.

tione; qui autem obligati erant, non poterant absolu-
tè migrare arbitriatu suo, sed tantum certà necessi-
tate, adhibitâ cognitione, consensu, judicioque Ec-
clesia ubi agebant: Ita etiam pios & religiosos Dei
servos non convenit agyrtas esse, sive negotiorum
sed in statione suâ manere, nisi aut privata necessita-
te, aut publica, cum certo judicio & consensione eo-
rum quibus obligati sunt, continget eos discedere. Nam
ex calicentia ruina ipsis, & periculum Ecclesia mul-
tiplex, obvenire solet; ut contra, ex placida & reli-
giofa statione, fructus maximi ad utrasque solet pro-
venire.

Utrumque verò non potest Pastor, suâ sponte,
quò velit discedere; potest tamen Ecclesia, com-
muni bono sic exigente, Pastorem huc vel illuc
transferre: Nec injustè facit, sic transferendo; cum
cujusque particularis Ecclesie salus in communi o-
mnium bono involvitur. Hinc b Socr. πατέρες τοῖς πα-
κιδίοις ήμενοι αὐτὸν γράψαντες πόλεως εἰς πόλην με-
ταξὺ οἰκουμένης, ὅστις χρεία ἔχει. Et idem plu-
ra eorum, quoq; huc illuc pro communi bono tran-
stulit Ecclesia, exempla enumierat. Et Pelagius Be-
nigno Archiepiscopo: Scias, frater dilectissime, aliud
esse causam necessitatis & utilitatis, aliud pra-
sumptionis & propria voluntatis. Non ergo mutat se-
dem, qui non mutat mentem; i. e. Qui non avari-
tia causa, aut dominationis, aut propriæ voluntatis,
aut delectationis sua, migrat de civitate ad civita-
tem; sed causâ necessitatis, aut utilitatis, mu-
tatur: Nam plurimorum utilitas est unius utili-
tati vel voluntati preferenda. Aliud enim est mu-
tare, & aliud mutari; aliud est sponte transire,
aliud coacte, & necessitate, venire: unde non
isti mutant civitatem, sed mutantur; quia non
sponte, sed coacti, hoc agunt. Calv. Ep. 336. Sic cui-
que tenenda est statio, ne simus loco affixi ubi aliter

Q 2

do

a Pastore Potest quandoque ab Ecclesiâ licite transferri. b Lib.
7.c.36. Vide D. Field.lib.5. p.437.438.

de nobis statuit Ecclesia. Et Chemnitius: a Dominus mesiu potestatem habet transferendi ministros suos ab una Ecclesia ad aliam; eandem potestatem habet & Ecclesia, modò omnia legitimè fiant. Videndum hic, 1. Quid cavendum. 2. Quando translatio licita.

Primo, b Id rectoribus cordi sit, ut neminem transferant, nisi prius debitâ inspectione adhibitâ, num non aliter Ecclesiæ vacantis bono poterat consuli; nec enim grec Pastore suo defraudandus, si quovis modo Ecclesiæ Pastore orbatæ succurri potest. Est res lubrica, nec temere tentanda, ut Pastoris à populo fiat divortium. Fateor, publicum Ecclesiæ bonum, privato debere præponi; at non nisi necessitas inevitabilis id flagitat. Secundo, Transferentibus id curæ sit, ne quid, grec cuius Pastorem aliò alegant, notabile damnum patiatur. Forsitan, si sic, nihil inde lucrabitur, quod præ se ferunt, commune Ecclesiæ bonum. Nec id à Deo, ut unius Ecclesiæ necessitati, ex alterius injuriâ quam non compensant, subveniant. Tertio, Qui Pastorem aliò disposituri, omnia diligenter perquirant, annon seipsum querat qui transferendus. c Videndum, sitne revera translationis, quæ suggeritur, causa; an subest alia. Levitis migrantibus prospexit Deus, si modò *cum omni anima desiderio*, ut prodeßent Ecclesiæ, advenere. Et Antonius Papa, Episcopis Toletanis, sic: *Scitote mutationes Episcoporum, communī necessitate, atque utilitate, fieri licere; sed non, propriā cujusque voluntate, & dominatione.* Atque sic cayendum. Dicendum, quando translatio est licita.

Impossibile id, ut omnes casus quis enumaret, ubi varietas tanta, ac de novo, qui non anteà occurrebat, contingere potest aliquis. Quatuor proponam, e in quibus translatio licita; ita tamen, ut non alios modò cum his analoga-

a Loc. com. p. 3. pag. 331. Franc. b Quid cavendum. c Vide Chemnit. p. 3. pag. 329. d Deut. 18. 6. e Quando translatio Pastoris licita sit.

logiam servant excludam. Primo, Si Ecclesia Pastorē viduata fuerit , à quā multarum Ecclesiarum bonum pendet ; ubi sic res habet , grex non tam suo jure cedere , quām suam incolumitatem , ut in publico Ecclesiarum bono inclusam , querere oportet. Ecclesiarum singularum fortunæ sunt , ut plurium mērces in una nāve posita ; si naufragatur hēc , damnum ad omnes redundat ; sin incolumis ad portum appulerit , quilibet sorte suā , in pluribus , communi navi fruitur. Sat id particulari alicui Ecclesiæ , quod Pastorē suum ultro alteri Ecclesiæ concedendo , & suo & aliarum bono prospexerit. Secundo , Si vinculum pastorale solutum fuerit ; quod contingit aliquando ex mutuo consensu , ut incommoda majora vitentur ; v . g . ut , si Pastori , seorsim à grege , imminet periculum nullatenus evitandum : aliquando , quod in officio aliquo essentiali deficiat , vel grex , vel Pastor ; ut , si grex subtrahat redditus unde Pastor , cum suis sustentetur , liberum hīc ēi erit , ubi omnia priū expertus est , & debitam animi moderationem in stipendio quod postulat testatus est , ut aliò se transferri patiatur. Levitas , a portione decipiarum subducta , ad agros suos aufugientes , meminit Scriptura , at nō culpatur. Tertio , Si animadyertunt , qui ad gubernacula sedent , quod alicujus ministerium prorsus inutile , & est . & sic verisimile futurum ; possunt , ubi probabile quod alibi utilius futurum transferre. Inutile autem reddi solet Pastoris ministerium , vel ex scandalo dato , cūm huic populo pro scandalo est . quod alteri non fieri ; vel cūm penitus amissi authoritate vilescit persona ; vel ex donorum cum grege disparitatē ; vel ex similitate , quam experientia diutina edocuit esse implacabilem , &c. Sic b Musculus. Et Calv. Ep. 329. *Si ita alienatos videas magna partis animos , ut operam tuam respuant , &*

Q 3

doltri-

a Neb. 13. 10. b Loc. com. cap. de ministris.

doctrinam minus revereantur, &c. Si implacabilis erit offensio, prestaret hominem aliò traduci, quam suis esse contemptui, non sine probro & dedecore offici quo fungitur. Quartò, Si ex cœli insalubritate, valetudinarius cum fuerit minister, impar prorsus evadit muneri fungendo; potest Ecclesia, si occasio tulerit, in locum corporis imbecillitati accommodum transferre. Sic Atticus Episcopus Silvan. quem Philopolis episcopatu donaverat, μὴ ωφελεγούτα τὸ κρύπτην τὸν γόνιον εἶχε πάντα καὶ διέτεκ τὸ σῶμα, tandem Troada transfudit, his verbis affatus; Ιδὲ συντόποτε τύχαις, πορθῆσθαι τὸν σῶματον διέτεκεν οὐ Θεῖον εἰπεῖν. Ita tamen transferendum judicent Ecclesiz Rectores, ut primò & diutiùs experient, num non valetudo recuperabilis; & nil in hoc genere tentent, nisi medicorum adhibito suffragio.

C A P. VII.

De Fugâ Pastoris, tempore persecutionis, quatenus licita.

Sequitur Quæstio secunda; An, & quousque, fuga tempore persecutionis licita. *Resp.* Fugam Pastori licitam esse, evincunt & Scripturæ, & tam Christi, quam aliorum, per omnia secula, exempla; ut Mosis, Heliæ, Apostolorum: nec non & lex naturæ, quæ vitam queri jubet usque dum Deus reposcat. Nec valet quod aiunt nonnulli, acsi veritatis desertor qui fugit: *Eft enim*, quod observat Petrus d. Martyr, ipsa fuga confessio-*nis species*. *Quis enim non maluerit domi sua manere, bonis suis frui, sua gentiis hominum familiaritate uti, quam pauper & ignotus in longinquam regionem per- grè profici sci?* &c. ut ait ille. *De fugâ dicendum,* i. Quæ

a Socr.lib.7. cap.37. b Fugam aliquando licere. c Mat. 10. 16. 23. d Epist.

1. Quæ licita. 2. Quæ illicita. 3. Qualiter affici debet, cui fuga licita.

Primo, ^a Licita illa Pastoris fuga, si quando persecutio est personalis; qualis illa Athanasii, de quâ b Sozomen. Est id Ecclesiæ officium, ut si quando Pastori, seorsum ab illâ, immineat periculum, ut ejus incolumitatem omni modo querat: est etiam è re Ecclesiæ, ut in tempora meliora suos conservet Pastores. Sic August. de Athanasio.

Quantum profuit Ecclesiæ, quod vir ille mansit in carne, catholica fides novit; que, adversus Arianos hereticos, ore illius & amore defensa est. Etidem; Fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter à persecutoribus queritur, ut ab aliis, qui ita non requiruntur, non deseratur Ecclesia, sed præbeant cibaria suis conservi, &c. Secundo, Quando, ex fugâ, nil capiat detrimenti causa Dei; veritas, cui testimonium perhibendum, non deseratur: est, quando adversariis in veritate propugnandâ abundè satisfactum fuerit; est, quando ejus justæ defensioni omnis præclusa libertas, non λόγω, sed βέρχω, non argumentis, sed vinculis & carceribus res tota transfigitar. Consultiū hîc faciunt, qui fugâ sibi consulunt, quâm qui adversariorum rabiei, causâ Dei in veritatis apologiâ nil indè lucrante, se exponunt. Tertiò, Quando, grege dissipato, omnis ei inserviendi adempta occasio. Sic August. *c Non quisquam est qui dicat, ministros manere oportere, ubi jam non fuerint quibus necesse sit ministrare.*

Illicita Pastori fuga, a Primo, Ubi tam grex, quâm Pastor, unâ eâdemque persecutione eandemque ob causam, involvitur. Siquando grex sic pericitatur; Pastoris est, infirmis consulere, lapsos erigere, omnes ad crucem ferendam, animo-
sè pereundo, provocare. Sic *e* August. *Qui habent*

Q. 4.

ma-

a Quæ fuga licita. *b* Lib. I. cap. 8. *c* Ep. supra. *d* Fuga quæ illicita. *e* Ep. 180.

manendi necessitatem, non relinquuntur ab iis per quos illorum est Ecclesiastica supplenda necessitas, ut aut pariter vivant, aut pariter sufferant, quod eos paterfamilias vult perpeti. Et idem Aug. Cum plebs manet & ministri fugiunt, ministeriumque subtrahitur; quid erit nisi mercenariorum illa fuga damnabilis, quibus non est cura de oviibus? Veniet enim lupus, non homo, sed diabolus, qui plerumque fideles esse Apostatas, persuasit, quibus quotidianum ministerium Dominici corporis defuit, & peribit infirmus. Et ibid. Annon cogitamus, cum ad istorum periculorum devenitur extrema, nec est potestas ultra fugiendi, quantus in Ecclesia fieri solet, ab utroque sexu, atque ab omni etate, concursus? &c. Ubi, si ministri desint, quantum exitium sequitur eos? &c. quantus est luctus fidelium? quantus gemitus omnium? & quorundam, quanta blasphemia; de absentia ministeriorum & ministrorum? Et Calvinus sic: a Si commune Pastori cum grege certamen, nisi ad extremum sustinet, perfidus est officii desertor. Interim non tum Pastoris fuga, etiam communis periculo grassante, illicita, 1. Si, gregi operam suam ministeriale cum obtulerit, illorum consensu & suasu, ab adversiorum rabie furiosa, se subterduxerit; cum enim non sui juris, illorum siquidem est minister, ab illis pro bono ecclesiaz disponendus. Sanctus Dei, inquit Augustinus, ne se committeret periculus præliorum, & fortassis extingueretur lucerna Israël, à suis hoc potentibus sumpsit, non ipse præsumpsit; alioqui multos imitatores fecisset ignoravia, qui eum hoc fecisse, non consideratione utilitatis aliorum, sed formidinis sua perturbatione. 2. Si adsint alii ministri, qui fugientium defectum suppleant. Rebet hoc sit, ait August. (sc. ut ministri fugiant ab imminentibus periculis, se pro utilitate Ecclesia tranquillioribus temporibus servantes) quando non de-

^a In Act. cap. 8. v. 1.

desunt alii , per quos impleatur Ecclesiasticum ministerium , ne ab omnibus deseratur . Quod fecit Athanasius : sic & a Paulus . Quod si è pluribus , qui Ecclesiis inserviunt , disceptatio erit , nec aliter terminari potest , quā maneant , & qui fugiant ; sorte legendi : ut ibidem Augustin.

Secundo , Illicita Pastorū fuga , cùm non datur , quā evadat via , nisi quæ prohibita à Deo : nec enim faciendum quod malum , ut inde eveniat bonum . Malum verò , ubi sub magistratus custodiâ , si ei non pariendo obtemperemus . Dominorum jugum non excutiendum à servis , quod duriusculum & injustum . Apostoli , ubi incicerati , noluerunt , b' circa magistratus conscientiam , liberari ; nisi quando cœlitus à Deo liberati . Non itaque licet , ut vel fores effringendo , custodes fallendo , promissa violando , quis à periculo se eripiat . Accedit , quòd , qui sic à persecutoribus comprehensus , ut jam sub illorum ditione , ille quasi à Deo ad confessionem edendam vocatus . Male audit itaque ejusmodi omnis clancularia subductio , ut cause ob quam patimur desertio .

Tertio , Illicita fuga , cùm periculum non præfens , & certum , sed duntaxat cogitatione conceputum , eminè conspectum , vel suspectum potius . Cum persequentur vos , &c. non cùm illud in animo habent , aut comminantur quid facturi . Non d' est penes hominem via ipsius . Compertum id , Deum impetum persequientium sedare , cohibere ut libet , divertendo aliò avocare . Adversariorum spiritus , vel virulentior , est in manu Dei , ut pro placito suo mitigetur , ne feratur quòd velit , reprimatur . Dein , quilibet Pastor est instar arietis in grege , ut dux in exercitu , ut antesignanus in populo Dei ; si ille animo collabatur , præ metu quodam degeneri labascat , quis non animum despondebit ? Ubi fides illa , quæ contrà loquentium minas sub pedibus conculcaret ?

Q. 5

Est

a a Cor. 11. b b Pet. 2. 19. & Mat. 10. 33. d Jer. 10. 1 Sam. 23.

Est certè nimia mollities, ut quis aut persecutione nondum obortâ in fugam se reciperet, aut propter pericula quæ utcunque imminent, non tamen adsunt, gregem deserat. Sic Augustinus. Non propter ista quæ incerta sunt, debet nostri officii esse certa desertio, sine quo est plebi certa pernicioſe. Atque sic, Quæ illa fuga illicita. Sequitur ut dicam, quo animo fugiendum Pastor.

Primò, non nimio conſternetur timore. Est, quæ Pastorem dedecet, ad quamlibet periculi speciem expavescens, turpior formido. Qui sic fugiunt, latiores illi, quod periculum evaserint, quam, quod in Ecclesiæ bonum conservantur. Sic fugiendum etiam, cum Deus ad fugam quasi viam aperit, ut sentiant alii, nos quæ ad manendum, ac ad fugiendum, paratos esse; ut potius ab aliis cogi, quam sponte ad fugam propensi, videamur.

Secundò, Retineat fugiens Pastor animum & abunde de iis quos reliquerit sollicitum, &c., si quando detur occasio, etiam ad gregem revertendi. Sic Apostolus, qui, persecutionibus abactus, nihil feciūs erga eos, à quibus disjunctus, tenera commiseratione afficiebatur. Testis est a mihi Deus, quantoperè vos expectam omnes. Atque sic, quomodo affici debet inter fugiendum Pastor.

Quæſtionem hanc de fugâ concludam cum illo Aretii. Nemo rectius (sc. de fugâ, vel apud gregem mansione) judicabit, quam is quem talia pericula reprehenderint, quique Spiritu Domini illustratus, instinctu divino, nihil susquarens, ad gloriam Dei, & commodum proximi, & animæ propria salutem, totum se, & in fugâ & in perseverantia, mancipans. Cui consonat illud Amesii: In hujusmodi casibus, honor Dei, adificatio Ecclesie & conscientia propria dispositio, in hanc aut illam partem, debent plurimum valere. Atque sic, de quæſtionibus præpositis, responsum. Se-
qui-

^a Phil. 1. 8, b Thes. 2. 17. &c 3. 8. 9. Lec. com. de fugâ.

III.
one
ter
ad-
ro-
esse
es.
m,
in
uz
em-
,
n,
en-
it,
su-
gi,
a-
an-
Sic
ilo
m-
,
do
ni
ud
lia
il-
ad
vo-
n.
In
le-
ut
ue
e-
ai
CAP. IX. *Pastor Evangelicus.* 375
quitur, ut de iis dicam, quæ in munere defungendo confirmant.

C A P. IX.

Incitamenta ad Pastoris munus fideliter obeundum.

QUæ in munere defungendo confirmant, sunt, ^a vel περὶ τοῦ πληρωματικοῦ, quæ animum faciunt: vel ὡραῖον λαταρία, quæ animum mununt. Argumenta περὶ τοῦ πληρωματικοῦ, hæc.

Primo, Recognoscat Pastor, ^b quis ad munus designavit: Ego, dicit Dominus, ^c dedi te speculatorum domus Israël. Attendite ergo cui vos Spiritus Sanctus (uteunque hominum ministerio intercedente) praefecit. Vide, quod ^d ministerium, quod accepisti in Domino, impleas; ^e εὐχείᾳ, i.e. διὰ χερεύς, ut Graeca Scholia. ^f Me fidum duxit Dominus Iesus, ut qui me in ministerio constituerit. Exigit autem persona hanc nobis provinciam demandantis omnimodam diligentiam. 1. Quod, si opus suum vel vindictâ effundendâ, ^g negligenter facientem execratur Deus; annon multo magis maledictus ille, qui in animabus, quarum, una toti mundo præponderat, Deo lucrantis perfunctoriè se gesserit? 2. Quod perfidiae in Deum omnium turpissemus nos reos constituit gregis cura negligentior. Eequid Deo charius, quam Christi sanguine redempta vel una animula? ecquod atrocius flagitium, quam, in hoc negotio omnium maximo, perfidè cum Deo agere? 3. Quod optimè de nobis meruit, qui gregi nos præfecit. Suis enim ubertim effusis beneficiis infinites nos sibi devinxit, indies nova accumulat. Quantæ illud ingratitudinis, si quam ille commendavit animarum curam susque deque habuerimus? Si rex, vel, rege minor, pater negotio alicui gerendo nos præficiat; vel intensioreni adhiberemus ope-

Q 6

ram,

^a Argumenta hortatoria. ^b 1. Ab autoritate Dei ad munus designantis. ^c Ezek. 3. ^d Act. 20. 28. ^e Col 4. 17. ^f 1 Tim. 1. 20. ^g Jer. 48. 10.

ram, ut imperantis votis responderent singula; & quam gregis sui portionem nobis cordi voluit rex regum, pater misericordiarum, oscitanter curabimus? 4. Quod, ad munus ejusmodi plusquam angelicum nos designando, maximo affecte honore, dignitate omnium celissimam cohonestavit. Ecquid honorificum magis, quam, ut in eo, Deo inferuimus munere, in quo præivit vel filius Dei unigenitus? Minister & ille circumcisio*nus*, sive circumcisorum; venit ille ut perditas Israëlis oves lucraretur. Ecquis splendidior apud homines titulus, quam, ut quis potentissimi monarcha sit legatus? Sumus nos Dei excelsi, in terris, Christi nomine, legati. Chrys. sic. Qui terram incolunt atque in eâ versantur, iis commisum, ut ea quæ in cœlis sunt dispensent; iis datum est, ut potestatem habeant, quam Deus neque angelis, neque archangelis, datam esse voluit; neque enim ad illos dictum est, Quæcunque alligaveritis in terrâ, alligata erunt in cœlo: David, à caulis ovium ad pascendum Dei populum evectus, ^b paravit eos in integritate cordis sui, & in solertia manuum suarum deduxit eos. Dignitas munieris ei pro stimulo, ad officium fideliter administrandum. Sic itaque in munere fungendo, si flaccescat animus, si exfuscit Pastor; Egone opus Dei, opus quo nil honorificantius, nil quod hominem condecorerit magis, negligenter curabo? Egone cum Deo optimè de me merito perfide agam? quam mihi concredidit animarum curam, non homo, sed Deus, turpiter negligendo, sepiterno exitio prodam?

Secundò, Occurrat, quanti illud ^c momenti, quod nobis curandum. Non corporum medela, non bonorum patrocinium, quæ tamen bona fide administrari oportebat; non quicquid in mundo gloriosum nostram flagitat expellam: Animarum salus, quæ toto hoc universo excellentior, & non nisi Christi sanguine acquisita, nos totos vendicat.

Ani.

^a 2 Cor. 5. ^b Psal. 78. 73. ^c Ab excellentia operis.

Animas hasce , ut faucibus diaboli eripiamus , ut mundi & carnis quibus constringuntur laqueis eruamus, Christo denique ut sponsam immaculatam sistamus,nobis ex jussu divino incumbit. *Mitto te*, a sic Paulum alloquitur Dominus Jesus *ut aperias oculos illorum, & convertas eos à tenebris ad lucem, à potestate Satana ad Deum* , &c. b Quomodo audient, sc. ut credant, absque predicante? *Sit tibi & c doctrina attentus eris, & te ipsum servabis & qui te audiunt.* d *Servabit animam à morte, qui averterit peccatorem à via erroris sui.* e Ministerium quod nobū concredidit Deus , est ministerium spiritus , ministerium justitiae , ministerium reconciliationis. Quæ , si uspiam , non hīc adhibenda opera impensis; ut manerē hoc , cui tam gloria *πλανήσεις* accepta fert Spiritus sanctus, rite defungamur ? Non id mirum, quod alii mundo valedixere , seipso, ut aliis lucerent , absumpsere , nullas non devorārunt molestias, vel Herculeos labores exantlārunt , ut opus ministeriale in electis Dei aggredandis adimplerent. En agricultorū sudantes, anhēlantes, serentes, occantes, cœli quandoque astutum; quandoque inclemantium perferentes, ut messem vel serotinam accipiant: En mercatores mare transfretantes, scopulos præternavigantes, vel mille vita discrimina nihili astimantes , ut margaritas & gemmas , quandoque & viliores merces reportent: Et nos otio torpescimus, quibus hoc tam excelsum munus demandavit Deus ? Sunt nobis animæ hominum , ab exitio æterno ad gloriam cœlestem, perennem, traducendæ: Eleæti Dei ex quibus cunque mundi angulis , congregandi : Corpus Christi ædificandum. f *Quin nos met colligamus, hoc agamus, nullas carni mundo, diabolo inducias concedamus, nobis enim obverfatur vel animalium falus, si attendamus, vel illarum perditio æterna*

a Act. 26.18. b Rom. 10.14. c 1 Tim. 4.16. d Jacob. 5. ult.
e 2 Cor. 3.8.9. 2 Cor. 5.19. f Eph. 4.

æterna si supinè negligamus. Annon omnis mo-vendus lapis, ut quod tanti est negotium fœliciter succedat? Ipse Dominus Jesus è cœlo descendit, nostram induebat carnem, gloriam ad tempus se-posuit, ad abjectissimam crucis mortem se humiliavit, idque ut suorum animulas ab inferno redi-meret: Pudeat nos, si frons ulla reliqua, ejus in terris legatos in utramque aurem dormire, opes, honores, titulos, siti hydropicâ conseſtari; homini-nūm interim æternam salutem vilipendere:^a Att-endite, ad pascendum Ecclesiam Dei, quam ille suo sanguine proprio acquisivit. Vel pretium, quod pro animabus nostris redimendis exsolutum, nobis, in munere diligenter obeundo, calcaris instar sit. Sanguinem nostrum effundi potius patiamur, quam ut nostrâ incuria una anima, pro quâ præ doloris acerbitate Dominus Jesus aquam & sanguinem exsudavit, in æternum periret. Tot verò oc-cidimus, quot ad mortem ire quotidiè tepidi & ta-centes videmus. Annon ^b vilissimi cujuscunque mancipii anima est res ultra mundana, à Deo inspi-rata, in omne ævum duratura; nonnisi angelicæ na-turæ æquanda? ejus salus toti mundo anteponen-da? Qui hanc negligunt, ut quæ hujus mundi, acri indagine persequantur, de grege nullatenus solici-ti; non tam beneficiarii, quam quæstuarii; annon de animæ immortalitate subdubitare videantur?

Tertiò Provinciae ^c hæc pastoralis ita nobis man-datur, ut, in illâ ornandâ, quam ardenter Domi-num Jesum amplectimur, nobis testandum. Ha-bent alii sui generis officia varia, quibus sui in Christum amoris specimen præbeant; id nobis, ut unicum cordatoris in eum affectus pignus, re-lictum. ^d Si amas me, pasce oves meas. Hinc Chry-fost. ^e Licebat Christo hujusmodi verbis Petrum affari, Si me ames, Petre, jejunia exerce, super nudam

^a Act. 20. 28. ^b Greg. in Ezech. homil. 12. c 3. Ab amore & beatitudine in Christum inibi testandis. ^d Joan. 23. v. 35. ^e De sacerd., lib. 2.

nudam humum dormi , vigila continenter , injuria pressis patrocinare , orphanis patrem te exhibe , viduæ item te maritorum loco habeant : nunc vero prætermis omnibus hisce , quidnam ille ait ? *Pasce oves meas.* Nam quæ modò à me dicta sunt , ea plurimi etiam ex subditis præstare facile possunt , non viri solum , sed etiam foeminae : At cum de Ecclesiæ præfectoria , de credendâ huic vel illi tam multatum animarum curâ agitur ; universa quidem muliebris natura , functionis illius moli atque magnitudini , cedat oportet ; itemque & bona virorum pars . Arque non præcipit solum , sed iterum atque tertio ingeminat Christus ; ut Petro , ejusque successoribus , omnem excuteret torporem . Non pascis igitur oves Christi ? non amas : Non diligenter pascis ? non servide amas : Tantum denique amas , quantum pascis . Hunc vero quis , nisi omnium ingratissimus , non amaret utpote qui nobis natus , nobis legem implevit , nostra vice maledictio factus , nostri causa , qui Deus , factus est vermiculus ? ecquid amoris poterat deponi certius pignus ? Christi in nos amor , tot indicis illustris , nostrum in populum Dei affectum inflammet . * *Charitas Christi constringit nos* , i. e. Dilectio , quæ nos complexus est Dominus Jesus , ad ingentes labores , electorum gratiâ subeundos , concitat , acriter urget . Qui de nobis optimè meriti , si quando illis grati animi testimonium exhibendum , quid illis in deliciis , quid arridet maxime , sollicitè exquirimus . Ecce , de nobis quantum meruit Salvator , non est Angelicæ linguæ enarrare ; grati animi tropæum pastoris in grege pascendo sedulitati , nullum occurrit par . Si quando igitur nobis obrepserit in munere fungendo segnities , illa Christi ad Petrum cygnea cantio toutes repetita , in auribus occinat .

Quarto , Pastori continuo obversetur , b quæ in die

* 1 Cor. 5. 14. b 4 A ratione , in die Judicij , reddenda .

die judicii, de munere & velbenè vel male gesto, reddenda ratio. Excubant ductores pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri. Hujus comminationis terror animum mihi concutit; Sic ^b Chrysostomius. ^c Scientes terrorrem Domini (i. e. diem illum tremendum, in quo dispensationis nostrationem exiget Dominus) homines ad fidem adducimus. ^d Sanguinem pereuntis, eo quod non clanxerit buccinam speculator, de manu speculatoris reposcam. Quis tam sanguinem tam ferreus erit, quem sententia hæc non percussat? ^e ait Prosper. Et revere fulmina sunt, ut ait Erasmus, non verba, quæ tum demum vibrabit Judex, cum in nubibus advenierit, cinctus myriadibus angelorum. Quartum Dominus, non quot beneficia accumulavimus, non quam splendide viximus, non quantum scientiarum habuimus; sed quomodo ex ea Ecclesiam ædificavimus, quomodo oves perdidas quæsivimus, vulneratas abligavimus, stantes corroboravimus, erroribus deviantes humeris reportavimus. Quam illud futurum judicium horrendum, dies funestus, dies caliginis & tenebrarum! in quoq; pastoribus, otio & genio indulgentibus, magno cum tremore dicet Dominus, Adipem comedistis, & lanam induistis, quod epimum mactastis, gregem vero non parvistis, perditam ovem non quæsivistis. &c. Si illa Christi, qua Petrum, sub amoris testandi conditione, invitat, blandior oratio corda non afficiat; saltem illud tremendum, quod de subito adveniet judicium, quo perculsi improbi montibus & Petris dicent, Cadite in nos, & suo veterno expergesfaciat oscitantes & somniculosos pastores. Pensamus, inquit Gregorius, lucrum quod Deo facimus nos qui accepto talento, ab eo ad negotium misi sumus. Etenim dicit, Negotiamini donec venio; Ecce jans venit, ecce de nostro negotio lucrum regni.

^a Heb. 13. 27. ^b Lib. de Sacer. & princ. ^c 2 Cor. 5. ^d Ezek. 3. ^e Lib. I. de vita cont. cap. 20. ^f Vide Hom. 17. in Euseb.

requirit. Quale ei animarum lucrum de nostrâ negotiacione monstrabimus? quo^t ejus conspectui animarum manipulos, de prædicationis nostra segete, allatur sumus? In illo tanto examine, unusquisque quid operatus est, ostendetur: Ibi Petrus cum Iudeâ; & ibi Paulus, conversum, ut ita dicam, mundum dicens, apparebit, &c. ibi omnes domini gregis: arietes, cum animarum lucru, apparebunt. Nos miseri, quid dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus, qui pastorum nomen habuimus, & oves, quas ex nutrimento nostro ostendere debeamus, non habemus? hic pastores vocati sumus, & ibi gregem non ducimus! Hæc ille. Annon, illo die, plus inde solaminis, quod ut lucernæ ardentes aliis ad salutem præluximus, quām, quod pompa munida ut terrarum Domini coruscavimus? quod de grege solicii, quām, quod de rebus hujus seculi anxi? quod in prædicando frequenter, quam, quod in dominio exercendo tetrici? Crede mihi, exhilararet nos magis tum conscientia muneris defuncti, quām marsupia plena; in solidum nos reficerent tum animæ Christo luciferae, cùm igne absumuntur, quos ovium Christi exitio accumulaverunt alii, opum acervi. Si itaque hujus diei exspectatio Paulum in opere ministerii reddidit assiduum, alacrem, indefessum, cunctos fideles ad justitiae præxin expperitos facit, vel Ethnicum Festum tremore affecit; quidni & pastores, genio indulgentes, ex ignavia somno altiori excitet? in vineâ Domini jugiter laborantes detineat?

Quintò, * Vel Solatium, quod, ex munere benè gesto, etiam in hâc vitâ exoritur, pastori animum addat. Etsi enim nullum deinceps maneret præmium, quod tamen in cœlo reconditum; ingens est illa lætitia, quâ vel in sinu gaudeat quilibet operosus pastor. Ecqua enim exsultatio, ecquod gaudium, ecquod tripudium, par lætitiae quâ perfunditur

* 5. A solatio inibi percipiendo.

ditur pastoris animus , si vel unam lucratus Deo animulam? Habeant alii sua, in quibus gloriantur, opima beneficia, magnatum propensiores affectus, honoris insulas, gradus titulares, vocentur ab hominibus Rabbi : Sat id pastori , si , cum prophetā , dicere possit , Ecce ego , & nati quos dedst mibi Iehova . Dicant alii . Quis dabit Decanatum , aut Episcopatum ditionem ? Fidelis pastor , cum rege Sodomæ ad Abrahamum , sic dicturus , a Damib⁹ animas , facultates tibi accipe . Non Cæsar quicunque diadematæ insignis , pro libitu , quem vult deprimens , quem vult honore afficiens , non Alexander ille magnus , fines imperii in ultimas terræ oras proferens , triumpharunt magis ; quam Apostolus Paulus , ubi omnia in Euangelii dispensatione ex voto succedebant ; b Quæ est nostra spes , & gaudium , & corona , de quâ glorior ? annon & vos in conspectu Domini nostri Iesu Christi in ejus adventu ? Vos estis gloria nostra & gaudium . c Quam gratiarum actionem Deo rependere de volū possumus super omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo nostro ? Et v. 8. Nunc vivimus , si vos perstatis in Domino . a Est mihi gloriatio per Christum , in iis que ad Deum pertinent . Sc. v. 19. quod ab Hierosolymis & circumiacentibus regionibus , usque ad Illyricum , impleverim prædicans Euangelii munus . Ita gestit animus prælætitia , quoties secum recolit Apostolus , quam latè Euangelium propagarit , quot è mundi & Satanæ laqueis suo ministerio pertraxerit . Vice versa , nullum tormentum , crux nulla , æquè animalum fodicabit , ac ubi malâ fide agentes pastores serio id perpenderint , quot animarum acervos , suâ inertiam & pigritiam , Satanæ catervatim tradidere . Nec proderit , quod holosericis & purpureis niteant vestibus , pompæ magnatibus terræ pares , quod divitiis affluent ; cum interim panosa conscientia , cum mens conscientia ignaviz , tan-

a Gen. 14. 21. b 1 Thes. 2. 19, 20. c Cap. 3. 9. d Rom. 15. 17

tanquam altera Erynnis, torquebit. Annon, si quando de malè gesto munere subrepat cogitatio, ut illo chirographo ad parietem Belshazzar, sic illi consternati jacent, cingula lumborum dissolvuntur, genua alterum alteri collidunt, omnia singultibus cooperta? Quin igitur, si in solidum gaudere animus est, latitiam nullā interrumpendam nebulā velis, sedulō muneri incumbendum. Erit conscientia, de munere rite perfuncto attestans, ut paradisus in quo quis suaviter se oblectat. *Gloriatio nostra hac est, viz. testimonium conscientiae nostrae, &c.*

C A P. X.

Incitamenta alia ad fidelitatem in munere Pastorali.

Sextò, ^b Poenæ, quas pastoribus perfidè agentibus & interminatur Deus, & etiamnum indies infligit, nobis terrorem incutiant. ^c *V*a pastori meo nihili, dereliquenti gregem, &c. brachium ejus prossim arescit, & oculus dexter ejus omnino caligabit; corpore sc. & animo poenas luet. ^d *V*a pastoribus Israëlis; gregem non pascitū, &c. v. 10. Sic ait Dominus Iehova, Ecce me contra istos pastores, &c. parùm interest, quis à nobis, si Deus contra nos. ^e Nō confernator attonitus conspectu ipsorum, ut non conteram te in conspectu ipsorum. ^f *V*a mihi si non euangeliz avero. Vx autem, tam hoc apostolicum, quām illud propheticum, suo ambitu cuncta Dei judicia, vel quæ dira maximè, complectitur. Hxc verò annon indies in pastorem nihili effundit Deus severè vindex? En aliquos, Spiritus donis aliquando conspicuos, quibus talentum quod occultarunt ablatum. Quæ enim ad populum ædificandum contulit Deus χαρίσμα, ea si in ejus commodum expromamus, ut panes quibus tot millia hominum satu-

^a 2 Cor. 1. 12. ^b 6. A pena quæ perfidè agentibus imminet. ^c Ezech. 11. 17. ^d Ezech. 3. ^e Jer. 1. 17. ^f 1 Cor. 9. 16.

saturavit Christus, inter frangendum augmentur; omni enim habenti dabitur, & it exuberabit; qui vero non habet, - tolletur ab eo. Ita bene multos vias, quos, praetotibus, quibus insigniter ornati, aliquando suspexit Ecclesia Dei, qui socordi de-suetudine ita sui dissimiles, ut non agnoscas eosdem. Alii vero amplissimis Ecclesiarum redditibus dotati, cum tamen inertiae se dedere, aut a re alieno obstringuntur, aut, si opes viis & modis corraserint, non iis gavisus est tertius haeres. Justum id apud Deum, ut quam non laboris sed otii, non solicitudinis sed segnitie ab Ecclesiis reportant mercudem, eam in dolium pertusum ingerant. Si enim ex illo Apostoli effato, *Qui non laborat, ne manducet, Monachis ventricosis sui adempti sunt redditus opimi; quidam & pastores, non nisi abdomini natos, otio & voluptati deditos, ex ecclesiarum patrimonio, ut injustos possessores, extrudat?* Quid enim inter Monachum & Pastorem interest, si uterque otiosus, uterque ecclesiarum inutilis? En quosdam Pastores, quorum si cultum inspicias, si titulum intuearis, si decimas exigentes videas; pastores esse dicas; si, pro conscientia medicina, requirare salubre animi consilium, si admonitionem, si consolationem, si sacra doctrina pabulum; plusquam statuas esse dicas, qui adorari volunt, bene mereri nesciunt. ait Erasmus.

Septimò, ^b Præmium illud coeleste & aeternum, quod gregem pascentibus est repositum, in oculis ferendum. Habet hoc, si attento animo expendamus, præpotentem in se inclusam cœpys etas, qua & jacentes excitet, & currentes; ut alacrius pergent, incitet. ^c Certamen bonum certavi, cursus absolvi, deinceps (quod animo collabantem sustenabat) servatur mihi justitiae corona, quam reddo mihi Dominus die illâ, &c. ^d Pascite gregem, & cum manifestus factus fuerit ille pastorum princeps.

^a Mar. 25. 29. ^b A præmio gregem pascentibus promis. ^c 2 Tim. 4. 8. ^d 1 Pet. 5. 4.

reportabit uamarantinam illam coronam gloriae. Ser-
vō, minā suā qui decem lucrifecerat , dixit Do-
minus , ^a Euge bone serve ; quia in modico inventus
es fidelis , habeto potestatem in decem urbes. Ita inef-
fabile pondus gloriæ manet illos , qui gregem sibi
commissam pascunt , illius inspectioni vacantes ,
non coactè , sed libenter ; non turpiter affectantes
lucrum , sed prompto animo. Erudientes splendebunt
quasi splendore expansi ; & justificantes multos , ut
stella in sempiterna secula. Quid verò suppeditat
mundus , sive divitias , sive honores , sive voluptates
velis , quod , si cum gloriâ venturâ conferatur , non
fordeat plane ? Annon magnus ille Ecclesiæ Dei
μυτεριος , cuncta quæ sub sole pervagatus , vani-
tatis vanissimæ coarguit ? Vaniores itaque , an in-
saniores dicam , Ecclesiæ pastores , qui , nescio quo
fascino dementati , coronæ gloriæ immarcescibili
præponunt hujus vitæ οὐδελα abjectissima. Si mo-
dù ad fastigium honoris aspirent , affluant opibus ,
titulis insigniantur , mollem agant vitam ; ac si cœ-
lum digito attingerent , magno gaudient gaudio : de
coelesti gloriâ , de seculo venturo , parùm solicii.
Quis non crēdat ab Epicuro edoctos , Δός ήμūν τὸ
ταῦτα , Θίση τὸ μέλλον , ita ea duntaxat quæ ante pedes
sapiunt. Quisquis certat , in omnibus est continens , ex-
quisitissimā utitur diætā , cunctis , quæ ei inter cur-
sum tremoræ sint , cautè abstinet , ^b ut sic tandem
accèssentem coronam affequatur : Et qui à Deo , in
pulvere hoc Theologico , athletæ constituti , ut in
præmium laboris coelestis gloriæ βεγκέιν accipia-
mus , annon hujus seculi sive commodis , sive volu-
ptatibus nugigerulis valediceremus ? Habent alii
suas , quibus datur ad coelestia tabernacula aditus ,
rationes varias ; magistratus , si benè præsint ; divites
si pauperibus eleemosynas largâ manu erogârint ;
privatus quisq., si in vocatione suâ particuliari Deo
inseriat : pastoribus , si non gregem sibi commis-
sum

^a Luc. 19. 17. ^b 1 Cor. 9. 25.

sum pascant, omnis coelestis gloriæ spes adempta. Quin igitur, ut, de iis quæ à munere fungendo avocent, ritè judicent, verticem montis gloriæ con- scendant, exinde prospicientes, quæ filii hujus se- culi formam referunt Gigantam, ut pomposæ mundi dignitates, &c. illa nobis vel atomo minu- tiora videbuntur, sub pedibus potius conculcanda, quàm ut cum periculo animæ prosequamur.

Ottavò, ^a Ecclesiarum Christi horrenda vastitas, florentissimarum rerum publicarum subversio, non nisi pastorum in sacris fungendis oscitantia, ut pri- mitus, accepta ferenda. Dum enim hi non gregi, sed sibi meti ipsi pascendis intenti, populo nec pec- cata ostendunt, nec judicia denunciant; ecce invadunt Ecclesiam Atheismus, sacerorum contemptus, cujuscunque generis peccatorum fertilior séges. Mose diutiùs in monte commorante, populus ad idolatriam delapsus; &c. cui id vitio vertitur, nisi Aaron? ^b Populus nudatus, quod Aaron eum nudasset. Cùm non est visio, nudatur populus; sc. quibuscunq; Dei judiciis exponitur. Prophetæ, qui Hierosoly- mitanum sub Nebuchadnezzare exitium prænun- ciarunt, quàm sunt in sacerdotibus & pastoribus objurgandis frequentes! acsi in illorum sive pal- lum siue incuriam totius vastitatis saba euderetur. ^c Omnes bestiae agrestes venite ad comedendum, omnes bestiae sylvestres; Speculatores istius cœci, quotquot sunt non agnoscunt, canes sunt muti, non possunt la- trare; indormiscunt, jacent, amant dormitionem, &c. Jeremias lugubri suæ in Lamentationibus can- tilenæ interserit, ut calamitatum fontem, prophe- tarum sub blandientes sermones; Prophetæ d' tui vi- dent tibi vanum & insulsum, neque retegunt iniquita- tem tuam, ad avertendum captivitatem tuam. Oves meæ ^e disperguntur pastore destituta, & cibo sunt ^f mīnibus bestiis agri dispersæ. Britannia hæc nostratum

Saxo.

^a S. Ab Ecclesiæ periculo. ^b Prov. 29. 18. ^c Isa. 57. 1.
^d Lam. 3. 14. ^e Esak. 34. 5.

Saxonibus irruptibus facta est præda, incolis occisis, expulsis: hi insulam hanc nostram invasere, cùm ordo Ecclesiasticus miserè corruptus. Sic Monachus ^a olim Bangoriensis Gildas, Sacerdotes habet Britannia, sed insipientes; pastores, ut dicuntur, sed occisioni animarum lupos paratos, (quippe non commoda plebi pròvidentes sed proprii plenitudinem ventru querentes) Ecclesiae domus habentes, sed non nisi turpis lucri gratia adeuntes; populos docentes, sed præbendo pessima exempla, &c. plebem ob peccata non corripientes, nimirūm eadem agentes, &c. nefanda populi sceleratcentes, & suas injurias quasi Christo irrogatas amplificantes, &c. Uno perditio denario mæstos, ad unum inquisitum latos, &c. Et alibi Sacerdotes sic alloquitur; O inimici Dei & non sacerdotes, veterani malorum & non pontifices, traditores & non sanctorum Apostolorum successores, ut non Christi ministri. Vide locum. Centuria decima quam non peperit impietatem sc. idololatriam, artes magicas, perjuria, seditiones, parricidia, libidines. De quo seculo sic Aurbertus, ^b Quid nos miseri agimus ministri? qui tantum aliis inferiores sumus, quantum eloquentiores verbi; qui alios exsuscitantes obdormiscimus: aliud lumen præbentes obtenebrescimus; nisi forte divinâ misericordiâ virtutes, quas illi habent, nobis proveniunt. Deniq; cùm Mahometismus & Antichristianismus orbem Christianum in primis infestarent, quod factum anno Dni 1300, tum ut refert Hugo, ^c Prelati vera idola facti sunt; tum denum templa Christianorum facta sunt Mahometana delubra; Ecclesia, que suâ pulchritudine cum horto Edenu certâssent, interneccinâ vastitate perièrunt; mundus denique Deum infensum horrendus judicij agnovit: cùm pastores evaserunt lupi; angelii Ecclesiarum, Diaboli: qui præfides, otio, divitiis, voluptatibus immersi, Dominicum haud curârunt gregem, Quin igitur faciamus quod nostrum, quotquot

^a A pag. 58. ad finem edit. Jesuelli. 1562. ^b Lib. 5. c. 13.
in Apoc. ^c In Psal. 104.

quot sumus pastores; ne, nostrâ incuriâ, Ecclesia tot martyrum sanguine fundata, in fidei fundamentalibus hactenus orthodoxe sana, tot nervosis Theologis veluti mundi majoribus luminaribus clara, jam male habita, de sarcinis colligendis cogitet, alio migrat: Væ nobis, si nostrâ pigritiâ, ambitione, avaritiâ, populus, cùm non cognoscat Deum, in captivitatem abeat: si tota hæc terra, quæ nunc deliciæ orbis terrarum, tot amoris Dei certis indiciis nobilitata, pacis jurisque administratione per orbem celebris, sit ut tugurium in villâ, ut tegillum in cucumerario, ut perpetua desolatio. Sumus nos tam Ecclesiæ, quâm reipublicæ, instar stomachi corpori, sic ^a Chrysost. Si stomachus sanus, totum corpus validum; si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum: Ita si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret; sin autem corruptum fuerit, omnium fides marcida. Et ^b Gerson ex Hieronymo sic; L'eteres scrutans scripturas, invenire non possum, scidisse Ecclesiam, & de domo Dei populos seduxisse, præter eos, quis sacerdotes à Deo positi fuérunt & prophetæ. Obsecro igitur patres, fratresque in Domino summè reverendi, colendi, per viscera Christi, per Euangelium Christi, quod est Britanniæ nostræ decus & diadema; per electos Dei, qui sub umbrâ Ecclesiæ nostræ delitescunt; per dulce nomen pacis; per omnes illas, quibus fruimur, charitates; gregi Christi maturè prospiciamus, ignaros scienter erudiamus, devios revoceamus, perditos lucrifaciamus, cunctos ad vitam Deo & Euangelio ejus dignam incitemus. Cæteroquin, candelabrum à nobis auferetur; quod indies minatur peccati matura messis, nullus ex flagellis Dei profectus, Euangeli fastidium, pietatis odium capitale, à fide orthodoxâ ad Papismum? ad Pelagianismum foeda defœctio; &c, ut Gildas, *odium in-*

ut-

^a Hom. 38. in cap. 21. Matt. ^b Tom. 1, tract. de declar. defect. Eccl.

*veritatis professores ut ejus subversores omnia tela,
omne odium in hos. Sic enim Beda, a Paulò ante ad-
ventum Saxonum, Pelagiana heresis fidem Britannorū
ſædā peste contaminaverat. O nos miseri! si his, tot
ruinæ ingruentis prænunciis, accedat pastorum in
grege Dominico curando somniculosior oscitantia.*

Nonò, b Ne quid omittamus quod languenti-
bus pastorum animis faces submitat, nomina illa,
quibus Spiritus sanctus pastores indigitavit, pen-
sitanda, c Speculatores dicuntur; quorum est no-
cturna diurnaque excubatio, ne ad mœnia appro-
pinquet hostis. d Pastores ovium; quos interdiu
advenit æstus, noctu absumit gelu; qui gregibus
insoimnes per noctem attendunt. Milites; quibus
multa perferenda dura & aspera; qui plurimis sunt
expositi periculis. Operarii in messe Domini; quo-
rum est, ut intense operi incumbant, indefesso la-
bore se exerceant. ædificatores; quibus nullum,
siquando cœperint intermittendum tempus, usque
dum ædificium ad fastigium perductum, ei ultimam
imposuere manum. Agricolæ; quibus nullum
ferè datur respirandi tempus, ita aliud ex alio suc-
cedit negotium. Annon tituli hi, quibus nos Deus
insignivit, operam intensam, anxiā solitudinem,
laborem assiduum, Herculeum efflagitan?: Ecquod
habuit Deus, quo nobis efficacius quod nostrum
suggereret, quām nominibus officium inscribendo?
*Annon mendacem facit Deum, qui nomen à Deo da-
tum gerit, & nomini suo non respondet?* ait Francis.
Torrens. de resid. ad Seripandum. Quid animo
fixum magis, quām suum cujusque nomen? si quis
hujus obliuiscitur, non ille mentis compos haben-
dus. Nobis verò animarum curatoribus, qui præ
otio & inertia turpiter languescimus, nomina aut
εὐαγγεστῶς imposta, pastores sc. à minimè pa-
scendo, aut illa nobis prorsus excidisse, videntur.

R

Ita

a Lib. I. c. 17. b 9 A titulis quibus Pastores insigniuntur.
c Ezeck. 33. d Gen. 31. Luc. I.

Ita quis credat Scripturam nos appellasse non pastores, sed depastores; non speculatores, sed depeculatores; non milites, sed molles; non operarios, sed voluptuarios? Quin igitur, si alia defecerint quæ animum faciant, ~~ad ipsos~~, vel nomina nostra recognoscamus, vel inde siquando segnescimus nos pudefaciamus. Ego' Speculator? Miles? Agricola? &c.

Decimò, a illa Apostoli, quâ nulla occurrit efficiacior, adjuratio quem non otio dormientem exercebat? ^b Obtestor te igitur ego, in conspectu Dei, & Domini nostri Iesu Christi, qui judicaturus est mortuos & vivos in illustri suo adventu, & in regno suo; prædicas sermonem illum, insta tempestivè, intempestivè, &c. Erit enim tempus cum doctrinam sanam non sufferent. Quantu hoc negotium, quod tam solenni obtestatione urget Apostolus! Alias, sat habuit hor-tari, obsecrare, præcipere; hic, ut in re omnium maximâ, c ~~dialegfrupelal~~: i.e. testes omni exceptio-ne majores invocat. Alias, Angelos, Ecclesiam, Sanctorum conventum, ut illorum intuitu nos ad officium lacescat, appellat; hic verò, divinam majestatem rectâ petit, advocat in testem Deum præpotentem, omniscium, vindicem acerrimum, ubique præsentem, à quo nullum datur effugium. Alias, si Deum testem adhibuerit, in eo acquiescit; hic, por-ro illud Iesu Christi nomen, quod mel in ore, me-los in aure, jubilus in corde, annexit. Hoc nullum occurrit ad pastorem muneri suo obstringendum charius & tenacius vinculum; nullum, cor tam vi-vidè afficiens, argumentum. Alias, sat habuit, si Domini Iesu mentionem fecerit, ejus nomine duntaxat obtestatus est; hic, ut in nubibus gloriösè & potenter advenientem, vivos & mortuos judicatum, describit, ut vel tam tremendi judicij intuitu pastoribus somniculosis secordia excuteret. Quâm male convenientiunt Apostoli in obtestando vehemen-tior zelus, & nostra in munere fungendo iners pi-

gri-

^a 10 Ab Apostoli adjuratione. ^b 2 Tim. 4. 1. ^c 1 Cor. 11. Heb. 12.

gritia! Dei, cui ἡδίκον ὄμητα, inspectio, & nostra in grege curando socordia! quām hæc dissona, Christus à nobis in die ultimo rationem muneris gesti reposcens, & nos opus, quod in Domino accepimus implendum, floccifacientes. Accedit porro, quod eadem jam Ecclesia conditio, idem imminet, quod tum, periculum. Nam, si unquam, tempus illud nunc præ foribus est, cùm doctrinæ fāmæ non ascultabunt, sed auribus prurientes, ipsi secundūm suas peculiares cupiditates coacervabunt Doctores, & à veritate quidem aures avertent. Si strenue igitur, & toto conatu, operi ministeriali incunibendum. Sit instar classici, quod dormientes excitet, hæc omnium gravissima Apostoli obtestatio; in auribus semper sonet hoc tam solenne *πρόστατη μάρτυς*.

C A P. XI.

Quomodo animus, sub cruce, sit sustentandus.

Argumenta Περὶ πλακήσεως, quibus se confirmant pastores Euangelici, vel respiciunt crucem in genere; vel, qui ex nullo aut saltem exiguo suorum profectu exoritur, animi angorem.

Atque primò, ^a Ne multiplicibus, quæ Euangelii dispensationis comites individui, molestiis succumbat quis; recurrat ad vocationis suæ sacramentum, inde solamen petat; quod, cùm à Deo vocatus, non nisi ejus consilio obveniunt quæcunque occurrunt difficultates; Potest qui à Deo munere constitutus, magnâ πληροφορίᾳ opem ejus implorare, expectare. Sic Jeremias, ^b in iis quibus undique circumseptus malis, Dei manum auxiliarem, vel vocatione nixus, audacter vendicat. Si igitur imperatorum legati, ejus quam à suis accepterint delegatae potestatis memores, vel quæcunque occurrunt obstacula, illa per rumpunt; asperrima quæque fortiter perferunt; nullos malevolorum

C2-

^a Sub cruce, quomodo sustentandus animus. ^b Jer. 17. 6.

cachinnos , aut linguis mordaces reformidant: quidni & Christi ministri , cùm à quo missi recognoscant , animos sibi sumerent erectos , alacres ? improborum clandestinas molitiones , infinitas quas faceant molestias , dipteris , scommata , ne pilifacerent ? ^a Oppugnabunt te , dicit Dominus , sed non prevalibunt tibi : nam adsum tibi , dictum Iehovæ , ad eripiendum te . V. 8. Ne timeto ab ipsis , nam adsum tibi . Quin fremat igitur mundus , insaniat diabolus , cœlum & terram misceant improbi , nos Christi ministri , de auxilio divino ex vocatione certiores , vultus tetricos , minas amarulentas , subdolas machinationes , terribilem quâ armantur , protestantem , nihili æstimeamus . Stellæ , i.e. ministros verbi , dextra sua tener , i.e. fortiter custodit , Christus : Nullus , non qui vel potentissimus , avellet de manu ejus . Sumus nos Domini , in messe congregandâ , operarii : ne vel villicus quis suos in messe operantes , usque dum frumentum in horreum congregaverint , à se abduci patietur .

Secundo , Crucem , ut muneris benè gesti ^b tenueris , exosculemur quotquot in vineâ Domini operarii . Sumus , Deo sic ordinante , sal terræ ; pectorata hominum ut putrida ulcera , cruda vulnera : saltem si infuderis vulneri , annon infudenti succensabit vulneratus ? Sermo Dei quovis gladio bipenni est pene rancior , pertingit usque ad divisionem animæ & spiritus : quis non sic transfigentem , si poterat , contracideret ? Sermo Dei est ignis , qui non cutem radit , sed corda depascitur ; est malleus , cuius attritu , qui peccato consopiti , è veterno suo excitantur : quis somniculosior continuo strepitu pulsantem feret ? quis ignem , cur intus corrodetem , æquo animo patietur ? ^b Homines quibuscum nobis res est , non sunt homines , sed ursi , sed leones suâ feritate truculenti : num leonem aut ursum quis sine certo periculo irritabit ? cùm , qui non nisi

cra-

^a Jer. 1. 9. ^b 1 Cor. 15.

crabrones concitaverit, haud impunè feret? Non cum mundo solùm, sed cum toto infernali agimine, nobis depugnandum; quicquid vel dira malitia, vel fraus subdola in nos poterit, id certò exspectandum. Nulli hominum ordini æquè infestus diabolus, ac ministro, quod suum, fideliter facienti. In hunc, malorum spirituum copias succenturiatas emittit, impiorum linguas exacuit, nullas non creat turbellas. ^a *Ipsi nōstis, nos ad afflictiones constitutos esse.* Hinc Elias, zrumnis, quas in ministerio obeundo sensit, impar, vitæ mortem præposuit. *Satu est nunc Iehova, accipe animam meam.* Jesaias, Jeremias, quibus cùm pervicaci populo negotium, uterque vociferatur; ille, ut Dei zelo absumptus, *Macies, macies;* hic, *Venter meus, venter meus,* acsi cholico dolore torqueretur. Et alibi, *Quare è vulva egressus sum, ut viderem molestiam & marorem?* & pudore consumerentur dies mei? Et revera, non est ministri Jesu Christi vita omni modo ut oportet; nisi anxia, molestiarum portione plena, periculis undique exposita. Hinc se, præ pseudoapostolis, ministrum Christi arguit Apostolus, à laboribus, ^b plagis, carceribus, &c. Nec enim est, ut Calvinus, regimen Ecclesia jucunda occupatio, in qua nos suaviter & animi gratia exersamur; sed dura & aspera militia, *Satana quicquid potest contra nos moliente, & omnem lapidem movente, ut nos in Ecclesia turber.* Et Erasmus sic: *Euangelium Christi sincèrè prædicantibus, nunquam deest crux.*

Tertio, Sic à Deo statutum, ut non solùm populum erudiamus qui ministri; sed, ut & ei, afflictiones ferendo, præluceamus. ^c *Tu affiguntur es, non solum doctrinam meam, sed & toleriam & persecutiones.* ^d *Tu tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Iesu Christi.* ^e *In omnibus nos approbamus, ut Dei ministri, tolerantia multa in*

R. 3

afflu-

^a Thess. 3. 3. - ^b 2 Cor. 11. 23. - ^c 2 Tim. 3. 19. - ^d 2 Tim. 2. 3. - ^e 2 Cor. 6. 4.

afflictionibus, necessitatibus, &c.^a Plerique ex fratribus, freti vinculis meis, amplius audent sine metu sermonem Dei loqui, &c. Ita Pastorum, in persecutionibus nomine Christi tolerandis, constantia, fortitudo, suorum animis spiritus ingenerat imperterritos. Præterquam enim, quod exemplis vulgus hominum quo velis impellas; si quando duæores suos veritatem quam docuerint patiendo obsignantes conspexerint; & eos ut à Deo missos suspiciunt magis, & fidei quam profitentur indivulsè adhærescunt. Non itaque ægrè feramus, si præ miseriis, quas Euangeli causâ perpetimur,
b spectaculum siamus mundo, angelis, hominibus, si mundi purgamenta, & tanquam omnium ramentum. Sat erit; si hæc ratione gregi simus exemplaria, si ministerio inde aliquid accedit lucri. Atque hæc Pastorem, sub cruce qualicunque ingemiscentem, refocillent. Sequuntur, quæ eundem, ne animo collabatur, confirment, *Quod votis & laboribus non respondeant proventus.*

C A P. XII.

Vbi proventus laborilus minus respondet, quomodo sustentandus animus.

PRIMÒ, *c Occurrunt tum Jesu Christi ἀπόγεντος ad γένη, tum Prophetarum & Apostolorum exempla: Hi omnes, se spe suâ decidisse, conquerentur. Ego, dicit Christus, d frustra labore, inaniter & vanè vires meas consumo; veruntamen officium meum penes Iehovam, & opus meum penes Deum meum.* *c Invito, & renuitis; extendo manum meam, & nemo advertit, &c. Querela Christi hæc, qui sic loquutus ut nullus uspiam: Labor tuus nullus est, si cum ejus jugi labore conferatur; ars tua nulla, ad ejus artem: Hierusalem, & Hierusalem, quoties volui.*

^a Phil. 1.14. ^b 1 Cor. 4.9.13. ^c Si labores minus feliciter fac-
cedant, quomodo ferendum ^d Isa. 49.4. ^e Prov. 1.24. ^f Joan. 7.46.
^g Mat. 23.37.

congregare liberos tuos, & noluisti: a Ita ut dicas populo huic, Audite inde sinenter, neque cognoscatis: b Eloquaris ad eos omnia verba ista, sed non te audient.

Accede Domum Israëlis, ut alloquaris eos verbis meis v. 7. Domus vero Israëlis nolunt auscultare tibi. Quis in munere fungendo animum despondat, quod messis non compenset operam; cum non alia ejus conditio, quam summorum Dei præconum, quam Christi deo Sp̄us;

Secundū, Aequè promovemus Dei gloriam, cum reprobos excæcamus, ac cum salvandos Deo adducimus: in utrisque eminet Dei gloria, in utrisque sumus gratus Deo odor. Sumus Deo odor suave olens, tum in iis qui pereunt, tum in iis qui salvantur. In illis, eluet gloria justitiae; qui, cum Spiritui sancto in verbo restiterint, suo merito se damnatos viderint: in his, gloria misericordiae, cum salutem in Christo exhibitani amplectendo, se servatos agnoverint. Pereat itaque opera, non peribit gloria ex celsi, non merces nostra. Remunerabit sc. nos Deus, non secundū proventum, sed secundū laborem. Si semen à te jactum auditor non receperit, nec obedientiae fructum retulerit; tu tamen communicati consilii mercedem feres à Deb, nec minus accipies præmii non auditus, quam accepturus eras si ille obtemperasset, ait Chrys. a Tonsor non amittit de pretio, sive Äthiopem, sive venustiorem abluat; aequè solvitur pro utroque: Perinde idem manet præmium satagentem ut animas lucretur, ac lucrantem; cum utrisque par labor, utcunque impar proventus.

Tertiò, Cogitandum, quod sic à Deo decretum, ut in vineâ suâ alii ferant, alii metant; alii, ut arva, sic homines, præparent, semen in terram projiciant; alii messim percipiant. In hoc est sermo verus, quod alius est qui seminat; alius qui metit; Ego misi vos ad metendum, quod vos non laborastis; alii laborarunt

R. 4

& vos

a Isa. 6. 9. b Jer. 7. 27. c Ezoch. 3. 4. d Hom. 1. de Laz. e Joan. 4. 36.

& vos in illorum labores introiistis: sc. Prophetarum, & Baptistæ, erat saio; Apostolorum futura messis. Nec iniquè nobiscum agi conqueramur; si nobis serendum, ut alii metant: Dominus Jesus non dignabatur Apostolis, in eo quod postea accreverit fœcundo incremento, suo ministerio viam munire. Opera qua ego facio, qui credit in me faciet, & majora istis faciet: sc. Apostolorum ministerio plures in Ecclesiam aggregandi, quam Christi iugoperâ. Nec sic de Christi gloria detractum, etiamsi Apostoli prædicationis suæ gloriofiora à πατέριοι μητρα edidere. Abundè nobis erit, si consilio Dei obtemperemus in electorum salute promovendâ, siue præparando, siue inchoando, siue perficiendo. Sat erit Davidi, uteunque templum ædificare, ei non concessum, quod ei exstruendo materiam comparavit: Quidni & nobis, si sic Deo visum, sufficiat; quod populum, ex quo dein Ecclesia Dei ædificanda, ministerio nostro præparavimus?

Quarto, Verbi, quod medullitus recipitur, efficax operatio varia est: nunc occulta in gremio cordis latens; nunc se exserens, & in oculos hominum incurrens; nunc subito efflorescit, nunc tardius provenit. *Ita enim est regnum Dei, ut quispiam jaciat semen in terram & dormiat, & exsurget nocte & die, & semen germinet & assurgat, quomodo, ipse nescit. Agricolas pastoribus imitandos proposuit Dominus, (sic Calv.) qui, sub spe metendi, semen in terram projiciunt; neque anxiam inquietudine torquentur, sed eunt cubitum, & surgunt, hoc est, pro more, intenti sunt quotidiano labore & se nocturnâ quiete reficiunt, donec tandem suo tempore maturescat seges. Utcunque igitur nobis obrutum videatur verbi semen; bono tamen animo simus, cum, quod nobis perisse videatur, tempore constituto frumentum feret: Plurima quæ Christus discipulos dedit, partim exciderunt, partim non fuere percepti;*

quæ,

a. Joan. 14. 12. b. Marc. 4. 26.

quæ post Christi resurrectionem, in mentem venire, cùm penitus elapsa videbantur, revixere.

Quinto. Multiplex illud quod à ministerio provenit bonum, et si nullus efficaci vocatione pertrahatur, Pastorem sub onere defitiscemt sustenter,
 1. **Quod** peccantibus pudorem incutit, impudentiam retundit, haud patitur in utramque aurem dormire. Etsi non virtus est, gradus tamen ad virtutem, minus impudenter peccare. *Genus virtutis est, esse minus vitiosus.*: Salvian. sic Chrys. ^a **Pone** neminem nostris dictis fuisse persuasum; ne sic quidem nobis nihil lucri adferet sermo noster. Nam, etiam si nonnulli ingressi sunt cauponam, non tamen, cum parā quā solebant impudentiā sunt ingressi; ad ipsam etiam mensam crebrò nostrorum verborum recordari sunt, subiit illis nostra reprehensio, rediit in memoriam nostra objuratio, ac recordantes pudore suffusi sunt. Erubuerunt tacita cogitatione, nec simili impudentia que solebant, fecerunt. Hoc autem initium est salutis, optimaque mutationis, si quem penitus sui pudeat, &c.
 2. **Quod** peccatores sint ἀπολύτοι, ut qui nihil habeant quod obtendant, cùm publico ministerio eorum convincatur judicium, rei coram Deo manifesto tenentur, ut qui ἀπολαγεῖτο. Summè ex eo glorificatur Deus, cùm vel qui nequissimi cogantur agnoscere, quod propheta fuit in medio ipsorum, propheta, inquam, peccata eorum detegens, judicia Dei prænuncians, eos omni modo à nequitia viis avocans. Gloria ex eo accrescit Deo, cùm peccatores, etiam nolentes, agnoscant eum ut justum in suis judiciis; se verò ut miseros & rebelles peccatores deplorabunt. Sic ille, Prov. 5. 3. **Quod** sanas oves, in suā conditione confirmemus; ad ulteriores progressus provocemus; ne errore, aut carnis, mundive illecebris à Christo abducantur, piè invigilemus; adversus Satanæ ignita spicula, periculosa sc. tentationes, corroboremus. Siquidem non

^a Hom. 1. de Laz.

non videtur minoris esse virtutis, eos, qui Christo nomen dedere, in suâ Integritate, contranitente diabolo, fremente mundo, subblandiente carne, fixo pede stabilire: quâm, è perditâ suâ conditio-
ne alios asserere. Eleganter Chrysost. Non exi ag-
rotantes, attamen eos qui valent, reddidi firmiores;
non abduxit à virtute sermo noster, sed tamen eos qui
cum virtute vitam agunt, reddidit attentiores. At-
que sic de *προσευχαισιοῖς*. Et toto quidem officio
Pastorali, quantum prasens institutum postulat.
Oraudus autem est misericordiarum pater, ut plu-
res indies huic tanto muneri idoneos reddat, ope-
rarios in messem suam mittat, in opere confirmet,
& ample proventu beat; ad sui nominis gloriam,
ipsorum coram Deo solatium, & Ecclesiæ Do-
mini nostri Jesu Christi commodum & incremen-
tum, A M I N.

F I N I S.

II.
o
te
c,
o-
e-
s;
us
t-
io
at.
lu-
c-
et,
m,
o-
en-